

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 458
Παρασκευή
25 Ιανουαρίου 1
Δρχ. 250

Στο μονοπάτι
του πολέμου

CNN

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

- **ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ - Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ**
ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ -
ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ:
Επτά κείμενα για τον Νίκο Καββαδία
- **ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ:**
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
- **Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ:**
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:**
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του Α. Εμπειρίκου
- **ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ:**
Ο γλωσσικός αφελληνισμός.
Πέραν του μισοξενισμού και της υποτέλειας
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:**
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδιαμάντη
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:**
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή
- **ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ:**
Ερωτικές μεταμορφώσεις:
αντίδωρο στην Μάτση Χατζηλαζάρου
- **ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ:**
Ούτως ή άλλως

ΣΕΙΡΑ: ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ

- **CHARLES KAHN:**
Ο Αναξιμανδρος και οι απαρχές
της ελληνικής κοσμολογίας
- **ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ:**
Περί μυστικής θεολογίας
Εισαγωγή: VLADIMIR LOSKY
- **ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ:**
Στοιχειώσεις Θεολογική
Εισαγωγή - Σχόλια: E.R. DODDS
- **Γ.Σ. ΚΙΡΚ:**
Ηράκλειτος: τα κοσμολογικά αποσπάσματα
- **ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ:**
Ομιλίες στην Εξαήμερο

ΔΟΚΙΜΙΑ

- **ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ:**
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ:**
Πολιτικό σύστημα και πολιτική
- **ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:**
Θεσμοί, Ιδεολογία και Πολιτική στο Μεσοπόλεμο
- **ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ:**
Ο μαρξισμός της Ιστορικής Σοσιαλδημοκρατίας
- **ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:**
Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
- **ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ:**
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
- **ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ:**
Το κυπριακό. «Στρατηγική» και στρατηγική
- **ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ:**
Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα
- **ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:**
Μια συνάντηση: Σεφέρης - Μακρυγιάννης
- **ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΑΠΗΣ:**
Ο χορός στους Κουντουριώτες
- **ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ:**
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
- **ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:**
Ο κόσμος του ελληνικού χορού
- **ΑΝΤΩΝΗΣ ΖΩΗΣ:**
Η αρχαιολογία στην Ελλάδα
- **ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:**
Ο Βασιλιάς που πέθανε
- **ΥΓΕΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ:**
Μελέτες για το Σύστημα Υγείας

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

- **ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ:**
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις
- **ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ:**
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος
- **ΛΟΥΓ' ΑΛΤΟΥΣΕΡ:**
Στοιχεία αυτοκριτικής
- **ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ:**
Το Κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία.
Ανάλυση του δυτικού συστήματος εξουσίας
- **ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ - Α. ΤΟΖΕΛ:**
Η κριτική της πολιτικής στον Μαρξ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

**ΠΟΛΥ
ΩΤΕ**

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

- **ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»:**
Μια περιήγηση στη νεοελληνική
κακογουστιά
- **ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ:**
Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
- **ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ:**
Ο Τρίτος Δρόμος
- **ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ:**
Τσιγγάνικη ορχήστρα
- **ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ:**
Ιστορία μιας γραμμής
- **ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ:**
Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- **ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:**
Φύλλα - φτερά
- **ΜΑΡΙΑ ΤΟΥΝΤΑ:**
Η δίκη του Φλωμπέρ
- **ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ:**
Μεροληπτική κατάθεση
- **ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:**
Η εργασία στην ποίηση
- **ΑΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ - ΡΟΕ:**
Η Άλλη μου πατρίδα

Βιβλία που καλύπτουν
τα ενδιαφέροντα
και τους προβληματισμούς
του σύγχρονου πολίτη

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ
- Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
«ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ» Α.Ε.
Λ. Ηρακλείου 145
Τηλ. 25.15.340

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξ.αμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσά και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
Τηλ. (031) 757.671
54 622 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΟΛΠΟΣ _____ 21

Γράφουν:

Β. Καπετανγιάννης, Μ. Παπαγιαννάκης, Κ. Βασιλείου, Δ.
Χαραλάμπης.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟΝ ΠΕΡΣΙΚΟ _____ 16

Ο Γ. Καπόπουλος αναζητεί την στρατηγική των ΗΠΑ, ο Β.
Χρηστίδης αναλύει την έννοια JIHAD, ο Hocine Ait Ahmed
υποδεικνύει τους «μεγάλους χαμένους», ο Γ. Σχίζας αναφέρεται στις
περιβαλλοντικές επιπτώσεις και ο Α. Ταρτάνογλου γράφει για την
εμπλοκή της Τουρκίας.

Συνέντευξη _____ 36

«Η Δύση επέτρεψε στον Σαντάμ Χουσεϊν, αυτόν τον γκάγκστερ, να
γίνει ήρωας του Τρίτου Κόσμου», επισημαίνει, μιλώντας στο ANTI,
ο ιστορικός Πιέρ Βιντάλ - Ναχέ.

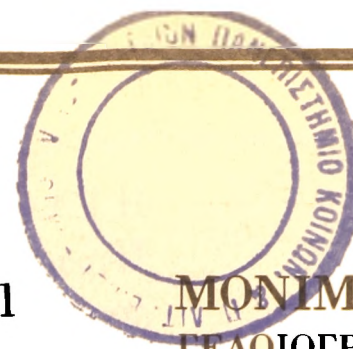
ΒΑΛΤΙΚΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ _____ 42

Η Σβ. Μπολσάκοβα αναφέρεται στις αιματηρές εισβολές του στρατού
της ΕΣΣΔ σε Λεττονία και Λιθουανία και στο κίνημα αυτοδιάθεσης.

Γράφουν ακόμη:

Ο Φ. Κουβέλης καταθέτει μια πρόταση για την παιδεία και μια
άποψη για τον Κόλπο (σελ. 14), ο Μ. Δούντας επισημαίνει ότι
ήλθε η ώρα των «δελφίνων» (σελ. 13), ο Ρεπόρτερ γράφει για την
τύχη των φυγάδων από την Αλβανία (σελ. 12) και ο Στ.
Κούλογλου για τα τελευταία νέα από τη Ρουμανία (σελ. 44).

Παρακινούμενοι από τα πρόσφατα γεγονότα στην
Πάτρα και την Αθήνα αλλά και την έναρξη του
πολέμου στον Κόλπο αισθανθήκαμε την ανάγκη
να διατυπώσουμε τον δικό μας λόγο. Εκδώσαμε
λοιπόν μια μικρή «εφημερίδα» που κυκλοφόρησε
την προηγούμενη Πέμπτη. Κατά τα άλλα έχετε
ήδη ανά χείρας το δεύτερο τεύχος της νέας μας
προσπάθειας για την οποία περιμένουμε τα σχόλιά
σας.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ _____ 5
Στάθης

ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ _____ 6
Ο πόλεμος και η περιοδεία Αντ.
Σαμαρά
ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ _____ 8

ΘΕΣΕΙΣ _____ 11
Ο Γεράσιμος Νοταράς αναρωτιέται
αν ο πόλεμος στον Κόλπο θα
περιοριστεί σε τοπικό επίπεδο ή θα
σημάνει την απαρχή γενικότερων
ανακατατάξεων.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ _____ 48
Στη στήλη «Υγείαν Έχομεν» ο
Μίκης Θεοδωράκης γράφει για την
ελληνική μειονότητα στην Αλβανία
και για την προσέγγιση των δυο
λαών μέσω του πολιτισμού.

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 49

Full metal jacket: Ο πόλεμος σε
ζωντανή μετάδοση, ο πόλεμος στον
αμερικανικό κινηματογράφο, αλλά
και ένα κείμενο για τον ερωτικό
«Μεγάλο Ανατολικό» του
Εμπειρικού. Ο καβείς και τα όπλα
του...

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:
Από μια ιδέα του Γερμανού σκη-
νοθέτη Βέρνερ Νέκες.

Ο πόλεμος και η Ελλάδα

Η ΕΛΛΑΔΑ βρίσκεται βέβαια μακριά από το θέατρο των πολεμικών επιχειρήσεων στον Περσικό αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι μπορεί να μείνει αδιάφορη τόσο για την πορεία του πολέμου όσο κυρίως για τις διευθετήσεις που θα καθορίσουν τη νέα γεο-πολιτική ισορροπία στην περιοχή.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ αμφιβολία ότι ορισμένες επιπτώσεις του πολέμου, όπως οι οικονομικές, είναι εμφανείς και εύκολο να μετρηθούν. Άλλες είναι πιο δύσκολο να σταθμιστούν με ακρίβεια. Κι απέναντι σε αυτές καλούνται να τοποθετηθούν όλοι, κυβέρνηση, αντιπολίτευση, πολίτες, με σύνεση και υπευθυνότητα.

ΘΑ ΗΤΑΝ γελοίο βέβαια να υποστηρίξει κανείς ότι η στάση της Ελλάδας θα επηρεάσει τις εξελίξεις. Αυτό όμως που είναι πλέον από βέβαιο είναι ότι η στάση της χώρας θα επηρεάσει τα συμφέροντά της, δηλαδή τη θέση της στην περιοχή σε σχέση με άλλες χώρες και σε σχέση με την προώθηση των εθνικών θεμάτων. Καλείται επομένως η χώρα να κάνει δύσκολες επιλογές και να χαράξει πορεία τέτοια, ώστε να μεγιστοποιήσει τυχόν οφέλη ή να ελαχιστοποιήσει τυχόν ζημιές στο βαθμό που οι εκβάσεις αυτές εξαρτώνται από τις δικές της δυνατότητες.

ΜΠΡΟΣΤΑ ΟΜΩΣ σε τέτοιες συνταρακτικές εξελίξεις αξιοθρήνητο είναι το θέαμα που παρουσιάζουν τόσο η κυβέρνηση όσο και τα κόμματα της αντιπολίτευσης. Κι ενδεικτικό της παρακμής και βαθύτατης κρίσης της ελληνικής κοινωνίας ο τρόπος με τον οποίο αντιδρά η κοινή γνώμη με τις επιδρομές στα σούπερ μάρκετ, το φόβο μήπως στερηθεί τις πολύνεκρες εξόδους του Σαββατοκύριακου με το δελτίο βενζίνης, την προμήθεια αντιασφυξιογόνων μασκών κι άλλες εκδηλώσεις του αδικαιολόγητου πανικού που επικρατεί κάτω από την επιφανειακή ηρεμία της καθημερινής ζωής.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ προσπαθεί να συγκαλύψει την πολιτική που ακολουθεί. Αδυνατεί να προβάλει και να εξηγήσει τους λόγους που υπαγορεύουν τη στάση της. Αρνείται, με τη συνέργεια του ΠΑΣΟΚ, να συγκαλέσει τη Βουλή και να συζητήσει ανοιχτά τις επιλογές της. Αρνείται να αναλάβει πρωτοβουλίες.

ΣΤΟ ΧΩΡΟ της αντιπολίτευσης ο κ. Παπανδρέου έβγαλε την Ελλάδα «επιτιθέμενη» ξεχνώντας ότι επιτιθέμενος είναι ο Σαντάμ με την εισβολή, κατοχή και προσάρτηση του Κουβέιτ. Σκεφτείτε μόνο την αναλογία στην περίπτωση της Κύπρου... Ο φιλικός Τύπος του ΠΑΣΟΚ και σημαίνοντα στελέχη του τάσσονται ανοιχτά υπέρ του Σαντάμ. Ξαναβγαίνουν στην επιφάνεια δίπλα σ' έναν έρποντα αντι-σημιτισμό, τα τριτοκοσμικά, «αντι-ιμπεριαλιστικά», «αντι-αμερικανικά» και «αντι-νατοϊκά» συμπλέγματα, απλώς και μόνο για εσωτερική κατανάλωση.

ΟΙ «ειρηνιστές» όμως, που είχαν σιωπήσει μπροστά σε όλες τις εισβολές της Σ. Ένωσης, μπροστά στα χημικά του Σαντάμ εναντίον των Κούρδων, μπροστά στον δετή πόλεμο Ιράκ-Ιράν, προσπαθούν τώρα να αξιοποιήσουν κομματικά τα ειρηνικά αισθήματα του κόσμου συγκαλύπτοντας με περισσή ρητορεία τα κίνητρά τους.

ΘΑ ΗΤΑΝ παράλογο να πιστέψει κανείς ότι η χώρα κυριαρχείται από πολεμοκάπηλους και πολεμοχαρείς. Το κόστος του πολέμου σε ανθρώπινα θύματα, σ' όποια πλευρά κι αν ανήκουν, είναι όνειδος για όλους μας, για τον «πολιτισμό» μας. Ανεξάρτητα από τους χειρισμούς, η Ελλάδα και λόγω του Κυπριακού και λόγω της Τουρκίας αλλά και λόγω της δικής της αυτόνομης παρουσίας στον ευρωπαϊκό χώρο και τη διεθνή σκηνή που πρέπει να διαμορφώσει, έχει κάθε συμφέρον να εφαρμοστούν οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

ΟΙ ΥΠΟΚΡΙΤΕΣ και διάφοροι όψιμοι ηθικολόγοι περισσεύουν σε αυτόν τον τόπο. Το τραγικό είναι ότι κι αυτό το θέμα, το τόσο κρίσιμο για το μέλλον μας, γίνεται και πάλι από όλες τις πλευρές αντικείμενο απαράδεκτης, ασυγχώρητης και καταστροφικής μικρο-κομματικής αντιπαράθεσης. Κι αυτό θα το πληρώσουμε και πάλι ακριβά.

ΕΛΤΙΖΟ ΝΑΝΑΙ
ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ, ΔΕΝ
ΤΡΟΟ ΙΡΑΚΙΝΟΥΣ...

Ο πόλεμος και η περιοδεία Αντ. Σαμαρά

ΚΑΙ ΕΝΩ ο πόλεμος μαίνεται, ανακοινώθηκε, ξαφνικά ότι ο υπουργός Εξωτερικών κ. Α. Σαμαράς αναχωρεί την Πέμπτη (χθες) για το Κάιρο και την Παρασκευή (σήμερα) για τη Δαμασκό, για συνομιλίες με τον Αιγύπτιο και Σύρο ομόλογό του. Ως λόγος των επισκέψεων του αυτών, δόθηκε η εξήγηση ότι «ο πόλεμος και οι εξελίξεις στην περιοχή επιβάλλουν εντατικοποίηση των επαφών και διαβουλεύσεών μας με τις χώρες της Μέσης Ανατολής» και, κυρίως, με τις χώρες με τις οποίες «παραδοσιακά η Ελλάδα διατηρεί στενότερους δεσμούς».

Η ΕΙΔΗΣΗ των επισκέψεων Σαμαρά στην Αίγυπτο και τη Συρία (αλλά και στο Ιράν και «πιθανόν άλλες χώρες»), προς στιγμήν εξέπληξε. Τώρα —εν ώρα πολέμου— θα «εντατικοποιήσουμε» τις επαφές και διαβουλεύσεις μας με τις χώρες της Μέσης Ανατολής; Αλλά και αν δεχθούμε ότι η «εντατικοποίηση» αυτή κρίθηκε αναγκαία, ποιο, επιτέλους, θα ήταν το περιεχόμενο των συναφών διαβουλεύσεων; Ο... Ψαμμήτιχος, μήπως, ή η Αντιόχεια των σοφιστών;

ΩΣΤΟΣΟ, μια ανακοίνωση του υπουργείου Εξωτερικών που δόθηκε στη δημοσιότητα 24 ώρες πριν, ήταν αρκετά κατατοπιστική. Και, προπαντός, νηφάλια. Υπενθύμιζε την «παράβαση των αρχών του διεθνούς δικαίου», που προκλήθηκε από την ιρακινή εισβολή στο Κουβέιτ, εξέφραζε λύπη «για τα δεινά που επισωρεύονται στους λαούς της περιοχής», διατύπωνε ευχή για τη μη διέγερση της σύρραξης και —για πρώτη φορά— υπογράμμιζε ότι «η διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας όλων των χωρών της περιοχής, συμπεριλαμβανομένου και του Ιράκ» αποτελεί βασική προϋπόθεση για την εξασφάλιση της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή, μετά την εκπνοή της κρίσης. Το αντίθετο —έλεγε η ανακοίνωση του υπουργείου Εξωτερικών— θα αποτελούσε «εκτροπή από τους στόχους των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας».

ΚΑΤΑ ΚΟΙΝΗ παραδοχή, η ανακοίνωση του υπουργείου Εξωτερικών σηματοδοτούσε μια αισθητή «μετατόπιση» από τις, ως τότε, σαφείς ή ασαφείς, κυβερνητικές θέσεις. Εκείνη η άποψη ότι, μετά την κατάρρευση του «υπαρκτού», ο κύριος λόγος ανήκει στην ηγεμονία της μιας (και μόνης) πλευράς, η θεωρία ότι όλοι οι σεβόμενοι τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, χρέος έχουν να συμμορφώνονται με τις επιλογές και τους προτεραιότητες του Αμερικανικού Πενταγώνου, θεωρηθεί... Φυσικά,

κά, στην ανακοίνωση δε γινόταν καμιά αναφορά στις ειρηνευτικές πρωτοβουλίες που αναλάμβαναν, ως εκείνη την ώρα, χώρες όπως ήταν η Ινδία, η ΕΣΣΔ, το Αλγέρι, η Γιουγκοσλαβία, το Πακιστάν, ακόμα και το Ιράν, για ένα «διάλειμμα ειρήνης», προκειμένου να διερευνηθούν οι δυνατότητες ενός ειρηνικού διακανονισμού. (Και αυτό ήταν ένα από τα «πλην» της ανακοίνωσης). Όμως η θέση λ.χ. ότι πρέπει να διατηρηθεί η «εδαφική ακεραιότητα όλων των χωρών της περιοχής, συμπεριλαμβανομένου και του Ιράκ», σαφώς διαφοριζόταν από τις προθέσεις των σκληρών του Πενταγώνου, που επιμένουν ότι το Ιράκ πρέπει, «μετά τη συντριβή του Σαντάμ Χουσεΐν, να διαμελισθεί», για να παύσει να αποτελεί απειλή στην περιοχή και, κυρίως, για να εξασφαλισθεί η «απρόσκοπτη ροή» του μεσανατολικού πετρελαίου...

Η ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ διαφοριζόταν, όμως —έστω έμμεσα— και από την άλλη θεωρία των «σκληρών» του Λευκού Οίκου, σύμφωνα με την οποία, και αν ακόμα ο πόλεμος

αυτός δεν ήταν αναπόδραστος (με την έννοια ότι θα μπορούσε να εξευρεθεί κάποιος ειρηνικός διακανονισμός, είτε με την παράταση του «εμπάργκο», είτε με τη συσχέτιση του θέματος «Ιράκ» με το θέμα «Κουβέιτ»), τελικά είναι ευκαίριος! «Προτιμότερο —ισχυρίζονται— να γίνει ο πόλεμος ΤΩΡΑ, παρά αύριο ή μεθαύριο, όταν το Ιράκ θα αποκτήσει ατομικά όπλα»!... Αλλά με την ίδια θεωρία, πόλεμος θα πρέπει να κηρυχθεί και σε μια σειρά άλλες χώρες (Ισραήλ, Πακιστάν, Νότιος Αφρική, κλπ.) που ενδέχεται να αποκτήσουν, «αύριο-μεθαύριο» πυρηνικά όπλα. Και κάποιοι θυμούνται ότι το Ισραήλ εξακολουθεί να κατέχει αραβικά εδάφη, ότι η Ν. Αφρική είχε εισβάλει στην Αγκόλα και ότι η Τουρκία (που δεν διαθέτει πυρηνικά), εισέβαλε στην Κύπρο...

Πόσο μακρύς αυτός ο πόλεμος;

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ, όμως, συνεχίζεται. Και όσο οι εκατόμβες των θιγμένων του πληθαι-
νου τόσο η «νευρική» των αραβικών
χ έχουν που μετέχουν στον αντι-ιρακινό συ-

νασπισμό, αυξάνει. «Πού πάμε;» —διερωτώνται χώρες όπως η Αίγυπτος, η Συρία, αλλά και χώρες που δεν μετέχουν στο συνασπισμό, όπως η Λιβύη, η Ιορδανία, το Σουδάν, το Αλγέρι, το Μαρόκο, κλπ. Και ποια η θέση τους αν το Ισραήλ εμπλακεί, τελικά, στον πόλεμο; «Θα εξακολουθήσουμε να μετέχουμε στον συνασπισμό, παρά το πλευρό των εχθρών του αραβικού έθνους»; Ή «θα εξακολουθήσουμε να παραμένουμε ουδέτεροι, αν η ισραηλινή αεροπορία αρχίζει να βομβαρδίζει τη Βαγδάτη ή τη Βασόρα;».

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ δεν πάνε, βέβαια, «κατ' ευχήν», ούτε στο μέτωπο του πολέμου, ούτε στην «ενδοχώρα» των αραβικών χωρών που μετέχουν στον συνασπισμό. Στη Δαμασκό, για πρώτη φορά —επί καθεστώτος Χάφεζ Ελ Άσαντ— Σύροι διανοούμενοι και καλλιτέχνες διαδηλώνουν την εναντίωσή τους στις κυβερνητικές επιλογές της χώρας τους... Στο Κάιρο, τα ισχυρά συνδικάτα των γιατρών, δικηγόρων, πολιτικών μηχανικών, κ.ά. ζητούν να φύγουν τα αιγυπτιακά στρατεύματα από τη Σαουδική Αραβία, ενώ στο Χαρτούμ του Σουδάν εξοργισμένοι διαδηλωτές έφτασαν να καίνε την αιγυπτιακή σημαία... «Πού πάει, λοιπόν, η ενότητα του αραβικού έθνους»;

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ αναταραχή αυτή, υπάρχουν πληροφορίες ότι ο Αιγύπτιος πρόεδρος Χόσνι Μουμπάρακ (όπως γράφει ο αιγυπτιακός τύπος) «θα καλέσει, για μια ακόμα φορά τον Σαντάμ Χουσεΐν να σεβασθεί τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας και να αποσύρει τα στρατεύματά του από το Κουβέιτ». Αυτή, όμως, η πρόθεση του Αιγύπτιου προέδρου ερμηνεύεται, από τον βρετανικό τύπο, ως «κίνηση για διακοπή των εχθροπραξιών». Και ανάλογοι προβληματισμοί φαίνεται ότι υπάρχουν και σε επίπεδο συριακής ηγεσίας.

Θ' ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΙ ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών τις «προθέσεις» και τους «προβληματισμούς» αυτούς, ενισχύοντας τις γενικότερες προσπάθειες να βρεθεί διέξοδος, να σταματήσει ο πόλεμος; Αυτό κανείς δεν το ξέρει με σιγουριά. Ο αντιλογος, βέβαια, από πλευράς ηγεσίας της πολυεθνικής δύναμης, υπάρχει: Οποιοδήποτε «διάλειμμα ειρήνης» απλώς θα επιτρέψει στον Σαντάμ να «ανασυντάξει τις δυνάμεις του» και να καταστεί θρασύτερος και πρωκλητικότερος. Στον αντίλογο αυτόν, όμως υπάρχει ήδη ένα ερώτημα που θέτει ο Αχίλες Οκέτο, με άρθρο του στην «Ουνιτά»: «Μπορεί, άραγε, μια νέα διεθνής τάξη να οικοδομηθεί πάνω στα θεμέλια ενός πολέμου που σπέρνει νεκρούς, τραυματίες, καταστροφές και περικλείει τον κίνδυνο να κληροδοτήσει μια κατάσταση ολοένα πιο ακυβέρνητη». Και ο γενικός γραμματέας του ΙΚΚ (ΚΔΣ) επισημαίνει κάποιες αιτίες της υπέλευσης ενός παλαιότερου πολέμου, όπως είναι η διάλυση

των πιο υπεύθυνων ρευμάτων του παλαιστινιακού κινήματος, η επέκταση της ηγεμονίας του ισλαμικού φουνταμενταλισμού στον αραβικό κόσμο, η επικράτηση στο Ισραήλ των πιο εξτρεμιστικών στοιχείων, η εξάπλωση σε διεθνή κλίμακα νέων τρομοκρατικών κινήματων, κ.ά.

Ειρηνικές πρωτοβουλίες και Ευρώπη

ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΗ; Αλήθεια ποιο ρόλο μπορεί να διαδραματίσει η Ευρώπη στο ρεύμα των ειρηνικών πρωτοβουλιών; Υπάρχουν οι επικριτές της, που επισημαίνουν ότι η ΕΟΚ ήταν η μεγάλη απούσα στο εξάμηνο που προηγήθηκε του πολέμου και ότι ο ρόλος της δεν μπορεί να είναι ρόλος «Ερυθρού Σταυρού», αλλά ρόλος αυτόνομος ρόλος ειρηνιστικού. Παρά ταύτα, οι «προβληματισμοί» δεν λείπουν ούτε στους κόλπους της Κοινότητας. Οι Βρετανοί το παίζουν εξαιρετικά οργίλοι, «επί τω ότι» το Βέλγιο αρνείται να εφοδιάσει τις βρετανικές δυνάμεις που βρίσκονται στον Κόλπο με πυρομαχικά! Και ο Βρετανός πρωθυπουργός Τζον Μέιτζορ, χρησιμοποιώντας «αχαράκτηριστους όρους» (κατά τους «Φαϊνάνσιαλ Τάιμς») απείλησε τους 11 άλλους εταίρους ότι θα επανέλθει στη γραμμή... Μάργκαρετ Θάτσερ (κατά της ευρωπαϊκής ενοποίησης), αν δεν αλλάξουν την «επαμφοτερίζουσα» στάση τους στην κρίση που μαινεται στον Κόλπο.

ΑΛΛΑ ΟΤΑΝ η στάση ορισμένων (έστω) εταίρων της ΕΟΚ είναι «επαμφοτερίζουσα» —σε ό,τι αφορά τουλάχιστον την παράταση του πολέμου— έπεται ότι κάπου υπάρχει έδαφος για ειρηνικές πρωτοβουλίες, στη βάση πάντοτε της αποχώρησης του Ιράκ από το Κουβέιτ και αποκατάστασης της διεθνούς νομιμότητας, τμήμα της οποίας είναι και η προώθηση του Κυπριακού.

ΠΑΡΑΤΑΣΗ του πολέμου, όμως, σημαίνει και ακατάσχετη οικονομική αιμορραγία. Η βρετανική κυβέρνηση έχει ήδη ανακοινώσει ότι οι τέσσερις πρώτες μέρες του πολέμου της στοιχισαν 100 εκατομμύρια στερλίνες (300 εκατομ. δραχμές, περίπου) σε πυρομαχικά και «απώλεια υλικού»; ενώ η διάταξη των δυνάμεών της στον Περσικό στοιχίζει στο βρετανικό υπουργείο Άμυνας 3,6 εκατομ. στερλίνες την ημέρα. (Συνολικά, από την έναρξη της κρίσης στον Κόλπο, μέχρι την έναρξη του πολέμου, η Βρετανία δαπάνησε ένα δισ. λίρες στερλίνες!).

ΤΟΥΤΩΝ ΔΟΘΕΝΤΩΝ, οι «αισιόδοξοι» θέλουν να πιστεύουν ότι η περιοδεία Α. Σαμαρά μπορεί να αποτελέσει ουσιαστική ελληνική συμβολή για να αποκοπεί η λογική του πολέμου. Κι ως αρνείται ακόμα η κυβέρνηση να αφιερώσει ειδική συνεδρίαση της Βουλής για να συζητηθεί η όλη κατάσταση στον Περσικό!

ANTHNΩP

Μετά το Χρόνο και το Χώρο του Θείου Αλβέρτου ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ δύο ακόμη θαυμάσια βιβλία για νεαρούς αναγνώστες

Peter Ward

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΔΑΡΒΙΝΟ

• «...Εμπνευσμένο και εξαιρετικό βιβλίο... Πρέπει να το διαβάσουν τα παιδιά όλου του κόσμου».

Nature

• «Αν νομίζετε πως η θεωρία του Δαρβίνου πέφτει βαριά για τα παιδιά, ξανασκεφτείτε το...»

The Sun

σελ. 125, έγχρ., 1400 δρχ., από 10 ετών και πάνω.

Brian Bolt

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΑΣΟΚΕΦΑΛΙΕΣ

1

• «Ο καλύτερος τρόπος να προκαλέσεις το ενδιαφέρον για τα μαθηματικά σε μαθητές και μη ειδικούς είναι να τους παρουσιάσεις ένα περίεργο μαθηματικό παιχνίδι, μια σπασοκεφαλιά, ένα μαγικό τρυκ, ένα αστείο, ένα παράδοξο ή τέλος πάντων κάτι από όλα εκείνα που οι πληκτικοί καθηγητές προσπαθούν να αποφύγουν γιατί δεν τα θεωρούν σοβαρά...»

Martin Gardner

σελ. 195, Α/Μ, 1500 δρχ., από 11 ετών και πάνω.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ κάτοπτρο
Ισαύρων 10, 114 71 Αθήνα
τηλ.: 364.32.72, fax: 364.18.64

Συζήτηση στη Βουλή τώρα

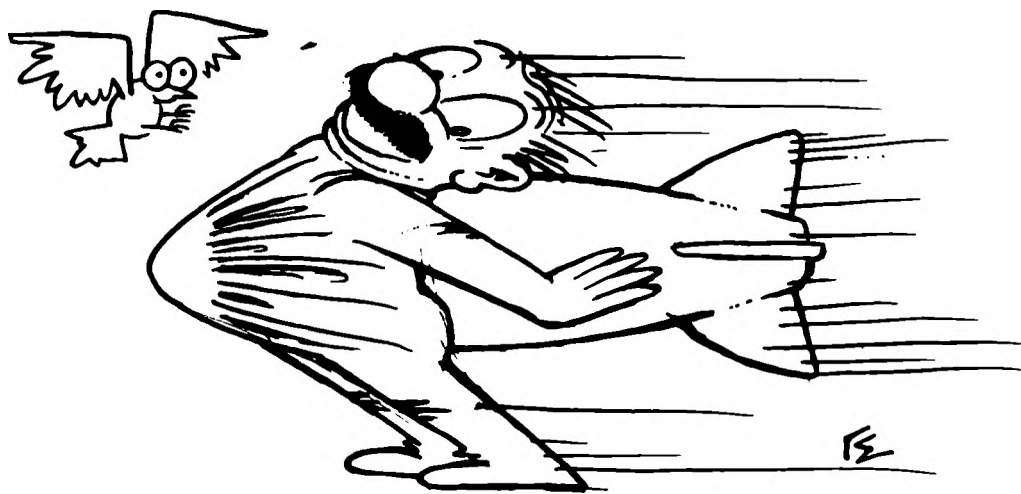
Το αίτημα του ΣΥΝ για σύγκληση της Βουλής με στόχο τη διατύπωση των απόψεων των κομμάτων, την ουσιαστική συζήτηση και την υπεύθυνη ενημέρωση του ελληνικού λαού για τις δραματικές εξελίξεις στον Κόλπο του Περσικού και τη στάση της χώρας, αποκτά σήμερα νέα διάσταση και κατεπείγοντα χαρακτήρα.

Είναι γεγονός ότι κατά τη συζήτηση στη Βουλή στις 16/1 προ ημερησίας διατάξεως σε επίπεδο αρχηγών κομμάτων για τα θέματα της Παιδείας, το θέμα των επιπτώσεων του πολέμου στον Περσικό εθιχθη «διακριτικά» από τα κόμματα. Και η επάνοδος του ΣΥΝ την επομένη για άλλη σύγκληση της Βουλής προκάλεσε μειδιάσματα: Ενώ επίκειτο η πολεμική σύρραξη όλα τα ελληνικά κόμματα στη Βουλή θεώρησαν το θέμα δευτερεύον, δεν ήρθαν στο ύψος των περιστάσεων και απέφυγαν να τοποθετηθούν ευθέως και υπευθύνως.

Ωστόσο, η έναρξη του πολέμου, μετά από λίγες ώρες, η πάροδος των πρώτων ημερών και οι εξελίξεις που δείχνουν την όλο και πιο ενεργό συμμετοχή της Τουρκίας στη σύγκρουση —με σοβαρές επιπτώσεις στη χώρα μας και κατά τη διάρκεια και μετά τον πόλεμο— καθιστούν πλέον αναγκαία μια σύγκληση της Βουλής επί της ουσίας του θέματος.

Αμφιβάλλουμε βέβαια και πάλι αν τα πολιτικά κόμματα προσπαθήσουν να διαμορφώσουν μια εθνική γραμμή, ή αν θα αναληθούν στους γνωστούς διαξιφισμούς και στις μικρο-κομματικές τους διαμάχες για εσωτερική κατανάλωση. Αμφιβάλλουμε αν θα διαφωτιστούμε περισσότερο. Εν πάση περιπτώσει, όμως, η Βουλή πρέπει να συνέλθει το ταχύτερο. Όπως επίσης πρέπει να εξευρεθούν κι άλλες μορφές συνεννόησης μεταξύ της κυβέρνησης και των κομμάτων επί του θέματος, ώστε να διαμορφωθεί όσο γίνεται κοινή αντίληψη αντιμετώπισης.

Κ.Β.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα;

Ο «αντιτρομοκρατικός» νόμος είναι από καιρό νόμος του κράτους, έτοιμος προς εφαρμογή. Σωρεία διατάξεων του επικρίθηκαν έντονα ως αντισυνταγματικές, ενώ πολλές άλλες θεωρήθηκαν ως η «κερκόπορτα» για την παραβίαση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων των πολιτών. Ο ιδιώνυμος νόμος κυβερνητικής εμπνεύσεως προβλέπει μεταξύ άλλων ότι «όταν κριθεί ότι παραβιάζεται το έργο της ανακρίσεως μπορεί μετά από έγκριση του αρμόδιου αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου (ορίστηκε ήδη ο Δ. Τσεβιάς) να απαγορευθεί στον κατηγορούμενο, κάθε δικαίωμα που του παρέχει ο νόμος πλην του να παρίσταται με δικηγόρο».

Και στις απαγορεύσεις αυτές, περιλαμβάνεται το να μην λαμβάνει ο κατηγορούμενος γνώση των εγγράφων της δικογραφίας. Απαγορεύσεις τέτοιου είδους εφαρμόστηκαν ήδη με βάση νόμο του 34 πρόσφατα στις υποθέσεις Μπουκουβάλα και άλλων που συνελήφθησαν ως ένοχοι έχοντας σχέση με τη γιάφκα των Εξαρχείων.

Αναφέρεται σε απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου ανθρώπου, που θεωρεί ότι απαγορεύσεις στον κα-

Ο υπουργός ως δικαστής

Έβγαλε και πόρισμα ο υπουργός Δημόσιας Τάξης κ. Βασιλειάδης για τη φωτιά στο «Κ. Μαρούσης» που στοίχισε τέσσερις ζωές στα γνωστά γεγονότα. Απαντώντας σε σχετική ερώτηση του βουλευτή του ΣΥΝ Ν. Κωνσταντόπουλου στη Βουλή προδίδε —τη στιγμή μάλιστα που η προανάκριση που κάνει η Αστυνομία υπό την εποπτεία εισαγγελέα και όχι οι δικαστικές αρχές— ότι και η φωτιά στο «Κ. Μαρούσης» αλλά και τα επεισόδια ήταν «έργο αναρχικών».

Δεν περίμενε ούτε το πόρισμα της προανάκρισης, αλλά προδίδε και τα συμπεράσματα της δικαστικής έρευνας βγάζοντας το δικό του «πόρισμα». Όσο για τις καταγγελίες αυτόπτων μαρτύρων πολιτών, αστυνομικών και πυροσβεστών ότι η φωτιά όπως και άλλες καταστάσεις στο κέντρο της Αθήνας προήλθαν από τη δράση αστυνομικών δυνάμεων, το υπουργείο και ο κ. Βασιλειάδης τις «ξεπέρασαν».

Η πολιτική κάλυψη υπαρκτών και συγκεκριμένων ευθυνών προέχει και αποτελεί ως συνήθως τη σύνθητη ταχτική...

Γ.Φ.

Πίσω-μπρος

«Είμαστε σε μια φάση που η κοινωνία ζητά μια ριζική αναδιοργάνωση. Στο τέλος μιας πολιτικής, ενός τύπου κομμάτων, που όλα αυτά έβλεπαν προς τα πίσω, στον παραδοσια-

κό κομματαρχισμό, το λαϊκισμό, τον εργατισμό, τη δημιουργία των μπαλκονιών, τον αρχηγικό μεσσιανισμό».

Αυτά και άλλα είπε ο Α. Κύρκος μιλώντας για το τέλος των κομμάτων που βλέπουν προς τα πίσω, σε σύσκεψη στελεχών του κόμματός του την Τρίτη 15/1.

Ορθές διαπιστώσεις που έμμεσα θέτουν και θέμα πολιτικής ηγεσίας των κομμάτων, αλλά και αλλαγών και εκσυγχρονισμού των. Μέγιστο άλλοθι, όμως, τη στιγμή που η πρακτική των κομμάτων της Αριστεράς κάθε άλλο παρά δείχνει ότι βαδίζουν στο δρόμο του εκσυγχρονισμού.

Των οικιών ημών εμπιμπραμένων...

Γ.Φ.

Φαύλος κύκλος

Στην πρώτη του συνεδρίαση το Δημοτικό Συμβούλιο του Πειραιά αποφάσισε την αύξηση των δημοτικών τελών κατά 30%, πάντως από το ρυθμό που τρέχει ο πληθωρισμός. Ο Δήμαρχος κ. Λογοθέτης δικαιολόγησε την αύξηση σαν αναγκαία, λόγω των ελλειμμάτων, και κατηγόρησε τους προκατόχους του για κακοδιαχείριση. Τίποτα «νέες ιδέες» ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ δεν υπάρχουν στον Δήμο Πειραιά για τη μείωση των ελλειμμάτων, και τη βελτίωση των υπηρεσιών προς τους δημότες; Και τι διαφέρει αυτή η εισπρακτική πολιτική από τις συντηρητικές συνταγές;

Κ.Β.

τηγορούμενο να ενημερώνεται πλήρως για τα στοιχεία της δικογραφίας είναι παράνομες και παραβιάζουν την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου εκδόθηκε το Μάρτιο του '89 με αφορμή αίτηση ενός πολίτη εναντίον του Βελγίου.

Ο πολίτης που προσέφυγε στο Δικαστήριο, υποστήριξε ότι με το σκεπτικό της μυστικότητας της ανάκρισης στερήθηκε ο ίδιος και ο δικηγόρος του του δικαιώματος να ενημερωθεί για τα στοιχεία της δικογραφίας.

Και βέβαια ο πολίτης δικαιώθηκε καθώς το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποφάσισε ότι «παραβιάζεται η ισότητα όταν ο κατηγορούμενος δεν γνωρίζει γιατί κατηγορείται και ο εισαγγελέας γνωρίζει το σύνολο του φακέλου του».

Να σημειωθεί ότι οι ταγοί του νόμου εν Ελλάδι αλλά και οι νομοθετούντες, ουδόλως επηρεάζονται στις αποφάσεις τους από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, έστω και αν οι δευτερογενείς επικαλούνται μονίμως την ευρωπαϊκή ενοποίηση...

1992...

I.M.

Παιδεία: Και τώρα επί της ουσίας...

Κανονικά πλέον θα διεξάγονται από τη Δευτέρα τα μαθήματα στο σύνολο σχεδόν των Γυμνασίων και των Λυκείων της χώρας. Η εξέλιξη αυτή σχετίζεται με την εξάντληση της δυναμικής των καταλήψεων, την «αλλαγή φρουράς» στην οδό Μητροπόλεως αλλά και στη σύρραξη του Κόλπου.

Ωστόσο, οι επί διμήνον καταλήψεις των σχολείων έφεραν στο φως την οξύτερη κρίση που διέρχεται η ελληνική παιδεία με σημαντικότερες πτυχές την καθημερινότητα στο σχολείο, το επίπεδο και το περιεχόμενο της παρεχόμενης γνώσης, τις σχέσεις μαθητών-καθηγητών αλλά και τις σχέσεις των μαθητών με την πολιτεία. Οι μαθητές, με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο έδειξαν ότι αδιαφορούν και αντιμάχονται τις «αξίες» της κοινωνίας μας, απέδειξαν ότι ομιλούν άλλη γλώσσα από αυτήν που παπαγαλίζουμε καθημερινώς και βίωσαν ήδη τις πρώτες εμπειρίες κοινωνικής συμπεριφοράς.

Είναι προφανές ότι το πρόβλημα της ελληνικής παιδείας δεν λύνεται με την παροχή πρόσθετων κονδυλίων, την απόσυρση των περίφημων προεδρικών διαταγμάτων και τις «ευφυνίες» κινήσεις του κ. Σουφλιά. Χρειάζεται η επί της ουσίας συζήτηση των πολιτικών φορέων γύρω από τις βασικές κατευθύνσεις του εκπαιδευτικού συστήματος προκειμένου να επιτευχθεί η ελάχιστη (τουλάχιστον) συναίνεση. Παράλληλα, παραμένει εν ισχύ η πρόκληση προς όλους όσους συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία να ενσχύσουν στα προβλήματα της καταρρέουσας παιδείας και να διατυπώσουν συγκεκριμένες προτάσεις.

Χρειάζεται άπαντες να υπερβούν εαυτούς και ρόλους...

N.X.

Έλληνες και Άραβες

Οι παραδοσιακοί δεσμοί της χώρας με τον αραβικό κόσμο ή ορθότερα με τα αραβικά κράτη, δεν πρέπει να υποστούν ζημιές από τον πόλεμο.

Από αυτήν την άποψη η ανακοίνωση του ΥΠΕΞ στις 21/1/91 που κάνει λόγο, μεταξύ άλλων, «για διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας όλων των χωρών της περιοχής, συμπεριλαμβανομένου και του Ιράκ» αποτελεί, έστω και αργοπορημένα, ορθή τοποθέτηση. Δεν εκφράζει μόνο την τοποθέτηση της χώρας απέναντι στις τουρκικές εδαφικές φιλοδοξίες στην περιοχή αλλά συμβαδίζει και με ορισμένες εκτιμήσεις ότι και μετά τον πόλεμο η διατήρηση της κρατικής υπόστασης και εδαφικής ακεραιότητας του Ιράκ θα αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα ισορροπίας στην περιοχή.

Δεν είναι προς το συμφέρον κανενός, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, η δημιουργία τοπικών «υπερδυνάμεων» και νέων φιλόδοξων Χουσεϊν.

Ας ελπίσουμε ότι όλοι θα αντιληφθούν τη σημασία της επισήμανσης αυτής.

Αλλά στο ίδιο πλαίσιο εξίσου σημαντική είναι και αντίδραση της Συρίας, της Λιβύης και της Ιορδανίας απέναντι στο ενδεχόμενο άμεσης εμπλοκής της Τουρκίας στον πόλεμο. Την προειδοποίησαν για τις καταστροφικές συνέπειες που θα είχε μια τέτοια ανάμειξη. Και ο νόων νοείται. Την εμπλοκή της Τουρκίας στον πόλεμο απεύχεται βέβαια και το Ιράν και κινείται γι' αυτό διπλωματικά.

Υπάρχει επομένως, ως προς αυτό το σημείο, μια σύμπτωση συμφερόντων και η Ελλάδα με τη στάση της και κατά τη διάρκεια του πολέμου και μετά θα πρέπει διαρκώς να δίνει σήματα προς την αραβικό κόσμο ότι εννοεί να διατηρήσει τους «μακρόχρονους και πατροπαράδοτους δεσμούς φιλίας», που αναφέρει η ανακοίνωση του ΥΠΕΞ. Όπως θα πρέπει επίσης και την κατάλληλη στιγμή να συμβάλει στη λύση του Παλαιστινιακού. Δεν είναι υπεύθυνη η Ελλάδα για τις επιλογές των Παλαιστινίων, αλλά το πρόβλημα είναι υπαρκτό, όπως υπαρκτό είναι και το δικαίωμα του Ισραήλ να ζήσει με ασφαλή σύνορα.

Εύχεται κανείς, μετά τη λήξη των εχθροπραξιών, να υπάρξουν διευθετήσεις που θα εδραιώσουν την ειρηνική συνύπαρξη όλων των κρατών στην περιοχή.

K.B.

Το νου σας στη φασολάδα

Τις ημέρες που οι πολυεθνικές δυνάμεις στο μέτωπο του Ιράκ συμπλήρωναν 8.500 επιθέσεις με εκατοντάδες χιλιάδες τόνων βομβών, οι κάτοικοι της Ελλαδίτσας αποδείκνυαν γι' άλλη μια φορά την ετοιμότητά τους και το, κατά Μητσοτάκη, «εθνικό φιλότιμο»: άδειασαν τα σούπερμαρκετ, άδειασαν τα βενζινάδικα, εφοδιάστηκαν και με αντιασφυξιογόνες μάσκες και έκατσαν μπροστά στις τηλεοράσεις τους για να παρακολουθήσουν το CNN show.

Βεβαίως, κανείς από αυτούς δεν πίστεψε την κυβέρνηση, που μόνη αυτή από όλες τις κυβερνήσεις του κόσμου μέτραγε τον πόλεμο με το μέγεθος της απόστασης απ' αυτόν, επαναλαμβάνοντας κατά κόρον: «βρισκόμαστε 2430 χλμ. μακριά από το μέτωπο» (σκεφτείτε τι θα γινόταν αν έλεγε είμαστε 1500 χλμ. μακριά). Ούτε πίστεψαν υπουργούς και Πολύδωρα, που διαβεβαίωναν ότι «έχουμε τρόφιμα, έχουμε και καύσιμα», ενεργοποιώντας έτσι τα κατοχικά σύνδρομα του μικρόπλουτου νεοέλληνα.

Ο τελευταίος, θλιβερός μέσα στην έγνοια της κοιλιάς του και τις επιδημικές φαντασιώσεις ανέχειας και «ασφάλειας» νομίζει ότι, όταν η γειτονιά του θα καίγεται, αυτός θα κυκλοφορεί ελεύθερα το ΙΧ του, χωρίς δελτίο στη βενζίνη. Και θα διαμαρτύρεται εντόνως για την κερδοσκοπία των αετονύχηδων, όταν ο ίδιος απεικονίζει το χειρότερο σκέλεθρο του αεριτζητισμού.

T.K.

Οι Κούρδοι

Τρία εκατομμύρια κάτοικοι της νοτιοανατολικής περιοχής της Τουρκίας που συνορεύει με το Ιράκ, την εγκατέλειψαν εξαιτίας του φόβου για ενδεχόμενη ιρακινή επίθεση, κυρίως με χημικά, και μετακινήθηκαν σε βορειότερες περιοχές.

Η μεγάλη πλειοψηφία αυτών των κατοίκων είναι Κούρδοι. Η φυγή αυτή που έμμεσα διευκόλυναν οι επίσημες αρχές της Τουρκίας αποφιλώνει την περιοχή από τους Κούρδους και φυσικά «εκκαθαρίζει» μια εστία η οποία δημιουργεί προβλήματα.

Οι Τούρκοι εκμεταλλευόμενοι τον πόλεμο και τους δικαιολογημένους φόβους των κατοίκων της περιοχής διασπείρουν το κουρδικό στοιχείο σε άλλες περιοχές. Το βήμα έγινε. Οι Κούρδοι τώρα φεύγουν. Η επιστροφή, αν γίνει ποτέ, δεν φαίνεται ότι θα είναι τόσο εύκολη, ούτε ικανή να ανασυστήσει μια ταυτότητα που χάνεται.

Γ.Φ.

«Ενημερωτικές» εκπομπές

Επρόκειτο να μεταδοθεί το Σάββατο 19/1 ενημερωτική εκπομπή —έτσι λέγονται τώρα τα διάφορα «τραπέζια άνευ εδεσμάτων», στα τηλεοπτικά μας κανάλια— για τον πόλεμο στον Κόλπο, τις επιπτώσεις του για τη χώρα μας κλπ., κλπ. Καλεσμένοι της ET2 ήταν ο ναύαρχος Λυμπέρης και οι πρέσβεις Ν. Καταπόδης, Δ. Κοσμάδοπουλος και Μιχ. Δούντας. Αλλά η εκπομπή ματαιώθηκε. Ο λόγος; Μα είχε συμπεριληφθεί στους «συνδαιτήμονες» και ο κ. Μιχ. Δούντας, «πρόσωπο μη ελεγχόμενο πολιτικώς», ως εμηνύθη...

Αυτά η Ζολοκώστα προς ET2. Τόση η ενημέρωση...

Σ.

Κρίση της πολιτικής και της δημοκρατίας

Τα πολιτεύματα της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας δεν κινδυνεύουν από κάποιον θετικά διατυπωμένο και αποτελεσματικά αρθρωμένο αυταρχισμό, αλλά από την αυξανόμενη απόσταση ανάμεσα στις ηθικές και ιδεολογικές τους επιταγές (που είναι και προϋποθέσεις λειτουργίας τους) και στην πρακτική και τα στερεότυπα που χαρακτηρίζουν τους πολίτες και τις ηγεσίες τους.

Αυτό προκύπτει από το κείμενο υπεράσπισης της πολιτικής που υπογράφηκε στη Γαλλία από 12 βουλευτές του Σοσιαλιστικού Κόμματος και από την παραίτηση του «γκωλικού» βουλευτή και δημάρχου της Λυών Μισέλ Νουάρ. Ανάμεσα στα συμπτώματα της κρίσης, οι σοσιαλιστές αναφέρουν την «παντοδυναμία της τηλεόρασης, την άνοδο των ομάδων πίεσης και τη σύγχυση των ιδιαίτερων διεκδικήσεων με το εθνικό συμφέρον, η υποχώρηση του πολίτη μπροστά στον καταναλωτή, η κυριαρχία των δημοσκοπήσεων» και, σημαντικό, «η περιφρόνηση της αποτυχίας».

Αν και το κείμενο αναφέρεται στη γαλλική πολιτική ζωή δεν θα μπορούσε εύκολα να διαφωνήσει κανείς, ότι οι διαπιστώσεις για την κρίση στον ιδιωτικό και το δημόσιο χώρο του κοινοβουλευτισμού έχουν οικουμενικότερο αντίκρουσμα και οπωσδήποτε μας αφορούν με τον πιο άμεσο τρόπο. Η πολιτική ζωή της Ελλάδας νοσεί βαθύτατα, και από πολλού χρόνου τώρα τα συμπτώματα έγιναν μέχρι και κυρίαρχα θέματα στις γελοιογραφίες. Μόνον που ουδείς εκ των πολιτικών μας αισθάνεται την ανάγκη να επιστημάνει με τη δέουσα προσοχή και αδρότητα τις πάμπολλες πτυχές και πηγές της παθολογίας.

Ίσως αυτό να είναι το κορυφαίο δείγμα της καθ' ημάς κρίσης...

T.K.

Κεφάλαιο και Εργασία

Ο διάλογος των Εργοδοτικών Οργανώσεων (βιομήχανοι, έμποροι, επαγγελματιοβιοτέχνες) με την ΓΣΕΕ για τη νέα Εθνική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας θα συνεχιστεί τη Δευτέρα.

Το βάρος μιας συμφωνίας που θα διασφαλίσει ομαλές αλλά αναβαθμισμένες εργασιακές σχέσεις μέσα στη δίνη της οικονομικής κρίσης πέφτει και στα δυο μέρη. Ήρθε η εποχή για τη σύναψη μιας νέας μακροχρόνιας σχέσης μεταξύ κεφαλαίου - εργασίας που θα παίρνει υπόψη της τα σκληρά σημερινά δεδομένα αλλά και τις προοπτικές βελτίωσης και ανάπτυξης. Και οι δυο πλευρές φαίνονται αρκετά ρεαλιστικές στην προσέγγιση του θέματος.

Οι εργοδοτικές οργανώσεις θα πρέπει να αντιληφθούν τη σημασία του ανθρώπινου παράγοντα, την αναντικατάστατη συμβολή της εργασίας στην παραγωγή και την ανάπτυξη και τη σπουδαιότητα που έχει η συμμετοχή των εργαζομένων στον καθορισμό της κατεύθυνσης των επενδύσεων και της ανάπτυξης.

Από τη μεριά της, η ΓΣΕΕ θα πρέπει να αντιληφθεί ότι ο ρόλος του εργατικού κινήματος δεν εξαντλείται στην προστασία του εισοδήματος, το οποίο αφαιμάσσεται έτσι κι αλλιώς με ποικίλους τρόπους, και κυρίως μέσω των πληθωριστικών μηχανισμών.

Στόχοι πρέπει επίσης να είναι η διασφάλιση και η ανάπτυξη της απασχόλησης, η προστασία των ανέργων, και η υπεράσπιση του κοινωνικού κράτους —στόχοι που δεν μπορούν να επιτευχθούν χωρίς ανάπτυξη, χωρίς «να μεγαλώσει η πίττα». Στόχοι που μπορούν να επιτευχθούν με τον επηρεασμό της διαδικασίας της συσσώρευσης και των επενδύσεων, της επιμόρφωσης και μετεκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού, της πίεσης για προγράμματα εξειδίκευσης και κοινωνικής προσφοράς, ιδιαίτερα από τους νέους άνεργους.

Η εξομάλυνση των εργασιακών σχέσεων και η μάχη για την ανάπτυξη και προσαρμογή στο 1992 δεν μπορεί να αφήνει αδιάφορους τους εργαζομένους. Αντίθετα, η ενεργός συμβολή ενισχύει το ταξικό

κίνημα

K.B.

Δάνειο για τα χρέη και τούμπαλιν

Ο φαύλος κύκλος του ελληνικού τύπου διαχείρισης της κρίσης οδηγεί σε συνεχή χρέωση για εξόφληση προηγούμενων δανείων. Δίπλα στους απόηχους από το θερμό ιρακινό μέτωπο, η ελληνική κυβέρνηση «μάχεται» αυτή την εβδομάδα στις Κοινότητες για την απόσπαση της έγκρισης της Νομισματικής Επιτροπής στο αίτημά της για το νέο κοινοτικό δάνειο. Ανεξάρτητα από την έκβαση αυτής της «μάχης», ανεξάρτητα από τη δυσπιστία με την οποία οι κοινοτικές αρχές αντιμετωπίζουν τη ρωμεική μικροπονηριά, σε ό,τι αφορά την εικόνα που παρουσιάζει η κυβέρνηση για κάποια μεγέθη του φετινού μας προϋπολογισμού, το δεδομένο που κυριαρχεί στα οικονομικά της χώρας είναι η πρόοδος στην αύξηση του ...εξωτερικού χρέους: στα τέλη του 1990 αυτό ανέρχεται σε 21 δις δολάρια από 18,7 δις που ήταν στα τέλη του 1989.

Με την εισπρακτική λογική που και η σημερινή, κατά τα άλλα «ευρωπαϊκή», κυβέρνηση της ΝΔ αντιμετωπίζει τις σχέσεις της χώρας με την ΕΟΚ, το μόνο σίγουρο είναι ότι το νέο δάνειο θα αναλωθεί στην υπέρταση τόκων, τοκοχρεωλυσιών και δόσεων προηγούμενων δανείων: όπως αυτό που δόθηκε από την ΕΟΚ την άνοιξη του 1986 μεσούντος άλλου ενός «σταθεροποιητικού προγράμματος» (του ΠΑΣΟΚ τότε), για λόγους άλλους από την εκλογική-πελατειακή χρήση που του έγινε μετά και τα δυσμενή για το ΠΑΣΟΚ αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών του 1986...

Ποιος άραγε πολιτικός φορέας είναι σε θέση να προτείνει την ανατροπή αυτού του φαύλου κύκλου; Ασφαλώς όχι η ΝΔ, που κινείται μεταξύ κενού και μεταπρατισμού, ούτε το ΠΑΣΟΚ που ήθελε να κάνει κράτος πρόνοιας πολιτευόμενο σαν μικρομεσαίος και ανομικός εργολάβος. Όσο για τον ΣΥΝ, θα χρειασθεί άραγε πολύς καιρός ακόμα για να αποκαθάρει την ελληνικότατη αντίληψή του περί κράτους-εργοδότη;

T.K.

Δαιμονολογίες

Ο «δαίμων» το παραέκανε στο προηγούμενο τεύχος και ειδικά στο άρθρο του πρώην πρέσβη κ. Μιχάλη Δούντα (σ. 28-32). Ο ομφάλιος λώρος, μεταξύ τυπογραφείου και διορθωτή έγινε ομφάλιος χώρος κ.ο.κ. Λάθη υπήρχαν και στη στίξη καθώς και άλλα ορθογραφικά. Μια παράγραφο μόνον θέλουμε να διορθώσουμε στη σελ. 32 που πρέπει να διαβαστεί στο σωστό, ως εξής:

● Τα σημαντικότερα προβλήματα της εξωτερικής μας πολιτικής συνάγονται με τα θέματα της εθνικής μας ασφάλειας. Κατά συνέπεια προτείνεται αλλαγή θεώρησης των ελληνοτουρκικών σχέσεων με έμφαση πλέον στην αναγνώριση ότι μόνο με απόκτηση αξιόλογα αποτρεπτικής πολεμικής δυνατότητας μπορούμε να εξασφαλίσουμε την εδαφική μας ακεραιότητα αλλά και λειτουργικές σχέσεις ελληνοτουρκικής συνεργασίας. Με άλλα λόγια, πρέπει να εγκαταλειφθούν οι ποικίλες ψευδαισθήσεις δυνατότητας οποιασδήποτε έντιμης συνδιαλλαγής με την Τουρκία από θέση αδυναμίας. Το μύθο της ελληνοτουρκικής φιλίας είναι καιρός να υποκαταστήσει η συνειδητοποίηση ότι η Τουρκία είναι κορυφαίος κίνδυνος και αντίπαλος και ότι, συνακόλουθα, επιβάλλεται να αντιμετωπιστεί με κριτήρια ισχύος. Η πανάρχαιη ρήση: «Αν θέλεις ειρήνη προετοιμάσου για πόλεμο» διατηρεί δυστυχώς αμείωτο το ανατριχιαστικό κύρος της. Η στάση αυτή, άλλωστε, εναρμονίζεται και με καταστάσεις που μπορούν να ανακύψουν στο βαλκανικό χώρο.

Πάντως όσοι, από τους αναγνώστες μας επιθυμούν να έχουν το άρθρο αυτόνομο και σωστά διατυπωμένο, ας μας ζητήσουν το σχετικό ανάτυπο.

Υ.Γ. Τέλος διευκρινίζουμε, ότι τίτλος «πρέσβης επί τιμή» οφείλεται στη γενναιοδωρία και μόνον του περιουσιού. Ο κ. Μιχ. Δούντας είναι απλώς «πρώην πρέσβης» αφού οι κυβερνήσεις ΠΑΣΟΚ και ΝΔ, θεώρησαν ότι δεν άξιζε εκείνο το «επί τιμή».

Το σκάνδαλο έπεται;

Στην αναμπουμπούλα του πολέμου πάρθηκε και η απόφαση για το μετρό. Πολλοί επαινέσαν το γεγονός ότι επιτέλους πήρε και μια πρωτοβουλία η κυβέρνηση για τη λύση ενός χρονίζοντος προβλήματος. Έχουν δίκιο και μάλιστα δεν είναι απίθανο να μην υπάρχει σκάνδαλο αφού την εκτέλεση του έργου αναλαμβάνει η μειοδότη εταιρεία. Αλλά στην αναμπουμπούλα μας διέφυγε κάτι ουσιαστικό: Σε τεχνικά έργα όπως το μετρό το σκάνδαλο, συνήθως έπεται της αναθέσεως. Ποιος εγγυάται ότι δεν θα αρχίσουν οι υπερτιμολογήσεις έργων αφανών ή μη προβλεφθέντων. Παραβιάσεις της σύμβασης που δεν ελέγχονται και σημαίνουν σκάνδαλο κ.ο.κ. Το ερώτημα λοιπόν θα έπρεπε να τεθεί αλλιώς: ποιοι οι όροι της σύμβασης και πώς το κράτος ελέγχει την καλή και σύννομη εκτέλεση του έργου. Τώρα που τέλειωσε όλη η σχετική φασαρία θα μπορέσει ο κ. Μάνος να μας ενημερώσει ακριβώς για τα δυο αυτά καίρια ερωτήματα;

Σ.

Ψηφιακή οικουμενικότητα

Νόμιμα και οικουμενικά η διοίκηση του ΟΤΕ ανάθεσε τις προμήθειες των 720.000 ψηφιακών παροχών στους οίκους «Ζήμενς» και «Ιντρακόμ» του Κόκχαλη. Οικουμενική νομοτύπη αδιαφάνεια.

Κ.Β.

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ:

Τοπικός πόλεμος ή απαρχή γενικότερων ανακατατάξεων;

Η εξέλιξη και οι γενικότερες επιπτώσεις του πολέμου που ξεκίνησε στον Κόλπο δεν μπορούν να εκτιμηθούν έξω από το πλαίσιο που διαμορφώνεται μετά τις μεγάλες διεθνείς μεταβολές που έχουν προκύψει τα τελευταία χρόνια.

Η πιο σημαντική από αυτές είναι ο τερματισμός του διπολικού συστήματος των υπερδυνάμεων, κάτω από το οποίο έζησε η διεθνής κοινότητα από το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου μέχρι την εμφάνιση της περεστρόικα.

Σήμερα, το σύστημα αυτό έχει μετατραπεί σε μονοπολικό, με αδιαμφισβήτητη την κυριαρχία των ΗΠΑ στη διεθνή σκηνή.

Το δεύτερο κυρίαρχο στοιχείο που επιδρά ευθέως ή εν δυνάμει στους διεθνείς συσχετισμούς είναι το πανισλαμικό φαινόμενο που εμφανίζεται με διάφορες μορφές στην παγκόσμια σκηνή: χομείνισμός, νέες μορφές παναραβισμού, μειονοτικές ή εθνικιστικές εξάρσεις στα Βαλκάνια και στις νότιες περιοχές της ΕΣΣΔ.

Με βάση τις δυο αυτές παραδοχές, μπορεί κανείς να επιχειρήσει να ερμηνεύσει το ξέσπασμα της κρίσης του Κόλπου και να διακινδυνεύσει κάποιες προβλέψεις για την εξέλιξή του.

Πράγματι, το «φαινόμενο» Σαντάμ, με όσα συνεπάγεται για την περιοχή και ευρύτερα: Επιθετική στάση —κατακτητική πρακτική— παναραβική πανισλαμική συσπείρωση - εσωτερικός αυταρχισμός, δεν προέκυψε δια παρθενογενέσεως. Είναι προϊόν μακρόχρονης και συστηματικής στήριξης από Ανατολή και Δύση.

Επομένως, η επιλογή των ΗΠΑ για την επιλεκτική εφαρμογή των αποφάσεων του ΟΗΕ σε μία των περιπτώσεων εισβολής, του Κουβέιτ, δεν μπορεί να εξηγηθεί βέβαια ούτε από κάποια ξαφνική απόκτηση ευαισθησιών σε σχέση με τη διεθνή νομιμότητα, ούτε με τη διαδικαστική ελευθεριότητα που απέκτησαν οι ΗΠΑ μετά την υποβάθμιση του διεθνούς ρόλου της ΕΣΣΔ, ούτε ακόμα από την ανατροπή των πετρελαϊκών συμφερόντων στην περιοχή.

Μπορεί να υποθέσει κανείς, βάσιμα, ότι ο πόλεμος εναντίον του Ιράκ αποτελεί την απαρχή μιας ευρύτερης διαδικασίας που έχει ως τελικό στόχο την πάταξη της εξάρσης του ισλαμικού φαινομένου. Ενδιάμεση επιδίωξη είναι η συντριβή της τοπικής «υπερδύναμης» του Ιράκ.

Στο στόχο αυτό άλλωστε συμπίπτουν τα εθνικά, οικονομικά και διεθνή συμφέροντα Ανατολής και Δύσης.

Για την ΕΣΣΔ το πιεστικότερο πρόβλημα σήμερα είναι η εξεύρεση σχήματος που θα διατηρήσει τη συνοχή της τελευταίας αυτοκρατορίας του πλανήτη μας. Η συντριβή του ισλαμισμού μειώ-

νει αισθητά τις κεντρόφυγες τάσεις των μουσουλμανικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών της Σοβιετικής Ένωσης.

Για τις αναπτυγμένες χώρες, η συντριβή των παναραβικών τάσεων της Μ. Ανατολής θα σημαίνει μια μονιμότερη «διευθέτηση» της πετρελαϊκής πολιτικής, απαραίτητη για το ξεπέρασμα της διεθνούς ύφεσης.

Ιδιαίτερα για τις ΗΠΑ, η ισλαμική συντριβή θα σημαίνει σταθεροποίηση των φιλοαμερικανικών καθεστώτων της περιοχής και ρύθμιση του παλαιστινιακού και του λιβανικού σε πλαίσιο που θα ικανοποιεί πλήρως τα ισραηλινά συμφέροντα. Αυτός άλλωστε πρέπει να είναι και ο λόγος της εκ προοιμίου απόρριψης της γαλλικής ειρηνευτικής πρότασης από τις ΗΠΑ μια και έχει επιλεγεί σαν πλαίσιο ρύθμισης η επιβολή δια των όπλων και όχι μια διεθνής συνδιάσκεψη που δεν μπορεί να αγνοήσει τελείως τις αποφάσεις του ΟΗΕ.

Αν οι παραπάνω υποθέσεις επιβεβαιωθούν, θα πρέπει να αναμένει κανείς γενίκευση του πολέμου στην περιοχή με εμπλοκή της Δαμασκού και ενδεχόμενα του Αμμάν και ενεργό, βέβαια, συμμετοχή του Ισραήλ στις εχθροπραξίες.

Επομένως, είναι μάλλον υπεραισιόδοξες οι προβλέψεις για αστραπιαίο, «τεχνολογικό», πόλεμο. Η σύρραξη που ξεκίνησε στο Ιράκ μπορεί να μετατραπεί σε μακρόσυρτο πόλεμο κι ίσως και πόλεμο χαρακωμάτων.

Οι επιπτώσεις μιας τέτοιας προοπτικής για τα ελληνικά συμφέροντα δεν προδιαγράφονται ρόδινες.

Η αναβάθμιση της διεθνούς θέσης της Τουρκίας θεωρείται, ήδη σήμερα, δεδομένη. Η ανατροπή του 7 προς 10 είναι γεγονός. Το μέλλον της επίλυσης του Κυπριακού, αντίθετα από ό,τι προβάλλεται από την κυβέρνηση, δεν θα ακολουθήσει βέβαια διαδικασία αντίστοιχη της «λυτρωτικής» πολιτικής που εφαρμόζεται για το Κουβέιτ, αλλά επιβολή των επιλογών του αγγλοσαξωνικού διευθυντηρίου στο γενικό γραμματέα του ΟΗΕ, που δεν θα συγκρούονται με τα συμφέροντα της Τουρκίας. Η Άγκυρα, άλλωστε, πέρα από τη γεωπολιτική της θέση, που τη φέρνει ήδη σήμερα στο επίκεντρο της κρίσης του Κόλπου, φαίνεται ότι μπορεί να κληθεί να δραματήσει και ενεργότερο ρόλο στην ανακατανομή που θα προκύψει μετά τον τερματισμό του πολέμου. Οι συμφωνίες μυστικής διπλωματίας Τουρκίας - Ιράν δεν πρέπει να είναι άσχετες με την προοπτική μιας τέτοιας εξέλιξης.

Γεράσιμος Νοταράς

21.1.90

Ελληνική μειονότητα και πολιτική κινητικότητα

του Ρεπόρτερ

Η δίνη που προκαλεί στην πληροφόρηση η κρίση και ο πόλεμος στον Περσικό δεν άφησε παρά ελάχιστο — αν όχι μηδαμινό — χώρο στα δελτία ειδήσεων για το συνεχιζόμενο κύμα προσφύγων από την Αλβανία. Αυτή η υποβάθμιση γίνεται τη στιγμή που ο κ. Πολύδωρας ανατρέπει ο ίδιος την εικόνα παραδείσου που είχε καλλιεργηθεί στην μειονότητα για την μητέρα-πατρίδα, παραδεχόμενος ότι έχει αρχίσει το αντίστροφο κύμα επιστροφής στην Αλβανία, αφού «*άλλα βρήκαν στους καταυλισμούς, άλλα περίμεναν*»... Την ίδια στιγμή, η αλβανική κυβέρνηση κλείνει τα σύνορα, παραπέμποντας τους υποψήφιους πρόσφυγες στην ελληνική πρεσβεία των Τιράνων, η οποία, σύμφωνα και με την ελληνική κυβέρνηση πλέον, θα «πρέπει» να δίνει την πολυπόθητη «βίζα». Στην ουσία, η αλβανική κυβέρνηση εφαρμόζει αυτό που ο Αλία είπε στον κ. Μητσοτάκη: «*μην ζητάτε από εμάς να τους εμποδίσουμε να έλθουν στην Ελλάδα, κάντε το εσείς αυτό*».

Αλβανικό «πλεόνασμα»;

Ανεξάρτητα, όμως, από τη λογική των «διακρατικών σχέσεων» που κυριαρχεί πλέον στην ελληνική κυβέρνηση κάτω από τα ιδεολογήματα περί προστασίας της μειονότητας κτλ., το μειονοτικό ή βορειοηπειρωτικό, εξακολουθεί την πορεία του και συσσωρεύει εύφλεκτη ύλη αρκετή για να προκαλέσει πλείστα όσα προβλήματα σε ερασιτεχνικές και ανεργάτιστες πολιτικές.

Ήδη έχουν συγκεντρωθεί πλέον, κυρίως στην περιοχή της Ηπείρου, περισσότεροι από 15.000 πρόσφυγες μέσα σε ένα μήνα, που ζουν κάτω από συνθήκες κάθε άλλο από «παραδεισένιες», αντιμετωπίζοντας πρόσφατα ακόμα και την πυγμή... της μητέρας πατρίδας τους. Το σημαντικότερο, μέρος

πλειοψηφία των Βορειοηπειρωτών προέρχεται κυρίως από τη μακροχρόνια «απομονωμένη από τον εθνικό κορμό» περιοχή των Αγίων Σαράντα και λιγότερο από την Δρόπολη, όπου η μειονότητα έχει περισσότερες προσπάθειες στην επικοινωνία της με την ελληνική κουλτούρα.

Το κύμα αυτό των προσφύγων συνδέεται με οικονομικά κυρίως κίνητρα, δεδομένου ότι υπάρχει ένα δεύτερο ρεύμα φυγής προς την Ιταλία, όπου αυτή τη στιγμή στην Τεργέστη «*περιφέρονται*» γύρω στους 1.000 Αλβανούς πρόσφυγες.

Το νέο στοιχείο στο προσφυγικό κύμα είναι η πλήρης ανατροπή της αναλογίας μεταξύ του μειονοτικού και του αλβανικού στοιχείου: σύμφωνα με πληροφορίες την τελευταία εβδομάδα το «πλεόνασμα» των Αλβανών στο προσφυγικό «ισοζύγιο» είναι γεγονός αφού σε 1300 περίπου μειονοτικούς αντιστοιχούν κάτι λιγότερο από διπλάσιοι Αλβανοί.

Ενσωμάτωση και εκδημοκρατισμός

Ήδη σύμφωνα με επίσημη κυβερνητική ανακοίνωση από τις 19 μέχρι τις 23 Ιανουαρίου επέστρεψαν 2.500 στην Αλβανία αφού «*άλλα βρήκαν στους καταυλισμούς*», κατά τον κ. Πολύδωρα. Στην Αλβανία η κατάσταση είναι εξαιρετικά ρευστή. Ο κύριος στόχος του Αλία είναι η πάση θυσία αποφυγή της «ρουμανοποίησης», δηλαδή ο έλεγχος του καθεστώτος στην υλοποίηση των δικών του εξαγγελιών. Αυτή η μη «ρουμανοποίηση» προβάλλεται προς την κοινή γνώμη με την ιδεολογία της εθνικής υπερηφάνειας: «*δεν θα παρασυρθούμε από τους Ευρωπαίους στο δρόμο που εμείς διαλέξαμε, αλλά θα προχωρήσουμε χωρίς να θιγουμε την αξιοπρέπειά μας*», υποστηρίζει η ηγετική ομάδα του καθεστώτος: σε αυτήν, μετά την «ιδιώτευση» του Φώτο Τσάμη και του Σιμόν Στεφάνι και την πιθανή αναχώρηση της χήρας του Χότζα Νεσμιγέ για το Πα-

ρίσι, κύριο ρόλο, εκτός του Αλία, παίζει ο Χεκουράν Τσάι, υπουργός Ασφαλείας και Εσωτερικών και κύριος του σκληρού μηχανισμού μέσω του απόλυτου ελέγχου της «Σικουρίμι»: *ας σημειωθεί, ως προς το στόχο του καθεστώτος να ελέγξει τις εξελίξεις, ότι ο Ισάι είχε αντικατασταθεί, ως σκληρός από τον Στεφάνι, μέχρι τον περασμένο Ιούνιο. Ο τεχνοκράτης υπουργός Εξωτερικών Μαλίλε, θα πρέπει να διατηρεί τη θέση του περισσότερο λόγω των συγγενικών του δεσμών με τον Ραμίζ Αλία, ενώ ο Τσαρτσάι έχει περισσότερο τη φήμη ενός άχρωμου καθεστωτικού.*

Απέναντι στην καθεστωτική αυτή ομάδα, η αντιπολίτευση κατανεμειμένη σε τρία κόμματα μέχρι σήμερα (το Δημοκρατικό, το Ρεπουμπλικάνικο και το Οικολογικό), κέρδισε μια πρώτη σημαντική μάχη, αφού η κυβέρνηση του Αλία δέχτηκε την αναβολή των εκλογών για τις 31 Μαρτίου. Αυτό, ωστόσο, πέραν του ότι δίνει περισσότερο χρόνο στην αντιπολίτευση να οργανωθεί, σημαίνει και μια άλλη παράταση: την μετάθεση του χρόνου υλοποίησης των εξαγγελιών του Αλία, που μπορεί να γίνει μόνον στα πλαίσια της νέας Βουλής των εκλογών της 31ης Μαρτίου. Και αυτό σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι μόνον τότε η μειονότητα θα μπορεί να απευθύνει τα αιτήματά της προς ένα θεσμισμένο όργανο, μέσα σε ένα στοιχειώδες πλαίσιο πολιτικού ανταγωνισμού.

Από την άποψη αυτού του ανταγωνισμού και σε ό,τι αφορά την μειονότητα, έχει σημασία να αναφερθεί μια χειρονομία του Δημοκρατικού Κόμματος της Αλβανίας και μια είδηση στην εφημερίδα του: η χειρονομία είναι ότι την ημέρα επίσκεψης του Κ. Μητσοτάκη στα Τίρανα υπήρχε άρθρο στην εφημερίδα του Δημ. Κόμματος *περί Τσάμηδων* —και είναι γνωστό πώς χειρίστηκε το θέμα η αλβανική κυβέρνηση στα επιχειρήματα του Μητσοτάκη περί ελληνικής μειονότητας: ως προς την είδηση που δημοσιεύτηκε σε τοιχοκολλημένη εφημερίδα του Δημ. Κόμματός της 21ης Ιανουαρίου, αυτή αφορά τη γνωστοποίηση ότι στο Κόμμα αυτό θα υπάρχει «*τμήμα*» ελληνικής μειονότητας. Αυτά τα δυο στοιχεία υποδηλώνουν ότι η ελληνική μειονότητα έχει ήδη αρχίσει να μετατρέπεται σε αντικείμενο και πεδίο πολιτικού ανταγωνισμού, στην πορεία προς τον εκδημοκρατισμό, (μια πορεία που θα ενισχυθεί, αν η Αλβανία ενταχθεί στην ΔΑΣΕ). Στοιχείο αυτού του ανταγωνισμού αποτελεί και η πρόσφατη σύμπυξη ενός αμιγώς μειονοτικού πολιτικού παράγοντα, της «Ομόνοιας» στη Δρόπολη.

Έχουμε μπροστά μας αρκετό χρόνο για να δούμε πώς αναπτύσσεται η δυναμική του εκδημοκρατισμού και της ενσωμάτωσης ή, αντίθετα, «*απόρριψης*» των μειονοτικών ομάδων, και πρώτα απ' όλα της ελληνικής, στην Αλβανία και στη βαλκανική «*μπαρουτιποθήκη*».

Μετά τη δικτατορία την εξουσία άσκησαν κομματικά αυτοδύναμες κυβερνήσεις. Και εκτός από το ιστορικό επίτευγμα της ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και ένα σωστό, αν και σύντομο, εξοπλιστικό πρόγραμμα επί εποχής Αβέρωφ, ουδέν το αξιόλογο κατόρθωσαν ως προς τα μείζονα θέματα. Αντίθετα, μάλιστα, πολλά, ποικίλα και συχνά κρίσιμα είναι τα σφάλματα και οι οπισθοδρομήσεις, που τελικώς οδήγησαν στην σημερινή πραγματικά δραματική παρακμή. Με άλλα λόγια, πάμπολα κακά συνέβησαν επί κομματικά αυτοδύναμης διακυβέρνησης. Η παρένθεση των συμμαχικών κυβερνήσεων, δηλαδή Νέας Δημοκρατίας - Συνασπισμού και Οικουμενικής, ήταν βραχύτατη και περιστασιακή. Ουδέποτε λειτούργησαν ως συνισταμένη γνήσιας προγραμματικής συναίνεσης. Απλώς τα συνεργαζόμενα κόμματα συναντήθηκαν σε ελάχιστο κοινό παρανομαστή κομματικού συμφέροντος:

- Νέα Δημοκρατία και Συνασπισμός της Αριστεράς επιδίωξαν την δια της «καθάρσεως» αποδυνάμωση του ΠΑΣΟΚ.
- Ο Συνασπισμός απέλβεφε επιπλέον σε γενικότερη βελτίωση της «εικόνας» του, επιτυγχάνοντας για πρώτη φορά συμμετοχή της Αριστεράς στην εξουσία. Στην εξυπηρέτηση μάλιστα αυτής της επιδίωξης θυσίασε και την πάγια θέση του υπέρ της αναλογικής, αδρανώντας όταν μπορούσε να ενεργήσει προς παρεμπόδιση της ενισχυμένης...
- Η Νέα Δημοκρατία, εξάλλου υπενόμεισε την οικουμενική κυβέρνηση. Και τούτο όχι διότι διαφωνούσε με τις σωστές προτάσεις της, αλλά διότι επιτυχία της Οικουμενικής θα εξασθένιζε το αίτημα της αυτοδυναμίας, που ήταν το αποκλειστικό όχημά του κ. Μητσοτάκη προς την πρωθυπουργία, ή ακόμη και προς διατήρηση της κομματικής πρωτοκαθεδρίας.
- Αλλά και το ΠΑΣΟΚ ουδέποτε αληθινά υποστήριξε την υπόθεση συμμαχικών κυβερνήσεων. Σταθερός στόχος του ήταν η αυτοδύναμη εξουσία, έστω και αν επιδόθηκε προς στιγμήν σε τακτικούς ελιγμούς περί την αναλογική.

Συνεπώς:

- α) Το κομματικά αυτοδύναμο των κυβερνήσεων δεν αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση, δεν αρκεί, για τη θεραπεία της πολιτικής νοσηρότητας και των ποικίλων, συγκεκριμένων προβλημάτων του τόπου.
- β) Θα ήταν αβάσιμος τυχόν ισχυρισμός ότι οι συμμαχικές κυβερνήσεις απέτυχαν, ή ότι είναι απρόσφορες για αποτελεσματική διακυβέρνηση. Απλώς ουδέποτε γνησίως δοκιμάστηκαν.

Αν υπό το πρίσμα αυτών των διαπιστώσεων δούμε τη σταθερά επιδεινούμενη κατάσταση των ελληνικών πραγμάτων, οδηγούμεθα αβίαστα σε μερικές, χρήσιμες ίσως, σκέψεις:

Είναι γεγονός πασιδηλό και πάνθομολογούμενο ότι η Ελλάδα διατρέχει περίοδο όχι μόνο χρονίζουσας, αλλά και επιτεινούμενης, πολύπλευρης κρίσης. Νοσεί βαρύτατα η οικονομία. Οι θεσμοί δυσλειτουργούν. Η κοινωνική συνοχή δοκιμάζεται. Το ατομικό συμφέρον προτάσσεται ανεπιφύλακτα του συλλογικού. Ατροφεί η αίσθηση κοινωνικής ευθύνης, προοπτικής και αυτοσυγκράτησης. Κυριαρχεί νοοτροπία ημετερισμού. Ανευδοίαστα έχουμε χιόνε χαλάς ε-

παίτης. Και ανενδοίαστα, απεμπολώντας κάθε προσωπική ευθύνη, εναποθέτουμε τη μοίρα μας σε εγγυητές, κηδεμόνες και δανειοδότες. Η εικόνα της παρακμής και της υποτέλειας είναι ανάγλυφη. Και είναι κρίμα. Γιατί ο λαός διαθέτει ζωντάνια —πολλή ζωντάνια— και μπορεί να αναδείξει ποιότητα. Απλώς παραπαίει ακαθοδήγητος, έρμαιο στην εξουσία των μετρίων.

Μπροστά σ' αυτή τη ζοφερή πραγματικότητα το αίτημα ριζικών αλλαγών αρχίζει να κερδίζει έδαφος. Συνακόλουθα, συνειδητοποιείται ολοένα και ευρύτερα ότι προϋπόθεση για οποιαδήποτε γόνιμη επιδίωξη είναι η επίτευξη ευρείας κοινωνικής σύγκλισης που θα αντανάχεται σε διακομματική προγραμματική συναίνεση και γνήσιες συμμαχικές κυβερνήσεις.

Η διαμόρφωση, όμως, μιας τέτοιας θεμελιακής παραμέτρου της πολιτικής μας ζωής προσκρούει κυρίως στην αρχηγική - φεουδαρχική

δομή των κομμάτων. Στη δυναστεία και δυνάστευση των μεγάλων «κάπο». Πρωταρχική επομένως, επιτακτική, ανάγκη η αποχώρηση - απομάκρυνση των «Μεγάλων». Ό,τι είχαν να δώσουν, καλό, κακό, χάριστο, το έδωσαν ήδη. Είναι πια αθεράπευτα ξεπερασμένοι, ανεπαρκείς για να απαντήσουν στην πρόκληση της ιστορικής συγκυρίας. Μάχονται πια μόνο για την πολιτική τους επιβίωση συντηρώντας ένα δορυφορικό σύστημα ασημάντων. Πραγματικά παλαιολιθικοί βροντόσαυροι που αυτάρεσκα θορυβούν και συνήθως βλάπτουν. Και «δίκαιοι» ακόμη αν ήσαν θα έπρεπε να τους έχουμε βαρεθεί...

Και ερχόμαστε στους «δελφίνους». Βεβαίως, δεν «κεμπνέουν» όλοι. Σε πολλές περιπτώσεις είναι προϊόντα πολιτικής «αιμομειξίας», που αναπαράγει το ίδιο πολιτικό «είδος». Ωστόσο, έχουν διακριθεί μερικοί αξιόλογοι άνθρωποι, με παρουσία, αίσθηση ευθύνης, γνώση, πείρα και εντιμότητα. Και προ πάντων δεν πρόλαβαν να θεοποιηθούν... Προσφέρονται περισσότερο για διακομματικό διάλογο, προγραμματικές συναινέσεις και συμμαχικές κυβερνήσεις. Και πάντως είναι η μόνη ελπίδα για κάποιο ξεκίνημα ανανέωσης που έπρεπε να είχε ήδη αρχίσει εδώ και αρκετά χρόνια. Στο κάτω κάτω αυτούς διαθέτει η πολιτική «αγορά». Αν θα επιτύχουν είναι αβέβαιο. Πιεστικά όμως βέβαιο είναι ότι πρέπει να δοκιμάσουν, ακόμη και αν χρειαστεί να σπάσουν τους κομματικούς ογκόλιθους. Και μάλιστα να δοκιμάσουν γρήγορα. Γιατί ο τόπος κινείται στο εσωτερικό με ρυθμούς καθοδικής περιδίνησης, ενώ στον ελληνικό περίγυρο πολλά δεινά κυοφορούνται. Οι κίνδυνοι πλέον για την εδαφική ακεραιότητα και την εθνική ασφάλεια γενικότερα είναι ορατοί ακόμα και από τους δήθεν ρεαλιστές, που για χρόνια, προσφέροντας ψευδαισθήσεις, καλλιέργησαν ασύγνωστα τον φρονηματικό παροπλισμό του Λαού και επέφεραν την εξοπλιστική αποδυνάμωση του κράτους...

Χρειάζεται χρόνος, θυσίες, σύντομη προσπάθεια και πάνδημη ομοψυχία για την ανασύνταξη του κράτους και την ανάπτυξη αξιόπιστης άμυνας. Και οι καιροί επείγουν.

Μόνον ίσως συμμαχικές κυβερνήσεις στηριγμένες σε προγραμματική διακομματική συναίνεση μπορούν να τραβήξουν τη χώρα έξω από τη δίνη.

Η ώρα των δελφίνων σημαίνει εκκωφαντικά. Ας το τολμήσουν ποιν και αυτοί ξεπεραστούν.

Η ώρα των «δελφίνων» και της συναίνεσης

του Μιχ. Δούντα

ΦΩΤΗΣ ΚΟΥΒΕΛΗΣ: Μια άποψη για τον Κόλπο,

Για δυο διαφορετικά θέματα, τον πόλεμο που μαίνεται στον Περσικό και τη στάση της Ελλάδας απέναντι στις τελευταίες εξελίξεις που συγκλονίζουν τον κόσμο και την κρίση στο χώρο της Παιδείας καθώς και τις προοπτικές διεξόδου και λύσεων ζητήσαμε την άποψη του Φώτη Κουβέλη γραμματέα της ΕΑΡ. Οι απαντήσεις του ακολουθούν στη συνέχεια. Ας ελπίσουμε ότι οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας μας θα βρουν τρόπους —γιατί υπάρχουν— να συνομιλήσουν με υπευθυνότητα και σύνεση για τα μεγάλα και κρίσιμα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε. Ο δρόμος του διαλόγου μπορεί να προσφέρει πολύ περισσότερα από τις «μεγάλες» ή «μικρές» καταγγελίες ένθεν και ένθεν του πολιτικού μας φάσματος.

Οι αντιφάσεις της νέας εποχής

«Η ανθρωπότητα έχει εισέλθει σε μια δοκιμασία». Ακόμη χειρότερα, στα πρώτα βήματά της σε αυτό που ονομάστηκε «μετά τον Ψυχρό Πόλεμο εποχή», στην εποχή της διεθνούς συνεργασίας, της αλληλοκατανόησης και της ειρήνης, συναντάται με μια πολεμική αναμέτρηση. Είναι μια τραγική αντίφαση —και ας είναι αυτό το τίμημα της μυωπικής αντίληψης που θέλει να περιορίζει και να κατανέμει τα ωφελήματα της προόδου και της

συνεννόησης στην έκταση από τον Ειρηνικό ως τα Ουράλια.

Επισημαίναμε από καιρό την ανάγκη διευθέτησης της κρίσης που προκλήθηκε με την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, σύμφωνα με το ψήφισμα 678 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ το οποίο υπαινίσσεται τη σημερινή τραγική εξέλιξη μόνον ως έσχατη δυνατότητα.

Δεν παραγνωρίζουμε ωστόσο την προσοχή της διεθνούς κοινότητας στην ιδιαίτερη ευαισθησία της ευρύτερης περιοχής της Μέσης Ανατολής που σχετίζεται με το φυσικό δικαίωμα των Παλαιστινίων για δική τους γη. Ένα δικαίωμα, την πραγματοποίηση του οποίου αρνούνται επίμονα το Ισραήλ και οι Ηνωμένες Πολιτείες.

Η επίλυση του Παλαιστινιακού προβλήματος στο πλαίσιο διεθνούς διάσκεψης υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, για την οποία υπάρχουν σχετικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσής του, αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη για τη σταθερότητα και την ειρήνη στην περιοχή, ανεξάρτητα από την ανάγκη απόσυρσης των στρατευμάτων του Ιράκ από το Κουβέιτ.

Με τα δεδομένα αυτά εκκρεμεί το ερώτημα, εάν είχαν πραγματικά εξαντληθεί όλες οι δυνατότητες ειρηνικής διευθέτησης.

Οι αρχές διεθνούς δικαίου και οι ηθικές αξίες τις οποίες επικαλέσθηκαν οι ΗΠΑ για να αιτιολογήσουν την κήρυξη του πολέμου, η ειλικρίνεια και η φερεγγυότητα των προθέσεων και των διακηρύξεών τους, δοκιμάζονται στην κατεχόμενη Κύπρο.

Και εκεί θα κριθούν αύριο οι κρίνοντες σήμερα στον Κόλπο.

Ακούγεται από πολλές πλευρές ότι η παρούσα πολεμική αναμέτρηση στον Κόλπο και η υποστήριξη που παρέχει η Σοβιετική Ένωση στις πρωτοβουλίες του ΟΗΕ, αποτελούν προπέτασμα καπνού ή ακόμη και άλλοθι ή και αντάλλαγμα ώστε ανενόχλητος να ξεκαθαρίσει ο Γκορμπατσώφ τις σχέσεις του με τις δημοκρατίες της Βαλτικής.

Η ΕΑΡ θεωρεί ότι οι αναλύσεις αυτές αποτελούν δείγματα «θεωριών της συνωμοσίας» έξω και πέρα από τις αρχές της περεστρόικα.

Εμείς ανέκαθεν υποστηρίζαμε με τον πλέον σαφή τρόπο την πάγια θέση του παγκόσμιου προοδευτικού κινήματος, για το δικαίωμα των λαών στην αυτοδιάθεση και με αυτό το κριτήριο αξιολογούμε το αίτημα των λαών της Βαλτικής για ανεξαρτησία.

Καταδικάζουμε απερίφραστα και το ολοκληρωτικό καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν και του Ελ Μπάαθ, και την προσάρτηση του Κουβέιτ από το Ιράκ και την αδιαλλαξία και την υπεροψία του έναντι του ΟΗΕ και των ψηφισμάτων του.

Όφειλε ο Σαντάμ Χουσεΐν να έχει συμμορφωθεί με τις αποφάσεις της διεθνούς κοινότητας.

Επρεπε ωστόσο να μην έχει μείνει η ανθεκτικότητα με την πικρή γεύση. Τη έσχατη

υποψία που είναι υπαρκτή, ότι ειρηνευτικές πρωτοβουλίες της δωδεκάτης ώρας δεν αξιοποιήθηκαν όπως έπρεπε, ότι δεν πείσθηκε επαρκώς ο Σαντάμ να συμβιβαστεί σε λύσεις οι οποίες, δίχως να παρεκκλίνουν από το γράμμα και το πνεύμα του ψηφίσματος 678 του Συμβουλίου Ασφαλείας, θα ελάμβαναν υπόψη και απόψεις ευρύτατης αποδοχής από το σύνολο του αραβικού κόσμου.

Και η ελληνική κυβέρνηση, δίχως να απορρίψει —τουλάχιστον ανοικτά— τη γαλλική πρόταση, ουσιαστικά σύρθηκε πίσω από τις επιλογές των ΗΠΑ.

Έδειξε ότι δεν έχει απεμπλακεί από τα συμπλέγματα εκείνα που σήμερα την εμποδίζουν να ασκήσει μια ευρωπαϊκή —και μάλιστα επιθετική, με πρωτοβουλίες— πολιτική. Και παραπαίοντας με αυτόν τον τρόπο, εμφανίζεται αλλοπρόσαλλη εντός είκοσι τεσσάρων ωρών.

Εμείς θεωρούμε ότι έστω και αυτήν την ώρα είναι αναγκαίο να αναληφθούν πρωτοβουλίες για πολιτική διευθέτηση της πολεμικής εμπλοκής με αποχώρηση του Ιράκ από το Κουβέιτ αλλά και προστασία της εδαφικής ακεραιότητας και συνοχής του Ιράκ. Και αναφέρομαι σε άδηλες και μη προθέσεις εκ Δυσμών του Ιράκ.

Η κυβέρνηση οφείλει:

— Να ενισχύσει πρωτοβουλίες για τον τερματισμό του πολέμου και την αναζήτηση ειρηνικής λύσης.

— Να συγκαλέσει το Κοινοβούλιο σε ειδική συνεδρίαση για τη σύρραξη στον Κόλπο. Είμαστε η μόνη ευρωπαϊκή χώρα που δεν το έχουμε πράξει μετά τη σύρραξη.

Τούτες τις κρίσιμες στιγμές, που μπορεί να σημαίνουν αλλαγή για τη μοίρα των λαών αυτής της περιοχής, η ΕΑΡ, με γνώμονα την υπεράσπιση των ευρύτερων εθνικών συμφερόντων, των δικαιωμάτων των λαών, της διεθνούς νομιμότητας και της ειρήνης, ζητά από την κυβέρνηση:

— Τη σύγκλιση της Βουλής.

— Τη συγκρότηση εθνικού, διακομματικού Συμβουλίου Εξωτερικής Πολιτικής που θα ασχοληθεί με την ανάλυση και το σχεδιασμό της ελληνικής πολιτικής μέσα σε ένα χώρο που υφίσταται δραματικές αλλαγές. Αντικείμενό του πρέπει να είναι η πορεία και οι σχέσεις της χώρας μας με τον Αραβικό κόσμο στην κρίση του Κόλπου, αλλά και μετά την όποια εξέλιξη του πολέμου, η Κύπρος και τα Βαλκάνια.

Το ενδεχόμενο γενίκευσης της σύρραξης, η ανάμειξη της Τουρκίας στον Πόλεμο και το ενδεχόμενο της επίκλησης του τυπικού της σύμβασης του ΝΑΤΟ για τη συμμετοχή της χώρας μας σε δυνάμεις υποστήριξης της Τουρκίας, που μας βρίσκει ριζικά αντίθετους, είναι ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπισθούν μέσα από ένα ουσιαστικό πολιτικό διάλογο. Η κυβέρνηση έχει ακέραιη την ευθύνη για την επιλογή της να κινείται αλλαζονικά στο μπάι-μπαϊ των δυνάμεων της επιλογών.

μια πρόταση για την Παιδεία

Μπορεί η κυβέρνηση;

Δεν επιθυμώ να εμπλακώ στη συνήθη και ατέρμονα συζήτηση απόδοσης ή επιμερισμού πολιτικών ευθυνών που προκαλούν τα κόμματα όταν η κοινωνία τα υπερβαίνει. Αποτελεί εξάλλου θέση αρχής για μας ο σεβασμός της αυτονομίας των κοινωνικών κινήματων.

Είχα επισημάνει σε ανύποπτο χρόνο, ότι η πολιτική λογική της αδιαλλαξίας της κυβέρνησης, η κοινωνική σκληρότητα και η αδιαφορία που επιδεικνύει, την οδηγεί στην πλήρη κοινωνική απομόνωση, αναπαράγοντας ταυτόχρονα τα πολιτικά και κοινωνικά αδιέξοδα. Και είχα τονίσει ότι ο φαύλος κύκλος της κρατικής βίας και καταστολής, είναι «λογική» συνέπεια αυτής της στάσης.

Η κυβέρνηση περιφρονεί το λόγο της αντιπολίτευσης όπως περιφρονούσε τις αλληπάλληλες εκκλήσεις κοινωνικών ομάδων για αλλαγή της νοοτροπίας και της πολιτικής της. Και τέτοια δείγματα έχουμε αρκετά από τις νομοθετικές ρυθμίσεις που έγιναν, μέχρι τον εκλογικό νόμο και τον λεγόμενο «αντιτρομοκρατικό».

Η λογική της πυγμής δεν αρμόζει σε κυβερνήσεις σύγχρονων ευρωπαϊκών δημοκρατιών, σε μια ιστορική στιγμή όπου η διεύρυνση των δημοκρατικών δικαιωμάτων αποτελεί καθημερινή κατάκτηση στην Ευρώπη.

Και ώσαν αυτά που έγιναν να μην αρκούσαν, η κυβέρνηση προκάλεσε και την ελάχιστη δημοκρατική ευαισθησία, την ιστορική μνήμη αλλά και πολιτικούς συνειρμούς, όταν, επιχείρησε, να δώσει χάρη στους έγκλειστους χουντικούς πραξικοπηματίες. Και εκεί έλαβε ένα σαφές μήνυμα, το οποίο ωστόσο δεν θέλησε να αντιληφθεί.

Η αυθόρμητη και γι' αυτό απρόβλεπτη εξέγερση της νεολαίας, εκφράζει τη συλλογική άρνηση των πολιτών στην πολιτική της κοινωνικής ασφυξίας και της οπισθοδρόμησης. Μια άρνηση που ενώ κατέγραφαν τα κόμματα της αντιπολίτευσης, δεν μπόρεσαν να την εκφράσουν.

Είχαμε επισημάνει αυτό το φαινόμενο, δηλαδή την αναντιστοιχία ανάμεσα στα αιτήματα της κοινωνίας και τους όρους έκφρασής τους από τις πολιτικές δυνάμεις. Με αυτή την έννοια, η «εξέγερση των Ιδάρηδων» αποτελεί κίνημα αμφισβήτησης συνολικά του πολιτικού *status quo* της χώρας μας, ένα ριζοσπαστικό κοινωνικό κίνημα με ανυπολόγιστη δυναμική που εγχαλεί και τα κόμματα της αντιπολίτευσης για την αδυναμία τους να αποτρέψουν την οπισθοδρόμηση στο χώρο της Παιδείας προβάλλοντας, ρεαλιστικές και αξιόπιστες εναλλακτικές προτάσεις.

Σε ό,τι αφορά τα θέματα της Παιδείας, προτείνω:

α. Να συγκληθεί συνέλευση για την Παιδεία στην οποία θα συμμετάσχουν εκπρόσω-

ποι των ενδιαφερόμενων φορέων, όπου θα τεθούν προς συζήτηση τα θέματα από μηδενική βάση, ώστε να κατατεθούν και άλλες προτάσεις.

β. Οι προτάσεις αυτές θα αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας Ειδικής Διακομματικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής η οποία θα αποτελείται τόσο από εκπροσώπους του Κοινοβουλίου όσο και από ειδικούς επιστήμονες. Μέσα από αυτή τη διαφανή και δημοκρατική διαδικασία θα καταρτισθεί σχέδιο νόμου το οποίο και θα κατατεθεί στη Βουλή.

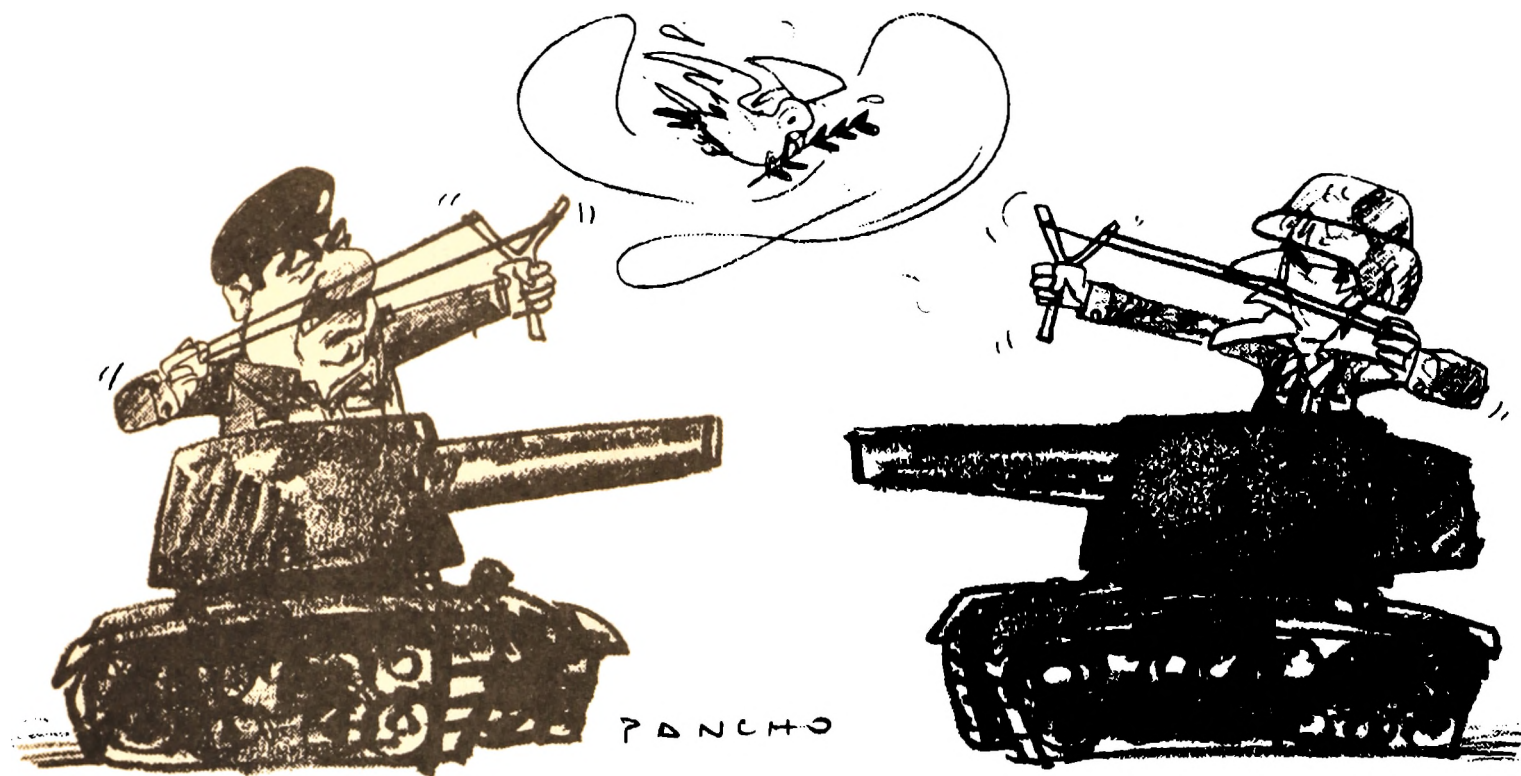
Παράλληλα:

α. Η κυβέρνηση οφείλει να δεσμευθεί σήμερα στην κατά πλήρη προτεραιότητα οικονομική ενίσχυση της Παιδείας.

β. Οφείλει εξάλλου η κυβέρνηση, σε συμφωνία με τα κόμματα της αντιπολίτευσης, να προχωρήσει στη σύσταση επιτροπής εμπειρογνομόνων, αντιπροσωπευτικής όλων των ιδεολογικών τάσεων και πολιτικών χώρων, κατά το πρότυπο της επιτροπής Αγγελοπούλου για την Οικονομία.

γ. Τέλος, οφείλει η κυβέρνηση να καταστήσει σαφές ότι η Ειδική Διακομματική Κοινοβουλευτική Επιτροπή θα έχει δικαίωμα συναπόφασης όσον αφορά την εκπαιδευτική πολιτική, ώστε να δημιουργηθεί ένα σταθερό πλαίσιο, ανεξάρτητο από συγκυριακές μετατοπίσεις της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας.

Το ερώτημα εάν η σημερινή κυβέρνηση, με τη συγκεκριμένη πολιτική λογική και τακτική είναι σε θέση να εξετάσει με τη δέουσα σοβαρότητα αυτές τις προτάσεις, αιωρείται.

Οι πρώτες ημέρες του πολέμου

Από τα πλέον επίσημα χείλη είναι ήδη παραδεκτό ότι ο πόλεμος στον Περσικό κόλπο θα διαρκέσει περισσότερο από όσο είχε αρχικώς προβλεφθεί, οι απώλειες σε ανθρώπινο δυναμικό θα είναι βαριές και οι επιπτώσεις στο περιβάλλον καταλυτικές. Εξάλλου, αρκετές είναι οι χώρες και οι δυνάμεις που σκέπτονται και ενεργούν πριν από την έναρξη του πολέμου όσο και κατά τη διάρκεια των πρώτων ημερών της σύρραξης για την —μετά τον πόλεμο— κατάσταση στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Στις γραμμές που ακολουθούν επιχειρείται η καταγραφή της πολιτικής σημασίας των σημαντικότερων πολεμικών επιχειρήσεων καθώς και οι θέσεις αλλά και οι πράξεις όσων θέτουν «υποθήκες» για όσα θα προκύψουν μεταπολεμικά.

Τετάρτη, 16 Ιανουαρίου

Στις 7.00 (ώρα Ελλάδος) λήγει το τελεσίγραφο που είχε θέσει το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ στον Σαντάμ Χουσεϊν προκειμένου να αποχωρήσει από το Κουβέιτ. Έχουν ήδη αποτύχει οι ύστατες μεσολαρητικές προσπάθειες του Φρ. Μιττεράν και του Ντε Κουεγιάρ.

Πέμπτη, 17 Ιανουαρίου

Στη 1.40 η αμερικανική αεροπορία αναλαμβάνει την εκτέλεση της πρώτης φάσης της επιχείρησης «Καταιγίδα της ερήμου». Αμερικανικά και βρετανικά αεροσκάφη βομβαρδίζουν κατά κύματα τη Βαγδάτη και άλλους στόχους στο Ιράκ και το Κουβέιτ. Την έναρξη των επιχειρήσεων θα επιβεβαιώσει λίγο αργότερα ο εκπρόσωπος του Λευκού Οίκου Μ. Φιτζζουότερ.

Στις 4.00 ο πρόεδρος Μπους στο μήνυμά του θα πει μεταξύ άλλων ότι «οι συμμαχικές δυνάμεις θα διώξουν τα ιρακινά στρατεύματα από το Κουβέιτ και θα καταστρέψουν το πυρηνικό δυναμικό και τις εγκαταστάσεις όπλων χημικού πολέμου του Ιράκ... Η σύγκρουση δεν θα διαρκέσει πολύ».

Μερικές ώρες αργότερα ο Αμερικανός υπουργός Άμυνας Ντικ Τσένι θα δηλώσει ότι η «επιχείρηση πηγαίνει καλά» προσθέτοντας ότι έχουν ήδη πραγματοποιηθεί περίπου 1000 αεροπορικές επιθέσεις και 100 συμμαχικά πλοία έχουν εκτοξεύσει πυραύλους «Κρουζ». Εντύπωση προκαλεί η τοποθέτησή του ότι «ο πόλεμος είναι ενδεχόμενο να διαρκέσει επί μακρόν».

Στα διεθνή χρηματιστήρια επικρατεί κλίμα ευφορίας ενώ το πετρέλαιο πωλείται μέχρι και κάτω από τα 20 δολάρια το βαρέλι. Η πρώτη ημέρα του πολέμου —σύμφωνα με ειδικούς— κόστισε για τις ΗΠΑ 500 εκατ. δολάρια, ο πόλεμος συνολικά και ανάλογα με τη διάρκειά του, θα κοστίσει από 28-86 δισεκατ. δολάρια.

Παρασκευή, 18 Ιανουαρίου

Στις 2.10 το Ιράκ θα εκτοξεύσει κατά του εδάφους του Ισραήλ πυραύλους «SCUD» που φέρουν συμβατικές κεφαλές. Η διεθνής κοινή γνώμη αναμένει την απάντηση του Ισραήλ, ενώ οι κυβερνήσεις των συμμαχικών δυνάμεων συστήνουν στο Τελ Αβίβ «ψυχραιμία» και «αυτοσυγκράτηση» προκειμένου να μην διασπαστεί το μέτωπο.

Ο πρόεδρος Μπους διακηρύσσει ότι «αυτή η συμμαχία δεν πρόκειται να διχαστεί» και η ΕΣΣΔ θεωρεί ότι η επιθεση εναντίον του Ισραήλ είναι μια προ-

σπάθεια να μετατραπεί η κατάληψη του Κουβέιτ σε μια περιφερειακή διένεξη και να ανάψει μια φωτιά στη Μέση Ανατολή. Από την πλευρά του Ισραήλ ο υπουργός Άμυνας Μοσέ Άρενς θα δηλώσει ότι «το εβραϊκό κράτος θα απαντήσει την κατάλληλη στιγμή» και η Βαγδάτη θα διακηρύξει ότι «ο ιερός πόλεμος είναι τώρα καθήκον κάθε πι-στού».

Αμερικανικά αεροσκάφη απογειώνονται από την αεροπορική βάση του ΝΑΤΟ στην Τουρκία, Ιντσιρλίκ και βομβαρδίζουν στόχους στο ιρακινό έδαφος.

Σάββατο, 19 Ιανουαρίου

Η Βαγδάτη επαναλαμβάνει τη ρήψη πυραύλων «SCUD» εναντίον του Ισραήλ. Οι κυβερνήσεις των συμμαχικών δυνάμεων επιμένουν στις συστάσεις προς το Τελ Αβίβ για «αυτοσυγκράτηση».

Η Συρία υποστηρίζει ότι θα εναντιωνόταν στο Ισραήλ μόνο εάν πραγματοποιούσε πρώτο επίθεση εναντίον του Ιράκ. Η ιορδανική Βουλή καταδικάζει τις αεροπορικές επιδρομές εναντίον του Ιράκ και ο Βασιλιάς Χουσεΐν προειδοποιεί ότι η Ιορδανία δεν θα ανεχθεί την παραβίαση του εναέριου χώρου της.

Κυριακή, 20 Ιανουαρίου

Οι ΗΠΑ μεταφέρουν στο Ισραήλ πυραύλους «Πάτριος» που χρησιμεύουν στην αχρήστευση των ιρακινών πυραύλων «SCUD» στον αέρα. Ωστόσο, το Ισραήλ, με δηλώσεις ανώτατων αξιωματούχων, διατηρεί για τον εαυτόν, το δικαίωμα να αποφα-

σίζει «πότε και πώς» θα απαντήσει στις δύο προκλήσεις του Ιράκ.

Ο Μ. Γκορμπατσώφ με μήνυμά του προς τους προέδρους της Αιγύπτου και του Ιράν τους ζητεί να καταβάλουν προσπάθειες για να αποτραπεί η επέκταση του πολέμου. Σοβιετικός ειδικός προβλέπει ανατροπή του ιρακινού δικτάτορα.

Στην πρώτη του εμφάνιση, ο Σαντάμ Χουσεΐν προειδοποιεί ότι «η απάντηση του Ιράκ θα είναι ευρύτερης έκτασης και θα χρησιμοποιηθούν όλα τα μέσα που δεν έχουν χρησιμοποιηθεί ακόμη... Όταν αρχίσει η αντιπαράθεση σε μια μάχη μέχρις εσχάτων με κάθε είδους όπλα, τα θύματα του εχθρού θα αυξηθούν».

Ο επόμενος στόχος των ιρακινών πυραύλων είναι το Ριάντ και το Νταχράν της Σαουδικής Αραβίας. Οι περισσότεροι θα καταστραφούν, στον αέρα από τους πυραύλους «Πάτριος».

Δευτέρα, 21 Ιανουαρίου

Οι βομβαρδισμοί ιρακινών στόχων από τις αεροπορικές δυνάμεις των συμμαχικών δυνάμεων συνεχίζονται ακατάπαυστα. Από την ημέρα που άρχισε η σύρραξη οι συμμαχικές απώλειες —σύμφωνα με αμερικανικές πηγές— είναι 16 αεροσκάφη. Αντίθετα, το Ιράκ ανακοινώνει ότι έχει καταρρίψει 160 συμμαχικά αεροπλάνα και κρατάει 25 αιχμαλώτους, τους οποίους θα χρησιμοποιήσει στο εξής ως «ασπίδα σε στρατιωτικούς, και επιστημονικούς στόχους».

Από τη βάση Ιντζιρλίκ της

Τουρκίας απογειώνονται αμερικανικά αεροσκάφη που βομβαρδίζουν στρατηγικούς στόχους στο Βόρειο Ιράκ. Η έμμεση ανάμιξη της Τουρκίας στον πόλεμο συζητείται έντονα σε νατοϊκό επίπεδο. Η Λιβύη και το Μαρόκο προειδοποιούν την Τουρκία να μην αναμιχθεί άμεσα στον πόλεμο.

Ανακοινώνεται επίσημα ότι οι συμμαχικές δυνάμεις έχουν ήδη πραγματοποιήσει 8.100 αεροπορικές επιδρομές, ενώ υποβρύχια εκτοξεύουν πυραύλους τομιαχόουκ - κρουζ.

Ο Σαντάμ Χουσεΐν απορρίπτει ειρηνευτική πρόταση του Μ. Γκορμπατσώφ και του συνιστά να απευθύνει την πρόταση του προς τις ΗΠΑ.

Τρίτη, 22 Ιανουαρίου

«Οι επιθέσεις και τα πλήγματα κατά των αμάχων θα αντιμετωπισθούν με επιθέσεις από ειδικές ομάδες αυτοκτονίας» δηλώνει ιρακινός αξιωματούχος. Παράλληλα, το Ιράκ καταστρέφει πετρελαιοπηγές και δεξαμενές υγρών καυσίμων στο Κουβέιτ και πλησίον της πρώτης γραμμής των συμμαχικών δυνάμεων.

Ο Βρετανός υπουργός Άμυνας δηλώνει ότι οι κινητοί εκτοξευτήρες πυραύλων τύπου «SCUD» δεν έχουν καταστραφεί πλήρως εφόσον ο Σαντάμ Χουσεΐν χρησιμοποιεί για παραπλάνηση ομοιώματά τους.

Ο πρόεδρος Μπους αναγνωρίζει ότι θα υπάρξουν σημαντικές απώλειες από τον πόλεμο του

Κόλπου, ενώ ο Μ. Γκορμπατσώφ χαρακτηρίζει ανεύθυνη την πολιτική του ιρακινού δικτάτορα και επαναλαμβάνει την υποστήριξή του στην εκδίωξη του Ιράκ από το Κουβέιτ. Προτείνει διεθνή συνεργασία προκειμένου να διατηρηθεί ο έλεγχος των εξελίξεων.

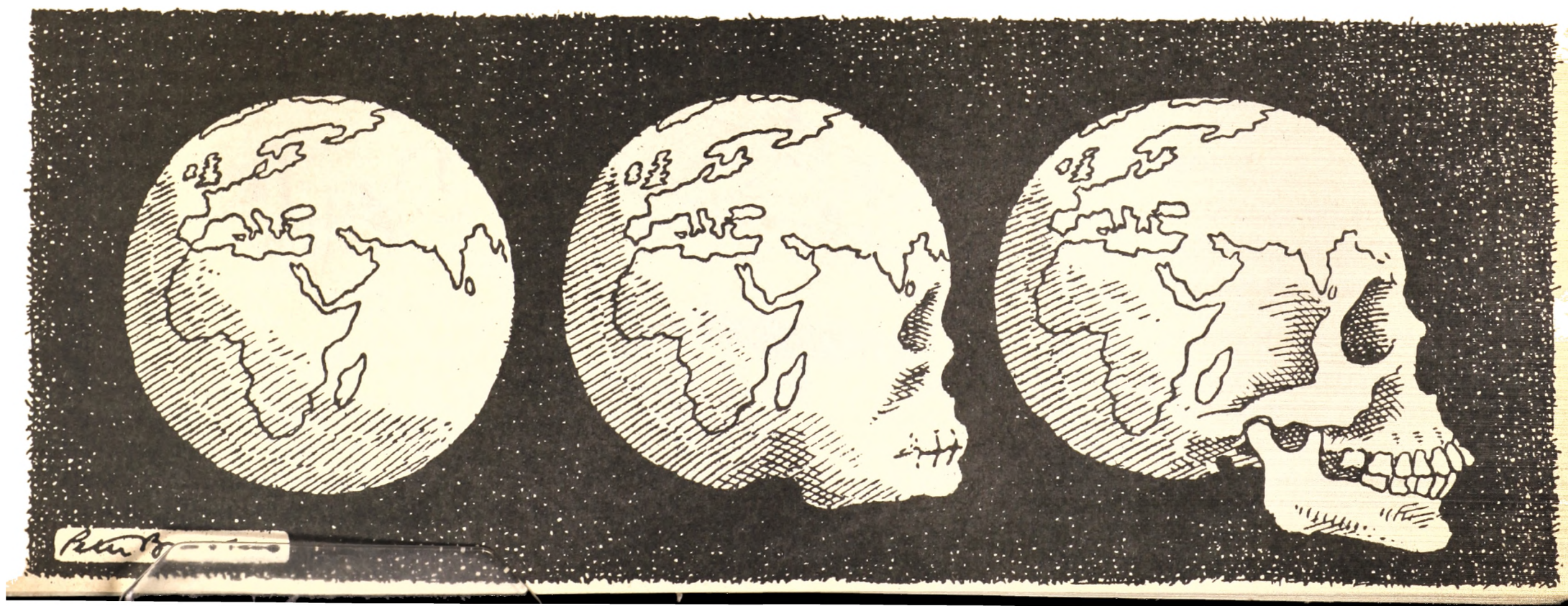
Ένας πυραύλος «SCUD» που εκτόξευσε το Ιράκ θα αποφύγει τους «Πάτριος» και θα πέσει σε κατοικημένη περιοχή του Τελ Αβίβ με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 3 άτομα και να τραυματισθούν δεκάδες. «Δεν θα απαντήσουμε με την καρδιά αλλά με τη λογική» δήλωσε ισραηλινός αξιωματούχος.

Τετάρτη, 23 Ιανουαρίου

Η νέα ιρακινή επίθεση και η απάντηση του Ισραήλ συζητείται στο υπουργικό συμβούλιο της χώρας αυτής. Νέα τηλεφωνική επικοινωνία του Γιτζάκ Σαμίρ με τον Τζ. Μπους. Ο Μοσέ Άρενς δηλώνει ότι «η χώρα του θα απαντήσει οπωσδήποτε».

Εκπρόσωπος του Πενταγώνου δηλώνει ότι η καταστροφή των εκτοξευτήρων του Ιράκ αποτελεί «ουσιαστική προτεραιότητα» για τις συμμαχικές δυνάμεις. Το Ιράκ αποκαλεί «εγκληματίες πολέμου» τον πρόεδρο Μπους και τους συμμάχους του.

Αρχίζουν οι πρώτες συγκρούσεις μεταξύ χερσαίων δυνάμεων του Ιράκ και των ΗΠΑ στα σύνορα Κουβέιτ - Σαουδικής Αραβίας. Σκοτώνονται 2 Αμερικανοί στρατιώτες και συλλαμβάνονται 6 Ιρακινοί αιχμάλωτοι. Πληροφορίες αναφέρουν ότι ιρακινές δυνάμεις μετά από πυρά του πυροβολικού επιχειρήσαν να εισέλθουν στη Σ. Αραβία.

Με υπεροψίαν και μέθην και χωρίς στρατηγική...

του Γιώργου Καπόπουλου

«Με τη βεβαιότητα ότι με αυτή την αποστολή στο εξωτερικό θα αυξήσουμε τη δύναμή μας στο εσωτερικό ας ξεκινήσουμε αυτή την εκστρατεία. Θα έχει κατασταλτική επίδραση στην αλαζονεία των πελοποννησίων... Ταυτόχρονα είτε θα κυριαρχήσουμε σε όλη την Ελλάδα αξιοποιώντας αυτά που θα κερδίσουμε στη Σικελία ή σε κάθε περίπτωση θα προκαλέσουμε ζημιά στις Συρακούσες. Η ασφάλειά μας βασίζεται στις ναυτικές μας δυνάμεις και έτσι μπορούμε είτε να παραμείνουμε εκεί, εάν τα πράγματα πάνε καλά, είτε να επιστρέψουμε πίσω... Μην παρασύρεσθε από τα επιχειρήματα που προβάλλει ο Νικίας κατά της πολεμικής εμπλοκής».

Από το λόγο του Αλκιβιάδη στους Αθηναίους πριν από την εκστρατεία στις Συρακούσες, Θουκυδίδης Βιβλίο 6

Όταν τα ξημερώματα της 16ης Ιανουαρίου ώρα Ελλάδος εξέπνεε η προθεσμία που είχε θέσει το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ για την αποχώρηση του Ιράκ από το Κουβέιτ, ο Τζωρτζ Μπους και οι συνεργάτες του δεν είχαν καμιά αυταπάτη για το πραγματικό κόστος της επιλογής του σεναρίου της πολεμικής εμπλοκής. Ο πόλεμος με τη Βαγδάτη στο πεδίο των επιχειρήσεων έχει ήδη εκτι-

ματηρές στατικές
αποδοχές του πολέμου...

ρά τον «δροσερό και χαρούμενο πόλεμο» που υπόσχονταν στα θεωρητικά τους δοκίμια οι εισηγητές του πολέμου - αστραπή στο μεσοπόλεμο.

Στο διπλωματικό πεδίο η παρατεταμένη εμπλοκή κινδυνεύει να προκαλέσει ανατροπές συμμαχιών, αποσταθεροποίηση καθεστώτων και είσοδο στο προσκήνιο της σύγκρουσης όλων των δυνάμεων που είναι παρούσες στον ευρύτερο χώρο της Μέσης Ανατολής.

Το μικρότερο κακό

Το κίνητρο για την έναρξη του πολέμου δεν ήταν μόνο η «υπεροφία και μέθη» μιας υπερδύναμης που κλονίζεται από την οικονομική ύφεση, την αντιπαλότητα της Ιαπωνίας και της Ευρώπης στη διεθνή οικονομία, που αδυνατεί να συγκρατήσει τη δυναμική αποδόμησης του «αμερικανικού ονείρου» στο ίδιο της το εσωτερικό. Λίγες ώρες πριν από την έναρξη του πολέμου ήταν φανερό ότι η δυνατότητα της Ουάσιγκτον να εξαναγκάσει σε συστράτευση με τη μεσανατολική της πολιτική δυτικοευρωπαίους και άραβες είχε φθάσει σε οριακό σημείο: Η πολιτική αποσύνθεση και διάσπαση του ετερόκλητου αυτού συνασπισμού θα εξανάγκαζε αργά ή γρήγορα τις ΗΠΑ είτε να αναλάβουν το κόστος να διεξάγουν μόνες τους το δικό τους πόλεμο, όπως πολύ εύστοχα είχε υπογραμμίσει πριν από δυο μήνες ο πρώην υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας Κλωντ Σεϋσόν, ενώ ταυτόχρονα θα είχαν ανοικτό ένα πολιτικό μέτωπο αντιπαράθεσης με τη Δυτική Ευρώπη.

Η έναρξη λοιπόν των πολεμικών επιχειρήσεων επελέγη σαν το μικρότερο κακό παρά το απαγορευτικό για τις σημερινές αντοχές των ΗΠΑ συνολικό κόστος της επιχείρησης. Ακόμη και η ευτυχέστερη δυνατή για την αμερικανική πλευρά εξέλιξη των επιχειρήσεων, η πλήρης και σε σύντομο χρονικό διάστημα στρατιωτική συντριβή της Βαγδάτης δεν παρέχει την εγγύηση στρατηγικής νίκης: απλά η Ουάσιγκτον θα κερδίσει χρόνο, θα παρατείνει μεσοπρόθεσμα ή βραχυπρόθεσμα την ηγεμονία της σε μια περιοχή όπου θα αναπτύσσονται εφιαλτικές για τις ΗΠΑ και τη Δυτική Ευρώπη αποσταθεροποιητικές και συγκρουσιακές δυναμικές.

Αν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις, που επί του παρόντος περιορίζονται στις αεροπορικές επιχειρήσεις αποτελούν την πρώτη επί του πεδίου μάχης δοκιμή του μοντέλου «σύγκρουσης μέσης έντασης», όπως πολύ εύστοχα παρατηρεί ο *Michael Klare* στην *MONDE DIPLOMATIQUE* του Ιανουαρίου, η συνολική στρατηγική την οποία υποτίθεται ότι θα έπρεπε να εξυπηρετεί ο πόλεμος δεν φαίνεται να υπάρχει πουθενά. Κατά κανένα τρόπο οι χλιαρές και αόριστες διαβεβαιώσεις της Ουάσιγκτον ότι μετά την απελευθέρωση του Κουβέιτ θα πρέπει να τεθεί επί τάπητος η αραβο-ισραηλινή διένεξη δεν μπορούν να θεωρηθούν

Σήμερα η Ουάσιγκτον αρχίζει έναν πόλεμο όχι για να επιβάλει μια ανύπαρκτη νέα πολιτική στην περιοχή ή να συντηρήσει την παρούσα τάξη των πραγμάτων αλλά σαν το μόνο τρόπο για να μην δρομολογηθούν δυναμικές υπέρβασης, παράκαμψης και ακύρωσης του ηγεμονικού τους ρόλου.

ως συνολική μεσανατολική στρατηγική.

Μια βδομάδα μετά την έναρξη του πολέμου η πολιτική των ΗΠΑ απέναντι στην αραβική Μέση Ανατολή θυμίζει περισσότερο την κατασταλτική αστυνομική προσέγγιση που είχε υιοθετήσει το Λονδίνο μετά το 1945 παρά τα μεγαλόπνοα παναραβικά οράματα του Λώρενς μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο.

Ποια μπορεί να είναι η βιωσιμότητα, της σημερινής αραβικής πολιτικής της Ουάσιγκτον ο σκληρός πυρήνας της οποίας δεν είναι τίποτε άλλο παρά η αποτροπή και η παρεμπόδιση της ανάδειξης οποιασδήποτε αραβικής χώρας σε δύναμη με τοπικές ηγεμονικές φιλοδοξίες; Ποια αξιοπιστία μπορεί να έχουν οι δεσμεύσεις της Ουάσιγκτον για επίλυση της αραβο-ισραηλινής διένεξης κάτω από τη σκιά της *PAX AMERICANA* όταν η πρώτη βδομάδα των πολεμικών επιχειρήσεων φωτίζει την υποχρεωτική συστράτευση των ΗΠΑ με τις δυο μη αραβικές δυνάμεις της περιοχής, την Τουρκία και το Ισραήλ;

Η «θύελλα στην Έρημο» δεν αποτελεί επανάληψη της αγγλογαλικής εισβολής στο Σουέζ το Νοέμβριο του 1956. Τότε υπήρχε τουλάχιστον η συνοχή της απόφασης των δυο ισχυρών αποικιακών δυνάμεων που είχαν κυριαρχήσει στον αραβικό κόσμο να εμποδίσουν τη χειραφέτησή του. Σήμερα η Ουάσιγκτον αρχίζει έναν πόλεμο όχι για να επιβάλει μια ανύπαρκτη νέα πολιτική στην περιοχή ή να συντηρήσει την παρούσα τάξη των πραγμάτων αλλά σαν το μόνο τρόπο για να μην δρομολογηθούν δυναμικές υπέρβασης, παράκαμψης και ακύρωσης του ηγεμονικού τους ρόλου.

Η παρουσία και απουσία της Ευρώπης

Αν για τις ΗΠΑ η πολεμική εμπλοκή με το Ιράκ προβάλλει ανάγλυφες τις αντιφάσεις

μιας συνολικής κρίσης ηγεμονίας, για τη Δυτική Ευρώπη οι διαπιστώσεις είναι πιο ανησυχητικές. Έχοντας προσυπογράψει από τα τέλη του περασμένου Νοεμβρίου τη μεταχρονολογημένη κήρυξη του πολέμου με την αποδοχή της προθεσμίας για εκκένωση του Κουβέιτ, οι δυτικοευρωπαίοι στάθηκαν ανίκανοι στον ενάμιση μήνα που μεσολάβησε να ανοίξουν το δικό τους διάλογο με το Ιράκ να διατυπώσουν υπό τη μορφή σχεδίου αυτό που παραδέχονται οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, την ανάγκη, δηλαδή συνολικής επίλυσης των προβλημάτων της περιοχής. Η χαμένη ευκαιρία δεν ήταν το σχέδιο του Φρανσουά Μιττεράν που κατέγραφε απλά μια υποθήκη για τη μελλοντική, και στο βαθμό που θα το επιτρέπουν τα τραύματα του πολέμου, διατύπωση μιας αυτόνομης ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη Μέση Ανατολή. Οι 12 δεν προσήλθαν στο ραντεβού με την ιστορία στα μέσα Δεκεμβρίου στη Ρώμη, όταν ακύρωσαν την πρόσκληση που είχαν απευθύνει στον υπουργό Εξωτερικών του Ιράκ Ταρίκ Αζίζ.

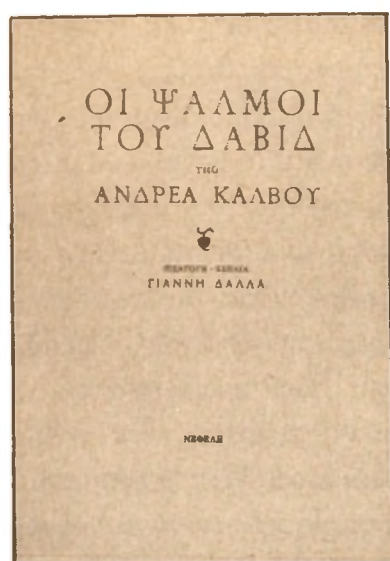
Όταν μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο κατέρρεε η αποικιακή παρουσία της Βρετανίας και της Γαλλίας στον αραβικό κόσμο, στον ορίζοντα είχε ήδη φανεί ο διάδοχος ηγεμονισμός των ΗΠΑ και η σοβιετική εναντίωση σε αυτόν ως οι δυναμικές που θα άρθρωναν γύρω από συγκεκριμένους άξονες την εκρηκτική δυναμική της περιοχής.

Σήμερα η Ουάσιγκτον κήρυξε εξ ονόματος του βιομηχανικού βορρά τον πόλεμο για την κατάκτηση μιας περιοχής με στρατηγική οικονομική σημασία χωρίς στρατηγική για την επαύριο...

Στην επιλογή αυτή των ΗΠΑ δεν αντιπαράτεθηκε καμιά εναντίωση, καμιά εναλλακτική λύση που να διασφαλίζει τα ευρωπαϊκά συμφέροντα από τους αποσταθεροποιητικούς κραδασμούς της επόμενης μετά τον πόλεμο μέρας.

Παρά τις διαβεβαιώσεις του Μιττεράν ότι η συμμετοχή στον πόλεμο είναι απαραίτητη για να κατοχυρώσουν οι δυτικοευρωπαίοι τα συμφέροντά τους, όταν σημάνει η ώρα της χάραξης του νέου χάρτη της περιοχής, η στρατιωτική παρουσία των δυτικοευρωπαίων συμμάχων της Ουάσιγκτον στη Σαουδική Αραβία μοιάζει να έχει το βάρος που είχαν τα αποικιακά στρατεύματα στους ευρωπαϊκούς πολέμους. Η συμμετοχή στους ευρύτερους διακανονισμούς προϋποθέτει την ανάληψη του κόστους μιας ευρωπαϊκής στρατηγικής που θα συνυπολογίζει το ενδεχόμενο σύγκρουσης με την Ουάσιγκτον και όχι μια συμβολική στρατιωτική παρουσία στον αμερικανικό πόλεμο για την κατάκτηση της Μέσης Ανατολής.

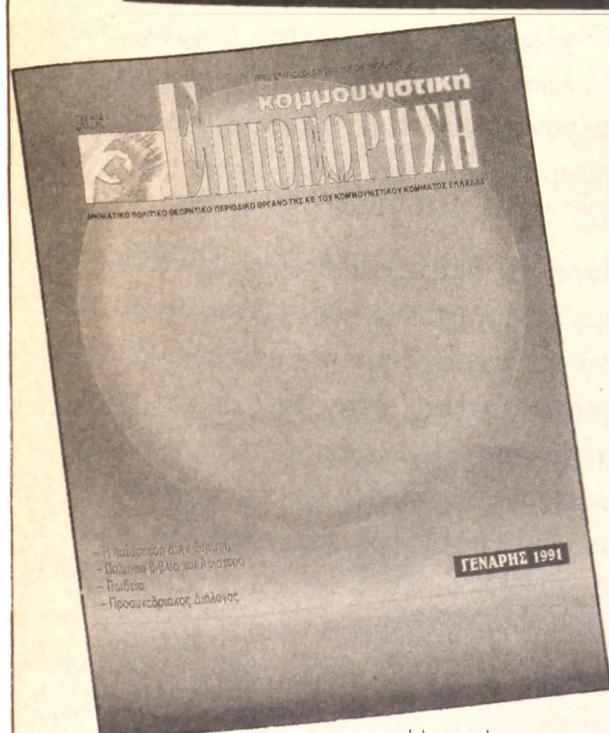
ΟΙ ΨΑΛΜΟΙ ΤΟΥ ΔΑΒΙΔ

Τό γνωστό ποιητικό άριστούργημα σέ με-
τάφραση του 'Ανδρέα Κάλβου καί φιλολο-
γική επίμέλεια Γιάννη Δάλλα.
Κυκλοφορεί σέ χαρτόδετη καί σέ πολυτελή
πανόδετη έκδοση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9, 'Αθήνα 106 79,
Τηλ. 3607744

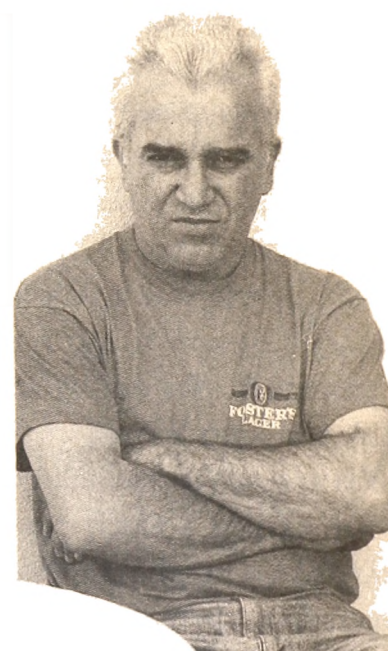
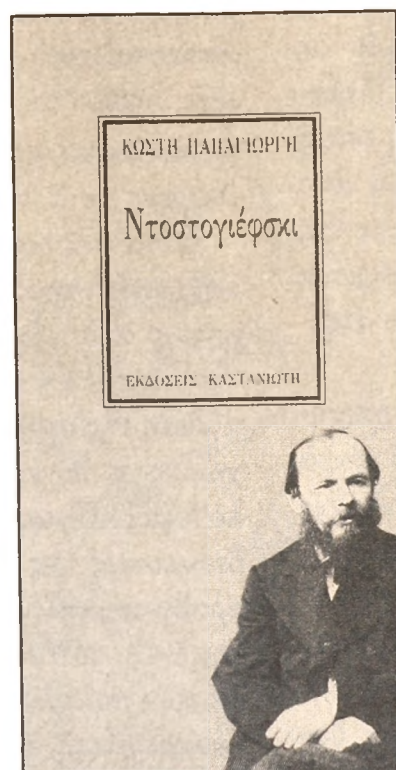
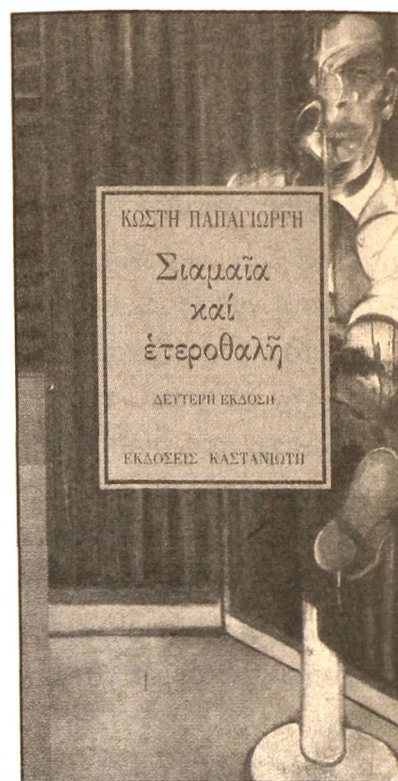
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΖΩΝΤΑΝΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ
ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ:

- Η κατάσταση στην Ευρώπη
- Συζήτηση: Πολιτικό βιβλίο και Αριστερά
- Για την Παιδεία
- Προσυνεδριακός διάλογος

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΤΟ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ
ΚΩΣΤΗ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗ
ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΙ

ΕΠΙΣΗΣ
ΣΙΑΜΑΙΑ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΘΑΛΗ
ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΠΕΡΙ ΜΕΘΗΣ
ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Θλιβερότερο θέαμα απ' αυτό που παρουσιάζουν τα πολιτικά κόμματα της χώρας μας στην αχαλίνωτη διαμάχη τους γύρω από τον πόλεμο στον Περσικό και την ακολουθητέα πολιτική δεν θα μπορούσε να υπάρξει. Η κάθε πλευρά ισχυρίζεται ότι η αντίπαλη με τις θέσεις της αντιστρατεύεται το *εθνικό συμφέρον*, έννοια που σκοπίμως παραμένει ασαφής ως προς τις βασικές συνιστώσες της.

Το ότι η εξωτερική πολιτική είναι συνάρτηση και εσωτερικών παραγόντων δεν αποτελεί βέβαια νέα ανακάλυψη. Θα απαιτούσε όμως κανείς από τα πολιτικά κόμματα στις δύσκολες αυτές και τραγικές για τον κόσμο στιγμές να δείξουν μεγαλύτερη ευθύνη για το σήμερα και το αύριο της χώρας. Θα απαιτούσε τη χάραξη εθνικής πολιτικής και πορείας ώστε η Ελλάδα να εξέλθει τουλάχιστον *αλώβητη*, αν καταστεί δυνατόν, από τις συνέπειες της πολεμικής αναμέτρησης στον Περσικό! Όλα και πάλι θυσιάζονται στο βωμό των μικρο-κομματικών συμφερόντων, αντί για προσπάθεια εξεύρεσης κοινού *παράνομασ*τή ακόμα και στην τακτική της ελληνικής πλευράς.

Εμφανίζεται έτσι η χώρα για μια ακόμα φορά βαθειά διχασμένη σε θέμα που αφορά καίρια την ίδια της την υπόσταση μέσα σε συνθήκες «κινητής άμμου» στον παγκόσμιο και περιφερειακό συσχετισμό δυνάμεων.

● Από τη μεριά της κυβέρνησης δια του πρωθυπουργικού μηνύματος της περασμένης Κυριακής —που κάθε άλλο παρά εμπιστοσύνη ενέπνευσε— εξέθεσε κατόπιν εορτής τους λόγους της ελληνικής στάσης. Δεν υπάρχει χμφιβολία ότι η κυβέρνηση έχει κάνει τις επιλογές της, έχει πολιτική αλλά την «ξεδιπλώνει» σταδιακά, κατά δόσεις και ανάλογα με τις εξελίξεις και για να μειώσει τις αντιδράσεις. Οι καθησυχαστικές διαβεβαιώσεις ιυξάνουν αντι να μειώνουν την ένταση και όλη η φροντίδα τοποθετείται μήπως οι καταστροφές χάσουν μερικά κιλά βενζίνης το μήνα.

● Η αξιωματική αντιπολίτευση —παράγοντας την απροκάλυπτη στάση της κυριανικής της πτέρυγας υπέρ του Σαντάμ Χουσεΐν— επικρίνει την κυβέρνηση γιατί δεν λέει επίσημα το Κυπριακό χωρίς να διευκρινίζει βέβαια το πώς και σε ποιον να τεθεί, *ακριβώς να ζητηθεί* και με ποια ανταλλάγματα. Άκρα του τάφου σιωπή. Ούτε ο Π. Παπανδρέου διευκρινίζει ποια «νέα τάξη πραγμάτων» θα επιθυμούσε ο ίδιος να δει ως αποτέλεσμα του πολέμου και πώς βλέπει την Ελλάδα να τοποθετείται μέσα σε αυτήν.

➤ Αντί γι' αυτό γίνεται επίσημα μεν μια έμμεση προσπάθεια αναζωπύρωσης των αντιμερικανικών και αντι-νατοϊκών αισθημάτων του λαού εναντίον της βάσης που βρίσκεται στην

Έξυπνοι και ανόητοι

του Β. Καπετανγιάννη

Ελληνίδες και Έλληνες έχουν
γίνει ειδικοί και
εμπειρογνώμονες στον πόλεμο,
το νέο αυτό σήριαλ για
ολόκληρη την ελληνική
οικογένεια· ο φόβος έχει
επικαθήσει επί του πληθυσμού·
η κυβέρνηση το μόνο που κάνει
είναι να καθησυχάζει τους
πάντες για τα πάντα: αυτές και
άλλες παρόμοιες ευτράπελες
σκηνές και στάσεις συνθέτουν
την εικόνα των αντιδράσεων
απέναντι στον πόλεμο που
μαίνεται ήδη στον Περσικό. Το
μόνο που δεν συζητιέται σοβαρά
είναι ο πόλεμος και τα μετά
του πολέμου σε σχέση με τις
απειλές και τις προκλήσεις που
αντιμετωπίζει η χώρα, σε
σχέση δηλαδή με τα εθνικά
της συμφέροντα.

ρί «αμερικανικού ιμπεριαλισμού», τα τριτοκοσμικά σύνδρομα του ΠΑΣΟΚ και όλα τα συναφή. Αυτό το χαρτί του εθνικισμού —υπό τη μορφή του «αντι-ιμπεριαλισμού» και της «ουδετερότητας» απέδωσε πολλά στον κ. Παπανδρέου. Έον βοήθησε να ανέβει στην εξουσία και να τη διατηρήσει ενώ «οι βάσεις έφευγαν».

Αν θέλαμε όμως να σοβαρευτούμε θα διαπιστώναμε ότι υπήρξε και επί ΠΑΣΟΚ, εκτός από τις ρητορείες και *συνέχεια* στην ελληνική εξωτερική πολιτική. Στην ουσία και από το ΝΑΤΟ και την ΕΟΚ δεν έφυγε και οι βάσεις παρέμειναν και με τον Οζάλ *συνομίλησε* στο Νταβός ο κ. Παπανδρέου, *βάζοντας μάλιστα το κυπριακό στο ράφι* όπως παραδέχτηκε ο ίδιος, και στο Κυπριακό ακολούθησε τελικά τη λογική του διακοινοτικού διαλόγου, και τη βαλκανική πολιτική του Καραμανλή συνέχισε, κλπ. κλπ.

Θα ήταν ολέθριο για τη χώρα αν επικρατούσε και πάλι προς χάριν της τυφλής κομματικής αντιπαράθεσης η τομή φιλο-Αμερικανοί και φιλο-Νατοϊκοί έναντι αντι-Αμερικανών και αντι-Νατοϊκών, όπως επιδιώκεται. Δεν μπορεί σήμερα κυρίως να στηριχθεί ιδεολογικά η εξωτερική πολιτική της χώρας σε μια τέτοια διαχωριστική γραμμή.

● Αφήσαμε τελευταίο το ΣΥΝ, και ιδιαίτερα το ΚΚΕ που ανακάλυψε οφίμως την «ευρωπαϊκή διάσταση» την οποία βέβαια και χρησιμοποιεί σαν αντι-αμερικανική αιχμή. Και αποσύρεται στον πασιφισμό και στην «ουδετερότητα», στη «μη εμπλοκή». Ο κ. Φαράκος ενθυμείται ότι το «εθνικό φιλότιμο» μας οδήγησε στη Μικρασιατική καταστροφή του 1922 και υποστηρίζει ότι η αναλογία 7 προς 10, που συνεπάγεται τον ξέφρενο ανταγωνισμό των εξοπλισμών δεν εξυπηρετεί το εθνικό συμφέρον. Μήπως έχει υπόψη του καμιά άλλη ασφάλεια ζωής για τη χώρα φθηνότερη, για να την αγοράσουμε;

Όλα αυτά, πραγματικά προκαλούν μελαγχολικές σκέψεις για την ποιότητα της πολιτικής μας ηγεσίας, την ανικανότητά μας να συμφωνήσουμε πάνω σε ορισμένες σταθερές στην εθνική μας πολιτική και να συγκρατήσουμε τις διαμάχες μας εκτός ορίων που δεν θα βλάπτουν τη διαπραγματευτική θέση της χώρας.

Ορισμένα πράγματα αυτονόητα θεωρούνται πολυτέλεια. Και πράγματι φαντάζει πολυτελής και εκτός τόπου η απαίτηση να καταστήσουν όλα τα κόμματα σαφείς τις προθέσεις, τις θέσεις και τις επιδιώξεις τους στη σημερινή συγκυρία.

Να αναλύσουν, να συζητήσουν, να τοποθετηθούν με βάση τα διάφορα σενάρια για μετά τον πόλεμο. Πολυτέλεια βέβαια που δεν αποκλείεται να την πληρώσουμε πανάκριβα, κατηγορώντας και πάλι εκ των υστέρων τον παλιό και τον νέο.

«Ειρηνιστές», ειρηνοποιοί και η υπόθεση της Ειρήνης

του Μιχάλη Παπαγιαννάκη

1. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ του Κόλπου είναι μια ήττα για όλους μας, ήττα του διεθνούς δικαίου, ήττα του πολιτισμού, ήττα της ανθρωπότητας. Όπως και κάθε άλλος πόλεμος. Περισσότερο όμως αυτός. Γιατί, αν και είναι «τοπικός» ως προς το θέατρο των επιχειρήσεων, έχει μια πραγματικά παγκόσμια διάσταση. Τον «νομιμοποιούν» μια δεκάδα αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, η συμφωνία δηλαδή όλων των μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, Κίνα, Μ. Βρετανία, Γαλλία) και των πλείστων χωρών του Τρίτου Κόσμου, πολλών και σημαντικών χωρών του αραβικού κόσμου, καθώς και άλλων χωρών, όπως σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες, η Ιαπωνία, η Αυστραλία κ.λπ. Τον εκτελούν κυρίως οι ΗΠΑ, η Μ. Βρετανία, η Γαλλία, η Αίγυπτος και η Συρία, καθώς και άλλες, περισσότερο ή λιγότερο συμβολικά μετέχουσες, 24 χώρες.

με άλλα μέσα (Κλαούζεβιτς). Γιατί ο πολιτισμός έχει κατακτήσει την ιδέα, τουλάχιστον, της εναλλακτικής λύσης που είναι η συλλογική ασφάλεια. Κι έχει κάνει και κάποια βήματα, επίπονα και ασφαλώς ανεπαρκή, προς αυτή την κατεύθυνση με τη δημιουργία τόσο του ΟΗΕ ή των περιφερειακών οργανώσεων, αλλά και διαδικασιών διαιτησίας, επίλυσης διαφορών, ακόμη και συστημάτων κυρώσεων μη πολεμικού χαρακτήρα. Βέβαια, πρόκειται για κατασκευές και οικοδομήματα εύθραυστα, που βασίζονται σε αρχικά ουτοπικά σχέδια, στη θέληση, στην εμπειρία της φρίκης του πολέμου, σε πολιτικά οράματα (και μάλιστα, κυρίως, της Αριστεράς). Εύθραυστα και ευπρόσβλητα, ιδίως όταν οι ισορροπίες της δύναμης και της επιβολής διαταράσσονται, γιατί αυτές είναι το υλικό υπόβαθρο που κυρίως επιτρέπει να γίνουν ρεαλιστικά τέτοια οράματα. Αυτές και η προϊούσα διεθνοποίηση της οικονομίας, της πολιτικής και της ίδιας της κοινωνίας, αλλά σε μην επεκταθούν τόσο

3. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ λοιπόν αυτός, με αυτά τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, δεν ήταν «αναπόφευκτος» ή «αναγκαίος». Ακριβώς επειδή έχει αυτή την παγκόσμια διάσταση. Κοινή είναι η αίσθηση ότι το Ιράκ και ο Σαντάμ Χουσεϊν βρέθηκαν από την πρώτη στιγμή της εισβολής στο Κουβέιτ «εκτός διεθνούς νόμου». Κανείς σχεδόν δεν τη στήριξε ή αποδέχτηκε ως τετελεσμένο γεγονός. Αλλά ακριβώς γι' αυτό, και για άλλους συγκεκριμένους και τοπικούς λόγους, δεν είναι βέβαιο ότι εξαντλήθηκε η δυνατότητα επιβολής στο Ιράκ του διεθνούς δικαίου μέσω μη-πολεμικών πιέσεων, όπως οι οικονομικές κυρώσεις (εμπάργκο) και η πολιτική απομόνωση. Βέβαια, ο Ιρακινός δικτάτορας έκανε ό,τι μπορούσε για να πείσει ότι το γεγονός θα γίνει τετελεσμένο: προσάρτηση του Κουβέιτ, οικονομικό πλιάτσικο, αλλοίωση της ίδιας της πληθυσμιακής του σύνθεσης.

ΑΛΛΑ γι' αυτό και το εμπάργκο έπρεπε να είναι αυστηρότατο, σκληρότατο και χωρίς εξαιρέσεις, ώστε να αποδώσει συ-

Όσο ή «θεμιτός» ο πόλεμος, τόσο έχει πάψει να θεω-

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΕΙΡΗΣ

νομίας, αλλά σε μην επεκταθούν τόσο

ντομα και να αποφευχθεί τόσο το τετελεσμένο όσο και η ιδέα ότι ο πόλεμος είναι «αναπόφευκτος». Ας αναλογιστούν τώρα οι αφελείς και οι υποκριτές που το καταπολέμησαν με κάθε ανάλογο τρόπο πόσο τελικά έπαιξαν το παιχνίδι αυτών που ήθελαν, από ρουτίνα ή από ένδεια σκέψης ή από κακή πρόθεση, να κάνουν τον πόλεμο «αναπόφευκτο»!

4. ΠΟΛΛΟΙ θα κοροϊδέψουν, ως ουτοπία, την ιδέα των μη-πολεμικών πιέσεων απέναντι σ' έναν δικτάτορα αποφασισμένο για όλα, που δεν έχει κανένα δημοκρατικό έλεγχο των πράξεών του ή του κόστους σε ανθρώπινες ζωές της επιμονής του, που όπως όλα δείχνουν πιστευε και πιστεύει ότι μπορεί να παίζει με τις αντιφάσεις των αντιπάλων του και τις «αδυναμίες» τους, τη «διαφθορά» και την «παρακμή» τους. Ωστόσο αυτοί που διεκδικούν τουλάχιστον τον ορθό λόγο απέναντι στα γρανάξια της βίας έχουν την υποχρέωση να σκέφτονται και να δρουν και για λογαριασμό των άλλων, και στη συγκεκριμένη περίπτωση του ιρακινού λαού και όλων όσοι θα υποφέρουν τα πάνδεινα εξαιτίας της αρχικής βίας του Σαντάμ.

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ και πολιτικές κυρώσεις πέτυχαν στην περίπτωση της Ν. Αφρικής, όπως το αναγνώρισαν όλες οι πτέρυγες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Και μάλιστα, θα πρόσθετα, τη στιγμή που πολλοί και ισχυροί παράγοντες ήταν αντίθετοι με τις κυρώσεις! Φυσικά οι περιπτώσεις διαφέρουν, αλλά πάντως δεν δόθηκε η ευκαιρία και ο χρόνος στις κυρώσεις αυτές να αποδώσουν στην περίπτωση του Ιράκ. Πολλοί οι πιθανοί λόγοι και οι παράγοντες που δούλεψαν προς αυτή την κατεύθυνση, τοπικοί και άλλοι, στρατιωτικοί και πολιτικοί. Οι σοβαρότεροι προέρχονται από τις ΗΠΑ. Ακόμα όμως κι αν δεχόταν κανείς τις προθέσεις και την επιχειρηματολογία της αμερικανικής πολιτικής (ανάγκη να καταστραφεί η τερατώδης πολεμική μηχανή του Ιράκ, εξισορρόπηση των περιφερειακών δυνάμεων, σύμφωνο ή συμφωνίες ασφαλείας με αμερικανική «εγγύηση»...) και πάλι δεν βλέπω γιατί ο πόλεμος θα ήταν το μόνο δυνατό μέσο για την προώθησή της.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι αυτό που σίγουρα εκκρεμεί είναι ένα διεθνές, παγκόσμιο σύστημα συλλογικής ασφαλείας και ότι αυτό κινδυνεύει από τον πόλεμο και τις αναπόφευκτες συνέπειές του, ακόμα κι αν οι ΗΠΑ εμφανίζονται σήμερα και για μια μεταβατική περίοδο η μόνη στρατιωτική δύναμη που μπορεί να οργανώσει συνασπισμούς για την εφαρμογή των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας, το οποίο αποτελεί

όμως *προδρομική* και όχι την τελική μορφή της μελλοντικής –αν υπάρξει...– συλλογικής ασφαλείας. Η οποία ή θα είναι ειρηνική ή δεν θα έχει ιστορικά και πολύ νόημα.

5. ΑΚΟΜΑ και σήμερα, αλλά και σε επόμενες φάσεις, αν και όλο και πιο δύσκολα, είναι δυνατό να επανέλθει η διπλωματία και οι ειρηνικές μέθοδοι, στο προσκήνιο. Είναι δυνατό να δοθεί κι άλλη μια, κι άλλες ευκαιρίες στην ειρήνη. Ιδίως πριν να αρχίσουν οι φονικές χερσαίες επιχειρήσεις που δεν θα έχουν καμιά σχέση με το σημερινό τεχνολογικό, πολιτικό, δήθεν «καθαρό» πόλεμο. Αν αναλογιστούμε όλη τη διαφορά αυτή, που θα κρίνει λόγο της δραματικότητάς της και τα μετά τον πόλεμο, είναι δυνατό να ζητήσουμε:

α) την προσωρινή παύση των εχθροπραξιών,

β) την άμεση σύγκληση του Συμβουλίου Ασφαλείας, που θα αξιολογήσει τα έως τώρα διαδραματισθέντα και θα πιθανολογήσει τα μέλλοντα,

γ) μια νέα έκκληση στο Ιράκ να δηλώσει σαφή την πρόθεσή του να εγκαταλείψει το Κουβέιτ και να πάρει τα πρώτα σχετικά και συγκεκριμένα μέτρα και,

δ) τη σύγκληση σε τακτό χρονικό διάστημα της διεθνούς συνδιάσκεψης για την επίλυση των προβλημάτων της Μ. Ανατολής, ιδιαιτέρως του Παλαιστινιακού.

ΠΑΝΩ σ' αυτές τις γραμμές κινείται η πρόταση πολλών δυνάμεων της ευρωπαϊκής Αριστεράς, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κι έξω απ' αυτό. Μόνο η πλειοψηφία των σοσιαλιστών διαφωνεί (αλλά διαφωνούν ανοιχτά πολλοί Βρετανοί Εργατικοί, Ισπανοί σοσιαλιστές και άλλοι), ειδικά δε ως προς τη σκοπιμότητα να ζητήσουμε την παύση των εχθροπραξιών. Αλλά, όπως τόνισε ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ενωτικής Αριστεράς, *Λουίτζι Κολαγιάνι*, «το μόνο που δεν μπορούμε να κάνουμε ως προς αυτόν τον πόλεμο, είναι να περιμένουμε να τελειώσει»!

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ για πρόταση μη-ρεαλιστική, λένε πολλοί, και εν πάση περιπτώσει χτυπάει το ηθικό των στρατευμένων πάνω στη στιγμή της μάχης. Ίσως υπάρχει τέτοιος κίνδυνος. Ωστόσο, η ιεράρχηση των αξιών επιβάλλει στην Αριστερά και σε όλες τις δυνάμεις του πολιτισμού να είναι λογικές και υπεύθυνες για όλους, ακόμα και για λογαριασμό του... εχθρού.

6. ΠΑΝΤΩΣ ως προς τα λοιπά σημεία της αντίληψης για τα συμβαίνοντα και για τα μελλούμενα, υπάρχει για την ώρα σημαντική σύγκλιση. Βέβαια η διαφωνία ως προς το αναπόφευκτο του πολέμου και της συνέχισής του, ως ότου «ολο-

κληρωθεί», μπορεί να θέσει σε κίνδυνο και αυτή τη σύγκλιση. Και εννοώ τα κύρια σημεία της, ιδίως δε την επιμονή ότι η μετά τον πόλεμο περίοδος δεν μπορεί να είναι ποιοτικά νέα και σταθερότερη χωρίς μόνιμες και δίκαιες λύσεις (σύμφωνες με τις αποφάσεις του ΟΗΕ) στα ζητήματα της περιοχής, κυρίως το Παλαιστινιακό, αλλά και τα άλλα (Κύπρος, Λίβανος...), από μια διεθνή συνδιάσκεψη που θα εγγραφεί και την εφαρμογή των λύσεων αυτών.

ΠΟΛΛΑ δημοσιεύματα στον αμερικανικό και ευρωπαϊκό τύπο, αλλά και ο λόγος (τη Δευτέρα) του Ζ.Π. Κοτ (προέδρου της Σοσιαλιστικής Ομάδας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) εμβάλλουν σε ανησυχίες, μια και κάπου υπονοούν ότι οι Παλαιστίνιοι έχασαν την ευκαιρία, και άλλα ασαφή που οδηγούν ίσως στην εγκατάλειψή τους (;).

ΕΙΝΑΙ, έτσι κι αλλιώς, σαφέστατο ότι στον έντονα «πολιτικό» αυτό πόλεμο κυριαρχούν ήδη τα προβλήματα της μεταπολεμικής εποχής.

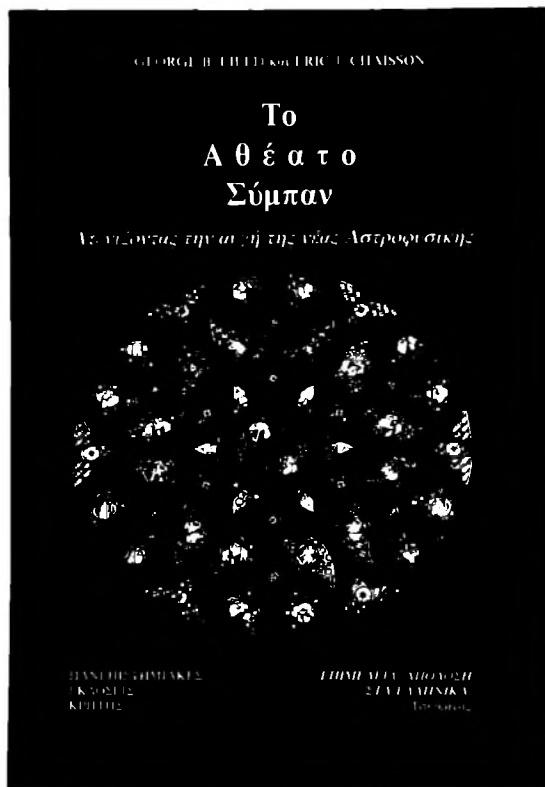
ΚΑΙ ΓΙΑ τις δυνάμεις της Αριστεράς είναι εξαιρετικά επείγον και να μην αποκλίνουν και να βρεθούν ενεργητικά παρούσες στη διαμόρφωση των προτάσεων και των λύσεων.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ προϋπόθεση για κάτι τέτοιο, αναγκαία αν και όχι ικανή συνθήκη, είναι το ξεσκόνισμα των ιδεών και των αντιλήψεων, η σαφήνεια της κριτικής και των στόχων της, ή σαφήνεια των κρίσεων και των αρχών. Πρέπει να είναι παραπάνω από σαφές ότι η αντίθεση στον πόλεμο ως μέσο εφαρμογής του διεθνούς δικαίου ή επίλυσης των διαφορών δεν ταυτίζεται με απολύτως κανένα τρόπο με την οποιαδήποτε ανοχή ή υποστήριξη σ' ένα καθεστώς και σ' ένα δικτάτορα που δεν έχουν απολύτως τίποτα να ζηλέψουν από την οργάνωση, τη λειτουργία, τη λογική και τις βλέψεις των ολοκληρωτικών καθεστώτων που ματοκύλησαν παλιότερα την Ευρώπη: μονοκομματισμός, λατρεία του αρχηγού, μαζικό μάντρωμα των πολιτών σε «οργανώσεις» και διαδηλώσεις, βασιλιά των μυστικών και αστυνομικών υπηρεσιών, «εθνικιστική-πατριωτική» υστερία, αδιαφορία απέναντι στο άτομο και την ανθρώπινη ζωή ή ελευθερία, θεοποίηση της βίας και της «πολεμικής αρετής», ρατσισμός και ξενοφοβία.

ΠΡΕΠΕΙ να είναι παραπάνω από σαφές ότι το Ιράκ δεν έχει κανένα δικαίωμα να καταλάβει δια της βίας και να εξανδραποδίζει μια χώρα ανεξάρτητη και μέλος του ΟΗΕ, άσχετα από το αν μας αρέσει ή όχι το καθεστώς της και η κυβέρνησή της. Τι θαυμάσιο προηγούμενο θα ήταν μια αποδοχή του αντιθέτου για δεκάδες άλλες πε-

**ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
σε λίγες μέρες...**

**G.B.FIELD · E.J.CHAISSON
ΤΟ ΑΘΕΑΤΟ ΣΥΜΠΑΝ**

Το Αθέατο Σύμπαν, χάρη στη βοήθεια των αόρατων ακτινοβολιών, αρχίζει πλέον να αποκαλύπτεται και να κατανοείται. Ο G. Field και ο E. Chaisson μας δίνουν μία συνοπτική περιγραφή από τα δρώμενα στην πρώτη γραμμή της έρευνας στη σύγχρονη Αστροφυσική.

Οι συγγραφείς μας μιλούν για νεογέννητα άστρα που, κρυμμένα στο απόλυτο σκοτάδι, επωάζονται σαν τα θηλαστικά, κάνοντας αισθητή την παρουσία τους μόνο χάρη στις υπέρυθρες ακτινοβολίες που εκπέμπουν, για γιγάντιες μαύρες τρύπες που λουφάζουν στα υπέρπικνα και μυστηριώδη κέντρα ορισμένων εξωτικών γαλαξιών και που εντοπίζονται χάρη σ' αυτές τις ακτινοβολίες. Ακόμη, εξετάζουν μαζί μας ερωτήματα, όπως το κατά πόσο σκοτεινή, και αθέατη από όλα τα πανίσχυρα τηλεσκόπια ύλη, καθορίζει την τελική μοίρα του Σύμπαντος.

Διακοσμημένο με έγχρωμες εικόνες αστρονομικών αντικειμένων, μεταξύ των οποίων και εικόνες από το Αστεροσκοπείο του Πανεπιστημίου Κρήτης στον Ψηλορείτη, και διανθισμένο με ανέκδοτες προσωπικές εμπειρίες από τον κόσμο της έρευνας, το βιβλίο μας μεταφέρει τον ενθουσιασμό που δημιουργεί η ενατένιση της ανατολής της νέας τάξης πραγμάτων της Αστροφυσικής των ερχόμενων δεκαετιών, η αυγή της οποίας μόλις τώρα χαράζει...

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ**
Τ.Θ. 1527, 71110 Ηράκλειο
Κεντρική διάθεση:
ΕΡΩΧΑΛΙΑ
ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3646426.

ριπτώσεις και βέβαια για την κατάληψη της υπόλοιπης Κύπρου!

ΠΡΕΠΕΙ να είναι παραπάνω από σαφές ότι η σταθερή υποστήριξη του δικαιώματος των Παλαιστινίων σε πατρίδα και ανεξάρτητο κράτος δεν ταυτίζεται καθόλου με τις επιδιώξεις για καταστροφή του Ισραήλ ή ακόμη και με τη συνεχή απειλή κατά της ασφάλειάς του. Η καταδίκη της πρόσφατης «επίθεσης» κατά των πόλεων του Ισραήλ πρέπει να είναι ανεπιφύλακτη. Όσοι «το χάρηκαν» και οι άλλοι που χόρευαν από ενθουσιασμό στην προοπτική της συνέχισης τέτοιων επιθέσεων (με ποιους στόχους άραγε και με ποιον τελικά σκοπό;), υπονομεύουν την αξιοπιστία και φερεγγυότητα μιας λύσης για το Παλαιστινιακό που κατακτήθηκε δύσκολα και μετά από τόσο χρόνο...

ΠΡΕΠΕΙ να είναι παραπάνω από σαφές ότι η ειρήνη και η ανάπτυξη στην περιοχή δεν ταυτίζονται με την ιδιοτελή ή ανόητη υποστήριξη μιας συγκεκριμένης δύναμης, με περιφρόνηση των ισορροπιών, εκεί και σε όλο τον κόσμο, με την παρανοϊκή διάθεση να δοθεί η ευκαιρία μέσω των αντιφάσεων της περιοχής να υπονομευθεί κάθε προσπάθεια για τη γέννηση και ανάπτυξη μιας πραγματικά νέας τάξης πραγμάτων στη διεθνή πολιτική και οικονομία.

ΟΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΙ εργάτες της ειρήνης δεν είναι αφελείς και «παρακμιακοί» «συνοδοιπόροι» του οποιουδήποτε βλέπει τα κινήματά τους ως εργαλεία άσκησης πολιτικής εξασθένισης των αντιπάλων του και επιβολής του. Η ειρήνη είναι σύμφυτη με μια προωθημένη αντίληψη του πολιτισμού και της άσκησης της πολιτικής. Δεν είναι μεταφυσικό σύνθημα. Δεν νοείται χωρίς ανοιχτό και δημόσιο αγώνα για την ελευθερία και τη δικαιοσύνη, χωρίς τη διεκδίκηση δυναμικών ισορροπιών δύναμης και χωρίς λύσεις στα προβλήματα με διαπραγμάτευση και συναίνεση. Διαφορετικά οι «ειρηνιστές» καταλήγουν συνένοχοι ή απογοητευμένοι αφελείς.

7. ΓΙΑΤΙ γράφω τα πιο πάνω; Μα γιατί προκαλούμαι από τον τρόπο που διεξάγεται κυρίως ο δημόσιος διάλογος στην Ελλάδα. Όπου λέγονται και ακούγονται πράγματα που στέλνουν την πολιτική σκέψη και την πολιτική ζωή πολλά χρόνια πίσω. Όπου «ειρηνιστές» οπαδοί – δηλωμένοι ανοιχτά ή ντροπαλοί – του Σαντάμ Χουσεϊν ζητούν να μη γίνει πόλεμος εναντίον του, ενώ παράλληλα καταδίκάζαν με κάθε τρόπο τις ειρηνικές κυρώσεις εναντίον του και, βέβαια, δικαιολογούν ακόμη (με νεφελώδη και παχυλής άγνοιας επιχειρήματα) τη βίαιη κατάληψη της

Κουβέιτ. Όπου άλλοι «ειρηνιστές» δηλώνουν υποστήριξη στο «σχέδιο Μιττεράν», παραλείποντας να πουν ότι το σχέδιο αυτό ζητούσε από το Ιράκ να δηλώσει αποχώρηση από το Κουβέιτ και ότι ο Σαντάμ ούτε σε μια παραμικρή ευκαιρία έδωσε την παραμικρή ένδειξη μιας τέτοιας πρόθεσης. Όπου άλλοι κατηγορούν την «Ευρώπη» ότι δεν έκανε τίποτε – και πράγματι έκανε ελάχιστα και άκρως αντιφατικά – παραλείποντας ότι πάντως οι ίδιοι ήταν και είναι πάντα σφοδροί πολέμιοι της πολιτικής ενοποίησης, της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της κοινής πολιτικής ασφάλειας. Όπου κάποιοι φανατικοί οπαδοί του «αραβικού έθνους» και ορισμένων εκφραστών του όπως ο κ. Χάφεζ αλ Άσσαντ της Συρίας «ξεχνούν» ότι σήμερα τόσο αυτοί όσο και πολλά άλλα αραβικά κράτη αρνούνται στον κ. Σαντάμ Χουσεϊν το δικαίωμα να μιλάει στο όνομα των Αράβων ή των μουσουλμάνων (για να μη μιλήσω για τις παλινωδίες του άλλου κάποτε εκλεκτού της καρδιάς τους, του κ. Μ. Καντάφι!). Όπου γίνεται επίκληση δημόσια των Γάλλων σοσιαλιστών (του κ. Ζ.Π. Κοτ ή του ίδιου του Μιττεράν), χωρίς αναφορά στη σαφή εμπλοκή τους στον πόλεμο! Και άλλα ων ουκ έστιν αριθμός.

ΠΩΣ να μην τα χάσει ο μέσος πολίτης, που έτσι κι αλλιώς ορθώς μισεί την ιδέα του πολέμου. Και πώς να μην αναπτυχθούν ενοχές και αντιφατικές στάσεις και αντιλήψεις, δήθεν ειρηνιστικές, αλλά σαφέστατα και αδιέξοδα απομονωτιστικές, ομφαλοσκοπικές, ξενόφοβες και κραυγαλέες, δηλαδή τελικά επικίνδυνες, γιατί ούτε εμποδίζουν τη διεκδίκηση για την οικοδόμηση μιας πραγματικά εθνικής εξωτερικής πολιτικής είτε υπονομεύουν την αξιοπιστία της.

8. ΚΑΙ ΤΙ ΝΑ κάνει η Ελλάδα; Ας προσπαθήσουμε να σκεφτούμε λογικά και όχι κάτω από την πίεση της ανάγκης για αντιπολίτευση πάση θυσία ή κάτω από τις ριγηλές («κρυουλιάρικες» τις είπα αλλού, και στενοχωρήθηκε κάποιος επίσημος υπερασπιστής, πάση θυσία... του κ. προέδρου του ΠΑΣΟΚ) κραυγές του απομονωτισμού (υποκριτικού μάλιστα, μια και είναι βέβαιο ότι το ΠΑΣΟΚ ως κυβέρνηση θα ασκούσε την ίδια με τη σημερινή, πολιτική! – από όσο ξέρω, δεν διεκδικεί αποχώρηση από το ΝΑΤΟ ή την ΕΟΚ).

Η ΑΝΤΙΘΕΣΗ σ' αυτή τη θέση δεν ταυτίζεται με καμιά διάθεση σταυροφορίας ή πολεμοκαπηλίας που ασφαλώς διακατέχει ορισμένους, αλλά και είναι απαραίτητο και ανήθικο να αποδίδεται σε αυτούς έχουν άλλη αντίληψη.

Η ΕΛΛΑΔΑ μπορεί να αποφύγει και

εμπλοκή στον πόλεμο, ενώ παράλληλα θα είναι παρούσα στη διεθνή πολιτική και όχι μόνο με τις επιβαλλόμενες φιλειρηνικές αντιλήψεις και προτάσεις, δικές της και μαζί με άλλους. Και η Πορτογαλία και η Δανία και η Ισλανδία και άλλες χώρες είναι μέλη του ΟΗΕ, του ΝΑΤΟ, ορισμένες της ΕΟΚ, και ασφαλώς δεν το παίζουν ούτε φιλο-Σαντάμ, ούτε «ουδέτερες», ενώ, εξίσου ασφαλώς, ελάχιστες πιθανότητες συμπλοκής έχουν. Υπάρχουν τρόποι και συνδυασμοί ενεργειών, και παραλείψεων που μπορούν να διασφαλίσουν χώρο για εθνική πολιτική και ασφάλεια.

Όχι πείσματα και τσαντίλες, αλλά σοβαρή σκέψη, συνεννόηση και σύνεση χρειάζονται. Δυστυχώς όλα αυτά δεν γίνονται από μπαλκόνια ή σε καφενεία, ούτε με μίζερες μικροκομματικές διαμάχες, όπου κυριαρχεί η δημαγωγία και η διπλή ή τριπλή γλώσσα, ο φανατισμός και η πάση θυσία υπονόμηση του ότι λέει ή κάνει ο «άλλος».

ΥΠΑΡΧΟΥΝ σαφώς δυνατότητες ελιγμών και πρωτοβουλιών και ως προς το ΝΑΤΟ και ως προς τη χρήση των βάσεων και ως προς το «Λήμνος» και ως προς ό,τι άλλο προκύψει. Η διεθνής πολιτική ποτέ δεν υπήρξε ούτε φιλανθρωπία ούτε αυτοθυσία ούτε «φιλότιμο» ούτε μονομερής δωρεά ούτε λεβεντοπρόσχαρο κουβεντολόι. Η διεθνής πολιτική είναι παζάρι, ανταλλαγές, συμβιβασμοί και ισορροπίες. Ας μελετήσει τέλος πάντων κανείς την ίδια την ελληνική ιστορία, από την επανάσταση ως τον Τρικούπη, το Βενιζέλο, την Αντίσταση και έως πρόσφατα. Θα κάνουμε διεθνή πολιτική με σχολικά εγχειρίδια και δεκάριους λόγους εθνικών επετειών ή με σύνεση και ρεαλισμό; – που φαίνεται ότι αποτελεί μεγάλη προσβολή για ορισμένους σχολιαστές μας!

ΣΕ ΤΕΤΟΙΕΣ στιγμές ο όποιος ελιγμός και η όποια πρωτοβουλία έχουν νόημα μόνο αντίθετα στο πλαίσιο μιας συνολικής πολιτικής, με κάποια χρονική προοπτική και με ανοιχτές εναλλακτικές επιλογές, ανάλογα με τις εξελίξεις. Και βέβαια συμπεριλαμβάνοντας όλα τα μέτωπά μας (και την Κύπρο και τα Βαλκάνια και το Αιγαίο και τον αραβικό κόσμο που είναι στη γειτονιά μας και την ΕΟΚ, και τον ΟΗΕ) και στοχεύοντας πια στη μετά τον πόλεμο περίοδο. Η Ελλάδα δεν έχει την πολυτέλεια του απομονωτισμού, η Ελλάδα πρέπει να είναι «παρούσα» (κι αυτό δεν σημαίνει καθόλου εμπόλεμη, κύριε προπαγανδιστά του αρχηγού σου!). Αυτά μπορεί και πρέπει να τα ευλογήσει η Βουλή, όπου αρνούνται περιέργως να προσέλθουν η ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ... (Ίσως γιατί θα δοκιμαστεί η συναγή των όσων λένε παντοιοτρόπως.)

ΥΠΑΡΧΟΥΝ και τα άλλα, το «πώς» θα μεθοδευτούν οι γενικές αυτές κατευθύνσεις. Ε, λοιπόν! Αυτά δεν συζητούνται δημόσια, δεν εκθέτονται στη δοκιμασία της κρίσης φίλων και αντιπάλων! Σχεδιάζονται σ' ένα άτυπο ή τυπικό όργανο (Εθνικό Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής;) και, κατά το δυνατόν, τηρούνται σε σχετική τουλάχιστον απομόνωση από την τρέχουσα πολιτική διαμάχη. Είναι ειρωνικό έως και υποκριτικό να «φθονούν» όλες τις χώρες που ανάλογα πράττουν, αλλά να αρνούνται να συμπράξουν σε κάτι τέτοιο εδώ! Γιατί άραγε; Για να αποφύγουν ευθύνες και να καρπωθούν «οφέλη» σε ενδεχόμενες κακές εξελίξεις;

Η ΕΥΘΥΝΗ για να ξεκινήσει μια τέτοια πολιτική ανήκει στην κυβέρνηση. Ας μην υπεκφεύγει και ας μη μιλάει για ενδεχόμενη «ενημέρωση» των «αρχηγών». Δεν είναι περί αυτού ο λόγος. «Ενημέρωση» έχουμε και από το... CNN, όπως όλοι! Αν η κυβέρνηση αρνείται να καταλάβει αλλιώς τις πολιτικές ανάγκες της συγκυρίας, που όντως αλλάζουν και τον τρόπο άσκησης της πολιτικής γενικά, τότε μπορεί να κατηγορηθεί ότι απλώς επιδιώκει τη... συμμόρφωση και την υποταγή των όποιων άλλων αντιλήψεων. Και η ευθύνη της είναι μεγάλη!

ΑΥΤΟ φυσικά δεν απαλλάσσει ούτε δικαιολογεί ορισμένες στάσεις και προτάσεις της αντιπολίτευσης, που κυμαίνονται ανάμεσα σε ξεθυμασμένες «επαναστατικές» φρασεολογίες και σε ανέμελες αλλά επικίνδυνες διακηρύξεις, που, αν τις έπαιρνε κανείς σοβαρά, καμιά αξιοπιστία δεν θα είχε οποιαδήποτε ελληνική εξωτερική πολιτική.

ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ και πολύ σημαντικά είναι πια υπό συνεχή εξέλιξη και διαμόρφωση: και ο χαρακτήρας του πολέμου και οι πραγματικοί του στόχοι και το θέμα της «νέας τάξης» (που θα διαμορφωθεί από τους «παρόντες» με όποιον τρόπο στη διεθνή πολιτική και όχι από τους απομονωτιστές) και το Παλαιστινιακό και ο μέλλον ρόλος της Τουρκίας (τελευταίες αναλύσεις της Internationale Herald Tribune λένε: όχι τόσο σημαντικός ώστε να μπορεί να επιβληθεί στο Ιράκ, το οποίο πρέπει να εξασθενίσει αλλά όχι να καταστραφεί – 21/1/90) και πολλά άλλα. Μπορούμε να επανέλθουμε.

ΟΣΟ ΓΙΑ εκείνους που τα έχουν λύσει εξαρχής (διαχρονικά... θα έλεγα) ας μείνουν με τις βεβαιότητές τους. Αλλά αν είναι δυνατόν ας μην ταλαιπωρούν το σύνολο της χώρας με τις αλληλογρονθοκούμενες αναλύσεις τους και ας μη δημιουργούν ανακλαστικά στην κοινή γνώμη επικίνδυνα και, εν πάση περιπτώσει, αδιέξοδα.

ΖΩΡΖ ΣΑΡΗ
Το παραράδιασμα

MIEP GIES
Αναμνήσεις από
την Άννα Φρανκ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

Στα βαθιά νερά του Περσικού

του Κ. Βασιλείου

Με αυξημένη ανησυχία παρακολουθεί η ελληνική κοινή γνώμη την αναβάθμιση του ρόλου της Τουρκίας στην περιοχή, για τη Δύση και ιδιαίτερα για τις Ηνωμένες Πολιτείες, λόγω του πολέμου στον Περσικό Κόλπο. Κι ακόμα πιο ανησυχητική είναι η προοπτική άμεσης πλέον εμπλοκής της Τουρκίας στον πόλεμο, από τον οποίο προσδοκά οφέλη στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων για τις μεταπολεμικές εδαφικές και πολιτικές διευθετήσεις της περιοχής. Εμπλοκή που θα προκαλέσει και ανάμειξη του NATO, σύμφωνα με δηλώσεις του γ.γ. Βέρνερ. Ορισμένες χώρες του NATO διαφωνούν ενώ η Ελλάδα τοποθετήθηκε στο θέμα αρνούμενη κάθε συμπλοκή. Αλλά τα προβλήματα μόλις αρχίζουν.

Από τις ανταποκρίσεις, τα ρεπορτάζ και τις αναλύσεις δε θα πρέπει να έχει μείνει καμιά αμφιβολία για τους στόχους τους οποίους επιδιώκει ο Οζάλ με την έμμεση μέχρι στιγμής εμπλοκή του στον πόλεμο του Περσικού.

Τουρκικοί στόχοι

Βεβαίως, η επίτευξη των στόχων αυτών —όσων διατυπώνονται σαφώς και όσων δεν ομολογούνται— εξαρτάται από συνδυασμό ευνοϊκών παραγόντων και φυσικά τη διάταξη των δυνάμεων μετά τον πόλεμο, τις συγκεκριμένες επιδιώξεις τους και τις ανάγκες της τότε συγκυρίας.

Η Τουρκία σαφώς δεν επιθυμεί διαμελισμό του Ιράκ ή δημιουργία ανεξάρτητου κουρδικού κράτους κι αυτά τα δηλώνει με όλους τους τόνους. Αλλά αποκρύπτει το τι επιθυμεί. Θα επιθυμούσε π.χ. τα πετρέλαια της Μοσούλης, μια «φέτα» ενός διαμελισμένου Ιράκ, αν επρόκειτο το μερίδιο να δοθεί σε αυτήν, εξέλιξη στην οποία σίγουρα θα αντιδράσουν Συρία και Ιράν. Επιθυμεί επίσης και επιδιώκει την αναβάθμιση του περιφερειακού της ρόλου μαζί με όλα τα προκύπτοντα πολιτικά και υλικά οφέλη.

Για να πετύχει τους στόχους αυτούς ο Οζάλ, πραγματικός κυρίαρχος της εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής της χώρας του, έχει βάλει αποκλειστικά όλα τα λεφτά του στο αμερικανικό άλογο. Κι είναι, καθώς φαίνεται αποφασισμένος να αναλάβει κινδύνους προκειμένου να προσκομίσει τα μεγαλύτερα δυνατά κέρδη στο τέλος του δρόμου.

Δυτικές επιδιώξεις

Οι στόχοι αυτοί του Οζάλ, παρά τις σοβαρές εσωτερικές αντιδράσεις —που όμως θα κοπάζουν όσο γίνεται φανερό ότι το στοιχημα κερδίζεται— συμπίπτουν με τις επιδιώξεις των ευρωπαϊκών δυνάμεων και των ΗΠΑ.

Είναι προφανές ότι επιδιώκεται η ενίσχυση της Τουρκίας —στρατιωτική, διπλωματική, οικονομική κλπ.— ώστε να παίξει το ρόλο του επόπτη της περιοχής και ως παρεμποδιστικός παράγοντας επέκτασης διαφόρων άλλων δυνάμεων της περιοχής.

Χρυσή ευκαιρία

Ο πόλεμος στον Περσικό παρέχει επίσης μια χρυσή ευκαιρία για το NATO να επεκτείνει τον κύκλο δράσης του εκτός περιοχής (*out of area*) που ορίζεται στον καταστατικό χάρτη του.

Βέβαια, υπό την κάλυψη των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ εκδηλώνεται η στρατιωτική παρουσία δυτικών δυνάμεων στις στρατιωτικές βάσεις της Τουρκίας. Όμως, «τυχαίνει» όλες οι δυνάμεις αυτές να προέρχονται από χώρες - μέλη του NATO. Επιπλέον οι βάσεις σαφώς χρη-

...ΜΟΥ'ΦΥΓΕ Η ΑΡΧΙ-
ΚΗ ΜΟΥ ΕΥΦΟΡΙΑ...
ΕΣΕΝΑ ΘΑ ΣΕ
ΦΑΘ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ...

Συμβατικές υποχρεώσεις

Ποιές είναι οι
συμβατικές
υποχρεώσεις της
χώρας μας προς το
NATO σύμφωνα με
το σενάριο εμπλοκής
του Συμφώνου στον

πόλεμο: κατά άμεσο πλέον τρόπο;

Το άρθρο 5 του Βορειο-Ατλαντικού Συμφώνου αναφέρει ότι σε περίπτωση επίθεσης κατά ενός μέλους του Συμφώνου, τα μέλη ασκώντας «ατομικά ή συλλογικά» το δικαίωμα της αυτοάμυνας που αναγνωρίζεται από το άρθρο 51 του Καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών «θα βοηθήσουν» το μέλος ή τα μέλη που δέχονται την επίθεση, «ατομικά ή σε συνεργασία με τα άλλα μέλη, κατά τρόπο που θεωρούν αναγκαίο, συμπεριλαμβανομένης και της χρήσης ένοπλης δύναμης».

Συνάγεται ότι το άρθρο 5 δίνει την δυνατότητα στη χώρα μας να καθορίσει τη στάση της, σύμφωνα με τα συμφέροντά της.

Η ελληνική διπλωματία θα πρέπει να τονίσει προς τους εταίρους του NATO τα εξής:

1. Ιδιαίτερα τους Άγγλους και Αμερικανούς διπλωμάτες να επισκεφθούν και να μελετήσουν τους φακέλους στο *Public Record Office*, στο *Kew Gardens* του Λονδίνου, για να διαπιστώσουν τη συμπεριφορά της Τουρκίας απέναντι στους «συμμάχους» της στις παραμονές της επίθεσης των δυνάμεων του Άξονα το 1940. Θα εξακριβώσουν ότι η

Τουρκία, παρά τις συμβατικές της υποχρεώσεις, δεν ήταν διατεθειμένη να κουνήσει το δαχτυλάκι της για την Ελλάδα.

2. Να τους υπενθυμίσει τις εδαφικές διεκδικήσεις της Τουρκίας έναντι των Δωδεκανήσων, σαν αντάλλαγμα για να εισέλθει στον πόλεμο.

3. Να τους καταστήσει σαφές ότι για τη χώρα μας η Τουρκία παραμένει δύναμη εισβολής και κατοχής στην Κύπρο.

4. Να επισημάνει ότι δεν είναι προς το συμφέρον της Δύσης ο υπερεξοπλισμός της Τουρκίας και η δυνητική δημιουργία ενός νέου Ιράκ στην περιοχή με φιλοδοξίες αποκατάστασης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Καμιά επέκταση της Τουρκίας σε βάρος των γειτονικών αραβικών κρατών δεν πρέπει να επιτραπεί.

Η ισορροπία ισχύος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και η αναλογία 7 προς 10, που πάντα παρακάμπτεται μέσω διαφόρων διαύλων, οδεύει προς ριζική ανατροπή σε βάρος της Ελλάδας. Ήδη η Ελλάδα έδωσε τη συγκατάθεσή της για την παροχή έκτακτης οικονομικής βοήθειας από την ΕΟΚ προς την

Τουρκία λόγω των απωλειών εισοδήματος από το κλείσιμο του ιρακινού πετρελαιογού και έδειξε «κατανόηση» στην περιοχή επιπλέον 82 εκ. δολ. από τις ΗΠΑ. Κι ακόμα η προμήθεια συγχρόνων οπλικών συστημάτων προς την Τουρκία (π.χ. πυραύλων *Ra-rioi*) επιδεινώνει ακόμα περισσότερο τη στρατιωτική θέση της χώρας μας έναντι της Τουρκίας.

Είναι βέβαιο ότι η αμερικανική κυβέρνηση, κατά την πάγια τακτική της και ενισχυμένη πλέον από το ρόλο της Τουρκίας στον πόλεμο του Περσικού, θα προσπαθήσει να ανατρέψει την ισορροπία στην παροχή στρατιωτικής «βοήθειας» προς τις δυο χώρες για το 1992. Η Τουρκία εκμεταλλεύεται ήδη προπαγανδιστικά τη θέση της στις ΗΠΑ.

Θα χρειαστούν έντονες προσπάθειες από την Ελλάδα και το ελληνο-αμερικανικό λόμπυ για να αποτραπεί ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

Η ελάχιστη συμμετοχή της Ελλάδας στην πολυεθνική δύναμη στον Κόλπο με μια φρεγάτα και η παροχή διευκολύνσεων μέσω των αμερικανικών στρατιωτικών βάσεων κλπ. πρέπει να σταθμιστεί αποκλειστικά και μόνο από την άποψη του εθνικού συμφέροντος.

Οι απόψεις που εναντιώνονται σε αυτήν την ελάχιστη συμμετοχή θα πρέπει να πείσουν ότι μια πολιτική «μη ανάμειξης» ή «ουδετερότητας» εξυπηρετεί καλύτερα το εθνικό συμφέρον σε όλες του τις διαστάσεις. Αντί να μαστιγώνονται τα αντι-πολεμικά και αντι-αμερικανικά, αντι-Νατοϊκά αισθήματα του λαού —δικαιολογημένα για πολύ συγκεκριμένους πρόσφατους ιστορικούς λόγους— θα πρέπει η ανάλυση των όσων εναντιώνονται σε οποιαδήποτε μορφή «συμμετοχής» να κάνει έναν σαφή και έντιμο υπολογισμό του ισοζυγίου κερδών-ζημιών που υπολογίζει ότι θα προκύψει.

Από την άλλη μεριά, η επιλογή της «συμμετοχής» —με τη μορφή που έχει σήμερα— σε καμιά περίπτωση δεν εγγυάται ούτε ευνοϊκή εξέλιξη του κυπριακού ούτε βελτίωση της θέσης μας έναντι της Τουρκίας.

Θα πρέπει όμως να μας προβληματίσει σοβαρά ο συλλογισμός ότι χωρίς αυτή τη «συμμετοχή» θα κινδυνεύαμε να απογυμνωθούμε από κάθε πολιτικό, διπλωματικό και ηθικό έρεισμα και ως προς το κυπριακό και ως προς την ισορροπία δυνάμεων με την Τουρκία.

Από αυτήν την άποψη τα «κέρδη» της «συμμετοχής» μπορούν να κλιμακωθούν από την «ευνοϊκή» λύση του κυπριακού —τη λύση δηλαδή που επιθυμούν τόσο όλες οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας όσο και ο πρόεδρος Βασιλείου μολονότι η λύση αυτή ενδέχεται να καταστήσει την Κύπρο οίωνα προτεκτοράτο της Τουρκίας— μέχρι τον περιορισμό των ζημιών από την αναβάθμιση του ρόλου της Τουρκίας. □

σιμοποιούνται για αεροπορικές επιδρομές εναντίον του Ιράκ.

Ο Οζάλ, «τρίβει τα χέρια» του και θα κάνει ό,τι μπορεί για να προκαλέσει την επίθεση του Ιράκ, η οποία βέβαια δεν μπορεί παρά να έρθει από αέρος, με οποιαδήποτε μορφή. Αυτή η απάντηση θα θεωρηθεί φυσικά ως επίθεση εναντίον χώρας-μέλους του NATO, το οποίο θα αδράξει την ευκαιρία για να αποδείξει *de facto* τη χρησιμότητα επέκτασης της σφαίρας δικαιοδοσίας του.

Κι όλα αυτά, τη στιγμή που η Τουρκία δε συμμετέχει άμεσα στις εχθροπραξίες. Προς το παρόν προσφέρει τις αεροπορικές της βάσεις και άλλες διευκολύνσεις. Έχει όμως παρατάξει 170.000 στρατού στα σύνορα με το Ιράκ πράγμα που το υποχρεώνει να απασχολεί στα βόρεια σύνορά του 8 μεραρχίες.

Ομίχλη πολέμου, ομίχλη πολιτική

του Δημήτρη Χαραλάμπη

Από το πρωί της 17ης Ιανουαρίου ο πόλεμος είναι τραγική καθημερινότητα. Αν ο πόλεμος του Βιετνάμ ήταν ο τελευταίος που έγινε με τη μορφή που τον γνώρισε η ανθρωπότητα το '39 - '45, ο πόλεμος του Κουβέιτ είναι ο πρώτος, όχι μόνο για τη συγκρότηση μιας νέας μεταψυχροπολεμικής κατάστασης πραγμάτων, αλλά ένας πόλεμος που ήδη οι δημοσιογράφοι ονόμασαν πόλεμο υψηλής τεχνολογίας ή πόλεμο του 2.000. Η εφαρμογή της υψηλής τεχνολογίας στο πεδίο της πιο ακραίας και πιο απόλυτης σύγκρουσης των ανθρώπων: στο πεδίο της μάχης. Χιλιάδες, εκατομμύρια εικόνες αλλά και τόνοι μελάνης για να περιγράψουν, να αναλύσουν, να εξηγήσουν τη μεγαλύτερη πολιορκία της ιστορίας, ύστερα από μια αναμονή, την αναμονή του προαναγγεληθένος πολέμου, που ανήκει και αυτή στη σφαίρα των πρωτόγνωρων διαδικασιών. Δεν είναι εδώ ο χώρος ούτε ο υπογράφων είναι σε θέση να εμπλουτίσει τις πληροφορίες του αναγνώστη ή να του εξηγήσει τακτικές. Απλώς θα διατυπωθούν κάποιες σκέψεις σχετικά με αυτόν τον πόλεμο, κάποιες διαπιστώσεις που θεωρώ απαραίτητες στα πλαίσια μιας κοινωνίας, η οποία – ίσως η μοναδική στην Ευρώπη – φαίνεται ανίκανη να αντιληφθεί περί τίνος πρόκειται ή επαναλαμβάνει τους μύθους και τις πρακτικές της αδράνειας που απετέλεσαν και αποτελούν το υπόβαθρο της πολιτικής της αναπαραγωγής αδιεξόδων.

Ίσως αυτό να μην ήταν ιδιαίτερο πρόβλημα αν ο πόλεμος αυτός είχε διαρκέσει 2 - 3 ημέρες. Θα διαρκέσει όμως, όπως φαίνεται, και δεν θα μπορέσει αυτή η κοινωνία να αντεπεξέλθει στις προκλήσεις και τα προβλήματα με τον τρόπο που έχει επιζήσει τα τελευταία χρόνια.

... στην τακτική της στρουθοκαμήλου και επαναλαμβάνοντας τη ... αποδειχθεί κυρίαρχη στη χώρα μας: την

ομφαλοσκοπήση.

Η επανεμφάνιση – με μια καινούργια δυναμική – του πολεμικού φουνταμενταλισμού στη Μέση Ανατολή, με τη θεοκρατική επανάσταση του Χομεϊνί, έθεσε σε κίνηση μια νέα διεργασία, μια νέα κατάσταση που ξέφυγε από τη διαίρεση που κυρίως μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είχε καθορίσει τη μορφή της πόλωσης αυτού του κόσμου, όπως λένε οι διεθνολόγοι του Διεθνούς Συστήματος.

Όμως ακόμη τα πράγματα δεν είχαν διαφοροποιηθεί στο διεθνές επίπεδο.

Η καθοριστική σκιά της αντιπαράθεσης καπιταλισμού – υπαρκτού σοσιαλισμού περιόριζε ακόμη το νέο φαινόμενο σε τοπικό επίπεδο.

Η πορεία προς τον πόλεμο

Το κοσμικό καθεστώς του Ιράκ αναλαμβάνει να σπάσει τη δυναμική του ισλαμικού φουνταμενταλισμού υποστηριζόμενο από τη Σοβιετική Ένωση που έβλεπε σ' αυτό το μηχανισμό που θα απέτρεπε την μετάδοση του ισλαμικού κύματος στο νότιο και ισλαμικό μέρος της αυτοκρατορίας. Η υποστήριξη προέρχεται όμως και από τη Δύση (κυρίως από την Ευρώπη) που θεωρεί ότι σ' αυτό το μέρος του κόσμου ο κίνδυνος δεν είναι η «κομμουνιστική διείσδυση», εφόσον άλλωστε τα κοσμικά και θεοκρατικά καθεστώτα έχουν φροντίσει να τον εξαλείψουν με τον πιο ωμό και αποτελεσματικό τρόπο, αλλά η πρωτοφανής έξαρση του ισλαμισμού. Το Ιράκ αρχίζοντας μια πορεία για την ηγεμονία ή και τη κυριαρχία του αραβικού κόσμου αναλαμβάνει αυτό το ρόλο σε μια σύγκρουση που κρατά σχεδόν ολόκληρη την περασμένη δεκαετία και οδηγεί σε ένα κατ' αρχήν μηδενικό αποτέλεσμα. Ουσιαστικά δεν υπάρχει ούτε νικητής ούτε ηττημένος αλλά εκατοντάδες χιλιάδες νεκροί. Ο νικητής αυτής της διαμάχης, αναδεικνύοντας και πάλι την ύπαρξη του δόλου της ιστορίας, είναι τελικά ο φανατικός ισλαμισμός και ο αραβικός εθνικισμός, που αποτελούν το μόνο όπλο που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο Σαντάμ για να πετύχει σ' αυτό τον αγώνα για την κυριαρχία του αραβικού και ίσως ολόκληρου του ισλαμικού κόσμου. Ο λόγος του Σαντάμ μετατρέπεται όλο και περισσότερο σε αντίγραφο των λόγων του Χομεϊνί ως απόδειξη αυτής της διαδικασίας.

Το ολοκληρωτικό καθεστώς του Σαντάμ ήταν υπερχρεωμένο κυρίως στο Κουβέιτ και στη Σαουδική Αραβία. Αν η απαίτηση για την αύξηση της τιμής του πετρελαίου και για το χάρισμα των δανείων του πολέμου εμπειρείχαν ένα δίκαιο αίτημα του καθεστώτος της Βαγδάτης, εφόσον ο μακροχρόνιος πόλεμος ήταν συμφωνος και προς τα συμφέροντα των άλλων αραβικών

κρατών που ήθελαν να αποτρέψουν την εξαγωγή της χομείνικης, θεοκρατικής επανάστασης, το δίκαιο σταματά εκεί. Γιατί ο στόχος του Σαντάμ δεν ήταν η δίκαιη ανταμοιβή του, αλλά η κυριαρχία του αραβικού κόσμου.

Η κατάληψη του Κουβέιτ η οποία, εκτός από θίαη κατοχή, αποτελεί μια πρωτοφανή κρατική ληστεία που περιορίστηκε μόνο από την έγκαιρη αντίδραση του διεθνούς τραπεζικού συστήματος και την κουβεϊτιανή οικονομική διαχείριση στο εξωτερικό, ήταν η λογική συνέχεια.

(Ας θυμηθούμε την κλοπή των ελληνοκυπριακών περιουσιών, εκτός από την κατοχή και την προσφυγιά, στη βόρειο Κύπρο από τον Αττίλα).

Ο Σαντάμ φαίνεται ότι δεν περίμενε την ένταση της παγκόσμιας αντίδρασης, μπροστά στον πρόλογο της πραγμάτωσης των στόχων του. Η τοποθεσία είναι δεδομένη, και αν η αντίδραση ήταν περιορισμένη τα εμιράτα του Κόλπου και η Σαουδική Αραβία δεν θα μπορούσαν να αντισταθούν. Αργά ή γρήγορα θα μεταβάλλονταν σε υποχείρια, σε προτεκτοράτο του Ιράκ. Σε ένα - δύο χρόνια το Ιράκ θα ήταν και πυρηνική δύναμη, ένα ολοκληρωτικό καθεστώς, υποκινητής και διαχειριστής συγχρόνως του αραβικού εθνικισμού δεν θα έλεγχε μόνο τις πηγές ενέργειας της Ιαπωνίας και της Ευρώπης, αλλά θα απαιτούσε μια νέα ισορροπία δυνάμεων, όπου το κέντρο εξουσίας με το οποίο θα έπρεπε να συνδιαλλαγεί ο δυτικός πολιτισμός θα βρίσκεται έξω από κάθε ορθολογικό πλαίσιο διακανονισμού. Έξω από το πλαίσιο του ορθολογισμού που στη βάση του διαφωτισμού συνθέτει τη συγκρότηση της αγοράς και της Δημοκρατίας στη χώρα μας. Μια κατάσταση σαφώς πιο δύσκολη, πιο απειλητική, πιο ανεξέλεγκτη από την ισορροπία του τρόμου που ίσχυσε στην μεταπολεμική Ευρώπη.

(Με αυτή και μόνο την έννοια η σύγκριση με το χιτλερικό καθεστώς έχει κάποια έννοια). Η ηγεσία των Η.Π.Α. αλλά και των ευρωπαϊκών χωρών αντελήφθη ότι αυτή η αμετάκλητη πρόταση του τώρα ή ποτέ αποτελούσε πραγματική κατάσταση. Ο πόλεμος θα ήταν έτσι κι αλλιώς αναπόφευκτος.

Με μια καταπληκτική διπλωματική προσπάθεια η αμερικανική ηγεσία πέτυχε τη σύσταση μιας συμμαχίας που λίγους μήνες πριν θεωρείτο αδύνατη. Προϋπόθεση βέβαια οι εξελίξεις στη Σοβιετική Ένωση, η διάλυση της αυτοκρατορίας και η προσπάθεια διατήρησης της εσωτερικής συνοχής, η προσπάθεια να κρατηθεί τουλάχιστον αυτό που ακόμα υπάρχει. Γεγονός που έκανε συγγράφως

δυνατή αυτή τη στρατηγική του Σαντάμ, αλλά και τη σχετικοποίηση της απειλής που αποτελεί το καθεστώς του.

Η συμμαχία είναι σαφώς εύθραυστη και ετερόκλητη, κάτω από την πίεση του αραβικού εθνικισμού και του αντισημιτισμού. Η ισορροπία στηρίζεται στην παθητικότητα του Ισραήλ. Ο φόβος μπροστά στην απειλή του Σαντάμ για το ρόλο της Συρίας στον αραβικό κόλπο εξασφαλίζει - μέχρι τώρα τουλάχιστον - τη σύμπραξή της, αλλά και την εύθραυστη ουδετερότητα του Ιράν. Ο αργός εξορθολογισμός της πολιτικής της χώρας που άρχισε με τον Σαντάμ εξασφαλίζει τη στάση της Αιγύπτου. Ενώ η τεράστια απειλή ξεπερνά τους ενδοιασμούς της Σαουδικής Αραβίας που αντιλαμβάνεται ότι είναι ο κύριος στόχος. Μπροστά σ' αυτή τη συμμαχία ο Σαντάμ θυμήθηκε τους Παλαιστίνιους και το Κοράνι. Τζιχάντ και απελευθέρωση αποτελούν την ιδεολογική προμετωπίδα του ολοκληρωτισμού και του ελέγχου του χώρου και της ενέργειας.

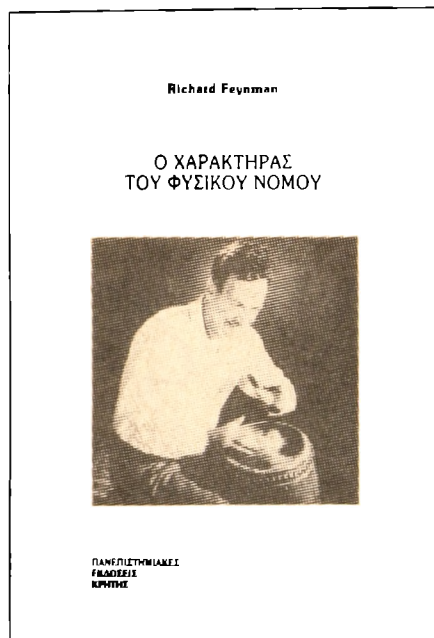
Οι φτωχοί εναντίον των πλουσίων είναι ένα άλλο σύνθημα που καλύπτει το γεγονός, ότι το Ιράκ είναι μια πάμπλουτη χώρα με πολύ μεγαλύτερα αποθέματα και παραγωγή πετρελαίου από το Κουβέιτ, το καθεστώς της οποίας κατασπαταλά αυτό τον πλούτο αντιπαραγωγικά αγοράζοντας όπλα και οργανώνοντας την τεράστια πολεμική μηχανή που διαθέτει.

Οι όμηροι, η ελπίδα ότι οι εμπειρίες του Βιετνάμ θα δημιουργούσαν καθοριστικές αρνητικές αντιδράσεις στο εσωτερικό των Η.Π.Α. ώστε να αποτραπεί η αμερικανική ενεργοποίηση ή ότι τελικά οι Ευρωπαίοι δεν θα ακολουθούσαν, υπήρξαν μέχρι το τέλος της ιδιότυπης αυτής αναμονής στοιχεία της ασφάλειας που ένοιωθε ο Σαντάμ.

Αλλά και το γεγονός ότι η συμμαχία δεν θα χρησιμοποιήσει ατομικά όπλα και οι βομβαρδισμοί είναι «χειρουργικοί» θεωρείται και σήμερα πλεονέκτημα από το καθεστώς. Η στάση αυτή τελικά συνοψίζεται στην ωμότητα της φράσης ότι, ενώ το Ιράκ αποτελεί τμήμα του πολιτισμού και μπορεί να δεχθεί εκατομμύρια νεκρούς, οι Η.Π.Α. θα υποχωρήσουν μπροστά σε 5.000 νεκρούς σε μια μάχη. Ο σεβασμός της ανθρώπινης ζωής ως υπέρτατο επιχείρημα για την παρακμή της Δύσης. Θέση που έμμεσα υποστηρίζουν και εκφραστές του λεγόμενου προοδευτικού χώρου στον τόπο μας, υποστηρίζοντας έτσι («υπομονή του αραβικού λαού κλπ. - που κανείς βεβαίως δεν τον έχει ρωτήσει) την υπεροχή του αραβικού κόσμου! Δηλώνοντας δηλαδή την υποστήριξή τους σε ένα ολοκληρωτικό καθεστώς που θυσιάζει τους ανθρώπους του, γιατί η ζωή τους δεν έχει καμία αξία γι' αυτό, αφού έτσι κι αλλιώς δεν μπορούν να αντιδράσουν.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

RICHARD FEYNMAN
Ο χαρακτήρας
του Φυσικού Νόμου

Ποιά είναι τα κοινά ειδοποιά χαρακτηριστικά, η πεμπτουσία, κατά κάποιον τρόπο, των βασικών φυσικών νόμων; Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ είναι η συναρπαστική απόκριση ενός κορυφαίου σύγχρονου φυσικού στη διπλή πρόκληση, να απαντήσει στο ερώτημα αυτό και να κάνει την απάντηση κατανοητή σ' ένα ευρύτερο κοινό.

Ο Feynman προσπαθεί να μεταφράσει στην καθημερινή γλώσσα τα μηνύματα που στέλνει η ΦΥΣΗ στους εραστές-ερευνητές της, τα ερωτήματα που αναδύονται από τη δημιουργική αλληλεπίδρασή τους. Απεχθάνεται — με σπάνια εντιμότητα — τις βαρύγδουπες εκφράσεις, τις λεκτικές μυστικοποιήσεις, τις γενικολογίες που απονευρώνουν την πληροφορία.

Απευθύνεται σε ανθρώπους με γνήσιο ενδιαφέρον, για να μοιραστεί μαζί τους όχι «βασιλικές οδούς», αλλά μιά πνευματική περιπέτεια: ξέρεi όμως, μ' έναν «μαγικό» τρόπο, να αναπτύσσει αυτό το ενδιαφέρον από έναν μικρό σπόρο.

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΗΣ**
Τ.Θ. 1527, 71110 Ηράκλειο

Κεντρική διάθεση:
ΤΡΟΧΑΛΙΑ

Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)
106 80 ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3646426

Ο πόλεμος μαίνεται πια. Ο πόλεμος δύο λογικών. Της λογικής της συμμαχίας που θέλει να διαλύσει την πολεμική και βιομηχανική μηχανή του Ιράκ και τη λογική του Σαντάμ η οποία μετά την εισβολή στο Κουβέιτ χάνεται στη φρενίτιδα ενός ακατάλυπτου από τη Δύση ανορθολογισμού. Στόχος των Η.Π.Α. και των συμμάχων η διάλυση της υπεροχής του καθεστώτος του Ιράκ στον αραβικό κόσμο, αλλά και η διατήρηση του Ιράκ ως κράτους, ώστε να υπάρξει μια ισορροπία μεταξύ Ιράν, Ιράκ, Συρίας, Τουρκίας και Ισραήλ που θα επιτρέψει επιτέλους τη λύση του παλαιστινιακού προβλήματος, ως προϋπόθεση λύσης των προβλημάτων του αραβικού εθνικισμού. Η συμμαχία και η επιτυχία της θα αποτελέσει μια νέα ισορροπία δυνάμεων που θα αναγκάσει το Ισραήλ να έρθει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Αν το Ισραήλ κρατηθεί έξω από τον πόλεμο έχει κάποια ουσιαστικά πλεονεκτήματα στις διαπραγματεύσεις, αν συμμετάσχει θα παίξει το παιχνίδι των σιωνιστικών κύκλων (Σαρόν κ.ά.) και τελικά το παιχνίδι του Σαντάμ, το παιχνίδι της επανάληψης των αδιεξόδων και του πολέμου. Η διατήρηση της στάσης των Αράβων συμμάχων στηρίζεται ουσιαστικά σ' αυτή την προοπτική, όπως και η νέα θέση (και στάση) των Η.Π.Α. σ' αυτό το τμήμα του αραβικού κόσμου, τουλάχιστον μέχρι στιγμής.

Τι συμβαίνει στη χώρα μας;

Πρόκειται ίσως για την πιο τραγελαφική κατάσταση που μπορεί να φανταστεί κανείς σε χώρα που θέλει (;) να είναι ευρωπαϊκή. Ο γνωστός για την πολιτική και οικονομική ανεξαρτησία του Τύπος ανακάλυψε και καταγγέλλει την «αμερικανική προπαγάνδα» του CNN. Στηριζόμενος στα ίδια τα στοιχεία που δίνει το CNN και στην κριτική που κάνουν οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι του για τον (αναγκαίο) περιορισμό των πληροφοριών μας μιλά για λογοκρισία και «πειθήνιες σκοπιμότητες.» ('Αλλωστε το πραγματικά ουσιαστικό πρόβλημα τού σε ποιο βαθμό άφησαν οι Η.Π.Α. συνειδητά να εξελιχθούν τα πράγματα, στηρίζεται σε συνέντευξη της πρέσβειρας των Η.Π.Α. στο Ιράκ και έχει παρουσιασθεί και από τον ξένο Τύπο και από το CNN). Ακόμη και γνωστοί για την οξυδέρκειά τους δημοσιογράφοι («Ελευθεροτυπία» της 21-1-91) γράφουν για τη «φρίκη της οργουελικής σύλληψης» του CNN, ίσως γιατί δεν έχουν πραγματικά διαβάσει το «1984».

Οι δημοσκοπήσεις παρουσιάζουν την Ελλάδα ως τη μόνη χώρα της Ευρώ-

πης, όπου οι στόχοι και ο ολοκληρωτικός χαρακτήρας του καθεστώτος του Ιράκ είναι αδύνατον να γίνει αντιληπτός. Ένα μεγάλο τμήμα της Αριστεράς ζει ακόμη στο μύθο του σταλινισμού που ονόμαζε κάθε κριτική εναντίον του προπαγάνδα του αστικού τύπου. Η κατάληψη του Κουβέιτ γίνεται ουσιαστικά αποδεκτή ως δίκαιη πράξη του ιρακινού λαού... (Μήπως η Γερμανία θα έπρεπε και πάλι να κάνει πόλεμο για την Αλσατία ή την Ανατολική Πομμερανία;) Δίκαιο στο οποίο απαντούν οι Αμερικανοί ιμπεριαλιστές ενώ οι Ευρωπαίοι συμβαδίζουν γιατί δεν έχουν την σωστή αυτόνομη πολιτική που θα έπρεπε...

Το επιχείρημα του Διεθνούς Δικαίου δεν γίνεται δεκτό, γιατί ο πόλεμος γίνεται για το πετρέλαιο (προφανώς ο biasμός του από τον Αττίλα δικαιώνει κάθε συνέχεια. Το τι σημαίνει αυτό μπορούμε εύκολα να το φανταστούμε). Οι ιμπεριαλιστές της Δύσης εναντίον των νόμιμων ιδιοκτητών των πετρελαίων (λες και το Κουβέιτ δεν ήταν αραβική χώρα, ή ότι η Σαουδική Αραβία και το Κουβέιτ δεν είναι κι αυτοί «ιδιοκτήτες»). Αλλά προφανώς υπάρχουν καλοί και κακοί «ιδιοκτήτες»). Έτσι, ο πόλεμος τελικά γίνεται για κάτι που δεν τον νομιμοποιεί. Άσχετα αν ακριβό πετρέλαιο σήμαινε την αυτοκτονία της Ανατολικής Ευρώπης, αλλά και της χώρας μας, την ένταση παραγωγής ενέργειας από ατομικούς αντιδραστήρες και την όξυνση των οικονομικών αντιθέσεων και διαφορών στον κόσμο.

Η Ιαπωνία και η Γερμανία π.χ. μπορούν να πληρώσουν ακριβό πετρέλαιο χωρίς ουσιαστικές μακροχρόνια συνέπειες για την οικονομία τους, ενώ η Ελλάδα δεν μπορεί ούτε η Αφρική, ούτε ο λεγόμενος Τρίτος Κόσμος. Λίγη ειλικρίνεια δεν θα έβλαπτε κανένα...

Ίσως να λειτουργεί ακόμη αυτό το παραδοσιακό σύνδρομο της Αριστεράς που αναζητά ισχυρούς άνδρες και ολοκληρωτικά καθεστώτα: τον Στάλιν, τον Μάο παλιότερα και τώρα, ανομολόγητα, τον Σαντάμ.

Η πολιτική ηγεσία της χώρας δίνει θέβαια και την κατεύθυνση. Έλλειψη πολιτικής στρατηγικής, αναποφασιστικότητα, σκέψεις κατόπιν εορτής, αδυναμία κατανόησης της θέσης της χώρας χαρακτηρίζουν κυβέρνηση και αντιπολίτευση.

Ο κ. Φλωράκης καταδίκασε την εισβολή, αλλά και το αίτημα αποχώρησης χωρίς όρους. Καταδίκασε γιατί; Είχε καταδικάσει την εισβολή στην Ουγγαρία, στην Τσεχοσλοβακία, τον πόλεμο στο Αφγανιστάν. Και υποψιάζει ότι αυτά που γίνονται αυτή τη στιγμή στη Βαλτική, γιατί ελλοπει πιθανώς η ελπίδα ότι οι πελιές κα-

λές μέρες θα ξανάρθουν. Ο κ. Παπανδρέου, με το καινούργιο ειρωνικό – αμήχανο χαμογέλο του, μιλά για τον πόλεμο που θα κρατήσει, θεωρώντας το επιτυχία έναντι των Αμερικανών, λες και οι χιλιάδες νεκροί που θα σημάνει αυτό να είναι ο στόχος των προσδευτικών ανθρώπων.

Αν ανοίξει κανείς το Κανάλι 29 αισθάνεται όντως πολύ πιο κοντά στη Βαγδάτη, από ό,τι οι δημοσιογράφοι του CNN στο ξενοδοχείο Ρασίντ...

Η κυβέρνηση φροντίζει να μην εμπλακούμε σε τίποτα. Να μην εμπλακούμε για να είμαστε κι έξω από κάθε ισορροπία δυνάμεων που θα προκύψει από το αποτέλεσμα του πολέμου. Άλλωστε δεν θα εμπλακούμε γιατί ουδείς έχει σκεφθεί τι πρέπει να κάνουμε, και ουδένα αφήνουμε να σκεφθεί.

Γιατί όλα αυτά; Διότι οι δυνάμεις εκείνες που αποτρέπουν τον εκσυγχρονισμό της κοιμματικής Δημοκρατίας στη χώρα μας και της οργάνωσης των κοιμματικών εξακολουθούν να σκέπτονται μόνο στα πλαίσια της πελατειακής λογικής. Η χώρα βρίσκεται ουσιαστικά σε μόνιμη προεκλογική περίοδο. Ο κόσμος γύρω δεν υπάρχει. Υπάρχει μόνο το κοιμματικό παιχνίδι για την κατανομή των κρατικών πόρων και των προμηθειών που προκύπτουν. Έτσι και η αφύπνιση της νεολαίας ελέγ-

χθηκε τελικά, μπήκε στην κοιμματική - πελατειακή αντιπαράθεση

Δεν είναι ο επαρχιωτισμός (μόνο), όπως λέγεται. Είναι η αδυναμία της Δημοκρατίας να κατανοήσει το πραγματικό της περιεχόμενο, το περιεχόμενο του κοιμματικού συστήματος που ισχυρίζεται ότι είναι.

Έτσι, οι δημοσκοπήσεις μας δίνουν την εικόνα μιας χώρας που δεν κατάλαβε ότι είναι, ότι πρέπει να είναι ευρωπαϊκή.

Έτσι, επιπλέον, οι μύθοι ενός υποτιθέμενου τριτοκοσμικού αντιιμπεριαλισμού, που δεν είναι τίποτα άλλο παρά η άγνοια της Δημοκρατίας και η αποδοχή ολοκληρωτικών λογικών. Σε μια χώρα, όπου η νομιμοποίηση έχει επέλθει με την κατανάλωση, η κοιμματική συνείδηση τρέφεται ακόμη από μύθους απόλυτα αντίθετους με την πραγματικότητα της ζωής και της πρακτικής των πολιτών της. Μύθους που ουσιαστικά εμποδίζουν τη συγχρονία της πραγματικότητας της στάσης των πολιτών με το κοιμματικό σύστημα και διατηρούν τις ηγεσίες των κοιμματικών ως υπέρτατο θεσμό αναπαραγωγής αδιεξόδων.

Ασφαλώς η αγνόηση της τραγωδίας της Βαλτικής και η ενεργοποίηση που ακολουθήσε την τραγωδία στο Κουβέιτ σηματοδοτούν μια κοιμματική με δύο μέτρα και δύο σταθμά. Αλλά εμείς φαίνεται να μην έχουμε ούτε μέτρα, ούτε σταθμά.

Άλλωστε, το πρόβλημα τίθεται πολύ

πιο κυνικά σ' αυτή την περίπτωση.

Μπορεί η παγκόσμια ισορροπία σήμερα να «σηκώσει» τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης; Και στο κάτω - κάτω η ευθύνη αυτών των γεγονότων δεν απορρέει από τη λογική του δυτικού συστήματος, αλλά βρίσκεται στη λογική του ανατολικού ολοκληρωτισμού. Κάτι βέβαια που ούτε ο κ. Φλωράκης, ούτε ο κ. Παπανδρέου, πιθανώς, θα παραδεχθούν.

Μήπως, όμως, πίσω από τη στάση μας κρύβεται και η αντίληψη της αντιπαλότητας του «ελληνικού κοιμματισμού» προς τον «εβραϊκό»; Μήπως ξανά λειτουργεί ο αντιδυτικισμός – έστω και στο επίπεδο των ιδεολογικών μύθων –, το δίλημμα, η προτίμηση «φακινόλιον βασιλεύον Τούρκων ή καλύπτραν λατινικήν», όπου Τούρκοι είναι αυτή τη φορά το ολοκληρωτικό καθεστώς της Βαγδάτης;

Γιατί οι Τούρκοι παίζουν εδώ ένα άλλο παιχνίδι και θα έχουν σημαίνοντα λόγο με το τέλος του πολέμου.

Αλλά ας μην πάμε μακριά. Πρόκειται για μια κοιμματική και κοιμματική εξουσία και μια κοιμματική συνείδηση που δεν μπορεί να ξεφύγει από την αναπαραγωγή των όρων που της επιτρέπουν να υπάρχει ως τέτοια, να αποφασίσει, να σκεφθεί, να συγκροτήσει μια κοιμματική στρατηγική.

Αθήνα 21-1-91.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

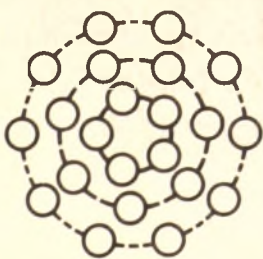

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

2ο ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ «Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ»

Διήμερο θεωρητικής και
πρακτικής ευαισθητοποίησης

9-10 Μαρτίου 1991

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 11472 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 6445140
Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 9-11 & ΧΑΡΙΣΙΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ 11472 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 644 7533-643 5980

ΑΝΤΡΕΪ
ΤΑΡΚΟΦΣΚΙ

ΜΑΡΤΥΡΟΛΟΓΙΟ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ
1970-1986

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΠΡΟΛΟΓΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΣΑΡΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

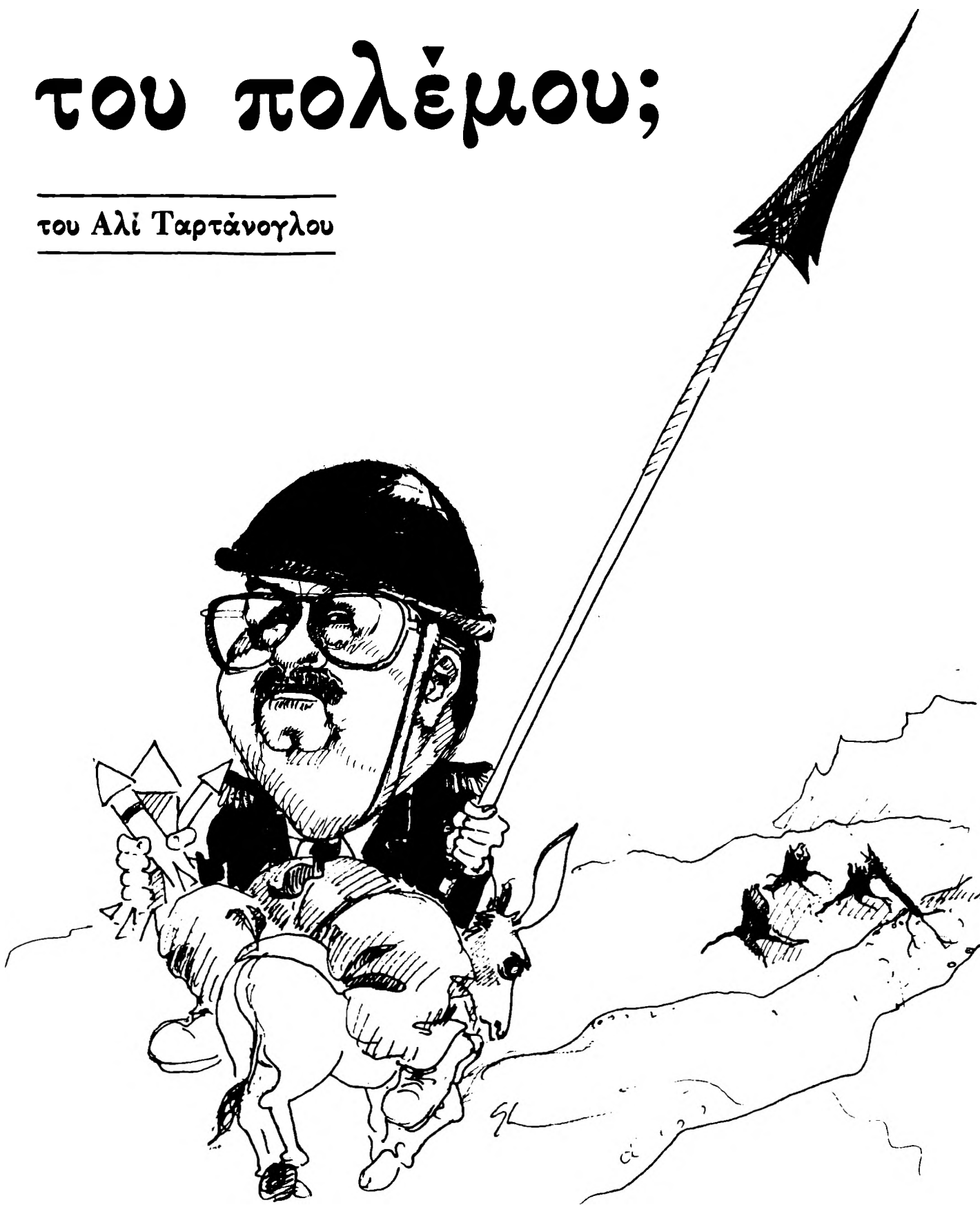
ΚΤΚΛΟΦΟΡΙΣΕ

ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, 'Αθήνα 106 79,
τηλ. 36 07 744 - 36 04 793

Στα δόκανα του πολέμου;

του Αλί Ταρτάνογλου

Ο Οζάλ έχει μεταβληθεί σήμερα σε υπ' αριθμόν 1 εχθρό του Σαντάμ Χουσεϊν. Πώς συνέβη αυτό, όταν πριν λίγα χρόνια ο ίδιος ακολουθούσε πολιτική λευκής περιστεράς, υιοθετώντας μια στάση «ενεργούς ουδετερότητας» κατά τον πόλεμο μεταξύ Ιράκ και Ιράν;

Ο Οζάλ, μολονότι το Σύνταγμα της Τουρκίας δεν του δίνει καμιά αρμοδιότητα, έχει πάρει στα χέρια του την εξωτερική πολιτική προκαλώντας αντιδράσεις ακόμα και από τις Ένοπλες Δυνάμεις.

Ας δούμε όμως πιο συγκεκριμένα την πο-

ρεία του πολέμου Ιράκ-Ιράν

ο Οζάλ, ως πρωθυπουργός της Τουρκίας, προσπαθούσε να κρατήσει «ίσες αποστάσεις». Κάθε χρόνο αντάλλασσε επισκέψεις και με τις δυο εμπόλεμες χώρες. Σύμφωνα με τις επίσημες ανακοινώσεις η Τουρκία δεν πουλούσε όπλα στα εμπόλεμα κράτη, προσπαθούσε να εμποδίσει τη χρησιμοποίηση του εναερίου χώρου της από αυτά.

Ωστόσο, η Τουρκία έδινε ζωτική βοήθεια προς το Ιράκ κρατώντας ανοιχτούς τους πετρελαιοαγωγούς, που διέρχονται από το έδαφός της ενώ κρατούσε «ανοιχτό παράθυρο προς τον κόσμο» για το Ιράν. Αρκετές φορές ο Οζάλ προσπάθησε να μεσολαβήσει μεταξύ Ιράν και ΗΠΑ.

Μεταστροφή

Λέγεται ότι η στάση αυτή του Οζάλ άρχισε να μεταβάλλεται το 1988. Τον Μάρτιο ήταν για επίσκεψη στη Βαγδάτη. Προς χάριν του το Ιράν σταμάτησε τις επιθέσεις με πυραύλους κατά της ιρακινής πρωτεύουσας κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του. Όμως, ένα μόλις μήνα πριν, όταν ήταν στην Τεχεράνη ιρακινοί πυραυλοι έπεσαν μερικές εκατοντάδες μέτρα μακριά από το ξενοδοχείο όπου διέμενε. Αυτό θύμωσε πολύ τον Οζάλ, ο οποίος κατά την επίσκεψή του αυτή στη Βαγδάτη ανακοίνωσε αιφνιδίως ότι η Τουρκία σταματούσε τις πιστώσεις για εξαγωγές προς το Ιράκ ύψους 3 δισ. δολ.

Τον ίδιο μήνα το Ιράν κατέλαβε το κουρδικό χωριό *Khalebje* αλλά λίγο αργότερα αποχώρησε όπως επίσης και από τη Χερσόνησο *Faw*, εδάφη που είχε κατακτήσει με αίμα. Τι συνέβη;

Εύλογες διαπιστώσεις

Τον Απρίλιο του 1989 είχα ρωτήσει γι' αυτήν την ανεξήγητη παραχώρηση εδαφών τον πρεσβευτή του Ιράν στην Άγκυρα. Μου είπε τα εξής:

«Δεν έχει φυσικά εκλείψει η πολεμική μας ικανότητα. Αλλά μας υποσχέθηκαν ότι το πρόβλημα του Σαντάμ θα λυθεί...». Σε ερώτησή μου, «ποιοι υποσχέθηκαν κάτι τέτοιο» ο πρεσβευτής του Ιράν απάντησε χαρακτηριστικά: «*Ηγέτες πολλών σημαντικών χωρών, συμπεριλαμβανομένου και του Οζάλ...*».

Η πολιτική «βασιλικότερος του βασιλέως» του Οζάλ στον Περσικό περιέχει στοιχεία που επιβεβαιώνουν τους ισχυρισμούς του πρεσβευτή του Ιράν. Όχι φυσικά γιατί μερικοί πυραυλοι του Ιράκ έπεσαν κοντά στο ξενοδοχείο όπου έμενε ο Οζάλ στην Τεχεράνη, αλλά για έναν πιο σημαντικό λόγο.

Τα ύδατα του Ευφράτη

Από τη στιγμή που η Τουρκία άρχισε να κατασκευάζει το φράγμα του Ευφράτη (το φράγμα Ατατούρκ) το πρόβλημα διανομής των υδάτων μεταξύ Τουρκίας, Συρίας και Ιράκ έγινε φλέγον. Το Ιράκ θεωρήθηκε υπεύθυνο για πολλά αντι-τουρκικά δημοσιεύματα στον αραβικό Τύπο.

Σήμερα ο Οζάλ, υπερασπίζοντας την πολιτική του στον Κόλπο ισχυρίζεται ότι «αν ο Σαντάμ παραμείνει θα μας επιτεθεί για τα ύδατα. Γι' αυτό το λόγο χρειάζεται να λύσουμε το πρόβλημα Σαντάμ».

Το Ιράκ επιθυμεί την υπογραφή τριμερούς συμφωνίας που θα διανέμει τα ύδατα ισότιμα. Φοβάται περισσότερο τη Συρία παρά την Τουρκία. Σύμφωνα με τα στοιχεία του τουρκικού ΥΠΕΞ, δυο μήνες πριν την αποπεράτωση του φράγματος η Τουρκία διέθεσε δυο κυβικά μέτρα υδάτων στη Συρία,

αλλά επειδή ο Ευφράτης περνά από την Συρία στο Ιράκ έφτασαν μόνο 800 εκ. κυβ. μέτρα υδάτων.

Το ίδιο πρόβλημα υπάρχει και με τα ύδατα του ποταμού Τίγρη, που περνά μέσα από τη Συρία, μολονότι η Τουρκία δεν έχει ακόμα κατασκευάσει φράγμα.

Ο παράγοντας Συρία

Τα συστήματα εκμετάλλευσης των υδάτων τόσο στο Ιράκ όσο και στη Συρία είναι πρωτόγονα. Η Συρία έχει φράγματα ρωσικής κατασκευής και τεχνολογίας για την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος. Η τεχνολογία αυτή απαιτεί υδροπτώσεις από ψηλά σημεία και κατά συνέπεια η Συρία χρειάζεται να διατηρεί πάντα υψηλή τη στάθμη των υδάτων στα φράγματα για την παραγωγή ηλεκτρισμού.

Λογική εξήγηση

Το μόνο σημείο το οποίο φαντάζει έλλογο στους ισχυρισμούς του Οζάλ ότι «Ο Σαντάμ θα μας επιτεθεί για το νερό» είναι η ανυπαρξία δημοκρατίας στο Ιράκ.

Στο Ιράκ τα πάντα είναι ο Σαντάμ. Δεν υπάρχει νόμιμα οργανωμένη αντιπολίτευση και πολιτικά κόμματα. Το λεγόμενο Κοινοβούλιο δεν έχει αρμοδιότητα να ψηφίζει νό-

μους. Συνέρχεται απλώς όταν το συγκαλεί ο Σαντάμ για να εγκρίνει ομόφωνα τις αποφάσεις του.

Οι ζωτικές αποφάσεις λαμβάνονται από το 9μελές Επαναστατικό Συμβούλιο, το οποίο κι αυτό πάντα εγκρίνει τη γραμμή του. Υπάρχουν σ' αυτό 9 μικροί Σαντάμ. Οι Ιρακινοί είτε είναι τρομοκρατημένοι είτε έχουν υποστεί πραγματική πλύση εγκεφάλου από τα ΜΜΕ του Σαντάμ. Δεν υπάρχει δύναμη που να πληροφορήσει, προειδοποιήσει ή να σταματήσει τον Σαντάμ.

Στα σχολεία τα παιδιά ζητωκραυγάζουν υπέρ του ηγέτη και προέδρου Σαντάμ.

Ένα ενδεικτικό επεισόδιο

Τον Οκτώβριο του 1988, ο Udai, γιος του Σαντάμ, σκότωσε έναν από τους σωματοφύλακες του πατέρα του μετά από καυγά. Κανείς δεν έγραψε τίποτα γι' αυτό το «επεισόδιο» για λίγο καιρό.

Κατόπιν ο Σαντάμ διέταξε τη σύλληψη του γιου του και τη δίκη του από ειδικό δικαστήριο... Άρχισαν οι έρευνες. Αλλά ταυτόχρονα άρχισε και «από τα κάτω» ενορχηστρωμένη εκστρατεία με σύνθημα «Αμνηστεία στον Udai». Συμμετείχε λαός και Τύπος. Όλοι ζητούσαν από τον πατέρα να συγχωρήσει το γιο. Ακόμα και οι γονείς του

σκοτωμένου σωματοφύλακα επισκέφτηκαν τον Σαντάμ ζητώντας να τον συγχωρέσει. Γράφτηκαν ακόμα και τα εξής εκπληκτικά: «Ποιος ξέρει τι έκανε ο σωματοφύλακας. Του άξιζε να σκοτωθεί. Είμαστε βέβαιοι ότι ο Σαντάμ είναι δίκαιος. Δεν χρειάζεται να τιμωρήσει το γιο του για να το αποδείξει».

Εμπλοκή της Τουρκίας;

Σε αυτό το σημείο ας σημειώσουμε ότι η τουρκική κοινή γνώμη ανησυχεί βαθύτατα για τη στάση του Οζάλ στον πόλεμο του Κόλπου. Εκτιμάται ότι αν η Τουρκία δεν έχει στείλει στρατό στον Κόλπο αυτό οφείλεται γενικά στην αντίθεση της κοινής γνώμης.

Γεγονός είναι ότι κατά τη διάρκεια συνεδρίασης του Υπουργικού Συμβουλίου ο Οζάλ εξέφρασε τη δική του «ανησυχία» για το αντίθετο ακριβώς, για το ότι δηλαδή δεν στέλνει στρατό στον Κόλπο: «Θα ήταν τόσο κακό», είπε, «εάν στέλναμε λίγους στρατιώτες; Τουλάχιστον θα μαθαίνανε να χειρίζονται τα όπλα προηγμένης τεχνολογίας».

Ο τουρκικός λαός όμως αναρωτιέται:

«Εάν δεν είχαμε δημοκρατία, έστω αυτή την ανεπαρκή δημοκρατία, μήπως ο Οζάλ γινόταν Σαντάμ Χουσεϊν;».

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Κυκλοφόρησε

ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΠΡΟΛΗΨΗ-ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Γράφουν:

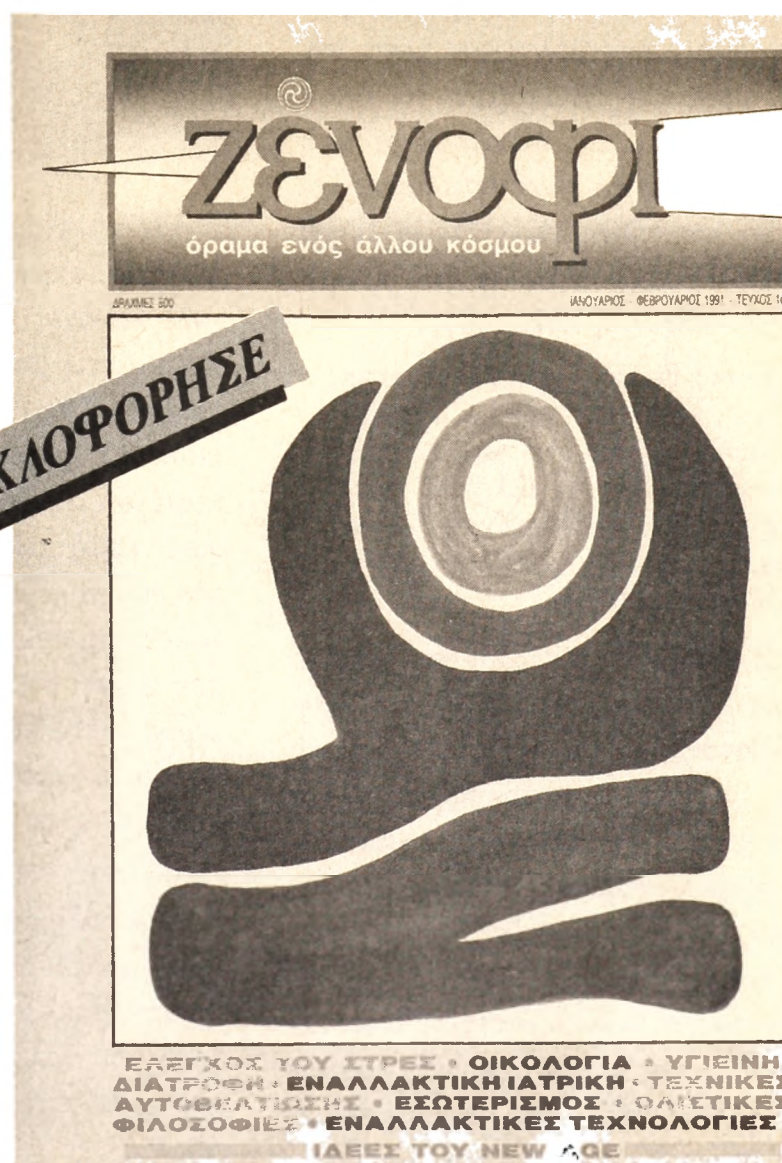
Δ. Ιατρόπουλος • Π. Μπενάς •
Β. Ραφαηλίδης • Μ. Πλωρίτης •
Π. Χρήστου • Β. Φίλιας • Σ.

Μεσημέρης • Β. Μενούτης • Ρ. Κρητικού • Β. Μάνος •
Φ. Ζαφειρίδης • Κ. Καρακάση-Μπουντούρογλου • Δ.
Ψιλόπουλος • Μ. Παναγιωτοπούλου • Μ. Χουρδάκης •
Ε. Μαχαίρας • Κ. Μάτσα • Ν. Μαγκίνα-Βλαχαντώνη •
Α. Αβραμίδης • Μ. Φωστέρη • Γ. Μπαρδάνης • Α.
Σούφης • Γ. Στυλιάρης • Δ. Μπάτσιος

Στα βιβλιοπωλεία Σύγχρονη Εποχή
τηλ. 36.40.713, 36.29.835

ΚΑΙ
ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

η άλλη ματιά

στον κόσμο γύρω μας και μέσα μας

Ο ιερός πόλεμος

Στη γενική αναστάτωση που προκάλεσαν τα πρόσφατα γεγονότα του Περσικού Κόλπου ακούεται αδιάκοπα ο αινιγματικός όρος «ιερός πόλεμος» (*jihad*). Επειδή γίνεται συχνά χρήση και κατάχρηση του όρου αυτού θα προσπαθήσω στο σύντομο αυτό άρθρο, αφού αναλύσω την αρχική του έννοια, να εξετάσω συνοπτικά πώς διαμορφώθηκε και διαφοροποιήθηκε ο όρος αυτός διαχρονικά.

Η λέξη *jihad* προέρχεται από τους ρηματικούς τύπους *jahada* και *jāhada* που σημαίνουν «καταβάλλω τεράστια προσπάθεια, αγωνίζομαι». Στο δεύτερο κεφάλαιο του Κορανίου, στ. 186-190, αναφέρεται η επίκληση που αποτέλεσε το έναυσμα στη δημιουργία της θεωρίας του *jihad*: *Αγωνισθείτε στο δρόμο του Θεού ...εναντίον αυτών που σας πολεμούν...*

Το εδάφιο αυτό του Κορανίου ολοφάνερα δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένες οδηγίες επιθετικής δραστηριότητας των Μουσουλμάνων. Δημιουργείται μάλιστα η αίσθηση περισσότερο μιας αμυντικής παρά επιθετικής διάθεσης. Το κείμενο αυτό οδήγησε ορισμένους —κυρίως Άραβες σχολιαστές του Κορανίου— να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι το *jihad* έχει μόνο αμυντικό χαρακτήρα. Δεν υπάρχει όμως αμφιβολία ότι μετά τον θάνατο του προφήτη Μωχάμετ το *jihad* χρησιμοποιήθηκε σαν μια επίκληση σε όλη την ισλαμική κοινότητα (*umma*) να πολεμήσει για την επέκταση του *Dar al-Islam* (περιοχή του Ισλάμ) στον λοιπό κόσμο (*Dar al-Harb* = περιοχή πολέμου).

(Για τις διάφορες θεωρίες που αναφέρονται στο *jihad*, βλ. A. Moravia, 1975· A.A. Mandudi, 1980. Αποσπάσματα από τους συγγραφείς αυτούς παρουσιάζει στα ελληνικά ο Η. Νικολακάκης (1989), που δυστυχώς παίρνει θέση αντιισλαμική. Βασική παραμένει η εργασία του I. Goldziher, 1925).

Φυσικά η ραγδαία επέκταση του ισλαμισμού δεν στηρίχθηκε μονολιθικά στο θρησκευτικό ενθουσιασμό των πιστών αλλά και σε πολλούς άλλους παράγοντες, ανάμεσα στους οποίους πρωτεύει η διάθεση για αυτοκυβέρνηση των εγχώριων πληθυσμών της Μέσης Ανατολής. Παράλληλα ο αραβοϊσλαμικός πολιτισμός δημιουργεί μια δυναμική σύνθεση που αντλεί πολλά στοιχεία από τον ελληνικό πολιτισμό. Μεταφράζονται αρχαία ελληνικά, φιλοσοφικά και επιστημονικά συγγράμματα που θα αποτελέσουν τον διαυ-

Με το πέρασμα του χρόνου η έννοια του *jihad* αποκρυσταλλώνεται σε συγκεκριμένους κανόνες που δημιούργησαν οι Άραβες νομομαθείς βασισμένοι στην προφορική παράδοση (*hadith*). Η ισλαμική κοινότητα (*umma*) συσπειρώνεται αναγκαστικά προκειμένου να θέσει όλες τις δυνάμεις της σε συναγερμό για να εκτελέσει στο ιερό καθήκον του πολέμου που αποσκοπεί κυρίως στην επέκταση, αλλά και στην άμυνα. Ο μαχητής που πέφτει στο πεδίο της μάχης γίνεται μάρτυρας (*shahid*). Κατά τη διάρκεια των αραβο-βυζαντινών πολέμων το *jihad* εφαρμόστηκε στην ξηρά και τη θάλασσα.

(Για την θάλασσα βλ. V. Christides, 1981).

Είναι αξιοσημείωτο ότι κατά την διάρκεια των αραβο-βυζαντινών συγκρούσεων δημιουργήθηκε και στο ίδιο το Βυζάντιο ένα είδος ιερού πολέμου που παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες αλλά και αποκλίσεις από το *jihad*.

(Για το θέμα αυτό βλ. την πρόσφατη διατριβή της Α. Κόλια - Δεμιρτζάκη, 1989).

Στο Βυζαντινό «ιερό πόλεμο», όπως και

στο Ισλάμ, ο πόλεμος κηρύσσεται κατόπιν θείας επιταγής και με αρχιστράτηγο το Θεό. Όπως η κήρυξη και διοργάνωση του πολέμου στο Ισλάμ ανήκει στον αρχηγό των πιστών (*Amir al-muminin*), έτσι και στη Βυζαντινή αυτοκρατορία η πρωτοβουλία ανήκει στον αυτοκράτορα. Λείπει όμως από το Βυζάντιο η ιδέα των μαρτύρων, τουλάχιστον στη μορφή που τους δίνει το Ισλάμ.

Μετά τους μεσαιωνικούς χρόνους κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας το *jihad* παραμένει σε λήθαργο. Αφυπνίζεται τον 19ο αιώνα και μεταμορφώνεται παίρνοντας διπλή μορφή, από τη μια μεριά γίνεται σύμβολο στον αγώνα κατά του ιμπεριαλισμού και από την άλλη στον αγώνα για εσωτερική κάθαρση μέσα στην ίδια τη μουσουλμανική κοινότητα.

(Βλ. R. Peters, 1979, και M. Youssef, 1985).

Φθάνοντας στα τέλη του εικοστού αιώνα παρατηρούμε ραγδαίες εξελίξεις στον κόσμο του Ισλάμ. Η πιο εντυπωσιακή —που δεν έχει ακόμη μελετηθεί συστηματικά— είναι η βίαιη μασσαλική μουσουλμανικών μειονοτήτων

ihad ανακαινίζεται

σε μη μουσουλμανικές χώρες, ιδιαίτερα στη Σοβιετική Ένωση και την Κίνα, κατάσταση που δεν γίνεται δεκτή από το Ισλάμ παρά μόνο ως προσωρινή λύση. Το πρόβλημα αυτό συζητήθηκε σε ένα διεθνές συνέδριο που έγινε στη Νέα Υόρκη στις 24-26 Οκτωβρίου 1982.

Η πιο ανησυχητική για το Ισλάμ κατάσταση δημιουργήθηκε από τον ξαφνικό πλουτισμό πολλών μουσουλμανικών χωρών της Μέσης Ανατολής με την εκμετάλλευση των πετρελαιοπηγών. Η βαθιά θρησκευτικότητα που χαρακτηρίζει τους λαούς της Μέσης Ανατολής πολλούς αιώνες πριν το Ισλάμ, δεν χάθηκε αλλά επιζεί κάτω από τη λάμψη των αστραφτερών Mercedes και Cadillacs. Η ευλογία του πετρελαίου γίνεται και κατάρα διεθνών ανταγωνισμών. Κάτω από τις συνθήκες αυτές το jihad ξαναπαίρνει τις παλιές διαστάσεις του αγώνα για αυτοκυβέρνηση από τους εγχώριους πληθυσμούς. Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός έρχεται πάλι σε σύγκρουση με τον ανατολικό. Όμως υπάρχει ακόμα ο δρόμος της συνδιαλλαγής και συνε-

Διάλογος - Αντιπαράθεση

Πρέπει να τονισθεί ότι η διδασκαλία του Ισλάμ, παράλληλα με το jihad ανέπτυξε και ένα πνεύμα οικουμενικό και μια τάση συνδιαλλαγής με το Χριστιανισμό. Η τάση αυτή παρατηρείται ήδη από την εποχή του προφήτη Μωχάμετ. Ο προφήτης Μωχάμετ, που κινήθηκε μέσα στα κοινωνικο-οικονομικά πλαίσια της εποχής του, καταδικάζει απόλυτα την ειδωλολατρεία και αναζητεί δρόμους συνάντησης με το Χριστιανισμό.

Οι Μουσουλμάνοι Θεολόγοι έχοντας υπόψη αραβικές μεταφράσεις της Ιεράς Γραφής συνέχισαν κατά τη μεσαιωνική εποχή την προσπάθεια διαλόγου με τους Χριστιανούς. Οι τελευταίοι έχοντας την εποχή αυτή ατελέστερη γνώση του Κορανίου δοκιμάζουν με πιο επιθετικό πνεύμα το διάλογο. Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο Αργυρίου, «συγκρινόμενη με τη χριστιανική γραμματεία η μουσουλμανική παρουσιάζει πολύ πιο θετικά στοιχεία».

(Σχετικά με το θέμα αυτό αναφέρουμε μερικές βασικές εργασίες: A. Kuenen, 1882· A. Khoury, 1969· A. Argyriou 1984· για τους Έλληνες επιστήμονες που ασχολήθηκαν με τον ισλαμο-χριστιανικό διάλογο βλ. Γ. Ζιάκα, 1982, 150 κ.ε.).

Στη σύγχρονη εποχή του διαλόγου ανάμεσα στο δυτικό και αραβικό κόσμο κατανοήθηκε τόσο από την ευρωπαϊκή κοινότητα όσο και από πολλούς Άραβες διανοούμενους. Ιδρύθηκε η επιτροπή του Ευρω-αραβικού διαλόγου που απαρτίζεται από επιστήμονες και διπλωμάτες της Ευρώπης και του αραβικού κόσμου.

(Βλ. D. Hopwood, 1985).

Η Ελλάδα —μέσα στα πλαίσια της ΕΟΚ— συμμετέχει ενεργώς στην επιτροπή αυτή. Σε μια από τις συναντήσεις της μορφωτικής υποεπιτροπής, οι Έλληνες σύνεδροι —συντάκτες του άρθρου είναι μέλος της επιτροπής αυτής— ζήτησαν να γίνει η έκδοση του περιοδικού Euro-Arabica που προτάθηκε από τη γερμανική αντιπροσωπεία στην Αθήνα. Δυστυχώς η επιτροπή αυτή που θα προωθούσε την προσέγγιση του ευρωπαϊκού και αραβοϊσλαμικού κόσμου βρίσκεται σε πλήρη αδράνεια. «Απέσβετο το λάλον ύδωρ;».

Ο Βασίλης Χρηστίδης είναι επίκουρος καθηγητής του Αραβικού Πολιτισμού στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Διετέλεσε καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Columbia της Αμερικής και διδάξει ως επισκέπτης καθηγητής σε πολλά πανεπιστήμια της Δυτικής και Ανατολικής Ευρώπης καθώς και της Μέσης Ανατολής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ARGYRIOU, A. *Coran et Histoire*. Athenes, 1984.
CHRISTIDES, V. "The Raids of the Moslems of Crete in the Aegean Sea". *Byzantion* 51 (1981), 76-111.
GOLDZIER, I. *Vorlesungen über den Islam*. 2. Auflage. Heidelberg, 1925. Repr. Heidelberg 1969.
HOPWOOD, D., ed. *Euro-Arab Dialogue, The Relations between the Two Cultures*. London 1985.
ΚΟΛΙΑ — ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ, Α. Ο Βυζαντινός ιερός πόλεμος. Η διαμόρφωση της ιδέας του θρησκευτικού πολέμου στο Βυζάντιο. Διατριβή. Ιωάννινα 1989.
KHOURY, A. *Les theologiens byzantins et l' Islam*. Louvain -Paris 1969.
KUENEN, A. "L' Islam presente-t-il les caracteres de l' universalisme religieux?" *RHR* 6 (1882), 1-40.
MANDUDI, A.A. *Jihad in Islam*. Beirut 1980.
MORAVIA, A. *La notion de jihad dans l' Islam*. Paris 1975.
ΝΙΚΟΛΑΚΑΚΗΣ, Η. Ο ιερός πόλεμος του Ισλάμ «Τζιχάντ». Θεσσαλονίκη 1989.
PETERS, R. *Islam and Colonialism. The doctrine of Jihad*. Modern History. Hague - Paris 1979.
YOUSSEF, M. *Revolt against Modernity. Muslim zealots and the West*. Leiden 1985.
ΖΙΑΚΑΣ, Γ. "Greek Studies on Islam". *Graeco-Arabica* 1, (1982). 149-156.

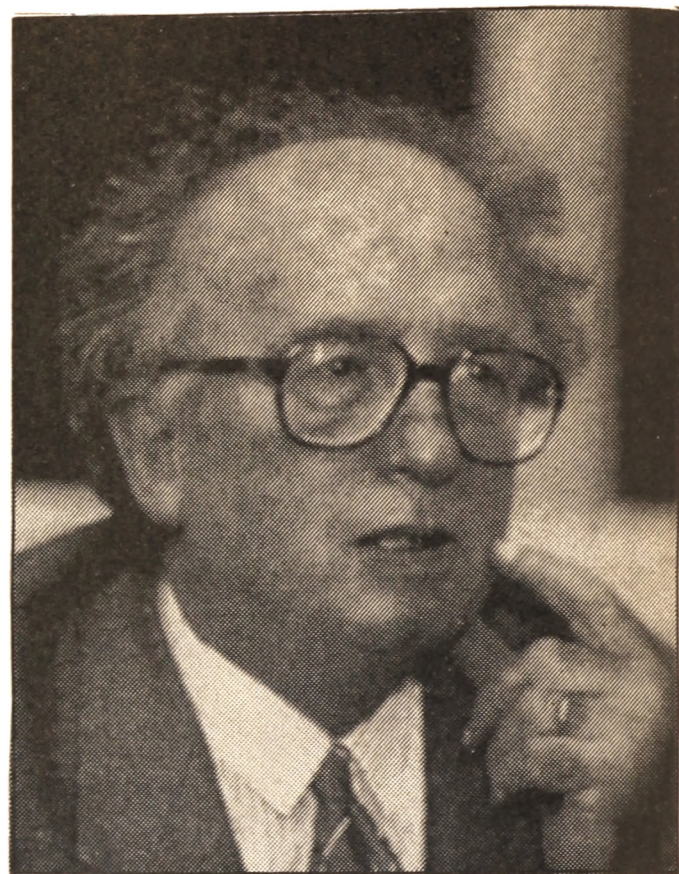
Τουλάχιστον να ηττηθεί ο Σαντάμ το συντομότερο

Ο Πιέρ Βιντάλ-Νακέ μπορεί να είναι ένας από τους σημαντικότερους ιστορικούς της ελληνικής αρχαιότητας, όμως παράλληλα πάντοτε τον απασχολούσε με πάθος —και συνεχίζει να τον απασχολεί— η νεότερη και η σύγχρονη ιστορία. Καθηγητής στο Παρίσι, στη Σχολή Ανωτάτων Σπουδών για τις Κοινωνικές Επιστήμες και στο Κέντρο Συγκριτικών Ερευνών για τις Αρχαίες Κοινωνίες, έχει συμβάλει με τις μελέτες του αποφασιστικά στη ριζική ανανέωση της έρευνας και της «εικόνας» του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Ο Πιέρ Βιντάλ-Νακέ συνδυάζει την επιστημονική έρευνα με την πολιτική παρέμβαση —άλλοτε ατομική, άλλοτε συλλογική, ουδέποτε όμως υπό οποιανδήποτε κομματική ομπρέλα. Η ακεραιότητα και το πολιτικό του θάρρος έχουν δοκιμασθεί σε ιδιαίτερα κρίσιμες ώρες και περιστάσεις, από τον πόλεμο της Αλγερίας ως το εκρηκτικό πρόβλημα της Παλαιστίνης. Ο Πιέρ Βιντάλ-Νακέ δέχθηκε να δώσει μια τηλεφωνική συνέντευξη στο ANTI για τον πόλεμο στον Περσικό κόλπο. Σημειώνουμε ότι η συνέντευξη δόθηκε στις 20 και 21 Ιανουαρίου, μία ημέρα πριν από την τρίτη ιρακινή επίθεση του Ισραήλ.

Συνέντευξη
του Πιέρ Βιντάλ-Νακέ
στην Τέτα Παπαδοπούλου

ΕΡ.: Τον περασμένο Σεπτέμβριο δηλώνατε στο γαλλικό Τύπο, σε έρευνα του *Nouvel Observateur* για την κρίση στον Κόλπο, ότι «Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να οδηγηθούμε σε πόλεμο. Πρέπει να δράσουμε στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών.» Όμως ο πόλεμος ξέσπασε και είναι νομιμοποιημένος από τα Ηνωμένα Έθνη. Ποια είναι η γνώμη σας τώρα;

ΠΙΕΡ ΒΙΝΤΑΛ-ΝΑΚΕ: Θεωρώ ότι είναι μια συμφορά, ένας όλεθρος. Όταν έλεγα ότι έπρεπε να ακολουθήσουμε την οδό των Ηνωμένων Εθνών αναφερόμουν στα μέτρα του εμπάργκο. Θεωρώ ότι το εμπάργκο δεν ήταν παράλογο μέτρο. Ήταν δικαιολογημένο λόγω του εγκληματικού χαρακτήρα της επίθεσης του Ιράκ στο Κουβέιτ. Με τον πόλεμο όμως πιστεύω ότι κάναμε ένα βήμα παραπάνω στη σύγκρουση Βορρά-Νότου. Πιστεύω, ιδίως, ότι υπάρχει κίνδυνος να διαταραχθεί όλος ο αραβο-ισλαμικός κόσμος από το Μαρόκο μέχρι την Ινδονησία. Πρόκειται για διπλή τραγωδία. Το ένα σκέλος της είναι ότι βρισκό-

μαστε σε έναν πόλεμο των πλουσίων εναντίον των φτωχών. Το δεύτερο σκέλος της τραγωδίας είναι ότι καταστήσαμε ένα γκάνγκστερ, όπως ο Σαντάμ Χουσεΐν, ήρωα του Τρίτου Κόσμου.

ΕΡ.: Ποιοί κατά τη γνώμη σας θα είναι οι μεγάλοι ηττημένοι αυτού του πολέμου;

Π.Β.Ν.: Δύσκολο να πει κανείς. Πάντως ασφαλώς οι μεγάλοι ηττημένοι είναι όλοι εκείνοι που τόσο στο Βορρά όσο και στο Νότο προσπάθησαν να διατηρηθεί ο διάλογος και η ανοιχτή συζήτηση.

ΕΡ.: Δεδομένης της εισβολής και της προσάρτησης του Κουβέιτ, δεδομένης της αδιαλλαξίας του Σαντάμ Χουσεΐν, πώς μπορούσε να αποφευχθεί ο πόλεμος χωρίς όμως να γίνουν υποχωρήσεις στο Ιράκ;

Π.Β.Ν.: Θα έλεγα, με κάθε ειλικρίνεια, ότι ένα πρόσωπο σαν τον Σαντάμ Χουσεΐν έπρεπε μάλλον να το αναλάβουν οι μυστικές υπηρεσίες παρά ο στρατός. Με άλλα λόγια έπρεπε να τον σκοτώσουν να τον είχαν πριν από την εισβολή στο

Κουβέιτ. Εκείνο όμως που για μένα είναι σκανδαλώδες σ' αυτή την υπόθεση είναι το γεγονός, το δημοσίως γνωστό τώρα, ότι οι Αμερικανοί γνώριζαν τι επρόκειτο να συμβεί. Είτε λοιπόν προσποιήθηκαν πως αγνοούσαν τα σχέδια του Χουσεΐν είτε, εάν πράγματι τα αγνοούσαν, ήταν ανίκανοι. Όταν όμως πληροφορούμαστε ότι η πρέσβης των Ηνωμένων Πολιτειών στη Βαγδάτη είπε ότι δεν την ενδιέφερε η υπόθεση αυτή, είναι εύλογο να διερωτηθούμε με ποιαν έχουμε να κάνουμε. Άραγε οι Αμερικανοί πριν ήθελαν τον πόλεμο ή, μήπως, πράγματι η ιρακινή επίθεση τους αιφνιδίασε;

ΕΡ.: Πώς κρίνετε το ρόλο της Ευρώπης;

Π.Β.Ν.: Είναι τραγικό, αλλά δεν υπάρχει ρόλος της Ευρώπης. Πρόκειται για απουσία της Ευρώπης. Θεωρώ ότι το γεγονός αυτό είναι μια ακόμη τραγωδία. Η απουσία της θα την καταστήσει έναν από τους ηττημένους αυτής της σύρραξης.

ΕΡ.: Πώς σχολιάζετε τη γαλλική πρωτοβουλία, το γαλλικό σχέδιο;

Π.Β.Ν.: Ήταν μια θετική πρωτοβουλία υπό την προϋπόθεση όμως ότι θα ολοκληρωνόταν. Αλλά όμως δεν είχαμε συνομιλητή στη Βαγδάτη. Ο Σαντάμ Χουσεΐν ήταν φανερό πως ήθελε τον πόλεμο. Όμως, επειδή εκείνος ήθελε τον πόλεμο, εμείς έπρεπε να του τον προσφέρουμε; Είναι ένα ερώτημα που πρέπει να τεθεί και να μας απασχολήσει.

ΕΡ.: Ο Σαντάμ Χουσεΐν ήταν θηριώδης δικτάτορας και πριν από την εισβολή στο Κουβέιτ (δεν προλαβαίνουμε να ολοκληρώσουμε την ερώτηση).

Π.Β.Ν.: Βεβαίως και ήταν ένας θηριώδης δικτάτορας που τον εξοπλίσαμε εμείς οι Ευρωπαίοι και, ιδιαίτερα, εμείς οι Γάλλοι. Αλλά και εκ μέρους των λεγόμενων προοδευτικών δυνάμεων, εκ μέρους της Αριστεράς, ελάχιστη ήταν η κριτική προς τον Σαντάμ Χουσεΐν και το καθεστώς του... Προσωπικά πήρα θέση υπέρ της αυτοδιάθεσης των Κούρδων και έκανα πολύ αυστηρή δημόσια κριτική στο ιρακινό καθεστώς. Όμως η αλήθεια είναι ότι αφήσαμε τον Σαντάμ Χουσεΐν να πνίξει με ασφυξιογόνα αέρια και με άλλα χημικά όπλα τους Κούρδους χωρίς, ουσιαστικά, να πούμε λέξη...

ΕΡ.: Πώς κρίνετε το γεγονός ότι οι Παλαιστίνιοι σήμερα, τάσσονται στο πλευρό του Σαντάμ Χουσεΐν;

Π.Β.Ν.: Μα ακριβώς επειδή επιτρέψαμε στον Σαντάμ Χουσεΐν, αυτό τον γκάνγκστερ, να γίνει ήρωας του Τρίτου Κόσμου. Μία από τις αιτίες που έκαναν τον

Σαντάμ Χουσεΐν να αποκτήσει αυτό το ανάστημα είναι η ανικανότητα της Δύσης να επιβάλλει στο Ισραήλ μια λύση που θα εξασφάλιζε τα θεμελιώδη δικαιώματα του παλαιστινιακού λαού.

ΕΡ.: Φταίει ωστόσο μόνον η Δύση; Οι ίδιοι οι Παλαιστίνιοι, οι ηγέτες τους, δεν ευθύνονται;

Π.Β.Ν.: Ακούστε δεν ευθύνεται αποκλειστικά η Δύση, ευθύνεται όμως ουσιαστικά. Η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης έχει κι αυτή μερίδιο των ευθυνών. Όμως είναι γεγονός ότι τουλάχιστον εδώ και ένα χρόνο έχει διαφοροποιησει τη στάση της έναντι της Δύσης και του Ισραήλ. Πρόκειται για αλλαγή στρατηγικής. Αλλά αισθάνεται κανείς ότι οι ηγέτες του Ισραήλ φοβούνται περισσότερο μια ανοικτή στο διάλογο P.L.O. παρά μια P.L.O. τρομοκρατική... Σε μια από τις τελευταίες επισκέψεις μου στο Ισραήλ, όπου έχω επαφές και με τους Ισραηλινούς και με τους Παλαιστίνιους, είδα ότι οι Ισραηλινοί ηγέτες έχουν σπρώξει στα κατεχόμενα εδάφη τους ισλαμιστές εναντίον της P.L.O. Αυτή κατά τη γνώμη μου είναι κοντόφθαλμη πολιτική· δραματικά λανθασμένη πολιτική.

ΕΡ.: Τι έχετε να πείτε για τις δύο, μέχρι τώρα, ιρακινές επιθέσεις εναντίον του Ισραήλ;

Π.Β.Ν.: Νομίζω ότι το προφανές συμφέρον του Σαντάμ Χουσεΐν είναι να μετατρέψει τον πόλεμο εναντίον των Αμερικανών και, ιδίως, των Αράβων συμμάχων τους σε έναν πόλεμο αραβο-ισραηλινό. Ελπίζει ότι έτσι θα διασπάσει το συνασπισμό. Όμως όπως έλεγε στο γαλλικό ραδιόφωνο ο φίλος μου Αλί Μπαρναβί, ο οποίος διδάσκει ιστορία στο πανεπιστήμιο του Τελ Αβιβ, «μέχρι στιγμής οι πύραυλοι αυτοί δημιουργούν... δυσάρεστη ατμόσφαιρα, αλλά κάνουν λιγότερη ζημιά από ό,τι μια παλαιστινιακή επιχείρηση ή από ένα ισραηλινό βομβαρδισμό στο Νότιο Λίβανο». Καταλαβαίνω πολύ καλά το ψυχολογικό σοκ των ανθρώπων, αλλά οι υλικές ζημιές δεν είναι συγκρίσιμες.

ΕΡ.: Ένα από τα όπλα με τα οποία ο Σαντάμ Χουσεΐν προσπαθεί να διασπάσει το συμμαχικό μέτωπο είναι η κοινή θρησκεία, το Ισλάμ. Δεδομένης της αναβίωσης των θρησκευτικών φανατισμών, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι σήμερα το θρησκευτικό στοιχείο τείνει να κυριαρχήσει στο πολιτικό;

Π.Β.Ν.: Α, γι' αυτό δεν χωρά καμία αμφιβολία. Είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Θυμάμαι πως πριν από τριάντα χρόνια ένας καλός μου φίλος ανακοίνωνε ότι οι

θρησκείες πολύ σύντομα επρόκειτο να εξαφανισθούν. Το λιγότερο που μπορούμε να πούμε είναι ότι απατήθηκε και ότι παρατηρείται τόσο στους Εβραίους όσο και στους Άραβες αλλά, επίσης, σε μερίδα των Χριστιανών, μια αναγέννηση του θρησκευτικού στοιχείου που μπορεί, ενδεχομένως, να πάρει τη θέση του αποτυχημένου μαρξισμού.

ΕΡ.: Νομίζετε ότι θύματα του πολέμου στον Κόλπο είναι, επίσης, οι χώρες της Βαλτικής;

Π.Β.Ν.: Καθώς τα βλέμματα όλου του κόσμου είναι στραμμένα προς την Εγγύ Ανατολή, οι Σοβιετικοί στρατιωτικοί βρήκαν την ευκαιρία να τακτοποιήσουν τους λογαριασμούς τους στις Βαλτικές χώρες. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να προσθέσω ότι η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης μπορεί να μας ευχαριστεί όσον αφορά τις αλλαγές στο εσωτερικό αυτής της χώρας. Ταντοχρόνως όμως αποτελεί διεθνή συμφορά, αφού δεν υπάρχει πλέον αντίβαρο στις Ηνωμένες Πολιτείες.

ΕΡ.: Πολλοί υποστηρίζουν ότι οι αποφάσεις του ΟΗΕ, εναντίον του Ιράκ, είναι υποκριτικές. Πρόκειται, λένε, για δυο μέτρα και σταθμά, αφού δεν είναι πρώτη φορά που παραβιάζεται το Διεθνές Δίκαιο. Άλλοι, πάλι, θεωρούν πως ό,τι έγινε στο παρελθόν δεν πρέπει να αποτελεί άλλοθι για το παρόν.

Π.Β.Ν.: Εάν η ομόφωνη απόφαση των Ηνωμένων Εθνών, ή τουλάχιστον του Συμβουλίου Ασφαλείας, αποσκοπεί στην εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου, τότε έχουμε να κάνουμε με μια αρχή, ένα ξεκίνημα. Αν όμως πρόκειται για μια απόφαση μεμονωμένη, τότε η κατάσταση θα χειροτερεύει.

ΕΡ.: Εσείς πιστεύετε ότι πρόκειται για μια νέα αρχή;

Π.Β.Ν.: Θα ήθελα να είναι μια αρχή, αλλά δεν είμαι βέβαιος γι' αυτό.

ΕΡ.: Και μετά τον πόλεμο;

Π.Β.Ν.: Δεν μπορώ να σας απαντήσω. Είμαι ιστορικός, όχι προφήτης. Όμως τώρα πια, δεν μπορούμε παρά να ευχηθούμε να ηττηθεί το Ιράκ όσο το δυνατόν γρηγορότερα.

Βιβλία του Πιέρ Βιντάλ-Νακέ που έχουν μεταφραστεί στα ελληνικά:

1. «Μύθος και Τραγωδία στην Αρχαία Ελλάδα» (μαζί με τον Ζαν-Πιέρ Βερνάν), εκδ. Κέδρος.
2. «Ο Μαύρος Κυνηγός», εκδ. Νέα Σύνορα.
3. «Κλεισθένης ο Αθηναίος» (μαζί με τον Πιέρ Λεβέκ), εκδ. Ευρύαλος.

Πόλεμος εναντίον του εκσυγχρονισμού

του *Hocine Aït Ahmed*

Από την αρχή της κρίσης στον Κόλπο, δεν σταμάτησα να λέω ότι από την κρίση αυτή τρεις θα ήταν οι μεγάλοι χαμένοι: η δημοκρατία στον αραβικό κόσμο, η διεθνής νομιμότητα, η Παλαιστίνη. Σήμερα, που ο φόβος μιας σύρραξης βρίσκεται προ των πυλών, θα προσέθετα και ένα τέταρτο: τον εκσυγχρονισμό.

Η αλυσιδωτή κατάρρευση των ολοκληρωτικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης

Τέσσερις θα είναι οι μεγάλοι χαμένοι της κρίσης στον Κόλπο: η δημοκρατία στον αραβικό κόσμο, η διεθνής νομιμότητα, η Παλαιστίνη και ο εκσυγχρονισμός.

δημιούργησε μια πραγματική δημοκρατική ελπίδα στους λαούς και τις ελίτ των Αράβων. Η εξουσία που κατέχουν οι σατράπες του πετρελαίου και οι ανελέητοι τύραννοι, η κυριαρχία του διπλού πεπρωμένου που έχει παγώσει την πολιτική ζωή των Αράβων, άρχισε να κλονίζεται. Τα πρώτα φήγματα μιας δημοκρατικής ζωής εμφανίζονταν εδώ κι εκεί: Ένωση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, κινήσεις γυναικών για την ισότητα των δυο φύ-

λων, δειλά δείγματα πλουραλισμού στον Τύπο και τα πολιτικά κόμματα. Και ακριβώς τη στιγμή που κάθε λαός της περιοχής διερωτάται για το δημοκρατικό του μέλλον, στην ταπεινή αλλά συγκεκριμένη εθνική του κλίμακα, τη στιγμή όπου τα άτομα —άνδρες και γυναίκες— ανακαλύπτουν τις αρετές του πολίτη, μια αναβίωση του παναραβισμού απειλεί να εμποδίσει την ανάδυση της ελευθερίας: ένας μυθολογικός εθνικισμός ο οποίος αποκρυσταλλώνοντας ίσως όλες τις ταπεινώσεις —ταυτότητας, κουλτούρας, κοινωνική, οικονομική— μπορεί να κινητοποιήσει τις πιο ολοκληρωτικές μορφές του ισλαμικού λαϊκισμού.

Όπως κάθε προσάρτηση ενός κράτους από ένα άλλο έτσι κι αυτή του Κουβέιτ από το Ιράκ δημιουργεί ένα ρήγμα στη διεθνή νομιμότητα. Τίποτα όμως δεν μπορεί να νομιμοποιήσει το δίκαιο του ισχυρότερου: ούτε η ιστορία, ούτε η οικονομία, ούτε η ιδεολογία. Βεβαίως τα σύνορα των χωρών στην Εγγύ και κυρίως, στη Μέση Ανατολή επεβλήθησαν από τον ανταγωνισμό και τους υπολογισμούς των ευρωπαϊκών δυνάμεων. Ωστόσο, ο σεβασμός τους δεν παύει να αποτελεί μια επιταγή χωρίς αυτό το σεβασμό θα μπαίναμε σε μια εποχή γενικευμένης αποσταθεροποίησης της διεθνούς κοινότητας. Από προηγούμενο σε προηγούμενο επεβλήθη η δυναμική του Αι-

*... που δεν έχει σύνορα, κι ο τρόμος που
... μεθυσσε μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο
...*

Αν όμως ο τρόμος μπορεί σε κάθε στιγμή να απλωθεί στον Κόλπο, τούτο συμβαίνει επειδή κλείσαμε τα μάτια στην προσάρτηση των κατεχόμενων από το Ισραήλ εδαφών και στις ισραηλινο-συριακές επιθέσεις εναντίον του Λιβάνου. Η αναξιοπιστία δεν έπαψε να υπάρχει γι' αυτούς τους ίδιους τους κανόνες του παιχνιδιού. Το μάθημα δεν πρέπει να ξεχαστεί. Η τεράστια δυσπιστία των αραβικών λαών προς το διεθνές δίκαιο είναι φυσική απόρροια της πολιτικής κραυγαλέων διακρίσεων που οι ίδιοι αυτοί λαοί είναι θύματά τους.

Έτσι η ταπείνωση τροφοδοτείται από την αδικία την οποία υφίσταται ο παλαιστινιακός λαός. Ανίκανος επί σαράντα δύο χρόνια να επιβάλλει τον εδαφικό διαχωρισμό των δύο μειονοτήτων του οποίου, ωστόσο, αναλαμβάνει την ευθύνη, ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών δεν φρόντισε, όπως γνωρίζουμε, να εκκενωθούν οι κατεχόμενες από το Ισραήλ περιοχές. Οπότε τι να πει κανείς για την πλήρη αδυναμία του να κάνει σεβαστές τις δικές του αποφάσεις για το Παλαιστινιακό ή έτσι απλώς να επιβάλει να σταματήσουν οι καθημερινές σφαγές των παιδιών της Ιντιφάντα.

Πώς δεν έγινε αντιληπτό ότι το παλαιστινιακό πρόβλημα μόλυνε όλη την περιοχή; Κατάντησε μπουόμερανγκ στο επίκεντρο

της κρίσης του Κόλπου. Βεβαίως είναι γεγονός ότι η πραγματική πρόοδος στο παλαιστινιακό πρόβλημα συνοδεύεται από μια πολιτική παραδοξότητα, εξαιρετικά επικίνδυνη για τους Παλαιστινίους: Η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης έπαψε, προς όφελος του Σαντάμ Χουσεΐν, να είναι ο αληθινός κινητήρας της παλαιστινιακής ιστορίας. Επιπλέον το παλαιστινιακό πρόβλημα κινδυνεύει να παγιωθεί σε ένα ισραηλινο-αραβικό πλαίσιο αντί να είναι μια ισραηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση.

Μένει ο τέταρτος χαμένος της κρίσης του Κόλπου: ο εκσυγχρονισμός. Βεβαίως είναι ιδιον κάθε πολέμου να εγκαλεί τις δυνάμεις του παράλογου και του σωβινισμού. Όμως, στο φαντασιακό των αραβικών λαών μια επιθεση εναντίον του Ιράκ θα βιώνονταν αναμφισβήτητα ως η ισχυρότερη σταυροφορία που έγινε ποτέ εναντίον του Ισλάμ. Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τις πολιτικές επιπτώσεις της αποκάλυψης. Σίγουρο είναι πάντως ότι καμιά αραβική χώρα είτε της Βορείου Αφρικής είτε της Εγγύς και Μέσης Ανατολής δεν θα μπορέσει να αποφύγει τις αντιδράσεις του πλήθους, δηλαδή την κατάληψη του πολιτικού πεδίου από τα πιο ετερόκλητα μορφώματα του ισλαμικού λαϊκισμού.

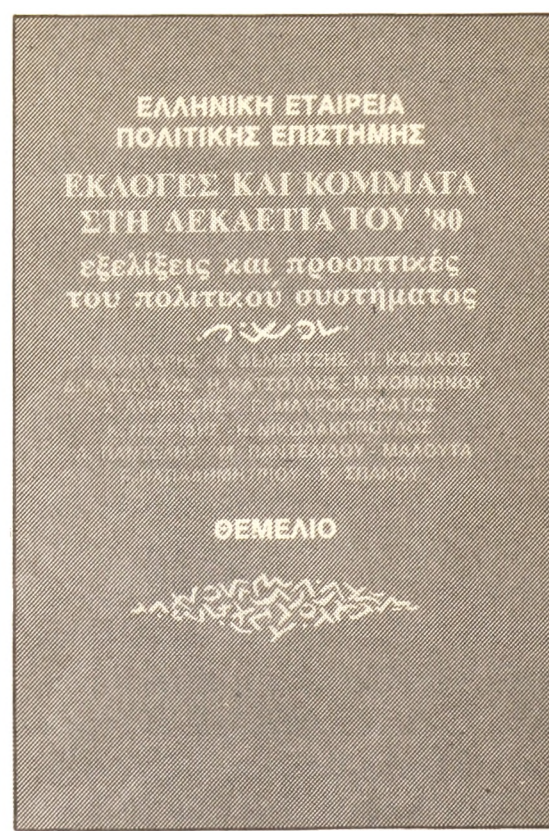
Πίσω από την επανεμφάνιση της αξιοπρέπειας και της αλληλεγγύης θα πρόβαλαν οι δυνάμεις του σκοταδισμού. Αυτός άραγε

είναι ο στόχος των δυτικών δυνάμεων, που θέλουν να εμφανίζονται ως σκαπανείς της δημοκρατίας; Έτσι όμως κατόρθωσαν να κάνουν τους αραβικούς λαούς να υπακούουν στα κελεύσματα ενός τυχαίου αρχηγού. Είναι αλήθεια ότι αυτές οι δυνάμεις δεν ενδιαφέρθηκαν ποτέ για τη δημοκρατία στις χώρες μας. Αντιθέτως, μάλιστα, δεν έπαψαν να υποστηρίζουν και να εξοπλίζουν τους δικτάτορες. Προφανώς όμως οι δυτικές δυνάμεις θεώρησαν δικτάτορα τον Σαντάμ Χουσεΐν μόνον όταν αυτός έπαψε να στέλνει το λαό του στο σφαγείο για να υπερασπίσει τα στρατηγικά, στρατιωτικά και οικονομικά τους προνόμια στην περιοχή. Μπορούν έγκαιρα να σταματήσουν και να μην στηριχθούν στις κάννες των όπλων. Πιο πολύ από το μέλλον της ειρήνης σε αυτή την περιοχή, πρόκειται για τον μεταφυχροπολεμικό κόσμο. Το ζητούμενο είναι να δημιουργηθούν οι δομές και οι διεθνείς θεσμοί που θα του επιτρέπουν να αντιμετωπίσει τις μεγάλες προκλήσεις της τρίτης χιλιετίας.

● Ο *Hocine Ait Ahmed*, από τους ιστορικούς ηγέτες του πολέμου της ανεξαρτησίας της Αλγερίας, είναι σήμερα επικεφαλής του Μετώπου των Σοσιαλιστικών Δυνάμεων. Το άρθρο του αυτό δημοσιεύεται στον *Nouvel Observateur* (17-23 Ιανουαρίου) και έχει γραφεί λίγο πριν από την έκρηξη του πολέμου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ - ΣΟΛΩΝΟΣ 84 - Τηλ. 36.08.180

Μόλις κυκλοφόρησαν

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ - ΛΕΣΧΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ - ΣΟΛΩΝΟΣ 84

Το «κακό» είναι προτιμητέο σε σχέση με το «χειρότερο», και ο απλός πόλεμος είναι προτιμότερος σε σχέση με τον βιολογικό και χημικό... Οι μάχες αποτελούν επιχειρήσεις μαζικής ανθρωποκτονίας, όμως ακόμη πιο χειρότερη είναι η «περιβαλλοντοκτονία» — που μπορεί να αφανίσει ή να υποβαθμίσει την ανθρώπινη ζωή επ' αόριστο.

Πόλεμος περιβάλλοντος

του Γιάννη Σχίζα

Ο πόλεμος Ιράκ-Συμμάχων φέρνει στην επιφάνεια και θέτει προς συζήτηση όλες τις «κλίμακες του κακού» από την απλή ανταλλαγή πυροβολισμών μέχρι τη χρησιμοποίηση πυρηνικών όπλων.

Το 1989 σε εγκαταστάσεις του Ιράκ που είχαν δημιουργηθεί με τη βοήθεια γερμανικών και ολλανδικών εταιρειών, ήταν δυνατή η παραγωγή 80 περίπου τόνων από τα πιο επικίνδυνα χημικά αέρια. Τον ίδιο χρόνο οι ΗΠΑ είχαν αποθηκευμένους 30.000 τόνους τοξικών αερίων, ενώ τα σοβιετικά αποθέματα ανέρχονταν σε 50.000 τόνους. Η κοινή χημική βάση φυτοφαρμάκων και χημικών όπλων, η κοινή ταυτότητα των πρώτων υλών και του απαιτούμενου για την παραγωγή τους τεχνικού εξοπλισμού, έκανε τα τοξικά αέρια ένα πραγματικό «όπλο των φτωχών»¹.

50.000 Ιρανοί και Κούρδοι, θύματα τοξικών αερίων κατά τη διάρκεια του πρόσφατου Περσο-Ιρακινού πολέμου, πλήρωσαν ακριβώς το «εξαγωγικό δαιμόνιο» σειρά ευρωπαϊκών επιχειρήσεων περιλαμβανομένων και ελληνικών.

Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύονταν σε «ανύποπτο χρόνο» από το Ινστιτούτο Worldwatch², στα μέσα της δεκαετίας του 1980 το Ιράκ ήταν η πρώτη χώρα στον κόσμο από πλευράς συμμετοχής των στρατιωτικών δαπανών (42,5%!) στο ακαθάριστο εθνικό προϊόν. Αμέσως μετά ερχόταν το Ισραήλ με 25,8% επί του ΑΕΠ, και στη συνέχεια δυο ακόμη εμπόλεμα μέρη, η Σαουδική Αραβία με 24,4% και η Συρία με 22,8%. Σε αυτό το «διαλεκτικό» συνδυασμό ποσότητας και ποιότητας, ύψους στρατιωτικών

και ποικιλίας οπλικών συστημάτων

και συγκυρία του τέλους της

επ' αόριστο ένα επιπλέον ε-

Με βάση εκτιμήσεις της BP³, η σχέση του ρυθμού άντλησης εγχώριου αμερικανικού πετρελαίου (έτος βάσης: 1984) με τα βεβαιωμένα αμερικανικά αποθέματα ήταν 1:9, κάτι που με άλλα λόγια σήμαινε ότι το 1993 προοιωνίζονταν να είναι έτος ολοκληρωτικής διακοπής της παραγωγής πετρελαίου στις ΗΠΑ. Αντίθετα ο «χρονικός ορίζοντας» της παραγωγής πετρελαίου στο Κουβέιτ με βάση το ρυθμό του 1984 ήταν 250 χρόνια (σύνολο βεβαιωμένων αποθεμάτων 90 δισεκατομμύρια βαρέλια), της Σαουδικής Αραβίας 99 χρόνια (αποθέματα 169 δις βαρέλια) και του Ενωμένου Βασιλείου 14 χρόνια (αποθέματα 13,6 δις βαρέλια).

Τα δυο κυρίως εμπόλεμα μέρη στη σημερινή σύγκρουση, έχουν αρκετή παράδοση στην υπέρβαση των «θεμιτών ορίων» του

πολέμου.

Στην Κορέα στα 1951-53 οι ΗΠΑ κατηγορήθηκαν για χρήση βιολογικών όπλων, ενώ αργότερα στο Βιετνάμ αποδεδειγμένα έκαναν χρήση χημικών «αποφιλωτικών» σε μια επιχειρήση συστηματικής περιβαλλοντοκτονίας. Ο αμερικανικός στρατός ράντισε με 15 εκατομμύρια γαλόνια ζιζανιοκτόνων καλλιέργειες και τροπικά δάση στο Νότιο Βιετνάμ, χρησιμοποιώντας ιδιαίτερα το μίγμα 2,4 D και 2,4,5-T, γνωστό με το εμπορικό όνομα «Agent Orange». Αργότερα αρκετοί βετεράνοι του βιετναμικού πολέμου προσέφυγαν στα δικαστήρια, ζητώντας αποζημίωση για τις βλάβες που υπέστησαν, από την εν αγνοία τους έκθεση στη δράση των χημικών παρασκευασμάτων.

Από πρώτη όψη η πρόκληση μιας περιβαλλοντικής καταστροφής «πλανητικής κλίμακας» από τον πόλεμο του κόλπου ή με ή

δίχως την πρόθεση των εμπολέμων, φαίνεται απίθανη, σε αντίθεση με άλλες καταστροφές εθνικής κλίμακας που είναι σίγουρο ότι θα υπάρξουν και θα είναι πιθανόν μη αναστρέψιμες. Η διαρροή πετρελαίου στο θαλάσσιο χώρο και οι μεγάλης χρονικής διάρκειας καύσεις πετρελαιοπηγών ή κοιτασμάτων φυσικού αερίου, αποτελούν τις δυο κυριότερες «διόδους» περιβαλλοντικής αποσταθεροποίησης. Τα πετρελαιοειδή εξαπλώνονται σε τεράστιες θαλάσσιες εκτάσεις σχηματίζοντας μονομοριακές «στρώσεις» που εμποδίζουν το φυτοπλαγκτόν να προσλάβει διοξείδιο του άνθρακα (CO_2) και να αποδώσει οξυγόνο. Αρκετές μελέτες έχουν δείξει ότι ύστερα από μια διαρροή αργού πετρελαίου, οι υδρογονάνθρακες που καταπίπτουν στο βυθό ως ιζήματα μπορούν να αντέξουν επί χρόνια ή δεκαετίες⁴. Σε πολλές περιπτώσεις η αποδόμηση των υδρογονανθράκων του πετρελαίου στο θαλάσσιο περιβάλλον δεν μειώνει αλλά αντίθετα ενισχύει την τοξική του δράση, μέσω της δημιουργίας «δευτερογενών» ενώσεων που είναι δυνητικά καρκινογόνες. Η πιθανή μαζική διάχυση πετρελαίου στον Περσικό κόλπο και οι επιπτώσεις της ακόμη και μετά τη διάλυση της επιφανειακής πετρελαιοκηλίδας, θα συγκλίνει με αρκετές άλλες πηγές περιβαλλοντικής υποβάθμισης που έχουν ανάλογη προέλευση. Πέρα από ορισμένα επίπεδα ρύπανσης απειλείται η γενετική ποικιλότητα των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και οι αναλογίες των πληθυσμών των διαφόρων θαλασσινών ειδών. Μια θάλασσα όπου κυριαρχούν τα πρά-

σινα φύκια στη θέση των καβουριών, των στρειδιών, των κοχυλιών κλπ. καταλήγει να συνιστά εχθρικό περιβάλλον για τον άνθρωπο!

Οι εκρήξεις, οι εμπρησμοί, οι πυρκαγιές πετρελαιοπηγών κλπ., αποτελούν οπωσδήποτε περιβαλλοντική εξέλιξη προς το χειρότερο, που δεν είναι καθόλου απίθανο να πάρει ολέθριες διαστάσεις, λαμβανομένου μάλιστα υπόψη ότι σημαντικό μέρος της Σαουδαραβικής παραγωγής, είναι συγκεντρωμένο στο Νταχράν, σε ένα χώρο διαστάσεων 150×50 χιλιομέτρων. Ακόμη μια σειρά εκούσιων εμπρησμών των πετρελαιοπηγών του κατεχόμενου Κουβέιτ, απειλεί με τη δημιουργία μοναδικής εστίας πυρός, συγκρίσιμης μόνο με τις πυρκαγιές που χρησιμοποιήθηκαν για την εκχέρσωση των τροπικών δασών. Αν υποθέσουμε ότι το Ιράκ πυρπολούσε τις πετρελαιοπηγές του Κουβέιτ, τρέχουσας δυναμικότητας 1 εκατομμυρίου βαρελιών την ημέρα, τότε η συνολική «επιβάρυνση» της παγκόσμιας ατμόσφαιρας από το διοξείδιο του άνθρακα θα ξεπερνούσε τις εισόδους διοξειδίου του άνθρακα από όλες τις άλλες πηγές (κίνηση οχημάτων, βιομηχανία και θέρμανση). Το φαινόμενο του θερμοκηπίου θα επιταχύνονταν και ενδεχομένως θα είχε άμεσα αισθητές κλιματικές συνέπειες.

Σε τοπικό επίπεδο μια τεράστια εστία πυρός θα παρήγε θερμές αέριες μάζες, που ως ελαφρύτερες θα έτειναν να ανέβουν στα ανώτερα στρώματα της ατμόσφαιρας, παραχωρώντας τη θέση τους σε ψυχρότερες «πλευρικές» μάζες.

Το φαινόμενο αυτό θα συνεπάγεται βίαιους ανέμους και ασυνήθιστα καιρικά φαινόμενα.

Περιβαλλοντικής φύσεως απειλή στον πόλεμο του κόλπου είναι επίσης και τα νερά των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη, που περνάνε από την Τουρκία και τη Συρία έχοντας ως τελευταίο παραλήπτη το Ιράκ. Οι δυο πρώτες χώρες έχουν εκτελέσει και σχεδιάζουν να εκτελέσουν παραπέρα σειρά υδροηλεκτρικών έργων, που συμπεριλαμβάνουν τη δημιουργία φραγμάτων και τεχνητών λιμνών. Η κατακράτηση των νερών των ποταμών έστω για ένα μικρό χρονικό διάστημα, και γενικότερα η επέμβαση στη ροή τους, μπορεί να δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα στο Ιράκ.

Προς το παρόν η Βαγδάτη εισπράττει τα νερά των ποταμών και παραμένει όπως λέγεται μια «πράσινη πόλη», ενώ ο πόλεμος παραμένει πάντα συμβατικός. Είναι κι αυτό κάτι, αν λάβει κανείς υπόψη τα τεράστια μέσα και τις δυνατότητες της πολεμικής τεχνολογίας.

1. Δ. Παπαϊωάννου «Τοξικά αέρια: Το όπλο του φτωχού», Νέα Οικολογία τχ. 53.
2. Michael Reuner "National Security the economic and Environmental dimensions", Μάιος 1989.
3. Christopher Flavin "World oil: Coping with the Dangers of Success" Worldwatch, Ιούλιος 1985.
4. Rober Howarth "Oil and Fish. Can they coexist?", Coast Alert, 1981.

Ύστερα από σιωπή
οκτώ ετών (1982-1989)
το Ελληνικό
Ινστιτούτο της
Βενετίας ξανάρχισε
τις εκδόσεις του.

Κυκλοφορούν ο
εικοστός τόμος των
«Θησαυρισμάτων»
και το βιβλίο του
Ν.Μ. Παναγιωτάκη
για τον Κρητικό
μουσικοσυνθέτη του
16ου αιώνα
Φραγκίσκο
Λεονταρίτη στη σειρά
της «Βιβλιοθήκης»
του Ινστιτούτου.

BIBLIOTHEKE TOY ELLHNIKOU INSTITUTEY TOY BYZANTINON
KAI METABYZANTINON EPOYON THS BENETIAS - AP. 12

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΛΕΟΝΤΑΡΙΤΗΣ

ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣΥΝΘΕΤΗΣ
ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ ΕΚΤΟΥ ΑΙΩΝΑ.
ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

BENETIA 1990

ΘΗΣΑΥΡΙΣΜΑΤΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
BYZANTINON KAI METABYZANTINON EPOYON

ΤΟΜΟΣ 20
1990

BENETIA

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», Σόλωνος 60, 10672 Αθήνα

Ποιος φοβάται τη Λιθουανία;

Οι στρατηγοί του Κόκκινου Στρατού έχουν κάθε λόγο να είναι ικανοποιημένοι από την έναρξη των συγκρούσεων στον Περσικό Κόλπο, αφού κατάφεραν να κρυφτούν προσωρινά πίσω από τις εικόνες που μεταδίδει το CNN και να αποφύγουν την παγκόσμια κατακραυγή για την αιματηρή εισβολή που πραγματοποίησαν στο Βίλνιους αφήνοντας στους χιονισμένους δρόμους τουλάχιστον δέκα τρεις νεκρούς και εκατοντάδες τραυματίες.

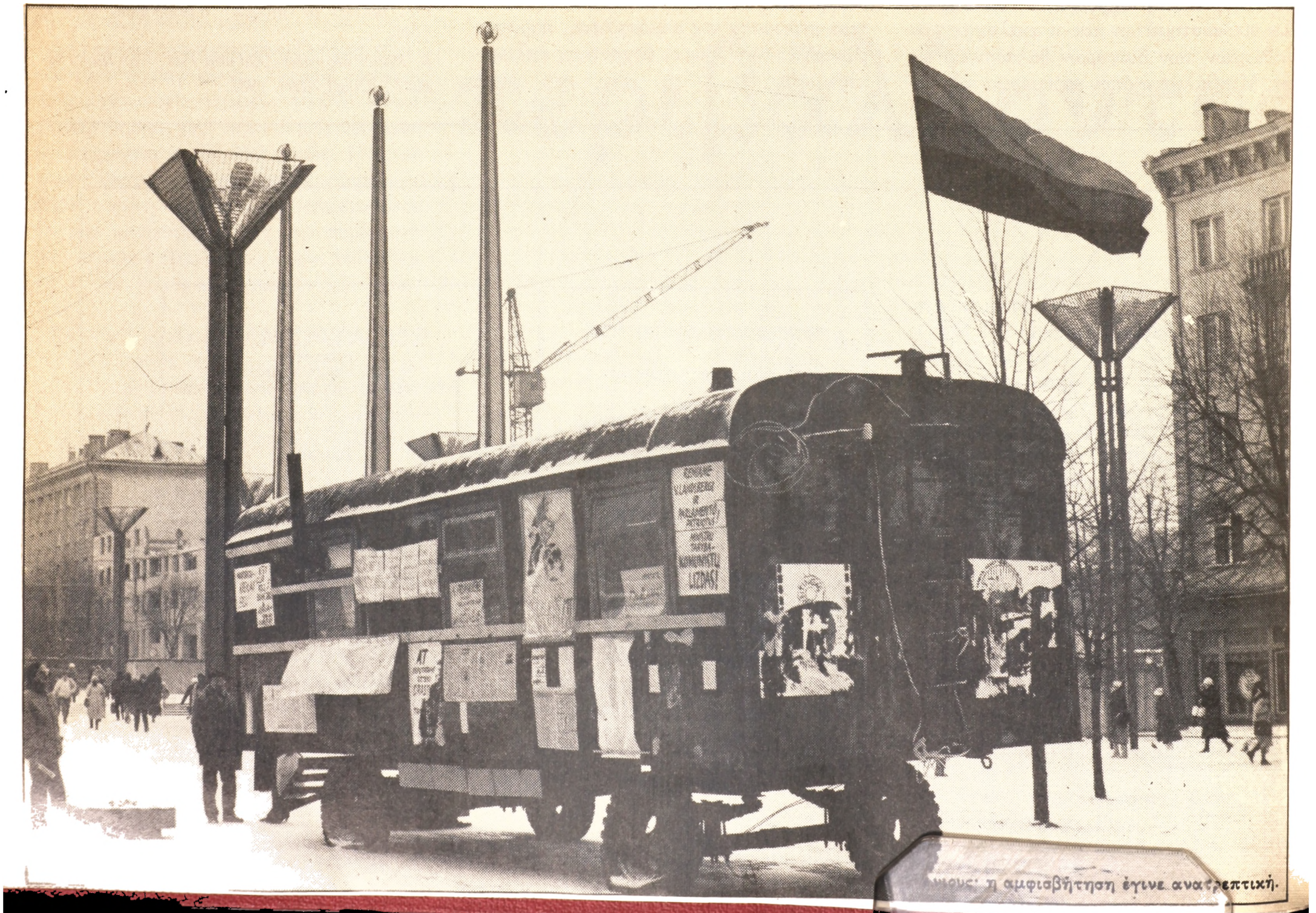
Οι επιχειρήσεις του Κόκκινου Στρατού συνεχίζονται τώρα στη Ρίγα, πρωτεύουσα της Λεττονίας, προκαλώντας και εκεί θύματα —πέντε νεκροί, πολλοί τραυματίες.

Από την πλευρά του ο Μ. Γκορμπατσώφ επιρρίπτει τις ευθύνες στη νέα πολιτική τάξη πραγμάτων στις χώρες της Βαλτικής και απορρίπτει τις κατηγορίες ότι όσα συνέβησαν ήσαν αποτέλεσμα προεδρικών εντολών. Πάντως, πληθαίνουν οι παρατηρητές που θεωρούν ότι η τύχη του σοβιετικού προέδρου και της «περεστρόικα» θα κριθούν από τις εξελίξεις του πολιτειακού προβλήματος.

Αν δεν είχαμε τον πόλεμο στον Κόλπο σίγουρα τα γεγονότα της Λιθουανίας θα ήταν το πρώτο θέμα των ειδησεογραφικών πρακτορείων. Το γεγονός του πολέμου όμως δεν σημαίνει καθόλου ότι η κατάσταση στην Λιθουανία ομαλοποιήθηκε και ό,τι οι κάτοικοι του Βίλνιους θρήνησαν λιγότερο τα δικά τους θύματα απ' ότι οι Ιρακινοί ή οι Αμερικανοί, τους δικούς τους νεκρούς.

Ένα σύντομο «φλας-μπακ» θα μας βοηθήσει να καταλάβουμε ότι η εισβολή των σοβιετικών τανκς στο Βίλνιους ήταν η «λογική συνέχεια» της πολιτικής σκέψης των στρατιωτικών και των συντηρητικών δυνάμεων της ΕΣΣΔ που αφελώς συνεχίζουν να πιστεύουν ότι με αυτό τον τρόπο θα φρενάρουν την πορεία της Λιθουανίας για την πλήρη απόσχιση της και ανεξαρτητοποίησή της από τη Σοβιετική Ένωση.

Οι Λιθουανοί ποτέ δεν θεώρησαν ότι μπόκαν με τη θέλησή τους στη σύνθεση της ΕΣ-

ΣΔ, αφού ποτέ και κανένας δεν τους ρώτησε γι' αυτό. Η πράξη του «γάμου» συντελέστηκε σε κάποια παράγραφο του Συμφώνου Ρίμπεντροπ - Μόλοτοφ. Η «νύφη» από τη Λιθουανία όμως ποτέ δεν δέχτηκε αδιαμαρτύρητα αυτή τη σχέση και με την πρώτη ευκαιρία έδινε στη Μόσχα να καταλάβει ότι το διαζύγιο δεν είναι μακριά. Όμως ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, η Σταλινιάδα, η προσπάθεια «εκρωσποποίησης» του πληθυσμού έβαλαν βαθιά τη σφραγίδα τους στην πορεία ανάπτυξης της Δημοκρατίας, που μόνο με την πολιτική της γκλάσνοστ ξαναβρήκε τις δυνάμεις και το θάρρος να διεκδικήσει την ανεξαρτησία της.

Για κάποιο διάστημα —ιδιαίτερα μετά τον πόλεμο— μεγάλα τμήματα του πληθυσμού της Λιθουανίας πίστεψαν ότι η χώρα τους ίσως πραγματικά αναγεννηθεί μέσα από τη σύνθεση της ΕΣΣΔ. Όσο όμως περνούσε ο καιρός, οι Λιθουανοί έβλεπαν τους γείτονές τους —Φινλανδούς, Σουηδούς, Νορβηγούς— που πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο βρισκόταν σε χειρότερη κατάσταση από αυτούς να προοδεύουν εκπληκτικά γρήγορα, ενώ οι ίδιοι έμεναν στάσιμοι. Όταν προσπάθησαν να δώσουν μια εξήγηση στο φαινόμενο και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ίσως φταίει το οικονομικοπολιτικό σύστημα, δηλαδή ο σοσιαλισμός όπως εφαρμόστηκε στην Σοβιετική Ένωση, η Μόσχα αντέδρασε έντονα κι ούτε φυσικά ήθελε να ακούσει τέτοιου είδους εξήγηση.

Η δυσaréσκεια όμως του ντόπιου πληθυσμού και η συνεχώς επιδεινούμενη οικονομική κατάσταση, δυναμώνει συνεχώς τις λιθουανικές φωνές για ανεξαρτησία και δημιουργία κυρίαρχου κράτους.

Οι εθνικιστές άρχισαν να κερδίζουν έδαφος, ενώ το κίνημα «Σαγιούντις» πέτυχε περήφανη νίκη στις πρώτες ελεύθερες βουλευτικές εκλογές πριν ένα χρόνο, και ο «αιρετικός» **Βιτάουτας Λάντσμπεργκ** αναδείχτηκε στη θέση του προέδρου του Λιθουανικού Κοινοβουλίου.

Ο Λάντσμπεργκ ποτέ δεν τα πήγαινε καλά με τη Μόσχα κι ήταν γνήσιος εκφραστής της γραμμής: Η Λιθουανία ποτέ δεν μπήκε με τη θέλησή της στην ΕΣΣΔ, και δεν ανήκει σε αυτήν, επομένως δεν χρειάζεται και δημοψήφισμα για να αποχωρήσει από αυτήν. Δημοψήφισμα ίσως γίνει μόνο σε μια περίπτωση, αν το ερώτημα τεθεί ως εξής: *Θέλετε να εισχωρήσετε στη Σοβιετική Ένωση;*

Την άποψη του Λάντσμπεργκ συμμερίζονταν πολλοί Λιθουανοί, που μετά την εισβολή των τανκς έγιναν ακόμα περισσότεροι.

Από την άλλη πλευρά υπήρχε η **Καζεμίρα Προύνσκενε**, η οποία ασχολούσε σίγουρα πιο μετριοπαθή πολιτική, ήταν υπέρ της ανεξαρ-

Βιτάουτας Λάντσμπεργκ.

τησίας της Λιθουανίας, αλλά πίστευε ότι ο τρόπος αποχώρησης από την ΕΣΣΔ πρέπει να συζητηθεί και να συναποφασιστεί με τη Μόσχα. Η πρώην πρωθυπουργός της Λιθουανίας στόχευε στη δημιουργία ενός κράτους που θα είχε τα χαρακτηριστικά των σκανδιναβικών χωρών και ιδιαίτερα της Φινλανδίας, σοσιαλδημοκρατική πολιτική, δυτική τεχνολογία, πολύ καλές εμπορικές και οικονομικές σχέσεις με την ΕΣΣΔ, ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική.

Η υποβόσκουσα (και με χτυπήματα μερικές φορές «κάτω από την μέση») σύγκρουση Λάντσμπεργκ - Προύνσκενε, τον περασμένο Δεκέμβριο, ήρθε στη δημοσιότητα εξαιτίας των οξύτατων διαφωνιών για την οικονομική πολιτική και ιδιαίτερα για τον προϋπολογισμό του 1991. Η Καζεμίρα Προύνσκενε και οι επιτελείς της θεωρούσαν ότι για την οικονομική άνοδο της Λιθουανίας ήταν απαραίτητο το «σφίξιμο του ζωναριού» και η άσκηση σκληρής οικονομικής πολιτικής. Ο «λαϊκίζων» Λάντσμπεργκ ήταν ενάντια σε κάτι τέτοιο και δεν παρέλειπε να τονίζει ότι ο δρόμος για την ανεξαρτησία ήταν εύκολος και γρήγορος, προσπαθώντας με αυτόν τον τρόπο να κερδίσει πόντους στο παιχνίδι της δημοτικότητας (σύμφωνα με την τελευταία δημοσκόπηση που διεξήχθη το Δεκέμβριο στη Λιθουανία, δημοφιλέστεροι πολιτικοί με 48% ήταν η Προύνσκενε, ακολουθούσε ο **Μπραζάουσкас** «γραμματέας του πρώην ΚΚ Λιθουανίας» με 36%, ενώ ο Λάντσμπεργκ ήταν τρίτος με 35%).

Και φτάσαμε έτσι στις αρχές Γενάρη, όπου ο περιορισμός που επέβαλε η κυβέρνηση σε μια σειρά προϊόντα διατροφής, ήταν απλά η αφορμή για να βγουν στους δρόμους οι «αντιμαχόμενες» παρατάξεις. Οι οπαδοί του Λάντσμπεργκ και του «Σαγιούντις» κράτησαν τυπικά ουδέτερη

Καζεμίρα Προύνσκενε.

στάση απέναντι στην Προύνσκενε υποστηρίζοντας ότι η απόφαση για την αύξηση των τιμών πάρθηκε από την κυβέρνηση κι όχι το Κοινοβούλιο. Από την άλλη οι κομμουνιστές άρχισαν να βάλλουν σφόδρα κατά της Προύνσκενε αλλά και του τοπικού κοινοβουλίου κατηγορώντας τους για ανικανότητα και καλώντας τους να παραιτηθούν. Μέσα σε όλα αυτά δημιουργήθηκε και η **Επιτροπή Εθνικής Σωτηρίας** αποτελούμενη κύρια από κομμουνιστές και οπαδούς της Μόσχας. Η Επιτροπή αυτή κάλεσε τα σοβιετικά τανκς να επέμβουν, όταν σύμφωνα με τα λεγόμενα μελών της οι υπεύθυνοι της Λιθουανικής τηλεόρασης αρνήθηκαν να μεταδώσουν μήνυμά τους. Και οι σκληροπυρηνικοί στρατηγγοί που από καιρό περίμεναν πώς και πώς μια τέτοια ευκαιρία δεν αρνήθηκαν τη «βοήθεια» με όλα τα γνωστά επακόλουθα.

Η τηλεοπτική δήλωση του **Μιχαήλ Γκορμπατσώφ** μετά από 2 εικοσιτετράωρα ότι δεν γνώριζε τίποτα για τις κινήσεις των στρατηγών, φαντάζουν σαν χοροίδια. Γιατί τα ίδια δήλωνε και πέρσι όταν τα τανκς θέριζαν τον άμαχο πληθυσμό στην Τυφλίδα, πρωτεύουσα της Γεωργίας. Και κανένας δεν πλήρωσε για κείνο το έγκλημα. Ούτε και για τις δολοfonίες του Βιλνιους θα πληρώσει κανείς, αφού θα δικαιολογηθούν επίσημα σαν επέμβαση για την υπεράσπιση των «σοσιαλιστικών ιδανικών και του ενιαίου κράτους».

Μετά τις εξελίξεις αυτές μπορεί κανείς εύκολα να προδικάσει το τι θα ψηφίσουν οι Λιθουανοί (αν τελικά πάρουν μέρος) στο δημοψήφισμα που θα γίνει στις 17 Μάρτη για το μέλλον της ΕΣΣΔ. Το ζήτημα πλέον είναι με ποιο τρόπο θα μεθοδευτεί η αποχώρηση της Λιθουανίας από τη Σοβιετική Ένωση.

Σβετλάνα Μπολσάκοβα
Φωτορεπορτάζ: Γιούρι Ριντιάκιν.

Η απόγνωση οδηγεί

«Πώς μπορείς να γιορτάσεις
μιαν επέτειο, όταν δεν ξέρεις
αν όλοι αυτοί οι νέοι
σκοτώθηκαν χωρίς λόγο; Και
πώς να υποστηρίξεις μιαν
αντιπολίτευση, από την οποία
η μισή είναι ανίκανη και η
άλλη μισή ρέπει προς το
εθνικιστικό παραλήρημα;»

του Στέλιου Κούλογλου

Είχα γνωρίσει την Νικολέττα πέρυσι αμέσως μετά την εξέγερση, στα ρουμανοβουλγαρικά σύνορα. Εγώ έφευγα από τη Ρουμανία με κατεύθυνση την Ελλάδα μετά την εκτέλεση του Τσαουσέσκου. Εκείνη δούλευε στα ρουμανικά τελωνεία και μαζί με τους συναγωνιστές της μου είχαν δωρίσει το τρίχρωμο περιβραχιόνιο της επανάστασης. Δεν έπαυαν, εκείνο το κρύο απόγευμα του Δεκεμβρίου του 1989, να κάνουν όνειρα για τη νέα ζωή που άνοιγε, μετά το τέλος του δικτάτορα. Για το φαγητό που θα υπάρχει πλέον άφθονο. Για τη μικρή εφημερίδα που ετοιμάζονταν να εκδώσουν στο Τζόρτζου, την μικρή μεθοριακή πόλη τους. Για τα ταξίδια τους, που θα μπορούσαν να κάνουν ελεύθερα στο εξωτερικό.

Φέτος αναγκάστηκα να ξαναφύγω οδικώς για την Ελλάδα, γιατί και πάλι το Βουκουρέστι ήταν αποκλεισμένο από αέρος. Αυτή τη φορά δεν είχε καταστραφεί το αεροδρόμιο από τις μάχες, αλλά είχε τεθεί εκτός λειτουργίας λόγω των πολλαπλών απεργιών.

Είχα ήταν απογοητευμένη, γιατί πέρασε, κανένα από τα...

Φυσικά μπορεί τώρα να μιλάει ελεύθερα, αν και άλλοι φοβούνται ακόμη την «Σεκουριτάτε», που κανείς δεν ξέρει τι απέγιναν τα μέλη της. Αλλά το φαγητό είναι πάντα λίγο, η θέρμανση στα σπίτια πάντα περιορισμένη. Η μικρή εφημερίδα έκλεισε, ελλείπει χαρτιού. Όσο για τα ποθητά ταξίδια στο εξωτερικό, παραμένουν όνειρο απατηλό. Τα χρήματα δεν υπάρχουν και είναι τώρα οι δυτικές πρεσβείες που δεν χορηγούν βίζες στους Ρουμάνους. Αφού όσοι καταφέρουν να φύγουν, σπάνια γυρίζουν πίσω.

Άνοιξε βέβαια στο Τζόρτζου ένα ιδιωτικό μπαρ, με βάση τις νέες οικονομικές ρυθμίσεις. Η ποιότητα και το σέρβις είναι καλά, αλλά ακριβά για την παρέα της Νικολέττας, που δεν έχει φυσικά κεφάλαια για ιδιωτικές επιχειρήσεις. Οι ιδιοκτήτες μπαρ, αυτοί είχαν καταφέρει να κάνουν τα λεφτά τους με το παλιό καθεστώς. «Είναι οι ίδιοι άνθρωποι, που ήταν και παλιά».

Ένα ποντίκι στο Βαλεντίνο

Η κυρία Π., συνάντησε και αυτή «τους ίδιους ανθρώπους». Από τις πιο καλές ερευ-

νήτριες σε ένα επιστημονικό κέντρο, αισθάνθηκε ανακουφισμένη όταν ο διευθυντής της, από τους πιο τσαουσescuικούς ανθρώπους του ιδρύματος και συνεργάτης της «Σεκουριτάτε», αναγκάστηκε να αποχωρήσει μετά τον Δεκέμβριο. Διατήρησε όμως τη θέση του στη Ρουμανική Ακαδημία Επιστημών, από την οποία δεν έφυγαν παρά μόνο οι πιο «κραγμένοι» Τσαουσescuικοί. Όπως το Ινστιτούτο της κυρίας Π. εξαρτάται από μια επιτροπή της Ακαδημίας, ο παλιός διευθυντής της προεδρεύει στην Επιτροπή που αποφασίζει για το Ινστιτούτο! Όσο για το παλιό γραφείο του στο Ινστιτούτο, αρνείται επίμονα να το αδειάσει. «Ελπίζει φαίνεται ότι θα γυρίσει σύντομα, και ίσως δεν έχει και άδικο»...

Το Ινστιτούτο δεν είναι μακριά από το κέντρο του Βουκουρεστίου, όπου στις μεγάλες λεωφόρους μπορεί να δει κανείς σουρεαλιστικές σκηνές, την ίδια τη μέρα της επέτειου της επανάστασης. Δίπλα ακριβώς στα μεγάλα κρατικά μαγαζιά με τα άδεια ράφια, ένα πλήθος παρακολουθεί σαγηνευμένο την...

το πουθενά

ται «Βαλεντίνο» και στη βιτρίνα του φιγουράρουν είδη ρουχισμού, στη δυτική μόδα μερικά χρόνια πριν: τζην πανταλόνια με μια ραφή με άνθη στο πλάι, μαύρα παπούτσια με μεταλλικό σήμα στο κουντεπιέ.

Ένα ποντίκι που περπατάει αμέριμνο ανάμεσα στα λασπόνερα του πεζοδρομίου, δεν προκαλεί παρά ελάχιστη εντύπωση στους σαγηνευμένους τζην-θεατές. Ακόμη πιο μικρή εντύπωση προκαλεί πάντως, η διαδήλωση καμιά 200αριά νεολαίων, που περπατούν στη μέση του δρόμου. Με συνθήματα υπέρ της επανάστασης και κατά του προέδρου Ιλίου.

Εν απογνώσει για αυγά

Στη διαδήλωση που γινόταν στην πλατεία και η οποία δεν συγχέντρωσε περισσότερα από 15-20 χιλιάδες άτομα, πίστεψα ότι είχε πάει και ο φίλος μου κ. Σ. όταν η γυναίκα του μου είπε στο τηλέφωνο ότι έλλειπε από το σπίτι και δεν ήξερε τι ώρα θα γυρίσει. Όπως όμως έσπευσε να με πληροφορήσει αμέσως μετά, ο φίλος μου είχε πάει να αγοράσει αυγά και γινείς στην Ρουμανία δεν ξέρει από

πριν πόση ώρα μπορεί να κρατήσει μια τέτοια επιχείρηση.

Τελικά γύρισε σπίτι μετά από 3 ώρες και προς μεγάλη χαρά της 4μελούς του οικογένειας η επιχείρηση είχε στεφθεί με απόλυτη επιτυχία. Προσπάθησε μάλιστα να αγοράσει και λαχανικά, αλλά η ουρά στην οποία κάθισε δεν μπόρεσε να εξυπηρετήσει περισσότερα από 40 άτομα, ενώ αυτός είχε φτάσει εκείνη την ώρα που τα λαχανικά τελείωσαν περίπου στην 200η θέση. Μου εξήγησε ότι κανείς από τους γνωστούς του δεν είχε πάει στη διαδήλωση. Δεν ήταν μόνο τα ψώνια, αλλά η απογοήτευση όλων από όσα έχουν γίνει, ή δεν έχουν γίνει στη χρονιά που πέρασε.

Από τους καλύτερους οικονομολόγους της χώρας, είχε διωχθεί από την Έλενα Τσαουσέσκου την εποχή της αντιουγγρικής υστερίας, με την κατηγορία ότι ήταν ουγγρικής καταγωγής. Καθώς τα 1200 λεί το μήνα που παίρνει σύνταξη (κάπου 40 δολάρια στην επίσημη τιμή, 7 δολάρια στη μαύρη αγορά συναλλάγματος) δεν του φθάνουν, ζήτησε να επαναπροσληφθεί αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Γιατί «για τους Ούγγρους, τα πράγματα είναι χειρότερα από πριν. Επί Τσαουσέσκου, λόγω των ψευτο-συντροφικών σχέσεων με το Ουγγρικό ΚΚ, προσπαθούσαν να κρατήσουν τουλάχιστον τα προσχήματα».

Όσο για την «επανάσταση», γι' αυτήν κανείς δεν ξέρει ακόμη τι έγινε στην πραγματικότητα: ήταν επανάσταση ή οργανωμένο πραξικόπημα με τη συμμετοχή της Σεκουριτάτε που παράτησε μόνο του το ζεύγος Τσαουσέσκου; «Γιατί ένα χρόνο μετά δεν μας έχουν πει ακόμη ποιοι ήταν αυτοί που πυροβόλησαν τους διαδηλωτές; Τι ρόλο έπαιξε ο στρατός; Γιατί δεν έχουν τιμωρηθεί οι υπεύθυνοι; Πώς μπορείς να γιορτάσεις μιαν επέτειο, όταν δεν ξέρεις αν όλοι αυτοί οι νέοι σκοτώθηκαν χωρίς λόγο; Και πώς να υποστηρίξεις μιαν αντιπολίτευση, από την οποία η μισή είναι ανίκανη και η άλλη μισή ρέπει προς το εθνικιστικό παραλήρημα;».

Η επαναστατική Αντιπολίτευση

Από τις πιο απογοητευτικές σκηνές στην Ρουμανία, είναι η εικόνα της αντιπολίτευσης, κοινοβουλευτικής και εξωκοινοβουλευτικής. Η πρώτη επιδίδεται σε ασκήσεις γελοίου πολιτικαντισμού. Στα μέσα του Δεκεμβρίου ο Ράντου Καμπεάνου ηγέτης του Εθνικού Φιλελεύθερου Κόμματος (6% στις βουλευτικές εκλογές του Μαΐου) επισκέφθηκε τον Ιλιέσκου, ζητώντας την απομάκρυνση του πρωθυπουργού Πέτρε Ρόμαν και τον σχηματισμό κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας. Κανείς δεν έχει καταλάβει ακόμη για ποιο λόγο και κάτω από ποια πίεση, το «Μέτω-

πο Εθνικής Σωτηρίας» θα παραχωρήσει ένα μερίδιο της εξουσίας και ο πρόεδρος θα ξεφορτωθεί τον πιστό του πρωθυπουργό.

Εδώ ο τέως βασιλιάς Μιχαήλ προσπάθησε τα Χριστούγεννα να επισκεφθεί για δεύτερη φορά σε ένα χρόνο την Ρουμανία «ιδιωτικώς» και η νέα ρουμανική εξουσία τον ξαπέστειλε. Βίζα βεβαίως είχε πάρει και όλα ήταν νόμιμα, αλλά η βίζα θεωρήθηκε «παραχαραγμένη» από τις αρχές, αφού όμως πρώτα η τηλεόραση έδειξε τους φρουρούς να τον αφήνουν να περνά. Ένα ακόμη ρουμανικό μυστήριο, όταν μάλιστα ο Μιχαήλ επιμένει ότι συνάντησε μυστικά στην Ελβετία τον υπουργό Αμύνης στρατηγό Στανκουλέσκου, ισχυρό άνδρα του καθεστώτος και πρωτεργάτη, σύμφωνα με τις φήμες που κυκλοφορούν στο Βουκουρέστι, ενός ενδεχόμενου στρατιωτικού πραξικοπήματος.

Η εξωκοινοβουλευτική αντιπολίτευση, από την πλευρά της έχει και αυτή τα προβλήματα της. Ο ηγέτης των φοιτητών Μάριον Μοντεάνου, ήρωας λόγω της σύλληψής του το καλοκαίρι μετά την έφοδο των ανθρακωρύχων, προχώρησε τελευταία σε ένα παραλήρημα αντισημιτισμού και ξενοφοβίας βάζοντας υποψηφιότητα για αρχηγός της ρουμανικής άκρας δεξιάς. Ένας άλλος ηγέτης των φοιτητών, που συνάντησα σε ένα σπίτι το βράδυ πριν φύγω, μου θύμησε τα ηρωικά ελληνικά μεταπολιτευτικά χρόνια της μαρξιστικής - λενινιστικής ΠΠΣΠ. Οι Ρουμάνοι φοιτητές είναι αριστεριστές, μόνο που στην σημερινή Ρουμανία αντί για τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό υπάρχει ο ρωσικός: «οι Ρώσοι και ο Γκορμπατσώφ (!) είναι υπεύθυνοι για όλα τα ρουμανικά δεινά, ο ηρωικός ρουμανικός λαός θα νικήσει» και τα λοιπά.

Όσο για την απεργία των φοιτητών, την οποία καθοδηγούσε ο συνομιλητής μου, τα αιτήματά της ήταν απλά: Πρώτον να παραιτηθεί ο Ιλιέσκου. Δεύτερον να παραιτηθεί η κυβέρνηση. Τρίτον να διωχθούν όλοι οι παλιοί υπεύθυνοι. Τέταρτον να σχηματισθεί κυβέρνηση εθνικής ενότητας. Πέμπτον να γίνουν εκλογές. Το πιο εντυπωσιακό, η σύλληψη της απεργίας ήταν καθαρά κομμουνιστική: «Φυσικά δεν έχουμε καμιά πιθανότητα επιτυχίας. Απεργούμε όμως για να συνδεθούμε με την εργατική τάξη που απεργεί, ώστε να οικοδομηθεί το κοινό μέτωπο εργατών - φοιτητών και αγροτών και να ανατρέψει την κυβέρνηση».

Έχουν άδικο όσοι υποστηρίζουν ότι θα χρειασθεί να περάσει τουλάχιστον μια γενιά για να φύγει από τα χρωματοσώματα των Ρουμάνων το γονίδιο του Τσαουσescuισμού; Στα ρουμανοβουλγαρικά σύνορα, η φίλη μου η Νικολέττα το πιστεύει και επειδή δεν θέλει να χάσει τη ζωή της, επιζητά να «αποδράσει». «Αλλά πού να πάω; Μόνο στη Βουλγαρία μπορώ να πάω, και ξέρεις, ούτε εκεί τα πράγματα είναι καλύτερα».

Στο προηγούμενο τεύχος είχαμε τις ευχές από τους Κούρδους. Να όμως που έφτασε στο μεταξύ μία κάρτα από την Αλβανία που μας έστειλε φίλος βορειοηπειρώτης. «Χαρούμενο το νέο έτος 1991» και χαμόγελο δροπολίτικο...

ΜΗΝΥΜΑΤΑ

● Για το μήνυμα των καταλήψεων, ο καθηγητής φυσικής κ. Β. Δημόπουλος, σημειώνει:

Εδώ και ενάμιση μήνα είμα-

στε μάρτυρες ενός φαινομένου που θα μείνει στην ιστορία της κοινωνίας μας ως «η Εποχή των καταλήψεων».

Πρωταγωνιστές αυτή τη φορά οι έφηβοι.

Χωρίς τη φιλοδοξία να αποτελέσει αυτό το σημείωμα, ούτε καν απόπειρα κοινωνικής ανάλυσης, με το χρέος που αισθάνομαι σαν δάσκαλος, θα ήθελα να επισημάνω: Όταν στην εποχή της χούντας οι όποιες πολιτικές και κοινωνικές αντιστάσεις είχαν σχεδόν σβήσει και όλοι είχαμε εναποθέσει τις ελπίδες μας στη βοήθεια του εξωτερικού παράγοντα, η κοινωνική καταπίεση εκφράστηκε με το κίνημα της γενιάς των εικοσαρίδων του Πολυτεχνείου.

Κι όταν οι συγχυρίες τό επέτρεψαν, έσπευσαν οι «ώριμοι» από πλευράς ηλικίας πολίτες ως κόμματα και κοινωνικοί φορείς να διαχειριστούν εκείνο το κίνημα με τα γνωστά αποτελέσματα του εκφυλισμού. Δεν στάθηκαν ικανοί οι τότε πιο μεγάλοι να αξιοποιήσουν για το καλό της κοινωνίας, έστω τη φρεσκάδα που απέπνεε το κίνημα εκείνο.

Σήμερα αυτή η δυναμική, η αγνότητα και η φρεσκάδα έρχεται από τους Ιδάρηδες και μέγι-

στος είναι ο κίνδυνος. Οι 20άρηδες τώρα και οι μεγαλύτεροι να καπληευθούμε και να μανάνουμε πάλι αυτό το ξέσπασμα.

Έτσι κάπως πήγε ο Αθ-Βασίλης στη Ρουμανία. Χωρίς σάκκο με δώρα, με κρεμασμένη την κουτάλα και την σημαία τρύπια.

Όμως το μήνυμα των παιδιών είναι σαφές και ανέδειξε δυο κυρίως στοιχεία.

Πρώτο στοιχείο: Το πρόβλημα της ουσιαστικής δημοκρατικής λειτουργίας στις σχέσεις των ανθρώπων, σε κάθε κοινωνικό πυρήνα, ομάδα ή και συνολικά (οικογένεια, σχολείο, μαζικοί φορείς, κόμματα, σχέσεις κράτους και πολίτες).

Δεύτερο στοιχείο: Όλοι οι

παραπάνω κοινωνικοί σχηματισμοί αποδείχτηκαν ανίκανοι και ανεπαρκέστατοι για τις απαιτήσεις της εποχής μας.

Και βέβαια στεκόμαστε τώρα απέναντι σε αυτά τα παιδιά με το «ερώτημα»: Ποια είναι τα αιτήματά σας; Μα επιτέλους δεν καταλαβαίνουμε, ότι ζητούν να λειτουργήσει η κοινωνία και ότι βέβαια μέσα σε αυτή τη λειτουργία πρέπει να περιλαμβάνεται και ο ουσιαστικός δικός τους ρόλος;

Το κοινωνικό ξέσπασμα της γαλλικής επανάστασης βρήκε την έκφρασή του σαν πρόξη Κοινωνικής ομαλοποίησης μέσα από τη Γενική Συνέλευση των Πολιτών.

Κάτι ανάλογο πρέπει να γίνει και εδώ.

Είναι ανάγκη επιτακτική η κυβέρνηση, τα πολιτικά κόμματα, οι κοινωνικοί φορείς, οι εξεγερμένοι μαθητές, να δημιουργήσουμε μια Διαρκή Γενική Συνέλευση για την Παιδεία και ίσως χρειαστεί αυτό και να το θεσμοθετήσουμε.

Σε ένα τέτοιο Σώμα θα πρέπει να χαράσσονται οι άξονες των ιδεολογικών επιλογών, παράλληλα με τους άξονες της Αναπτυξιακής Πολιτικής.

Υ γ ε ί α ν Ε χ ο μ ε ν

Από το προηγούμενο τεύχος καθιερώσαμε τη στήλη «Υγείαν Έχομεν» με την οποία επιχειρούμε να προκαλούμε απαντήσεις σε γράμματα που εμείς θα στέλνουμε.

Στο τεύχος αυτό ζητήσαμε την άποψη του Μίκη Θεοδωράκη για την προοπτική των ελληνο-αλβανικών σχέσεων στον πολιτιστικό τομέα.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΙ ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ ΡΑΓΙΑΔΕΣ ΚΑΙ ΡΩΜΗΟΙ...

Αγαπητέ Μίκη,
Μετά τη νέα επίσκεψή σου στην Αλβανία, τι πιστεύεις ότι πρέπει να γίνει στον τομέα των πολιτιστικών σχέσεων ειδικά με την ελληνική ανότητα:

... απόψεις η

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ

Η Αλβανία και η Ελλάδα, χώρες με ιστορική συγγένεια και με λαούς που δεν γνωρίζουν ο ένας τον άλλον —παρά το γεγονός ότι γειτονεύουν κι έχουν μοιραστεί κοινές εμπειρίες και αναπνέουν για αιώνες τον ίδιο αέρα— είναι καιρός να δώσουν στις σχέσεις τους —γιατί το μπορούν— περιεχόμενο και προοπτική μέσα από τον πολιτιστικό διαύλο.

Η πλούσια πολιτιστική μας παραγωγή —όπως και η πλούσια λαϊκή ιδιαίτερα αλβανική πολιτιστική παράδοση αλλά και σύγχρονη καλλιτεχνική παρουσία, άγνωστη σε μας— αναδενκνύοντας τα κοινά και στους δυο λαούς μας χαρακτηριστικά, ανοίγει δρόμο συνεννόησης, αλληλοκατανόησης και συνεργασίας υπερβαίνοντας τους τεχνητούς και απάνθρωπους φραγμούς, που σκοπιμότητες, καχυποψίες και ανασφάλειες άλλων καιρών δημιουργήσαν. Στην πολιτιστική αυτή

επικοινωνία, που επιθυμούμε να εγκαινιάσουμε το ελληνικό στοιχείο της Αλβανίας με τον δυναμισμό και την έμπνευσή του θα επωφεληθεί από την συντελούμενη μεγάλη αλλαγή, για να δώσει την πλούσια δυσή του συμμετοχή, παρουσία και παραγωγή και να την θέσει στην υπηρεσία του ονείρου του. Δυστυχώς τόσο τα διεθνή γεγονότα που συρροούνται την ανθρωπότητα όσο και τα εσωτερικά μας προβλήματα, έθεσαν σε δεύτερο πλάνο την επίσκεψη του Έλληνα πρωθυπουργού στη γειτονική Αλβανία.

Πέραν όμως από αυτά τα αντικειμενικά γεγονότα νομίζω, ότι οι μικροπολιτικές σκοπιμότητες, που τείνουν να γίνουν κανόνας της εθνικής μας ζωής, υποβάθμισαν μια θαρραλέα και άκρως ωφέλιμη εθνική προσπάθεια, που είχε στόχους της πρώτων να αποκαλύψει τα τραύματα του παρελθόντος και δεύτερον να διανοίξει διαύλους

Και όλα αυτά σε πλήρη διαφάνεια και δημοσιότητα να χρησιμοποιηθούν τα Μ.Μ.Ε. και κύρια η τηλεόραση στην οποία επί αρκετές ώρες κάθε εβδομάδα θα παρουσιάζεται στο λαό η πορεία των εργασιών ενός τέτοιου σώματος.

Για την ακριβή σύνθεση αυτού του σώματος και έχουν υπάρξει μέχρι τώρα προτάσεις πολλές και είναι δυνατόν να συμφωνηθεί από όλες τις πλευρές, αρκεί να υπάρχει πραγματική θέληση γι' αυτό που συνεχώς λέγεται: Εθνική πολιτική για την Παιδεία.

Αθήνα 16.1.91

Βαγγέλης Δημόπουλος
Καθηγητής Φυσικής στη
Μ. Εκπαίδευση

Επαναστατικοί χαιρετισμοί από την Τουρκία.

συνεργασίας ανάμεσα σε δυο γειτονικούς λαούς, που όπως προανέφερα, ποτέ στο παρελθόν δεν ήρθαν σε σύγκρουση μεταξύ τους, αλλά αντίθετα βρέθηκαν πάντοτε μαζί από την εποχή της οθωμανικής κυριαρχίας στα Βαλκάνια ως τον αντιφασιστικό αγώνα ενάντια στους Ιταλούς εισβολείς.

Είναι φυσικό μετά από όλα αυτά στις μορφές συνεργασίας που θα πρέπει να καλλιεργηθούν να περιλαμβάνονται και οι μορφωτικές και πολιτιστικές ανταλλαγές.

Ήδη ο κ. Μητσστάκης ανταποκρινόμενος σε σχετική αίτηση του αλβανού πρωθυπουργού, συμφώνησε την υπογραφή ελληνοαλβανικής μορφωτικής - πολιτιστικής συμφωνίας στο προσεχές μέλλον. Οι τομείς στους οποίους μπορεί να αναφέρεται μια τέτοια συμφωνία είναι πολλοί. Αναφέρω ενδεικτικά τις συναυλίες, το θέατρο, τον κινηματογράφο, τα τηλεοπτικά προγράμματα, την αλληλογραφία.

ΑΧ! ΑΥΤΑ ΤΑ ΕΛΤΑ

● Από τη Διεύθυνση Παραγωγής και Πωλήσεων των ΕΛΤΑ πήραμε το γράμμα που ακολουθεί:

Κύριε Διευθυντή,
Προκειμένου η Υπηρεσία μας να προχωρήσει σε έρευνα για όσα καταγγέλλει η αναγνώστριά σας κ. Καρολίνα Αννίνου σε επιστολή της που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό σας στις 16/11/90, πρέπει να μας γίνουν γνωστά συγκεκριμένα στοιχεία (φάκελος, ονοματεπώνυμο παραληπτών, ονομασία και αριθμός οδού, πόλη κλπ.) που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην έρευνά μας.

Όσον αφορά τη σφράγιση, σας πληροφορούμε ότι η απλή αλληλογραφία των Δημόσιων Υπηρεσιών της Πρωτεύουσας δεν σφραγίζεται κατά την κατάθεσή της λόγω του όγκου της και για ταχύτερη διακίνησή της.

Ωστόσο για την παρακολούθηση της κανονικής ροής της αλληλογραφίας αυτής της κατηγορίας έχει δοθεί εντολή να σφραγίζεται, κατά την άφιξή της στα γραφεία προορισμού.

Πέρα από αυτό, η επίσημη αλληλογραφία είναι καταχωρημένη στα βιβλία διεκπεραίωσης των Δημοσίων Υπηρεσιών που την καταθέτουν και κατά συνέ-

ελληνοαλβανικού συλλόγου συνεργασίας, την αδελφοποίηση πόλεων, την επιστημονική συνεργασία, την επιστημονική, τεχνική, τεχνολογική βοήθεια σε όλους τους τομείς (πληροφορική, μέσα επικοινωνίας κλπ.). Η δίψα για τη ζωή, η προσήλωση στην αξία της ειρήνης, η κοινή ευρωπαϊκή προοπτική, που για την Αλβανία φυσιολογικά πρέπει να περνάει από την Ελλάδα και η στενή συγγένεια η οποία, για να θυμίσω την φράση του πρωθυπουργού —μας θέλει αδερφοποιτούς, μας πείθει ότι οι δυο λαοί, ο Αλβανικός και ο Ελληνικός, μπορούν να ανοίξουν νέους δρόμους σε όλους τους τομείς. Και δεν μπορεί παρά ο πρώτος να περνάει μέσα από τον πολιτισμό, ο οποίος μόνος αρκεί, για να γίνει γνωστή η πραγματική φυσιογνωμία και ταυτότητα ενός λαού, πρώτο βήμα ενός διαλόγου, μιας γκωμιμίας, μιας καλής και σταθερής φιλίας.

Μίχης Θεοδωράκης

23.1.91

οι Έλληνες

ΦΑΝΗ ΜΟΥΛΙΟΥ
ΥΓΡΑΣΙΑ
ΣΤΗ ΖΑΧΑΡΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

ΕΦΗΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ

Η πετροθάλασσα
και όλα τ' άλλα
ποιήματα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ
1990

ΗΛΙΑΣ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΓΚΟΒΟΣΤΗ
ΑΘΗΝΑ
1990

ΑΛΕΞΗΣ ΓΟΥΣΚΑΣ

Ξετυλίγοντας
το Βυθό

στου Γκοβόστη

Ζωοδόχου Πηγής 21 — τηλ. 36.15.433

πεια, παρέχεται η ευχέρεια να εξακριβωθεί η ημερομηνία ταχυδρόμησής της.

Με τιμή
Ο Διευθυντής
Διον. Αγαλιώτης
Αθήνα 8/1/91

Σ.Σ. Λυπούμαστε αλλά η απάντηση του κ. Δ. Αγαλιώτη —εκτός του ότι έφτασε με τη συνήθη καθυστέρηση των ΕΛΤΑ, δεν απαντά στα παράπονα που διατύπωνε η αναγνώστριά μας Καρολίνα Αννίνου στο τχ. 451. Η φίλη Καρολίνα ας δώσει λοιπόν, απευθείας στα ΕΛΤΑ και άλλες λεπτομέρειες.

Με την ευκαιρία, μήπως θα μπορούσαν τα ΕΛΤΑ να μας πληροφορήσουν γιατί εξέδωσαν την εγκύκλιό του της 16/1/91 η οποία νέκρωσε την αποστολή εντύπων στο εξωτερικό;

ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ... ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

● Τι κάνει «ξεχωριστούς» τους ποιητές από τους άλλους ανθρώπους; Την απάντηση μας δίνει εκπομπή της ΕΡΑ-1.

Εκπομπή στην ΕΡΑ-1 με ομώνυμο τίτλο: Ο υπεύθυνος της

εκπομπής ρωτάει τον προσκεκλημένο ποιητή για την καθημερινή ζωή του. «Είναι ίδια με την καθημερινή ζωή ενός συνηθισμένου ανθρώπου», απαντά ο ποιητής. «Πού γράφεις τα ποιήματά σου, σε γραφείο, σε κάποιο δωμάτιο του σπιτιού, στο κρεβάτι σου;» ξαναρωτάει ο υπεύθυνος. «Καθιστός στο κρεβάτι, γράφω στα γόνατά» απαντά ο ποιητής.

«Έχεις γράψει και διηγήματα· ποια είναι η διαφορά ποιήσης και διηγήματος;» ρωτάει ο υπεύθυνος και απαντάει αναλόγως και ο ποιητής, κ.ο.κ...

Ο Κούντερα θα μπορούσε ίσως να διακωμωδήσει πολύ καυστικά μια τέτοια στιχομυθία σε κάποια εκπομπή λόγου στο ραδιόφωνο.

Ακούει κατά λάθος ο οποιοσδήποτε συνηθισμένος (κατά τον ποιητή) άνθρωπος την εκπομπή και εκτιμάει δεόντως τους ανθρώπους που γράφουν, που κάνουν εκπομπές στο ραδιόφωνο που νιώθουν σαν και αυτόν εντέλει. Και ίσως να θελήσει, πολύ δικαιολογημένα, να αντικαταστήσει τον υπεύθυνο εκπομπής λόγου στο κρατικό ραδιόφωνο, να θελήσει να γράψει «απολογία μιας βρύσης που στάζει», αν εί-

ναι υδραυλικός, και πώς να τον μεταπείσουμε; Ποια θα είναι τα επιχειρήματά μας, για να του καταδείξουμε τα ιδιαίτερα προσόντα των λογοτεχνών, που προσκαλούν οι ειδικοί —υπεύθυνοι ραδιοφωνικών εκπομπών λόγου και μάλιστα στο κρατικό ραδιόφωνο;

Αν βέβαια, ο καλεσμένος ποιητής ήταν ο Καβάφης, ίσως και να παρουσίαζε ενδιαφέρον το αν γράφει ποιήματα στην τουαλέτα του σπιτιού του ή στο καπηλειό ή στο κρεβάτι του.

Εκτός βέβαια και αν η συγκεκριμένη εκπομπή της ΕΡΑ-1 είναι χιουμοριστική και ο υπεύθυνος της εξαιρετικός αστείστης και είρων, οπότε το λάθος είναι δικό μου, που δεν διαθέτω τα κατάλληλα αισθητήρια διακρίσεως του χιούμορ.

Κώστας Θεολόγου

ΜΝΗΜΗ ΤΑΣΟΥ ΒΟΥΡΝΑ

Εις μνήμην του Τάσου Βουρνά, ο αναγνώστης μας Κ.Ν. Κοκκαλάκης προσέφερε στο ANTI 5.000 δρχ.

ΑΝΤΙ-ΠΑΡΑΘΕΣΗ

● Αντί —γενικώς και αορίστως— ο μέτοικος σε χώρα της ΕΟΚ φίλος Τάσος Γούλας:

Θέμα: ANTI-περεστρόικα
Αφορά: ANTI—μεταρρύθμιση
Σχετικό: εκδοτικό διαμANTI
Αγαπητό και ακριβό μας ANTI-περιοδικό!

Τις ANTIδιαμαρτυρίες του ANTI-Ημεροδότητη περί ANTI-σιωπής ιχθύος των ANTI-αναγνωστών σου, ANTIπαρέρχομαι ασχολίαστα ως αντοκουμεντάριστα / αθεμελίωτα. ANTI-προτείνω όμως στα ANTIπλαίσια των ANTI-ανασυγκροτισιακών ANTI-υποδομών ANTI, όπως ANTI-συνεχίσεις να ANTI-αποκαλείς τα ANTI-πράγματα με το ANTI-όνομά τους. ANTI-Ενοχλούμαι πολύ διαβάζοντας, «το ANTI-νέφος της Αθήνας μουντό». ANTI-εδώ ANTI-χρειάζεται μια ANTI-ριζοσπαστική ANTI-αναθεώρηση των ANTI-τίτλων με αντικαυστικά αντιλόγια όπως: «το ντουμάνι της Αθήνας μας φλόμωσε» ή «μας φλόμωσε η ντουμανιασμένη Αθήνα».

Με αντιμποτιλιαρισμένους
ντιχαιρετισμούς
Αντιτάσος Αντιγούλας

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Χ. ΜΠΕΛ • Λ. ΚΟΠΕΛΕΒ • Χ. ΦΟΡΜΒΕΓΚ

ΑΝΤΙΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ Σ' ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΔΥΣΗ

ΔΩΡΙΚΟΣ

Ένα βιβλίο πειστικό
για ένα θέμα πάντα επίκαιρο

ΔΩΡΙΚΟΣ Μαυρομυχάλη 64 τηλ. 3629675
ΑΘΗΝΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΖΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

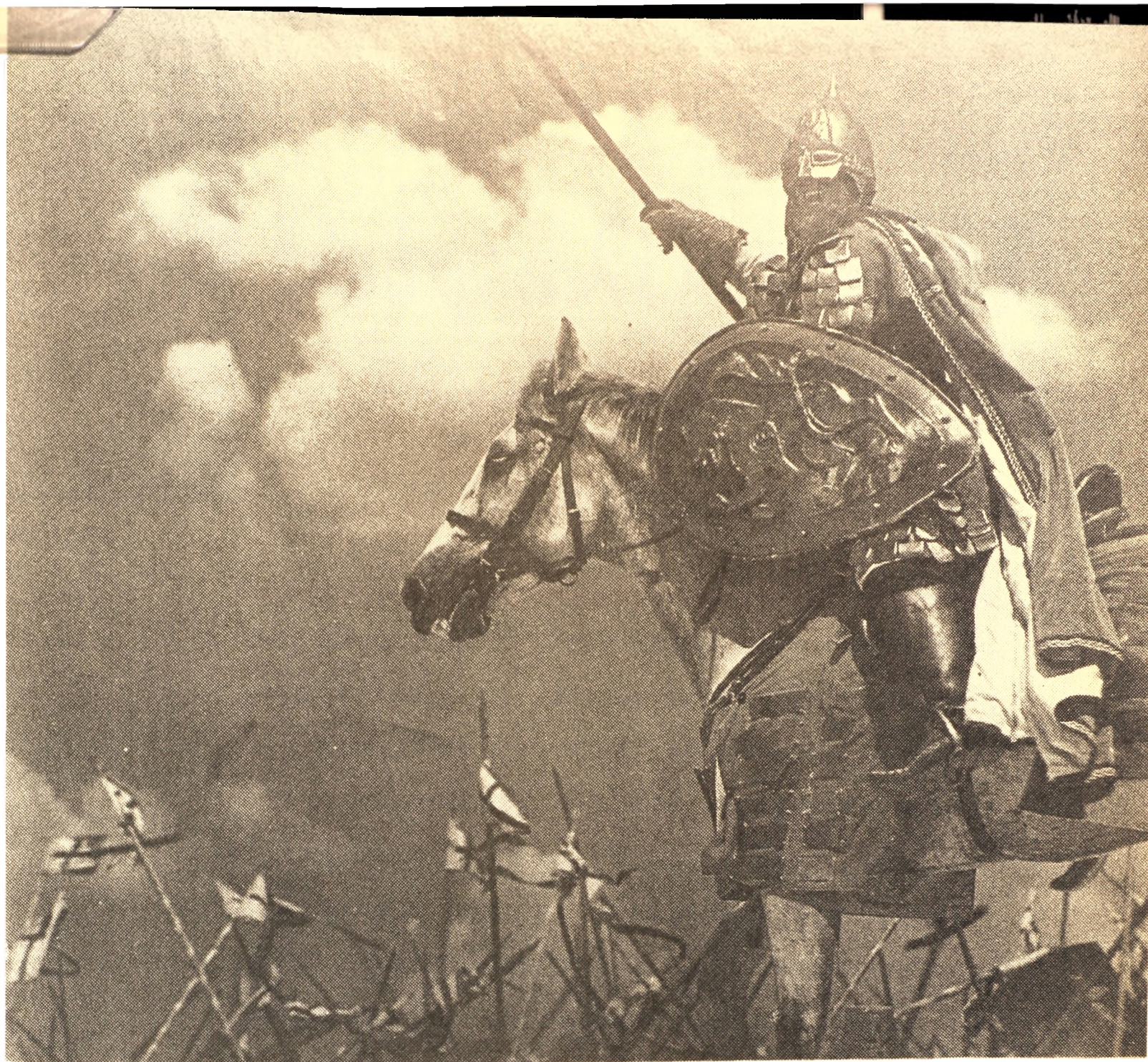
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ
ΤΩΝ ΥΠΕΡΚΑΤΑΝΑΛΩΣΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΛΟΥΣ

Ξέρετε ότι ο
(Τζωρτζ)
Μπέρναρντ Σω
—ο Ιρλανδός
δραματικός
συγγραφέας—
έχει, εκτός από
το όνομα, κι
άλλο κοινό
σημείο με τον
Μπέρναρντ
Σω, το διάσημο
παρουσιαστή
και ρεπόρτερ
του CNN; Ο
(Τζωρτζ)
Μπέρναρντ Σω
υπηρέτησε κι
αυτός τη
δημοσιογραφία,
από το 1885 ως
το 1898. Με τη
διαφορά, πως η
τεχνολογία των
τότε «μαζικών»
μέσων δεν του
έδωσε τη
δυνατότητα να
γίνει
παγκόσμια

Διάσημος μετά
σε μια νύχτα

- 3 ΣΕΛΙΔΕΣ ΒΙΒΛΙΟ
- Η ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ
- ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ: ΠΟΥΣΤ ΜΟΝΤΕΡΝ!
- ΣΤΑΜΟΣ ΣΕΜΣΗΣ: ΕΝΑ ΤΑΛΕΝΤΟ
- ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΕΛΙΔΑ: ΕΠΙΜΕΝΟΥΜΕ

ΜΕΓΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ

Ο χαρούμενος έρωτας του Εμπειρίκου σε σχέση με τον σπαραγμένο εκείνον του Γ. Βιζυηνού. Γράφει ο Α. Μπελεζίνης.

ΣΕΛ. 54-55

ΒΑΣΚΟ ΠΡΑΤΟΛΙΝΙ

Ο συγγραφέας του «Χρονικού των φτωχών εραστών» πέθανε τις πρώτες μέρες του νέου χρόνου. Γράφει ο Δ. Φιλιππής.

ΣΕΛ. 57

ΟΧΙ ΣΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

Ο Μίκης Θεοδωράκης (φωτό) και ο Μάνος Χατζιδάκις δίνουν σειρά συναυλιών ενάντια στα ναρκωτικά. Και τα παιδιά της «Ιθάκης» ανέβασαν μια ενδιαφέρουσα παράσταση.

ΣΕΛ. 58

ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΜΕΤΑΔΟΣΗ:

FULL METAL JACKET

Πόλεμος πατήρ πάντων. Κι η τηλεόραση μάς τον «σερβίρει» σε ζωντανή μετάδοση, στο αναπνευστικό μας σαλονάκι. Ο Χρήστος Βακαλόπουλος κι η Πέγκυ Κουνενάκη γράφουν για την «τηλεοπτική μορφή» του πολέμου στον Κόλπο. Κι ο Ηλίας Κανέλλης αναφέρεται στον αμερικανικό κινηματογράφο και στις πολεμικές ταινίες του. (Στη φωτογραφία, σκηνή από τον «Αλέξανδρο Νιέφσκι» του Σεργκέι Αϊζενστάιν, 1938).

ΓΡΑΦΟΥΝ

ΧΡ. ΒΑΚΑΛΟ,
ΗΛ. ΚΑΝΕΛΛ
Π. ΚΟΥΝΕΝΑ
Π. ΜΑΡΤΙΝΙΔ
Ν. ΜΑΥΡΟΥΔ
Ν. ΜΗΤΡΟΠ
ΑΝ. ΜΠΕΛΕΖ
ΣΤ. ΜΠΟΓΙΑ
ΑΛ. ΕΥΔΗΣ
Κ. ΣΦΙΚΤΟΣ
Δ. ΦΙΛΙΠΠΗ
Δ. ΦΙΛΙΠΠΙΔ
ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤ
Β. ΧΑΤΖΗΒΑ

Ηδονοβλεψίες θανάτου

της Πέγκυ Κουνενάκη

Όλα είχαν προαποφασιστεί. Η πληροφόρηση ήταν κατευθυνόμενη και κατακερματισμένη τόσο, που να απαγορεύει τη συνθετική λειτουργία του μυαλού. Σε παγκόσμιο επίπεδο, σχεδόν ταυτόχρονα, είμαστε όλοι θεατές ενός μακάβριου μαζικού θεάματος θανάτου, καταναλωτές σκηνών καταστροφής, απ' αυτές, που τόσο εύκολα και με επιτυχία στήνει ο αμερικανικός κινηματογράφος...

Η αγωνία είχε κλιμακωτά κορυφωθεί. Από μήνες πριν. Όλοι περίμεναν την τελευταία στιγμή. Την έκρηξη του πολέμου. Το τηλεσίγραφο είχε λήξει. Πολύς τους βρήκε η αυγή να περιμένουν την εκτόξευση του πρώτου πυραύλου, στην πολυθρόνα του σαλονιού τους. Η περιπέτεια θέλει θεατές, η εποχή των βιντεοταινιών άλλωστε, δεν απέχει πολύ. Το πρώτο ξενύχτι υπήρξε άκαρπο. Το δεύτερο είχε νόημα... όχι όμως και θέαμα! Ο βομβαρδισμός της Βαγδάτης ήταν πια μια —ηχητική— πραγματικότητα...

Ως εκείνη τη στιγμή οι πληροφορίες δίνονταν κυριολεκτικά με το σταγονόμετρο στην έντυπη πληροφόρηση. Όχι βέβαια σε επίπεδο πολιτικό ή διπλωματικό, αλλά πολεμικής τεχνικής. Ξέραμε μόνο ότι η επίθεση θα γίνει μια νύχτα χωρίς φεγγάρι. Η πολυεθνική δύναμη δήλωνε ότι διέθετε όλες τις τεχνολογικές δυνατότητες που κάνουν τη νύχτα-μέρα! Τηρήθηκαν έτσι όλοι οι κανόνες των *show business*. Είχε προαποφασιστεί και η αποκλειστικότητα στα *Mass Media*.

Ήταν ένα! Το αμερικανικό CNN.

Ήδη, στη διάρκεια του πολέμου, ήταν το μό-

νο που είχε φιλοξενήσει μήνυμα του Σαντάμ Χουσεΐν. Εξασφαλιστηκε έτσι η εύνοιά του. Η μονοπώληση της πληροφόρησης είχε προαποφασιστεί. Στο βωμό του ανταγωνισμού και του κέρδους η δημοσιογραφική δεοντολογία πήγε περίπατο. Η άμεση πληροφόρηση καταργήθηκε, βάζοντας ταυτόχρονα τέρμα στην ουσιαστική ενημέρωση. Έγιναν προσυνεννοήσεις για λογοκριμένες ανταποκρίσεις, οι οποίες στην αρχή θα κάλυπταν ηχητικά μόνο τα γεγονότα, χωρίς εικόνα, για να μην αποκαλυφθούν οι στρατηγικοί στόχοι και των δυο πλευρών, για να μην φανούν τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα της πολεμικής σύρραξης, που θα προκαταλάμβαναν τους τηλεθεατές υπέρ του ενός από τους δύο αντιπάλους...

Στηθήκαμε λοιπόν όλοι μπροστά στην τηλεόραση, το μαγικό κουτί έζησε και ζει τις πιο ένδοξες εποχές του. Γίναμε, σε παγκόσμιο επίπεδο, σχεδόν ταυτόχρονα, θεατές ενός μακάβριου μαζικού θεάματος θανάτου, που στήθηκε ερήμην μας, σε βάρος μας. Γιατί οι επιπτώσεις αυτού του πολέμου μόλις άρχισαν να αχνοφαίνονται. Κι εμείς, παθητικοί δέκτες εικόνων, χωρίς δυνατότητα παρέμβασης, παρακολουθούμε να διακυβεύεται μελλοντικά η ίδια η ζωή μας.

Φτάσαμε έτσι να παρακολουθούμε στη ζεστασιά του σπιτιού μας, (τι αφέλεια αλήθεια να προσπαθούν να μας πείσουν ότι οι μάχες στο Ιράκ γίνονται γι' αυτήν...), να αγωνιούμε, χωρίς να αντιδρούμε, την καταστροφή, το αίμα, το θάνατο. Βιβλικές εικόνες ομαδικής εξόντωσης, φιλτραρισμένες μέσα από τη μικρή οθόνη, γίνονται θέαμα που μοιάζει να ξορκίζει το δικό μας φόβο για το θάνατο, χωρίς να παρασυρόμαστε οι ίδιοι στη δίνη του κενού που εμφολεύει σε αυτή καθεαυτή την έννοιά του. Ταυτόχρονα, μέσω της κατακερματισμένης πληροφορίας που δίνει το κανάλι —συγκεκριμένη δόση εικόνας που διακόπτεται από το δημοσιογραφικό λόγο— η οποία δεν επιτρέπει τη συνθετική λειτουργία στο μυαλό του τηλεθεατή, αλλά αντίθετα να κορυφώνεται σταδιακά το ενδιαφέρον του, έτσι, που κυριολεκτικά διηγερέ-

«Τώρα πια είστε διάσημοι. Θα πάρετε χιλιάδες γράμματα είτε μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή σας είτε μέσω του ταχυδρομείου. Είστε οι πιο διάσημοι ρεπόρτερ του κόσμου».

Λάρρυ Κινγκ, στον αέρα, προς την ομάδα του CNN στη Βαγδάτη.

νος στην πολυθρόνα του, μοιάζει να παρακολουθεί ηδονικά την παρωδία μιας εικόνας θανάτου —του θανάτου του! Τι αντίφαση αλήθεια...

Και μια που το θέμα είναι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, εύλογα έρχεται το ερώτημα: Τι ρόλο έπαιξε αλήθεια η δική μας, κρατική τηλεόραση; Ήταν παρούσα από την πρώτη κιόλας στιγμή. Απέδειξε ότι διαθέτει ένα εκπληκτικό επιτελείο, το οποίο όταν αξιοποιείται λειτουργεί θαυμάσια, αν και συνήθως θυσιάζεται στις μικροπολιτικές αντιλήψεις των εκάστοτε κυβερνήσεων... Αποκάλυψε ταυτόχρονα τη δυναμική της, σε μια στιγμή μάλιστα που όλα τα γκάλοπ συγκλίνουν υπέρ του ιδιωτικού MEGA-CHANNEL; Το οποίο το μεγάλο σόου «έπιασε» κυριολεκτικά στον ύπνο!

Η τυφλή εικόνα του πολέμου

του Χρήστου Βακαλόπουλου

Η λατρεία ενός εικονογραφημένου «εδώ και τώρα»
αποτελεί και τη μόνη σύγχρονη ιδεολογία, τη
μοναδική επίσημη θρησκεία.

Ανακαλύπτουμε σήμερα με καθυστερημένη ανησυχία ότι όλα αυτά τα χρόνια η τηλεόραση μας προετοίμαζε με απίστευτη επιμονή για τον τρόπο με τον οποίο θα δεχόμαστε έναν γενικευμένο πόλεμο. Δεν ήταν τόσο οι τοπικές συρράξεις που μας εξοικείωναν με το γεγονός μέσω της αδιάκοπης παρουσίας τους στα δελτία ειδήσεων όσο το υποτιθέμενο ψυχαγωγικό μέρος του προγράμματος που συντηρούσε μια πολεμική ατμόσφαιρα. Έτσι, όταν ξέσπασε ο πόλεμος ανακαλύψαμε ότι ήταν το καλύτερο τηλεπαιχνίδι, το μεγαλύτερο σήριαλ, το πιο βίαιο βιντεοκλίπ, το πιο αιματηρό μουντιάλ. Ο πόλεμος τα περιείχε όλα αυτά και διέθετε κάτι παραπάνω για να τα συνδυάζει: το φάντασμα της πραγματικότητας. Άλλωστε πολλά πραγματικά γεγονότα, όπως η διαμάχη Αγγελόπουλου - Καντιώτη, είχαν παρουσιασθεί περίπου σαν πολεμικές επιχειρήσεις. Με δυο λόγια, η τηλεόραση επιθυμούσε πάντοτε τον πόλεμο κι έλειπε μόνο ένα γενικό αρχηγείο πληροφοριών που θα έδινε το ρυθμό και τον τόνο. Το αμερικανικό τηλεοπτικό δίκτυο CNN δεν έπεσε από τον ουρανό.

Στην πραγματικότητα δεν παρακολουθούμε τίποτα άλλο από έναν ήδη προβαρισμένο και αποδεκτό από την κοινή γνώμη τρόπο παρακολούθησης του πολέμου. Μέχρι σήμερα ο πόλεμος ήταν φοβερός και ανεξλέγκτος γιατί βασιζόταν στην άβυσσο που δημιουργούσαν οι φήμες, η ελπίδα, ο ενθουσιασμός, η φρίκη, μια σειρά από συναισθήματα άμετρης έντασης. Σήμερα, μέσω του CNN, ο πόλεμος γίνεται μετρήσιμος και ελέγχεται σε κάθε του βήμα - οι σταυροφόροι της ενημέρωσης δεν τον αφήνουν να πάρει ανάσα χωρίς να του φορέσουν μια μάσκα από ειδήσεις που του προκαλούν ασφυξία. Έτσι, καθώς ο πόλεμος σκεπάζεται από μια ρυθμική ροή ειδήσεων, στατιστικών, σύντομων εικόνων, σχολίων και αναλύσεων όλα έρχονται σε ένα παράξενο θαμπό φως χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν παραμένουν στο σκοτάδι.

Το CNN είναι ο «σπόνσορ» του πολέμου.
Γνωστό αστείο για το τηλεοπτικό δίκτυο.

Το καλοβαλμένο, αποστειρωμένο και τακτοποιημένο ζάπινγκ που αποτελεί το πρόγραμμα του CNN αποτελεί με υπολογισμένες δόσεις τον τυφλικό χαρακτήρα του πολέ-

μου, δηλαδή το άγνωστο, το ανείπωτο, την απροσδιοριστία του. Το στοιχείο αυτό είχε αναδυθεί μέσα από το μυθιστόρημα ή τον κινηματογράφο, ενώ η τηλεόραση που καταπίνει τα πάντα παραμέρισε κάθε στοιχείο άμετρης φρίκης αποφασίζοντας να καταπιεί τον ίδιο τον πόλεμο, να τον στριμώξει ανάμεσα σε ανταποκρίσεις ψυχραιμών δημοσιογράφων που αποδεικνύουν ότι δεν χρειάζεται να «αγαπάς» την ανθρωπότητα όπως ο πάπας ούτε να τη «μισείς» όπως ο Χουσεΐν κι ότι πρέπει μόνο να την παρατηρείς τη στιγμή που ζει και —κυρίως— τη στιγμή που πεθαίνει. Με το CNN και την πλήρη επικράτησή του η ανθρωπότητα απαρτίζεται πλέον από ένα σύνολο υποψήφιων νεκρών που έχουν μάθει να κοιτάζουν χωρίς να βλέπουν τίποτα.

Το ερώτημα που τίθεται αυτή τη στιγμή δεν αφορά τόσο την έκβαση ενός πολέμου όσο την ποιότητα του αποτυπώματος που θα αφήσει στις συνειδήσεις η τηλεοπτική αιχμαλωσία της οικουμένης, η λατρεία ενός εικονογραφημένου «εδώ και τώρα» που αποτελεί και τη μόνη σύγχρονη ιδεολογία, τη μοναδική επίσημη θρησκεία. Αυτή η εικονογραφία που αλέθει τα πάντα στο μύλο της προσεκτικής αισθητικοποίησης του θανάτου αποτελεί ίσως την πιο εκλεπτυσμένη μορφή ολοκληρωτισμού που γνώρισε ποτέ η ανθρωπότητα, την πιο ήπια μορφή συνολικής αποκοπής από

την εσωτερική πραγματικότητα της ανθρωπίνης κατάστασης, την εγκαθίδρυση της πρώτης συλλογικής παραισθήσης πάνω σε ένα πραγματικό γεγονός. Τα αεροπλάνα των εμπολέμων μπορεί να φάχνουν ακόμα το

«This is History in the making». («Παρακολουθείτε την ιστορία τη στιγμή που γράφεται»).

Μπέρναρντ Σω, ρεπόρτερ του CNN στη Βαγδάτη, προς τους τηλεθεατές.

στόχο τους, αλλά το CNN τον έχει βρει ήδη και δεν πρόκειται να τον εγκαταλείψει.

Αυτό που γίνεται λοιπόν είναι ότι η ανθρωπότητα έχει εμπλακεί θανάσιμα μέσα στην ίδια της την εικόνα και αυτό έγινε δυνατό από τη στιγμή που κάθε είδους «εικονιζόμενον» απωθήθηκε στη σκοτεινή περιοχή της ανθρωπίνης κατάστασης την οποία αποφεύγει η τηλεόραση όπως ο διάβολος το λιβάνι. Ο διαφωτισμός έφερε στο φως έναν τρόπο του να κλείνεις τα μάτια κάτω από λαμπρούς προβολείς, μέσα σε ένα τηλεοπτικό πλατώ, όπου όλα είναι ψεύτικα. Και ο πόλεμος παρακολουθείται σήμερα από ένα τυφλό μάτι που τον σκεπάζει με μια καταιγίδα εικόνων και πληροφοριών ακριβώς για να αποφύγει την άβυσσο της αλήθειας του.

FULL

Σκηνή από το «Δικτάτορα» του Τσάρλι Τσάπλιν

Είστε ότι η πρώτη πολεμική ταινία που η δράση της διεξάγεται στην αραβική έρημο —εκεί που σήμερα «χτυπάει η καρδιά» ολόκληρης της ανθρωπότητας— έχει σκηνοθετηθεί από τον Τζων Φορντ; Γυρίστηκε το 1934, ο τίτλος της είναι *Χαμένη περιπόλος* και αφηγείται την ιστορία μιας περιπόλου δέκα ανδρών χαμένων στην έρημο που αγωνίζονται να επιβιώσουν, χωρίς ωστόσο να τα καταφέρουν. Μάλιστα, η χολλουντιανή παραγωγική μηχανή είχε ορθώσει τεράστια εμπόδια στο γύρισμα της ταινίας επειδή ο πόλεμος δεν θεωρούνταν προσοδοφόρα επένδυση γι' αυτήν.

Ξέρετε ότι ο Χάουαρντ Χωκς ήταν πιλότος αεροπλάνου στη διάρκεια του Α' Παγκόσμιου Πολέμου κι ότι, γι' αυτό, μετά τη λήξη του ειδικεύτηκε στις ταινίες με αερομαχίες και πιλότους; Μάλιστα, ο σκηνοθέτης του *Σημαδεμένου* γύρισε, ανάμεσα στις υπόλοιπες ταινίες του, και την *Περίπολο της Αυγής* (1930), το *Air-Force*, καθώς και μεσούντος του Β' Παγκόσμιου το *Μόνο οι άγγελοι έχουν φτερά* (1939), το *Λοχίας Γιόρκ* (1941) κλπ.

Ξέρετε ότι ο Φρανκ Κάπρα εργάστηκε, στη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου για τις ανάγκες της προπαγάνδας και της «ηθικής διαπαιδαγώγησης» των Αμερικανών στρατιωτών, διευθύνοντας τη σειρά «*Γιατί πολεμάμε*» που παρήγαγε το αμερικανικό Πεντάγωνο; Η σειρά αυτή αποτελούνταν από κινηματογραφημένα επίκαιρα και από δραματοποιημένες —στημένες σκηνές και σκηνοθετημένες με το ενδιαφέρον ενός «αντικειμενικού» ντοκουμαντέρ— μάλιστα σε μια αντιποικιοκρατική προπαγάνδα για ένα διάστημα κι

ο ντοκουμανταριστάς Γιόρις Ίβενς.

Δεν είναι λίγοι οι άνθρωποι του αμερικανικού κινηματογράφου που δούλεψαν με θέμα τον πόλεμο. Ο κινηματογράφος του Χόλλυγουντ συνδεδεμένος με την κρατική πολιτική του «μπάρμπα Σαμ», όχι μόνο μιζάρισε στην πολεμική ταινία, αλλά και θεαματοποίησε τον πόλεμο, τη βία, αυτό το θανατηφόρο αντρικό παιχνίδι για την κυριαρχία και την επιβολή.

Θέαμα, περιπέτεια, προπαγάνδα

Από τον Ντμίτριχ στον Λήο Μακ Κάρεϋ, από τον Μάικλ Κέρτιζ στον Μπίλλυ Γουάιλντερ, από τον Τσίνεμαν στον Φούλερ, ως τον Κόππολα και τον Στόουν, ο αμερικανικός κινηματογράφος ανταποκρίθηκε με το παραπάνω στον πόλεμο, τη μαμμή αυτή της ιστορίας, πολλαπλά: δικαιώνοντας την αμερικανική πολιτική, προπαγανδίζοντάς την, απαλύνοντας το συλλογικό εθνικό πόνο για κάποιες ήττες «του έθνους» (από το Περλ Χάρμπορ ως το Βιετνάμ), αλλά κυρίως θεαματοποιώντας το αποτρόπαιο, νομιμοποιώντας το, συμφιλιώνοντας το κοινό μαζί του.

Οι ικανότατοι κινηματογραφιστές του Χόλλυγουντ γνώριζαν να ταχτοποιούν με το παραπάνω το υλικό τους. Γνώριζαν να εξαίρουν την πατριδολαγνία και τις ικανότητες του ήρωα, γνώριζαν να σκηνοθετούν μάχες και συγκρούσεις, γνώριζαν το παιχνίδι ανάδειξης —απόκρυψης της βίας, τη δοσολογία της, την ποσότητα που αντέχει το κοινό τους. Συμβουλευόνταν στρατιωτικούς προκειμένου για κινήσεις τακτικής και επιχειρησιακή στρατηγική, αλλά και για τα όπλα και τη

χρήση τους. Και ενδιαφέρονταν, κυρίως, για την αληθοφάνεια στις αναπαραστάσεις, έτσι ώστε η ταύτιση των θεατών να γίνεται όσο το δυνατόν πιο απόλυτη.

Ωστόσο, οι κινηματογραφιστές του Χόλλυγουντ δεν αγωνιζόσαν προκειμένου να αποδοθεί ανάγλυφη η πραγματικότητα. Η αγωνία τους είχε να κάνει με την απόδοση στο έργο ενός δικού του νοήματος, τέτοιου που να ταυτίζεται με το νόημα της εθνικής στρατηγικής της αμερικανικής πολεμικής μηχανής. Γι' αυτό άλλωστε, και οι περισσότερες πολεμικές ταινίες του αμερικανικού κινηματογράφου ήταν εναρμονισμένες με τις βλέψεις της προπαγάνδας. Σε ελάχιστες περιπτώσεις παρέβησαν τούτο το στόχο. Προκειμένου, όμως, να τον πετύχουν, οι παραγωγοί και οι σκηνοθέτες φρόντιζαν να απαλύνουν την πολεμική μυθοπλασία παρεμβάλλοντας, για παράδειγμα, μια ερωτική ιστορία (θυμηθείτε το *Όσα παίρνει ο άνεμος*, το *Όσο υπάρχουν άνθρωποι κ.ά.*) ή, πάλι, προσφεύγοντας σε ξένες φόρμες (χομεντί, μιούζικαλ) προκειμένου ο πόλεμος να συμφιλιωθεί με τη ζωή και τις ιδιαίτερες πτυχές της —τις οποίες υποτίθεται, είχε στο επίκεντρο η προ-

Το Χόλλυγουντ συνεχίζει την παραγωγή ταινιών με θέμα τον πόλεμο. Η ταινία «*Memphis Belle*» είναι η τελευταία σχετική ταινία είδους. Οι ουρανοί είναι δικοί μας...

METAL JACKET

του Ηλία Κανέλλη

Ο Κλαούζεβιτς υποστήριζε ότι ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα. Ο Πολωνός σκηνοθέτης Αντρέι Μουνκ, που πέθανε πρόωρα, έλεγε πως ο κινηματογράφος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα. Ανατρέχοντας συνειρμικά στα γυμνασιακά μας χρόνια, σύμφωνα με το μάθημα της λογικής, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο κινηματογράφος είναι ένας πόλεμος με άλλα μέσα.

παγάνδα προκειμένου να δικαιολογηθεί η εμπλοκή στο αποτρόπαιο του πολέμου.

Σε ελάχιστες περιπτώσεις παραβιάστηκε τούτος ο κανόνας: ο Τσάπλιν με το *Δικτάτορα* έκανε μια κατά βάθος πασιφιστική - αντιναζιστική κωμωδία της οποίας το μήνυμα ξεπερνούσε την αμερικανική προπαγανδιστική εκδοχή, ο Ντάλτον Τράμπο με το *Ο Τζώννυ πήρε το όπλο του* μίλησε για τον

παραλογισμό του πολέμου και για τα κίβδηλα ιδεολογήματα που τον δικαιολογούν, καταλήγοντας σε μια ουμανιστική κραυγή, ο Τζων Φρανκενχάιμερ με το *Manchurian Candidate* ανέδειξε πτυχές του ψυχολογικού πολέμου και των επιπτώσεών του, όταν ο πόλεμος έχει περάσει στη δικαιοδοσία των μυστικών υπηρεσιών, ο Σάμουελ Φούλερ εστίασε στον αντρικό κόσμο των πολεμιστών,

στην ανθρώπινη πλευρά της ανάγκης, της στέρησης, των ορίων αντοχής τους...

Βιετνάμ

Ο πόλεμος του Βιετνάμ αναζωπύρωσε το ενδιαφέρον για την πολεμική ταινία. Μολονότι ο *Ελαφοκυνηγός* του Μάικλ Τσιμίνι, πρώτη ταινία μιας τεράστιας μυθολογίας, είχε να κάνει με τη συμβατικότητα των περισσότερων αμερικανικών πολεμικών μυθοπλασιών, στη συνέχεια οι κινηματογραφιστές, μίλησαν για το Βιετνάμ ως να επρόκειτο για το μαζικό ασυνείδητο ενός ολόκληρου λαού. Μαζί με τις «διδασκτικές» απόπειρες να καταγραφεί η εμπλοκή στο Βιετνάμ σε έναν άδικο πόλεμο μαζί με την κατάδειξη της φρίκης του πολέμου, αλλά και την καταγγελία της επεκτατικής πολιτικής της Αμερικής στο όνομα της παγκόσμιας τάξης, γίνονται πολύ ενδιαφέρουσες νύξεις για την παράλογη «λογική» των πολέμων της βίας και της αδιέξοδης άσκησής της. Κορυφαίο μοντέλο τέτοιων ταινιών η *Αποκάλυψη* τώρα, όπου ο Κόππολα κάνει ένα δοκίμιο για τον πόλεμο που τον ταυτίζει με το θάνατο. Μια σειρά, τέλος, αντιστοιχών φιλμ εικονογραφούν τον ίδιο αυτό πόλεμο, θεωρώντας τον ένα πεδίο συλλογικής ενοχής του αμερικανικού έθνους, αλλά και χώρο αυτογνωσίας, όπου το αμερικανικό όνειρο έχει συντριβεί.

Τη συλλογική ενοχή που ανέδειξαν, έστω συμβατικά, οι σκηνοθέτες του σύγχρονου Χόλλυγουντ, ήρθαν να ανατρέφουν οι ίδιοι οι παραγωγικοί μηχανισμοί. Επενδύοντας σε ταινίες όπως ο *Ράμπο* ή το *Τοπ-γκαν* προσπάθησαν να καλλιεργήσουν τη μυθολογία ενός ισχυρού λαού και των δικαίων του, καθώς και τη συγγενή μυθολογία του υπερανθρώπου που η милитарιστική του συγκρότηση δικαιώνει και καταξιώνει την κτηνωδία του στα πεδία των μαχών.

Τώρα που τα πεδία των μαχών έχουν μεταφερθεί στον Περσικό Κόλπο, περιμένουμε την ανταπόκριση του αμερικανικού κινηματογράφου. Το πεδίο δόξης του, λαμπρόν. Νέα όπλα, νέα ηλεκτρονική τεχνολογία, νέες στρατηγικές αναμένεται να καταγραφούν στο σελολόιντ. Μόνη απορία μας παραμένει η θεαματική τους εκμετάλλευση — μια πρόγευση της σχέσης θέαμα - ηλεκτρονικός πόλεμος - κινηματογράφος έχουμε ήδη πάρει στην ταινία *Παιχνίδια πολέμου* του Τζων Μπάνταμ.

Μέχρις ότου, όμως, το Χόλλυγουντ προσαρμοστεί στις νέες καταστάσεις, δεν μας μένει παρά να «απολαμβάνουμε» τον πόλεμο, θεαματοποιημένο βίντεο κλιπ, στα ψυχρά τηλεοπτικά κανάλια από τις αναπαυτικές πολυθρόνες του σαλονιού μας.

Κρίσεις (και κρίματα) για ένα αντιλεγόμενο έργο

του Ανδρέα Μπελεζίνη

Ο «ΜΕΓΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ»
ΤΟΥ Α. ΕΜΠΕΡΙΚΟΥ
ΚΑΙ Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

«Κάντε έρωτα όχι πόλεμο», παρότρυνε το πασίγνωστο εκείνο σύνθημα των χίπς. Όμως, στη λογοτεχνία δεν μιλούν όλοι για τον έρωτα με τον ίδιο τρόπο. Έτσι, ο φωτεινός Ανδρέας Εμπειρίκος (που ο «Μέγας Ανατολικός» του, επιτέλους, κυκλοφόρησε) βρίσκεται στον αντίποδα του σπαραγμένου Γεωργίου Βιζυηνού. Μια αντίθεση που θα μπορούσε να είναι αιτία πολέμου.

«Η σεξουαλική γλώσσα είναι πέρα για πέρα ρητορική — ακριβώς όπως η ποιητική γλώσσα είναι πέρα για πέρα μεταφορική».
Thomas Szasz

«Εκεί θα συναντήσωσι μίαν φιλάρεσκον ταξιδευτρίαν. Προ μικρού εισέτι περιεβόμβουν αποθεόνντες αυτήν οι θαυμασταί. Τα περιτεχνά της κάλλη ήσαν τόσαι σαγήναι δι' αυτούς! Το κατάστρωμα ήτον η γιγαντιαία κογχύλη, εφ' ης η θεά Αφροδίτη εφέρετο εν θριάμβω, δονλικώς θεραπευομένη υπό των εκ φύσεως ημιζώνων Τριτόνων ή υπό των δια της θαυματουργού δυνάμεως του Βάκχου αποζωωθέντων Τυρρηνών εμπόρων, των μετέπειτα κληθέντων δελφίνων».

Τα συμβαίνουν αυτά; Στο κατάστρωμα του «Μεγάλου Ανατολικού», που τον έγραψε ο Α. Εμπειρίκος από Λίβερπουλ εις Νέ-
αν Υόρκη κατά τον Μάιο του 1867 αφηγεί-

ται ο Ανδρέας Εμπειρίκος στο ομώνυμο μυθιστόρημά του, το οποίο διαβάζεται ήδη απλήστως, αν και με ανάμεικτα συναισθήματα, εκτοπίζοντας κάθε άλλο ανάγνωσμα, από φίλους και μη της λογοτεχνίας;

Δεν θα διέπραττε ίσως ασύγνωστο λάθος ο αναγνώστης που προς στιγμήν θα ξεγελιόταν και θα απαντούσε καταφατικά. Άλλωστε και το ατμόπλοιο *Rio Grande*, στο οποίο ανήκει η «γιγαντιαία» ερωτική «κογχύλη», υπήρξε κατά το συγγραφέα του αποσπάσματος «αληθώς μέγα» και η μεταξύ Πειραιώς και Νεαπόλεως απόσταση δεν είναι ακόμη και σήμερα ευκαταφρόνητη, πόσο μάλλον όταν το ταξίδι τοποθετείται στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και μάλιστα, πιθανώς, κατά τον ίδιο μήνα (το Μάιο του 1882 το νωρίτερο ή του 1883 το αργότερο). Επί πλέον επί των δύο καταστρωμάτων, του Μεγάλου Ανατολικού και του *Rio Grande* ταξιδεύουν και πρωταγωνιστούν δύο κοράσια δεκαεσσάρων ετών, η «χαρίεσσα παιδίσκη» Φλώσσυ του Ανδρέα Εμπειρίκου και, όπα-

θα το έχει καταλάβει ήδη ο αναγνώστης, η «ζωηρά και φιλομειδής» Μάσιγγα του Γεωργίου Βιζυηνού. Την τελευταία χαρακτηρίζει ο έξοχος διηγηματογράφος, κατά τον χρόνο της αφήγησης, «αρρενωπόν, κατά το φαινόμενον, μόλις δεκατετραετές πλάσμα, κοράσιον μάλλον κατά τα ενδύματα παρά κατά την όψιν και την έκφρασιν». Για την ίδια όμως, σε μια αφηγηματική αναδρομή, επιφυλάσσει, όταν ήταν στα επτά της χρόνια, μια φράση —ας το δεχτούμε— εμπειρική: «μικρόν, ερασμιώτατον και φιλοπαιγμον κοράσιον». Επίσης, εάν αφήσουμε τα λογικά λάθη ή ενδώσουμε στον πειρασμό να ταυτίσουμε «αφηγητή» και συγγραφέα, θα θεωρήσουμε την «πλήρη ζωής, αφελείας και χάριτος μορφήν» της επταετούς Μάσιγγας ως προείκασμα της Μπετίνας Φραβασίλη, του εμπαθούς, κατά τους βιογράφους, έρωτα του Βιζυηνού —η Μπετίνα ήταν ακριβώς 7 ετών όταν γραφόταν το «*Μεταξύ Πειραιώς και Νεαπόλεως*», αλλά την αγγελοπετριά δέχτηκε ο συγγραφέας το 1892.

Ποια άλλη ομοιότητα θα εκβιάζαμε ανάμεσα στην πολύτομη ερωτική μυθιστορία του Εμπειρίκου και το πλησιέστερο θεαματικά, ευσύνοπτο, διήγημα του Βιζυηνού; Πιθανώς μια - δυο ακόμη. Και στο ένα και στο άλλο, έξαφνα, πλοίο επιβαίνουν ποιητές που αλγούν ερωτικά, επί του «Μεγάλου Ανατολικού», ο Ανδρέας Σπερχής, υπό τον οποίο ειχάζεται ότι κρύβεται ο ίδιος ο Εμπειρίκος, και επί του *Rio Grande* ο ίδιος ο αφηγητής. (Ένας ακόμη «ποιητής», ο πατέρας της Μάσιγγας, «ρακοσυρραπτάδης» στιχοπλόκος, δεν μπαίνει —και δεν πρέπει να μπει— στο λογαριασμό ούτε εις βάρος του Βιζυηνού —αυτό δα έλειπε— ούτε εις βάρος του Εμπειρίκου).

Κατά τα άλλα τα δυο σκάφη πλέουν σε διαφορετικά νερά, ή, για να μετριάσουμε τη μεταφορικότητα της έκφρασης, ακολουθούν αντίθετες κατευθύνσεις. Διαφέρουν ουσιαδώς και διαμετρικά: ουσιαδώς ως προς το πυρηνικό θέμα, τον έρωτα (και τον αφεχώριστο, λανθάνοντα ή έκδηλο, κατά τη σύγχρονη αίσθηση, ερωτισμό) και διαμετρικά ως προς τη λογοτεχνική χρήση της γλώσσας. Και ακριβώς επειδή τα δυο κείμενα έχουν κοινή, παρά τη διαφορά φιλοδοξιών, μεγεθών και έκτασης, μια κάποια αφηγηματική επεδόνηση, οι διαφορές αυτές είναι ολοφάνερες και απαγορευτικές για κάθε συσχετι-

Η χαρίεσσα
παιδίσκη
Φλώσσου του
Εμπειρίκου ή η
ζωηρά και
φιλομειδής
Μάσιγγα του
Βιζυηνού;
(Φωτογραφία
της Καρολάιν
Άρμπερ)

σμό και παραλληλία ανάμεσα στους δυο συγγραφείς. Γι' αυτό διαβάσαμε όχι χωρίς κάποια έκπληξη στο «επίμετρο» (τόμος Α, σσ. 320-321) του Γιώργη Γιατρομανωλάκη, στην επιμέλεια, στο ζήλο και την φιλολογική τόλμη του οποίου οφείλουμε την έκδοση των δυο πρώτων τόμων του προπολλού αναμενόμενου κολοσσίου μυθιστορήματος, τα περί «συγγενείας», ως προς τη γλώσσα και τον ερωτισμό, ανάμεσα στον Βιζυηνό και τον Εμπειρίκο: «...ανάλογη είναι η αίσθηση όταν διαβάζουμε την καθαρεύουσα του ...Βιζυηνού... επίσης ερωτικού συγγραφέα».

Πουθενά στο Βιζυηνό δεν θα ανιχνεύσουμε τους βασικούς γλωσσικούς χαρακτήρες, στους οποίους οφείλεται η ιδιοτυπία της λογοτεχνικής «καθαρεύουσας» του Εμπειρίκου. Έτσι, όχι μόνο κατά πλαγιασμό, αλλά ούτε καν σε ορθία πτώση δεν θα βρούμε στα πεζά του Θρακός κάτι ανάλογο, μορφολογικά, έστω μόνο, ανάλογο, προς την προσαρμογή των συνηθέστερων «απορρήτων» της λαϊκής γλώσσας, που καλύπτουν το ανδρικό γεννητικό μόριο, στο αρχαϊζόν ή καθαρεύον κλιτικό σύστημα (:«της σπαργώσης πούτσης», και άλλα παρόμοια). Την προσεκτική αυτή, που και σε προηγούμενα γραπτά

του είχε επιχειρήσει ο εξ Άνδρου ελευθερόφρων ερωτολόγος και πεζογράφος, επιτηδευεται στο «Μεγάλο Ανατολικό» τόσο συχνά και τόσο επιδεικτικά (κλείνοντας μας το μάτι;) ώστε καταναγκάζει σε πτωτικό πλαγιασμό και υποχοριστικά που ελάχιστα ανέχονται τη γενική (:«του τρυφερού κωλαρακίου»!).

Εξάλλου αν διατρέχοντας τα πεζά γραπτά του Βιζυηνού θα συναντήσουμε πού και πού κάποιο εκφραστικό ή επιφωνηματικό λεξίδιο, στο «Μεγάλο Ανατολικό» διασπείρονται με τη σέσουλα και το τσουβάλι όχι μόνο «αναφωνήσεις» (συχνά στεντόρειαι) και αναστεναγμοί, «μικραί οξείαι φωναί» και «ξεφωνητά», «διάττορες κραυγαί», «στόνοι και βόγγοι ηδονής» και «άλλοι μυκηθμοί», αλλά παρεμβάλλονται εκτεταμένα αναφωνητικά χείμενα. Τα χείμενα αυτά που φάλλονται ενίοτε κατά αμοιβαιότητα από τους εραστές, ξεχωρίζουν στο μάτι, εξαίρονται τυπογραφικά και εμφανίζουν παρά τη γενική μονοτονία τους, κάποια ποικιλία (μικρά, κεφαλαία, εκτάσεις ή συγχοπές, αποσιωπήσεις, άλλες εμφάσεις). Αυτό που κατ' εξαίρεση γινόταν σε προηγούμενα γραπτά του Εμπειρίκου, εδώ καταλαμβάνει ικανό μέρος του όλου χείμενου και διεκδικεί, κατά

τρόπο μοναδικό, πρωτεία γραφής και χείμενικότητας. Ουδέν προς Βιζυηνόν!

Και πώς ήταν δυνατόν να υπάρξει γλωσσική (και μέσω αυτής, οποιαδήποτε άλλη) συγγένεια και σχέση ανάμεσα στον πεζογράφο - ποιητή που τοποθετεί την μόλις υποδηλούμενη ερωτική του ιστορία στο ταπεινό οπωσδήποτε ατμόπλοιο, και στον ποιητή - πεζογράφο που ραφωδεί το λιμπιντικό του έπος πάνω σ' ένα «γίγαντα των θαλασσών» ή άλλως «θαλάσσιον κολοσσόν», «ποντοπόρον Λεβιάθαν» κτλ.

Εκ κατασκευής ο «Μέγας Ανατολικός» ως γλωσσικός όγκος, ευθύγραμμη αφήγηση και άτρεπτη ρητορική υπακούει στο χέλευσμα που κατ' επανάληψη τίθεται, ως συγγραφική επιταγή, ευχή και επιθυμία, από πρόσωπα της μυθιστορίας: «Πες το με τ' όνομά του...» (Β,σ. 181), «Πες τα μου όλα, όλα —το τι και πώς, με κάθε λεπτομέρεια...» (Β,σ. 246), «μην παραλείψης τίποτε...» (η τελευταία λέξη με αραιώση· Β,σ. 270). Και πράγματι ο Εμπειρίκος ή, ακριβέστερα, ο αφηγητής τα λέει «όλα» και συνεπώς απερίσταλτα και ασύστολα (τα επιρρήματα χωρίς καμιά ηθική χροιά)· τα λέει με το όνομά τους και άρα κατά «κυριολογίαν», για να μην ξεχνάμε το «Περί Ύψους του Λογγίνου ή Αωννύμου», που ξαναδιαβάζουμε, επικαιρώς από κάθε άποψη, στην πρόσφατη έκδοση του Μ. Κοπιδάκη· δεν εννοεί να παραλείψει τίποτε, εξού και οσάκις, σπανίως, περιφράζει ή παραβάλλει, επιλέγει τα συνηθέστερα, κοινότερα και αμεσότερα συμβολικά υποκατάστατα των ερωτογόνων οργάνων, ζωνών και λειτουργιών, ενώ παραλλήλως εξαντλεί τις δυνατότητες υποχορισμού και μεγέθυνσης της ελληνικής γλώσσας.

Επειδή ακριβώς σ' αυτόν τον κατ' εξοχήν μη υπερρεαλιστικό και —παρ' όσα λέγονται— μη ψυχαναλυτικό «πανδέκτη» τα πάντα αναφέρονται, κατονομάζονται και κωδικοποιούνται πρωτογενώς, ο λόγος εμφανίζεται, στο μέρος τουλάχιστον που δημοσιεύτηκε, απερίφραστος και α-προ-σχημάτιστος, ήτοι ελάχιστα τροπικός. Μια τέτοια αφηγηματική γλώσσα και τεχνική περιέχει και προτείνει τα δικά της κριτήρια και δεν χρειάζεται να προσφύγουμε στους αντίποδες, όπου ισταται ο Βιζυηνός, λεπτότατος και εν πολλοίς συνεσταλμένος συγγραφέας που χωρίς να τα πει «όλα» και να χρησιμοποιήσει έστω και μια από τις λεγόμενες «εκρηκτικές λέξεις» έγραφε, εκτός από το «Μεταξύ Πειραιώς και Νεαπόλεως» το ερωτικότατο διήγημα «Αι συνέπειαι της παλαιάς Ιστορίας»

Αναζητώντας τη χαμένη ταυτότητα του τραγουδιού

Ο Στάμος Σέμσης

Ο Στάμος Σέμσης ανήκει στον κύκλο εκείνο της νέας γενιάς τραγουδοποιών, που η καλλιτεχνική τους πορεία παρουσιάζει μια συγκροτημένη άποψη αισθητικής, και θέσεων ελπιδοφόρων ότι κάτι «αληθινό» κινείται πάντα στο χώρο αυτό του τραγουδιού.

Γεννημένος το 1964 στην Αθήνα και έχοντας στο ενεργητικό του ένα σημαντικό κύκλο «κλασικών» σπουδών στη μουσική, έχει ήδη πραγματοποιήσει δυο δισκογραφικές παρουσίες. Το «Cairo» (1988), μια δουλειά κατ' εξοχήν προσωπική, και πρόσφατα το «Νησί των Λωτοφάγων» σε στίχους του Βασίλη Νικολαΐδη με την Έλλη Πασπαλά. Το 1982 πήρε δίπλωμα βιολιού από το Royal College of Music του Λονδίνου, όπου συνέχισε μεταπτυχιακά στη βιόλα, και φέτος, πάλι στο Λονδίνο, συνεχίζει τις σπουδές του. Ξεκίνησε μιλώντας μας για τις σπουδές του:

— Παρακολουθώ ένα σεμινάριο σχετικό με τη μουσική διδασκαλία σε παιδιά με «ειδικές ανάγκες». Ένα σεμινάριο που απασχολεί 12 μαθητές το χρόνο, φτιάχνοντας ειδικές παραστάσεις για τα παιδιά. Αυτό είναι το ένα σκέλος. Το άλλο περιλαμβάνει αυτοσχεδιασμούς σε σχέση με το μουσικό θέατρο. Όχι με την έννοια του μιούζικαλ αλλά με το πώς μπορεί ένας μουσικός να χρησιμοποιήσει στο θέαμα τα πιο απλά - μικρά μέσα (κίνηση - λόγος - μουσική) και τι αποτέλεσμα μπορεί να φέρει επί σκηνής. Η ουσία όλων αυτών είναι να μπορείς να μιλήσεις στον άλλο μέσα από τη μουσική ή το θέατρο.

● Έχεις ήδη παρουσιάσει στο κοινό δυο «δουλειές» στο χώρο του τραγουδιού. Έχεις δώσει το δικό σου στίγμα. Την «πορεία» του ελληνικού τραγουδιού πώς τη βλέπεις.

— Όπως βλέπω και την μουσική γενικότερα. Έχουν ειπωθεί πάρα πολλά. Αρχίζοντας από την «κλασική» μουσική που έχουν ειπωθεί όλα, οπότε το μόνο που υπάρχει είναι να λες τα ίδια πράγματα με διαφορετικούς τρόπους. Είναι τέτοια η εποχή που τα πάντα γίνονται πο-
... να ασχοληθεί
... βαρδίζεται
... ή τα δέ-

● Στη δισκογραφία, επικρατεί η νοοτροπία, «η εμπορικότητα είναι αυτοσκοπός». Συμφωνείς;

— Κάνω κάτι το οποίο αρέσει σε μένα. Από κει και πέρα αν αυτό μπορεί να έχει επιτυχία είναι άλλο θέμα. Δεν είναι αυτοσκοπός κι ούτε κάνω κάποιους συμβιβασμούς. Εδώ που έχουμε φτάσει, η δισκογραφική μουσική (κι όχι μόνο στην Ελλάδα) είναι κατά ένα μεγάλο ποσοστό εμπόριο. Υπάρχει η λανθασμένη έννοια ότι είναι τέχνη κι ότι όσοι ασχολούνται με τα τραγούδια είναι καλλιτέχνες...

Τραγούδι

—καταναλωτικό προϊόν

● Το τραγούδι μπορεί να απεγκλωβιστεί από τον καταναλωτικό του χαρακτήρα;

— Το να κάνεις κάτι εύκολο για τον ακροατή έχει γίνει πλέον συνταγή. Η δισκογραφία περνάει κρίση. Κυρίως, κρίση «ταυτότητας». Ακούμε ένα τρα-

γούδι που κι αν ακόμα δεν το ξέρουμε καταλαβαίνουμε ότι είναι του Χατζιδάκι ή του Σαββόπουλου. Ενώ πολλά από αυτά που παράγονται σήμερα θα μπορούσε να τα έχει γράψει ο καθένας. Κι αυτό γιατί γίνονται με σκοπούς άλλους από την έκφρασή τους.

Λοιπόν, αναγκαστικά υπάρχει μια μερίδα που δεν λειτουργεί έτσι. Αν αυτοί θα επιβιώσουν είναι στο χέρι τους. Χρειάζεται μια πολύ λεπτή ισορροπία για να καταφέρεις να φτιάξεις σιγά σιγά κάτι και να το επιβάλλεις. Είναι τέτοια η άλλη πλευρά των πραγμάτων, που πιστεύω ότι χρειάζεται συνεργασία μιας κοινότητας ανθρώπων. Ένας ένας μπορούν να αλλοιωθούν. Αλλά σαν ομάδα που συνεργάζονται για να προσφέρουν μια άλλη λύση και ξέρουν πού απευθύνονται, τότε είναι καλύτερα.

● Ύστερα από τις σπουδές σου στον τομέα της «κλασικής» μουσικής, σε απασχολεί να «εκφραστείς» μέσα από μεγάλες φόρμες ορχηστρικές;

— Με το «όργανο της ορχήστρας» δεν υπάρχει τίποτα που να μην έχει συμβεί, κυρίως μετά

τον Στραβίνσκι και τον Ραβέλ. Εξάλλου μια «μεγάλη φόρμα για ορχήστρα» επηρεάζεται τρομερά από οικονομικούς παράγοντες. Το να γράφω λοιπόν κάτι για ορχήστρα από τη στιγμή που δεν έχω πρόσβαση σε ορχήστρα, είναι σαν να λέω ότι θα με ενδιέφερε να γράφω κάτι το οποίο θα έμενε σε ένα συρτάρι για να κάνω μεγαλύτερη φόρμα από το τραγούδι, μου δίνει τη δυνατότητα ο κινηματογράφος. Η συνοδεία εικόνας. Υπάρχει μάλιστα μια πρόταση να γράφω τη μουσική σε ένα ντοκυμανταίρ της Πέννυς Παναγιωτοπούλου με θέμα την εσωτερική μετανάστευση.

● Το «Νησί των Λωτοφάγων» ήταν συλλογική δουλειά. Συνεργαστήκατε από κοινού με τον Β. Νικολαΐδη και την Ε. Πασπαλά για να ολοκληρωθεί. Θεωρείς ότι η σύνθεση των τραγουδιών είναι υπόθεση συλλογική;

— Έτσι πιστεύω πως είναι καλύτερα να γίνονται τα πράγματα. Δεν πρέπει να είναι απρόσωπα. Στη βιομηχανία του δίσκου ισχύει το «φτιάχνω κάτι και το δίνω έτοιμο στον άλλο να το τραγουδήσει». Στη δική μας περίπτωση, ο «άλλος» παρακολουθεί και συμμετέχει σε κάτι που χτίζεται εκείνη τη στιγμή.

Το τραγούδι μπορεί να γίνει συλλογική υπόθεση. Είναι τρομερά σημαντικό σήμερα τα πράγματα να πάφουν να είναι χαωτικά κι απρόσωπα και να αποκτήσουν μια ταυτότητα κι ένα μέγεθος ανθρώπινο.

Τη συνέντευξη πήρε
ο Ν. Μητρόπουλος

ΑΠΟ ΤΟ προηγούμενο τεύχος, το ANTI άνοιξε τις σελίδες του σε νέους καλλιτέχνες και διανοούμενους. Σε εκείνους που, πασχίζοντας σήμερα να γίνει διακριτό το στίγμα τους, προσβλέπουν στη δημιουργική και ενδιαφέρουσα συνέχεια. Σ' εκείνους που εκπροσωπούν τις προσδοκίες μας για το αύριο. Στο προηγούμενο τεύχος φιλοξενήθηκε συνέντευξη της κινηματογραφίστριας Δήμητρας Αράπογλου. Σήμερα, ακολουθεί ο νέος τραγουδοποιός Στάμος Σέμσης.

Σκηνή από το «Χρονικό των φτωχών εραστών» (1954) του Κ. Λιτσάνι, που βασίζεται στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Β. Πρατολίνι.

Χρονικογράφος των παθών του «απλού λαού»

του Δημήτρη Φιλιππή

Στις 12 Ιανουαρίου πέθανε ο Ιταλός
μυθιστοριογράφος Βάσκο Πρατολίνι, που
σκιαγράφησε με οξυδέρκεια τις πτυχές της απλοϊκής
αλλά έντονης ζωής των κατώτερων λαϊκών
στρωμάτων.

Τα γεγονότα στο μυθιστόρημα του Βάσκο Πρατολίνι «Χρονικό των φτωχών εραστών», που δημοσιεύτηκε στην Ιταλία το 1948 και πρωτοκυκλοφόρησε στη χώρα μας το 1985 στις εκδόσεις «Θεμέλιο», έχουν φόντο ένα μικρό δρόμο στο κέντρο της Φλωρεντίας του Μεσοπολέμου. Όλα διαδραματίζονται στον «κλειστό» κόσμο της βία ντελ Κόρνο και όλα προσλαμβάνουν υπόσταση μόνο μέσα στις διαστάσεις αυτού του δρόμου.

Αυτή η βία ντελ Κόρνο θυμίζει, βέβαια, την οδό Πασαρράγγη στο «Δέκα» του Καρραγάτση. Τα δύο μυθιστορήματα εκτός από τις μορφολογικές και υφολογικές συγχλίσσεις (ρεαλιστική γραφή με λυρικούς τόνους) ή διαφορές (οι δυο συγγραφείς εστιάζουν σε διαφορετικό χρονολογικό πλαίσιο τα βιβλία τους).

στη), σκιαγραφούν παραδειγματικά τις ποιχίλες πτυχές της απλοϊκής, αλλά έντονης, ζωής των κατώτερων λαϊκών στρωμάτων.

Το θέμα της πολιτικής συνείδησης στα κατώτερα στρώματα των αστικών κέντρων

κυριαρχεί στα «ώριμα» έργα του Ιταλού συγγραφέα που, από τις νεανικές ιστορίες μοναχικών προσώπων («Οικογενειακό χρονικό»), πέρασε στη «Γειτονιά» και στο «Χρονικό των φτωχών εραστών», όπου οι ήρωες και οι περιπέτειές τους εντάσσονται στο ιστορικό της εποχής τους. Και, βέβαια, δεν πρόκειται για ιστορία, αλλά για λογοτεχνία απαιτήσεων —το εντόπισε γρήγορα η κριτική—, αφού ο συγγραφέας κοντά στο διακαή πόθο του για τη νίκη ενάντια στο «κακό» (το οποίο προσλαμβάνει, ενίοτε, τις διαστάσεις μιας «άρρωστης γοητείας», όπως στην περίπτωση της Σινιόρας, στο «Χρονικό των φτωχών εραστών»), «εξομολογείται» την εσωτερική αγωνία των ηρώων του που προσπαθεί να «ξορκίσει» αντιπαραθέτοντας την κοινωνική-πολιτική στράτευση, τους αγώνες, τα «στοιχειώδη ή αληθινά» πάθη των απλών ανθρώπων και την αισιοδοξία της καρδιάς.

Με τη δημοσίευση του «Μετέλλο», το 1954, ο Πρατολίνι προκάλεσε πολλές συζητήσεις ανάμεσα στους διανοούμενους της μαρξιστικής Αριστεράς, όπου και ο συγγραφέας ανήκε. Στην άποψη του κριτικού Σαλίνι, που αναγνώρισε στο έργο αυτό του Πρατολίνι το πέρασμα από το νεορεαλισμό σε έναν ρεαλισμό πιο ώριμο, αντέδρασε ο Μουσέτα ο οποίος με αφορμή τη σεξουαλική περιπέτεια του επαναστάτη Μετέλλο με μια ωραία «μικροαστή», θεώρησε «αντιστορική» την πλοκή του μυθιστορήματος που «ούτως ή άλλως αντιπροσώπευε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των ιδεολογικών και μορφολογικών ορίων του νεορεαλισμού».

Νεορεαλισμός ή ρεαλισμός, αυτό που απασχολούσε την φιλολογία δεν επηρέασε τον κινηματογράφο. Από τα μυθιστορήματα του Πρατολίνι έγιναν ωραίες ταινίες (το «Χρονικό των φτωχών εραστών» από τον Κ. Λιτσάνι (1954), ο «Μετέλλο» από τον Μ. Μπολονίνι (1970), η «Σπατάλη» πρόσφατα στην τηλεόραση από τον Τ. Ρόσι), ενώ ο ίδιος συμμετείχε στο σενάριο σπουδαίων ταινιών του ιταλικού νεορεαλισμού: στο «Παίζα του Ροσελίνι, στο «Ρόκο και τ' αδέρφια του» του Βισκόντι, κ.ά.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ, ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ, ΣΤΡΑΤΕΥΣΗ

«Ένας συγγραφέας δεν επιλέγει το στυλ που θα χρησιμοποιήσει σε ένα μυθιστόρημα. Οι ιστορίες που φαντάζεται επηρεάζουν τη μορφή της γραφής. Εγώ, τη στιγμή που αποφασίζω για την πλοκή μιας ιστορίας, εξαρτώ την ιστορία μου από τα πρόσωπα και τις σχέσεις μεταξύ τους. Σήμερα, γράφω διαφορετικά από άλλοτε, από 30-40 χρόνια πριν. Έχω αλλάξει —όπως άλλωστε κι οι ιστορίες που μπορώ να διηγηθώ. Η πραγματικότητα που ζούμε καθορίζει και την λογοτεχνία. Η λογοτεχνία σήμερα έχει χάσει κάθε σχέση με το κοινωνικό καθήκον· γιατί είναι η ίδια η πραγματικότητα που κάθε μέρα αρνείται αυτή τη σχέση».

Από συνέντευξη του Βάσκο Πρατολίνι

ΠΑΘΟΣ ΚΑΙ ΠΟΘΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ

Το βράδυ της Δευτέρας (21-1), εκείνο που κυριάρχησε στην τρίτη σκηνή του Εθνικού Θεάτρου, ήταν το πάθος και ο πόθος για τη ζωή. Έτσι απλά και επιγραμματικά γραμμένη τούτη η φράση, ίσως να μην αποδίδει ό,τι νιώσαμε παρακολουθώντας την παράσταση της θεατρικής ομάδας της «Ιθάκης» στο έργο που έγραψαν και έστησαν οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές του.

Έντονη συγκίνηση πλημμύρισε όλους και ήταν δύσκολο να μην πλησιάσεις το πρόβλημα ενός νεαρού χρήστη ναρκωτικών· την ανθρώπινη τραγικότητα και το αδιέξοδό της.

Δεν είναι η κατάλληλη στιγμή και ο χώρος για να αναλύσουμε αυτή την τραγικότητα· άλλωστε πολλά έχουν γραφεί και θα συνεχίσουν να γράφονται.

Το θεατρικό έργο «Κραυγή» είναι ικανό να πανικοβάλλει τις συνειδήσεις γιατί είναι η κραυγή των ανθρώπων που βίωσαν το αδιέξοδο από τα βαριά ναρκωτικά και την απελπισία που κατακυριεύει. Είναι η απόδειξη της μοναξιάς και του φόβου από την επιβολή και την τρομοκρατία της εξουσίας· από την άρνησή της να δίνει χώρο για το όνειρο.

Όλα τούτα και άλλα πολλά

μηνύματα πέρασαν μέσα μας, σκληρά και αμείλικτα και θεωρώ πως όσοι τυχεροί παρακολούθησαν αυτή την παράσταση· μαρτυρία, μπορούν να ισχυρισθούν πως είδαν την ωριμότερη θεατρική πράξη της ελληνικής θεατρολογίας από φυσικά πρόσωπα της ελληνικής καθημερινής κοινωνικής δραματουργίας. Τι το πιο αυθόρμητο; Τι το πιο πηγαίο και το πιο άμεσο;

Το έργο γραμμένο —επαναλαμβάνω— από τους ίδιους τους πρώην χρήστες, θα μπορούσαμε να το χωρίσουμε σε τρία μέρη: Πρώτον, στην τραγική περίοδο της χρήσης· δεύτερον στην ελπιδοφόρα περίοδο της θεραπείας στο κέντρο αποτοξίνωσης και τρίτον στο όνειρο του θεραπευμένου χρήστη.

Τα χρώματα στο ντεκόρ μαύρα, σκούρα και ωχρά. Οι φωνές αδύναμες και άτονες από τη διάθεση για ζωή (ποια διάθεση άλλωστε;), κινήσεις αργές, βαριές, νωχελικές· εξομολογήσεις σε πρώτο πρόσωπο, επιθυμία διάχυτη για οικογένεια, σπίτι έξω από την πόλη και ταξίδια! Αυτά ακριβώς που στερήθηκαν! «Θέλω να ερωτευθώ!» εκμυστηρεύτηκαν στα όνειρά τους και έγινε πέρα για πέρα κατανοητό από τους πάντες...

Σειρά συναυλιών ενάντια στα ναρκωτικά έδωσε στο «Παλλάς» τις μέρες που πέρασαν ο Μίχης Θεοδωράκης. Από σήμερα «τη σκυτάλη» παίρνει ο Μάνος Χατζιδάκις, που θα παρουσιάζει δουλειά του κάθε βράδυ, από την Κυριακή ως και την Πέμπτη. Εξάλλου, η θεατρική ομάδα της θεραπευτικής κοινότητας «Ιθάκη» παρουσίασε μια θεατρική παράσταση που συγκλόνισε... Ανάμεσα στους διοργανωτές των εκδηλώσεων είναι και το ANTI.

Ήταν αυτό που λέμε: «το θέατρο της ζωής»· η θεατρική ομάδα του κέντρου της «Ιθάκης», δεν έχει ασφαλώς την έμπειρη πέννα του συγγραφέα και τη δυ-

νατότητα του ελιγμού, της τεχνικής της γραφής. Έχει όμως το βίωμα! Έχει βγει από τα συντρίμια μιας λάθος ζωής από τα αδιέξοδα που σε οδηγεί ο αργός θάνατος· από τον πόνο του σώματος και της ψυχής. Από την κραυγή της μάνας και από την απειλή ενός σκοτεινού μέλλοντος. Να, τα εφόδια των νεαρών συγγραφέων, που δεν έκαναν τίποτα άλλο από το να καταγράψουν το προσωπικό τους δράμα και αυτοί ξέρουν πολλά...

«Εξήντα δυο χρόνια ζωής και αισθάνομαι ταπεινωμένη γιατί εσείς μου δείξατε πως ενώ οι άλλοι σκοτώνουν καθημερινά ζωές στον Περσικό, εσείς αναστήσατε τη ζωή εδώ μπροστά μας», είπε η Άννα Συνοδινού στη συζήτηση που έγινε μετά την παράσταση. Το τέλος, ήταν η επικρατία της Αγάπης. Το αγκάλιασμα μεταξύ των θεραπευμένων ήταν κάτι που δύσκολα μπορεί να το σχεδιάσει, ακόμα και ο καλύτερος ζωγράφος, γιατί είναι η ίδια η ανάγκη για ζωή. Ελπίζω να ξαναπάω όταν θα έχω το κουράγιο...

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ: ΣΥΝΕΠΑΙΡΝΟΝΤΑΣ ΟΠΩΣ ΠΑΛΙΑ

«Καθημερινά ο μακρύς κατάλογος των ανθρώπων που φεύγουν από τη ζωή εξαιτίας της χρήσης ναρκωτικών μεγαλώνει. Γι' αυτό θέλουμε με τη μουσική και τα τραγούδια μας να φέρουμε ένα μήνυμα ελπίδας, ένα μήνυμα ζωής».

Προτάσσοντας αυτά τα λόγια ο Μίχης Θεοδωράκης πραγματοποίησε μια σειρά συναυλιών στην Αθήνα, που εντάσσονται σε ένα γενικότερο κύκλο εμφανίσεων στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, με την επωνυμία «Μαζί για τη ζωή» με την συμμετοχή και του Μ. Χατζιδάκι.

Σκοπός αυτού του προγράμματος είναι αφ' ενός η ευαισθητοποίηση του κοινού στο πρόβλημα των ναρκωτικών, και αφ' ε-

τα απεξάρτησης.

Στις συναυλίες του ο Μίχης Θεοδωράκης παρουσίασε για πρώτη φορά στην Ελλάδα δυο σημαντικά του έργα. Το «Πνευματικό εμβτήριο» σε ποίηση Άγγ. Σικελιανού και τα «18 Λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας» του Γιάννη Ρίτσου (πρώτη ολοκληρωμένη παρουσίαση στην Ελλάδα σε συναυλία). Συμμετείχαν η «Ορχήστρα Ποικίλης Μουσικής της Ε.Ρ.Α. και η «χώραδια της Ραδιοφωνίας» με σολίστ τη Μαρία Δημητριάδη τον Πέτρο Πανδη και το Μάνο Μουντάκη.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η μουσική του Θεοδωράκη μας αποκαλύπτεται διαχρονική. Τραγούδια και «λόγια» που προ εικονοματίας είχαν γίνει σύμ-

ων δείχνουν ότι μπορούν να συγκινήσουν και να συνεπάρουν ένα, διαφορετικό πλέον, ακροατήριο.

Βέβαια, ήταν μουσικές που γράφτηκαν για να «αντισταθούν» σε έναν κίνδυνο κατά των ιδανικών της ζωής, και τώρα έρχονται να συντρέξουν κατά των κινδύνων της ίδιας της ζωής.

Η φρεσκάδα όμως που παρουσίασαν και η απήχυσή τους σε ένα κοινό που σίγουρα πλέον έχει διαφοροποιηθεί είναι ίσως η καλύτερη επιβράβευση του μουσικού λόγου του τραγουδοποιού Θεοδωράκη.

Και η επιβράβευση της γενικότερης αυτής προσπάθειας για την ευαισθητοποίηση γύρω από το θέμα των ναρκωτικών, που χρειάζεται την αμέριστη συμπαράστασή μας.

Νότης Μορουνδής

24 ΩΡΕΣ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΑ

Η Πάτρα πρέπει πια να λογίζεται αυθύπαρκτο παιδευσιακό κέντρο πέρα από Αθήνα και Θεσσαλονίκη, με ζωή καλλιτεχνική και πνευματική δική της, που διαρκεί όχι μόνο το βραχύ μήνα του Φεστιβάλ και απευθύνεται σε ένα κοινό ντόπιο, μονιμότερο από τους περαστικούς του καλοκαιριού. Τις μέρες τούτες, καταχειμώνα, μπορείς να δεις Γκολντόνι στο Δημοτικό Θέατρο και να επισκεφθείς δυο εκθέσεις που θα ζήλευε η πρωτεύουσα. Τη μια στο «Επίκεντρο» που λειτουργεί μόλις 14 μήνες, την άλλη στο «Πολύεδρο» που γιορτάζει φέτος τα δεκάχρονά του.

Αντουανέτα Αγγελίδη - Άγγελος Σκούρτης - Έρση Χατζηαργυρού.
«Επίκεντρο» ως 6.2.91

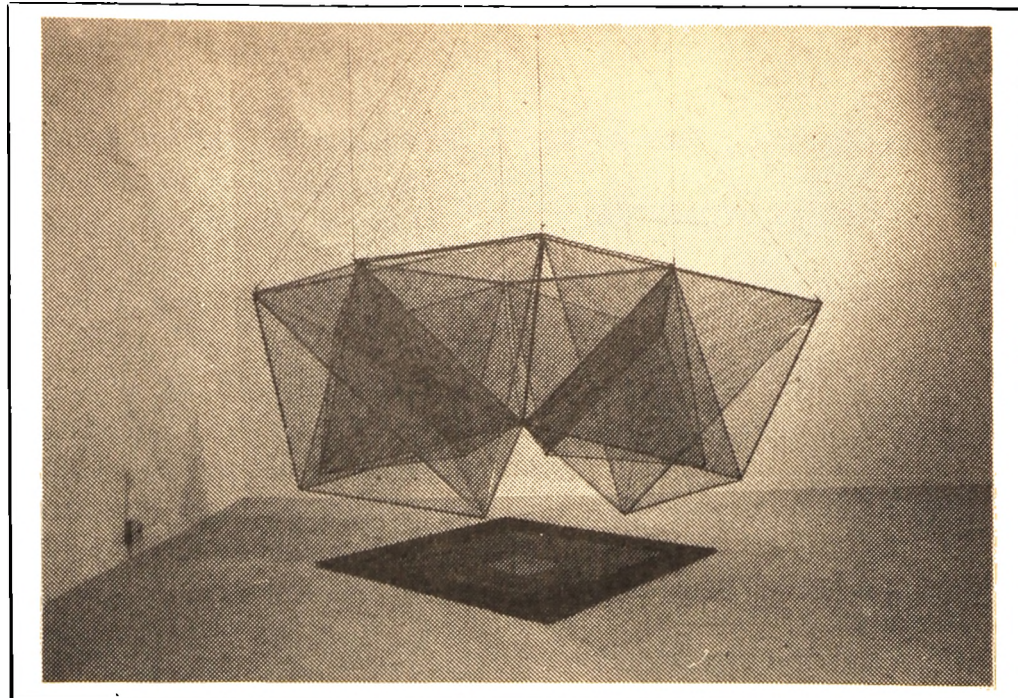
Η Αγγελίδη (γ.1950) δεν εκφράζεται μόνο με τον κινηματογράφο, αλλά και με τη ζωγραφική. Εκθέτει εδώ το έργο «Μάτριξ - Οθόνη», μια κατασκευή από 2 αιωρούμενες μεταλλικές επιφάνειες κατάστικτες και στις δυο όψεις με καρφιά που εξέχουν οι μύτες τους. Το έργο βλέπεται από τις δυο όψεις του: τη μια μέσα σε ένα χώρο κατασκότεινο, την άλλη μέσα στο φως της αίθουσας —εικαστική αναπαράσταση επεισοδίου από αγχώδες όνειρο που ολοκληρώνει η Α. στην ταινία της «Οι ώρες».

Ο Σκούρτης (γ.1949) δίνει μια σύνθετη εξέλιξη της πρόσφατης εργασίας που είχα προσέξει (ANTI, 453). Συνεχίζει «την προσπάθεια αποστασιοποίησης από τη συμβολική σημασία» του σταυρού δίχως πειστικό αποτέλεσμα. Δεν καταφέρνει να απαλλαγεί από τη θρησκευτική σημασία αφού μνημονεύει και την παγανιστική «Πυξίδα» της Φαιστού και τη χριστιανική «σφραγίδα του Πρόσφορου» που φέρουν κι οι δυο μαζί τους στενούς θρησκευτικούς συνειρμούς. Αυτοί εξακολουθούν να τον στοιχειώνουν. Όσο για τον «υγρό καφέ» και τα κατακάθια του καφέ που χρησιμοποιεί, είναι τραβηγμένοι από πολύ μακριά μαλλιά ο συνειρμός με μια «ανάγνωση της τύχης», τόσο μάλλον που τα κα-

Δυο εκθέσεις στην Πάτρα πιστοποιούν ότι η μεγαλούπολη της Πελοποννήσου διαθέτει αξιόλογη πνευματική ζωή και ώριμο, ντόπιο κοινό.

τακάθια τα χρωματίζει με επιμέλεια με το πιο σκοτεινό μαύρο ώστε μόνο σαν ματιέρα να λειτουργούν, κι ο καφές μπορεί να είναι και νερό στους μαύρους κάδους μέσα. Έλλειψη συνέχειας στους συνειρμούς του.

Η Χατζηαργυρού (γ.1951) παρουσιάζει μια κατασκευή από συρμάτινο πλέγμα, πέτρες Λαυρίου, νερό και πάγο, που την επιγράφει «παβάνα (είδος ιταλικού χορού) για μια πεθαμένη ινφάντα» —από το ομώνυμο κομμάτι του Ραβέλ. Το πλέγμα σχηματίζει 8 οκτάεδρα αναρτημένα πάνω από μια τετράγωνη λίμνη με νερό που έχει στο κέντρο της έναν κύβο πάγο. Τα ο-

Έρση Χατζηαργυρού: «Pavane pour une Infante Defunte»

κτάεδρα ανοιγοκλείνουν με αργό ρυθμό αναπνοής σαν πελώριοι πνεύμονες, ενώ από κάτω ο πάγος ανεβοκατεβαίνει με τον ίδιο ρυθμό οργανικής αναπνοής μέσα στο νερό. Φιλόδοξο έργο, ευρηματικό, με πολλές κατασκευαστικές απαιτήσεις που όλες αντιμετωπίστηκαν με επιτυχία. Με το έργο αυτό η Χ. οικειοποιείται το χώρο ακόμα πιο εντυπωσιακά παρά στον «Κύβο» που έδειξε στο Κέντρο Τέχνης Τούντα το 1988, μεταφέροντας στην ύλη με ακρίβεια μαθηματικού ένα όραμα πολύ ψηλό, τις συζυγίες των αντιθέτων: στερεό (πάγος) και ρευστό (νερό), οργανικό και ανόργανο, οργανωμένος χώρος

και χάος μέσα από μια φόρμα που έχει την ομορφιά και την ποίηση αληθινής γεωμετρίας, και χορεύει στον αργό τελετουργικό ρυθμό μιας παβάνας.

Η σημασία αυτής της έκθεσης έγκειται όχι μόνο στην ποιότητα των έργων, αλλά και στο ότι τα σημαντικά αυτά έργα, εκτελέστηκαν, κατασκευάστηκαν και εκθέτονται για πρώτη φορά στην Πάτρα, σε στενή και αγαστή συνεργασία των τριών καλλιτεχνών με τον ιδιοκτήτη του «Επίκεντρο» κ. Γαβρήλο, που συνδυάζει γνώση και αγάπη για την τέχνη με σπάνια τεχνική εμπειρία και ικανότητα επίλυσης των πιο δύσκολων κατασκευαστικών προβλημάτων με το χαμόγελο.

ΔΕΚΑΤΡΕΙΣ ΚΥΠΡΙΟΙ

Ούτε το ANTI ούτε εγώ θα θέλαμε να αγνοήσουμε μιαν αξιόλογη έκθεση νέων Κυπρίων καλλιτεχνών.

«Προοπτική για το Μέλλον - Έκθεση νέων καλλιτεχνών», Σπίτι Κύπρου ως 29.XII

Οι δεκατρείς καλλιτέχνες είναι —όπως δεν το λέει ο τίτλος— όλοι Κύπριοι, και «νέοι» δηλαδή, μεταξύ 26 και 34 χρόνων. Τρεις είναι κιόλας γνωστοί από προηγούμενες δόκιμες εμφανίσεις (Λοϊζίδη γ. 1958, Πετρίδης γ. 1958, Σαββίδου γ. 1956). Εκτός από την πρώτη που, από τις δράσεις και τα περιβάλλοντα, περνάει σε ένα «κυπριακό» ντανταϊσμό, δεν προσφέρουν κάτι καινούριο. Από τους άλλους: έχω πρωτοδεί, παλιά δουλειά της Ψάρα (γ.1957) στη Λάρνακα· οι μεγάλες φόρμες του Στεφανή (γ.1958) δεί-

χνουν γερή ζωγραφική διάθεση, τα τυπωμένα, ιερατικά σχήματα της Παπαμιχαήλ (γ.1958) έχουν μια τελετουργική επισημότητα· του Τουρκοκύπριου Ιβαντσί τα ιερογλυφικά ενδιαφέρουν σαν γνήσια προϊόντα μιας άλλης ευαισθησίας ανατολικο-μεσογειακής παλιάς όσο ο δίσκος της Φαιστού, και τέλος της νεότερης Ανδρέου (γ.1964) τα ιδεογράμματα δανείζονται τη χάρη παιδικών κινούμενων εικόνων. Ξαναβρίσκω εδώ κάτι που σημείωνα σε παλιότερο ANTI (404/1.6.89): την εντελώς ιδιαίτερη διάθεση, που αναδίνουν τέτοια κυπριακά έργα, μιας προσωπικότητας που αναζητεί και βρίσκει τον εαυτό της μέσα από τα κανάλια χίλιων-δυο σχολών, εδώ Ρώμης, Φλωρεντίας, Πράγας, Ανζέ, Λυών, Ολλανδίας, Λονδίνου και ΑΣΚΤ.

Α.Ξ.

Δημοσθένης Κοκκινίδης
«Ζωγραφική», Πολύεδρο ως 8.2.

Ο Κ. (γ.1929) παρουσιάζει δυο «κύκλους» της τελευταίας παραγωγής των μικρών μάλλον σχημάτων που επιγράφονται: α) Από την Οδύσσεια (παρελθόν και παρόν), β) Από το Νησί (παρόν). Εικόνες, εντυπώσεις, ονειρικά επεισόδια μετουσιωμένα από τη ζωή σε νησί του Αιγαίου όπου στους βράχους και τους γιαλούς φωλιάζουν στοιχειά που ζωντανεύουν το παρόν για όποιον θέλει να το αντικρίσει κι ας έρχονται από πολύ πίσω στο χρόνο, όλα σημειωμένα σε βινιέτες γεμάτες ευαισθησία και χρώμα κι ελαφρά μιας μεγάλης ηδονής για τη ζωγραφική στην οποία επιτέλους ο Κ. παραδίδεται δίχως καμιά αναστολή ή έγνοια για τα πολιτικά ή τα κοινωνικά προβλήματα της στιγμής, στη ζωγραφική ή παραέξω.

20.1.91

Αλέξανδρος Ξύδης

Αρχιτέκτονες του post-modern κινήματος, μιμούμενοι και αντιγράφοντας, κατάφεραν να κάνουν το πήδημα και έως την ελληνική εκδοχή του ντεκονστράκτιον!

Πριν από μερικά χρόνια, εκεί στα 1981, πολύς θόρυβος (για τα ελληνικά δεδομένα) είχε γίνει για το θανάσιμο κίνδυνο που απειλούσε —για άλλη μια φορά— την ελληνική αρχιτεκτονική. Όσοι έτυχαν ενημερωμένοι (δηλαδή ταξιδεμένοι στις Μπιενάλλε του εξωτερικού) έσπευσαν να «ανοίξουν τα μάτια» στους απληροφόρητους. Και τι ήταν ακριβώς αυτό, το επάρατο «ποστ-μόντερν» (αργότερα μεταγλωττισμένο σε «μεταμοντέρνο») που τάραζε τους καλούς πολίτες και τους έκανε να χάνουν τον ύπνο τους;

Έλα όμως που τα ξένα περιοδικά και τα βιβλία (τι ζημιές έκανε εκείνος ο Jencks...) συνεχώς πρόβαλλαν αυτό το αμαρτωλό «ποστ-μόντερν», έλα που στα σαλόνια συζητιόταν με πάθος η υπόθεση του «ποστ-μόντερν», στη λογοτεχνία και στις εικαστικές τέχνες; Πώς να τις αγνοήσεις, όταν δέχεσαι τέτοιες πιέσεις από έξω όταν αρκετά γρήγορα ξύπνησε η ντόπια πελατεία (να είναι καλά τα περιοδικά «για το σπίτι») και άρχισε να ζητά και αυτή «ποστ-μόντερν»; Ένας αρχιτέκτονας δεν είναι φτιαγμένος από ατσάλι, οφείλει να υπηρετεί πιστά την κοινωνία. Αφήσαμε λοιπόν τα προσχήματα και πέραμε με τα μούτρα στη δουλειά.

Έτσι κύλησαν τα χρόνια. Σήμερα μπορείς άνετα να πας μια βόλτα στα καλά προάστια (εκεί που έχει νόημα η αρχιτεκτονική) και να μαζέψεις άφθονο υλικό σε λίγη ώρα. Μπορείς να το κατατάξεις πρόχειρα σε «μπιζού», «τραγέλαφους», «αρχοντοχωριάτες» και «κοχταίηλ».

Αλλά δεν θα είχε τόση σημασία αν αυτό ήταν απλώς ένα ερώτημα επί του παρόντος. Αλλά αν μπορούσαμε να

Η, αντίστοιχα, τι θα μπορούσαμε να έχουμε αντί για αυτήν;

Για σκεφτείτε λιγάκι τα τρελά σουπερμάρκετ που ξεφύτρωσαν τα τελευταία χρόνια σε κάθε καθωσπρέπει συνοικία. Αυτά που πρέπει εξορισμού να είναι φανταχτερά και κούφια. Μπορεί να τα βρίσκετε γελοία, αλλά την ίδια στιγμή είναι υπέροχα και άκρως εξυπηρετικά, με τη συμβολική έννοια του όρου. Τι στο καλό θα ήταν χωρίς τα τόσο απαραίτητα «ποστ-μόντερν» σουσούμια τους; Μην κουράζεστε: τίποτα!

Εδώ δεν πάμε να λύσουμε το πρόβλημα σε διεθνές επίπεδο (μας έχουν προλάβει άλλοι ικανότεροι). Μιλάμε για την ελληνική περίπτωση και μόνο. Μιλάμε για τις τόσο αδέξιες απομιμήσεις του Graves που μυρίζουν μουσική κάντρυ (αγνή επαρχία), για τις αμέτρητες αντιγραφές μαγαζιών σε στυλ Hollein —ω Αθήνα, Βιέννη του Νότου! Αυτό είναι το ερώτημα, το αν μπορείς να μην πέσεις από post-modern σε ποστ-μόντερν με την εγγύηση της ελληνικής κουλτούρας.

Το μεγάλο δίλημμα είναι αν πρέπει να μιμείσαι 100% (ώστε να περνιέσαι για «in») ή να «προσαρμόζεις» και να «αφομοιώνεις» σε κάποιο ποσοστό (εννοείται, αν έχουν μείνει περιθώρια). Με τα ποικίλα «ρουστίκ» και τα «νεο-παραδοσιακά» το πράγμα ήταν απλούστερο (λίγο τσαρούχι δεν βλάφτει ποτέ), αλλά εδώ έχουμε πράγμα εισαγωγής (σινιέ) και δεν παλώνεται.

Το πρόβλημα δεν είναι καινούργιο για μια μικρή χώρα όπως η Ελλάδα. Ούτε πρόκειται αύριο να λυθεί, όπως δεν λύθηκε στο παρελθόν. Οπότε στο μεταξύ, φάτε αετώματα και κολώνες κρεμαστές, ηδονιστικές παραδοξολογίες, υπονοούμενα και συμφραζόμενα —όλα μέσα για μέσα ελληνικά, δικά μας πράγματα όπως θα έλεγε ο ποιητής. Άσε που πριν προλάβουμε να συνέλθουμε από αυτά, μας προέκυψε το «νέο» κύμα: το «ντεκονστράκτιον», με εξίσου υπέροχες προεκτάσεις!

Άντε λοιπόν και του χρόνου, με μια δικιά μας αρχιτεκτονική! Να λανσάρουμε και μες κάτι επιτέλους (ή την έχουμε βρει ως εκτελωνιστές;).

Δημήτρης Φιλιππίδης

Σημειωματάριο

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

□□□ «Ο έρωτας και η Πόλη» είναι ο τίτλος της έκθεσης του Γιάννη Ψυχοπαίδη, που λειτουργεί στην Γκαλερί «Ζουμπουλάκη». Πρόκειται για μια σειρά από σχέδια μικρών διαστάσεων καθώς και παστέλ, κολλάζ και λάδια που αποτελούν τις δυο θεματικές ενότητες, τον «Έρωτα» και την «Πόλη». Τα έργα είναι δουλεμένα στις Βρυξέλλες, τα δυο τελευταία χρόνια και παρουσιάζονται για πρώτη φορά στην Ελλάδα.

□□□ Ο Παύλος Βασιλειάδης παρουσιάζει την Δευτέρα 28 Ιανουαρίου μια σειρά έργων που έχει τίτλο «Βράχοι και είδωλα»: Έργα μεγάλων διαστάσεων μικρής τεχνικής (λά-

Αντιπροσωπευτικό έργο από τη νέα δουλειά του Γ. Ψυχοπαίδη.

δια, ακρυλικά και κατασκευές από σίδηρο). Στο «Πολυπλόνο», Λυκαβηττού 16.

□□□ Η Όλγα Σταυρίδου εκθέτει στην γκαλερί Ιόνη (Δ. Κυριακού 15, Κηφισιά) νέα της δουλειά, τοπία που θέτουν το πρόβλημα της αναζήτησης της μορφής σήμερα, που η εικαστική απεικόνιση του ανθρώπινου προσώπου κινδυνεύει να καταστεί ανυπόστατη.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

□□□ «Ένας άγγελος στο τραπέζι μου» της Τζέην Κάμπιον. Πρώτη ταινία μιας νέας Νεοφιλανδέζας σκηνοθέτιδας, προκλητική και παράξενη, γύρω από μια γυναίκα και τις εμπειρίες της ενηλικίωσής της από την επόμενη Παρασκευή.

□□□ «Κάτοπτρο» είναι το όνομα μιας νέας κινηματογραφικής ομάδας, που διοργανώνει την πρώτη της εκδήλωση με προβολές ταινιών στον κινηματογράφο Αλκυονίδα. Ξεχωρίζουν οι ταινίες: «Μια γυναίκα εξομολογείται» του Τζων Κασ-

σαβέτη, (απόψε, 8.00), «Στις σκιές των ξεχασμένων προγόνων» του Παρατζάνωφ και «Καρκαλού» του Τορνέ (Κυριακή), «Οι επτά ευκαιρίες» του Μπάστερ Κήτον (Τρίτη, 10.00) και «Σταυρωμένοι εραστές» του Κ. Μιζογκούτσι (Τετάρτη, 10.00).

□□□ «SANTA NAGRE» του Αλεχάντρο Γιοντορόφσκι. Λυρισμός και σουρεαλισμός, από έναν άξιο μαθητή του Μπουνιουέλ. Κάθε Σάββατο, μετά τα μεσάνυχτα στο Στούντιο.

ΘΕΑΤΡΟ

□□□ «1843». Ένα σημαντικό θεατρικό κείμενο του Ανδρέα Στάικου (θυμάστε την «Κλυταιμνήστρα»;) σκηνοθετημένο από τον ίδιο. Η πιο σημαντική, ίσως παράσταση, εφέτος, στο θέατρο της 3ης Σεπτεμβρίου (3ης Σεπτεμβρίου και Κοδριγκτώνος).

□□□ «Ο σωσμένος» του Έντουαρντ Μποντ. Ένα από τα πρώτα έργα του μεγάλου Άγγλου επικού θεατρικού συγγραφέα από το θεατρικό οργανισμό «Μορφές». Δημήτρης Καταλειφός, Ράνια Οικονομίδου, Άννα Μακράκη, Γιώργος Κέντρος. Στο θέατρο που βρίσκεται στο παλιό πορταφείο

του «Εμπρός», πλ. Αγ. Αναργύρων, Ψυρρή.

□□□ Πρεμιέρα μέσα σε αυτό το δεκαπενθήμερο στην Κεντρική Σκηνή του Εθνικού Θεάτρου με το έργο του Μπέρτολντ Μπρεχτ «Η μάνα κουράγιο και τα παιδιά της». Στις εμπόλεμες μέρες που περνάμε, ένα κλασικό αντιπολεμικό αριστούργημα, το οποίο ανεβαίνει σε μετάφραση - δραματουργική επεξεργασία Πέτρου Μάρκαρη και σκηνοθεσία

Κοράη
Δαμάτη.

Η λογιστική των παιχνιδιών

Μάρκος Μέσκος
Παιχνίδια στον παράδεισο
(εκδ. «Χειρόγραφα»)
Θεσσαλονίκη 1990

Η ανάπλαση των παιδικών χρόνων από ενήλικη σκοπιά είναι πάντοτε ένα επικίνδυνο στοίχημα για τον συγγραφέα, που μπορεί εύκολα να γλυστρήσει στο συναισθηματισμό, στη γλυκερή νοσταλγία ή —το χειρότερο απ' όλα— στη φλύαρη παράθεση λεπτομερειών, η οποία, κατά κανόνα, αφήνει παγερά αδιάφορο τον αναγνώστη. Ο Μάρκος Μέσκος, ποιητής με διαμορφωμένο πρόσωπο και κατασταλαγμένη θεματολογία, ξέρει καλά αυτή την παγίδα, που γίνεται περισσότερο απειλητική στην πρόζα, όπου τα περιθώρια για παρακάμψεις μέσω βολικών υπαινιγμών μοιάζουν πολύ στενά. Εν πρώτοις, λοιπόν, θέλοντας να ζωντανέψει τις αναμνήσεις του από την Έδεσσα της Κατοχής και του πολέμου, παραιτείται από τα ποιητικά μέσα: πεζομορφους στίχους, αφηρημένες μεταφορές και ονειρικές εικόνες. Παράλληλα, έχει συνεχώς κατά νου να μην ξεπέσει στην ηθογραφία, με περιγραφές τύπων ή κατάστασεων της ελληνικής επαρχίας σε δεδομένο τόπο και χρόνο. Τέλος, αποφεύγει και μια τρίτη λύση, που μολονότι σοφότερη από τις προηγούμενες δεν είναι αυτονόητα η πλέον ενδεδειγμένη: τα κείμενα του ανά χείρας τόμου αγνοούν παντάπασι το «μαγικό» στοιχείο —καμία προσφυγή σε υπερφυσικά φαινόμενα ή από μηχανής θεούς. Αλλά τότε, τι απομένει; Η συστηματική —σχεδόν λογιστική— καταγραφή των πιο αδιάφυστων τεκμηρίων της παιδικής ελευθερίας και αθωότητας: των παιχνιδιών. Παιχνίδια που κάποτε δημιούργησαν έναν ολόκληρο κόσμο —με σταθερές αξίες και απαράβατους κανόνες— και σήμερα τρέφουν βασανιστικά, αλλά και σωτήρια, μόνον τη μνήμη.

Η χρήση της σφεντόνας, η προπαρασκευή για βολές με το φυσοκάλαμο, η διάταξη των παιδιών στη μακριά γαϊδούρα και άλλα, λιγότερο γνωστά και αρκετά περιπλοκά, περιγράφονται εξαντλητικά, με όλα τα τεχνικά και τα ανθρώπινα —από την άποψη των αντιδράσεων και των «νόμιμων» ή «δολίων» μεθοδεύσεων— χαρακτηριστικά τους. Ο συγγραφέας δίνει ονόματα παιχνιδιών, αποκαλύπτει «κόλπα», αναφέρει φάσεις και στάδια, εξετάζει ειδικές τεχνικές και δεν παραλείπει να μας πληροφορήσει για τα οργα-

λεία ή τα σύνεργα που επέβαλλε η κατάσταση, ανάλογα με τον σκοπό και το προσδοκώμενο αποτέλεσμα του εκάστοτε παιχνιδιού. Αυτό δεν σημαίνει ότι ο Μέσκος υιοθετεί το μονότονο στυλ της «λογοτεχνίας των καταλόγων». Η απογραφή του, πέρα από το ότι του λύνει τα χέρια ως προς τα προβλήματα που λέγαμε στην αρχή —σχετικά με την επινόηση μιας μεθόδου η οποία να μην προδίδει το γενικά δύσχρηστο υλικό των παιδικών αναμνήσεων— τον βοηθάει και στο να αποδώσει το συναισθηματικό κλίμα της εποχής. Εννοώ το εξής: η καταλογάδην περιγραφή και ανάλυση των παιχνιδιών που προτιμούσαν οι πιτσιρικάδες των Βοδεών στην αρχόμενη δεκαετία του '40 από τη μια πλευρά δημιουργεί την κατάλληλη απόσταση ανάμεσα στον σημερινό, ώριμο αφηγητή και στα γεγονότα τα οποία ανακαλεί (έτσι ώστε να αποτρέπονται οι υπερφορτισμένες ταυτίσεις) και από την άλλη μας λέει κάτι (ευτυχώς έμμεσα) για τη νοοτροπία και τη στάση του ενήλικου περιγυρού: για τις σχέσεις των μεγάλων με τα παιδιά και με τη φύση, για το αντίκρουσμα του πολέμου στη συνείδησή τους, για τους «αποσυνάγωγους» της μικρής εδessaϊκής κοινωνίας.

Αυτά τα τελευταία όμως παραμένουν στο περιθώριο ή μάλλον στο βάθος της αφήγησης. Στο προσκήνιο βρίσκονται τα παιδιά και τα παιχνίδια τους. Καλύτερα θα ήταν να πω: τα παιχνίδια και τα παιδιά που τα παίζουν. Η πρόταση ρέπει προς την ταυτολογία, είναι, ωστόσο, με τον τρόπο της, ακριβής. Δεν μπορούμε να φανταστούμε, ούτε να καταλάβουμε τους «μπόμπιρες» του Μέσκου αν τους αποκόψουμε από το περιβάλλον της νόρμας του παιχνιδιού. Εξανίστανται, μάλυνουν, πετάνε από χαρά, οργίζονται ή λυπούνται, με βάση τους περιορισμούς και τις ελευθερίες του κεκατονισμένου, ομαδικού ανταγωνισμού. Το σύμπαν του κρυφτού ή του ξύλινου πολέμου είναι μεγαλύτερο από το φάσμα της κατοχικής πείνας και την παρουσία του γερμανικού στρατού. Το παιχνίδι είναι ένας κόσμος κλειστός, αλλά πέρα για πέρα αληθινός. Το ίδιο και τα πρόσωπα που παίρνουν μέρος στη διεξαγωγή του. Καταφεύγουν, λοιπόν, στην εξωτερική πραγματικότητα —στους συμμάχους και στις δυνάμεις του Άξονα, στους βομβαρδισμούς ή στις μάχες της αντίστασης— για να δανειστούν σχήματα που θα δώσουν νέα, «επίκαιρη» μορφή (και επομένως ισχυρότερο κίνητρο) στη μοναδική σχέση που τα συγκινεί και τα ενδιαφέρει: στη σχέση νικητή και ηττημένου, μαζί —εννοείται— με τα συμπαρομαρτούντα της: τη γενική επιδοκιμασία και τον θρίαμβο ή, αντίθετα, την τιμωρία και την παράδοση του χαμένου στην κοινή χλεύη. Και ιδού, αίφνης, που ο εσωστρεφής αυτός κόσμος αντικατοπτρίζει πιστά τον πραγματικό με διπλή έννοια. Πρώτον, είναι χωρίς αμφιβολία, όπως όλοι ξέρουμε, ο κόσμος των παιδιών —πράγμα που έχει τη μεγαλύτερη σημασία: ο συγγραφέας δεν χαλκεύει τη μνήμη του και δεν επιστρατεύει τα αποθέματά της σε αλλότριες, υστερότερες έγνοιες. Δεύτερον, ο παιδόκοσμος του Μέσκου συνδέεται στενά με την αιματηρή εποχή του: με τη διαφορά ότι εκφράζει αχνά, ως όφειλε, τη βίαιη εικόνα της. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε τον τίτλο του βιβλίου: πρόκειται για ένα προσωπικό παράδεισο του οποίου κοινωνούς μας καθιστά με επιτυχία ο δημιουργός.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

Τα νέα από την Κύπρο μας φτάνουν πυκνά —ο χαρτοκόπτης, όμως, δεν είναι πολεμοχαρής. Γι' αυτό ας αρκεστώ σε μια είδηση ειρηνικών έργων: το βιβλιοπωλείο «Κοχλίας» μπήκε στο δέκατο χρόνο λειτουργίας του με μια μετακόμιση σε πιο μεγάλο και άνετο χώρο (Αυλώνας 8, Λευκωσία 137). Και ζητά τη συμβολή των εκδοτών για μεγαλύτερη ενημέρωση.

Υπάλληλοι θηλυκού γένους και μάλιστα δημόσιοι είναι το θέμα της πολύ αξιόλογης μελέτης της Έφης Αβδελά. Η ερευνήτρια εστιάζει το ενδιαφέρον της στον καταμερισμό της εργασίας κατά φύλα στον Δημόσιο Τομέα (1908-1955).

Έκδοση: Ίδρυμα Έρευνας και Παιδείας της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος (1990).

«Φάση. Μαριάνο, 25 Ιουνίου 1916, «Στράτα τη στράτα ξαναβρήκα το πηγάδι τον έρωτα». (...) Ποιήματα του Giuseppe Ungaretti μεταφρασμένα από τον Φοίβο Ι.

Πιομπίνο. Η έκδοση είναι διγλωσση. Η μεταφραστική εντιμότητα είναι που δίνει σε αυτή την εξαιρετικά φροντισμένη έκδοση την ουσιαστική της σημασία. Αν σε αυτό τον πνευματικό μόχθο χρόνων προστεθεί και το γεγονός ότι έχουμε μίαν έκδοση «ιδίους αναλώμασιν» (Αθήνα 1990) γίνεται αμέσως αντιληπτή η αφοσίωση του Φ.Π. στο έργο του Ungaretti: έργο που κατά καιρούς δεινοπάθησε μεταφραστικά στη χώρα μας.

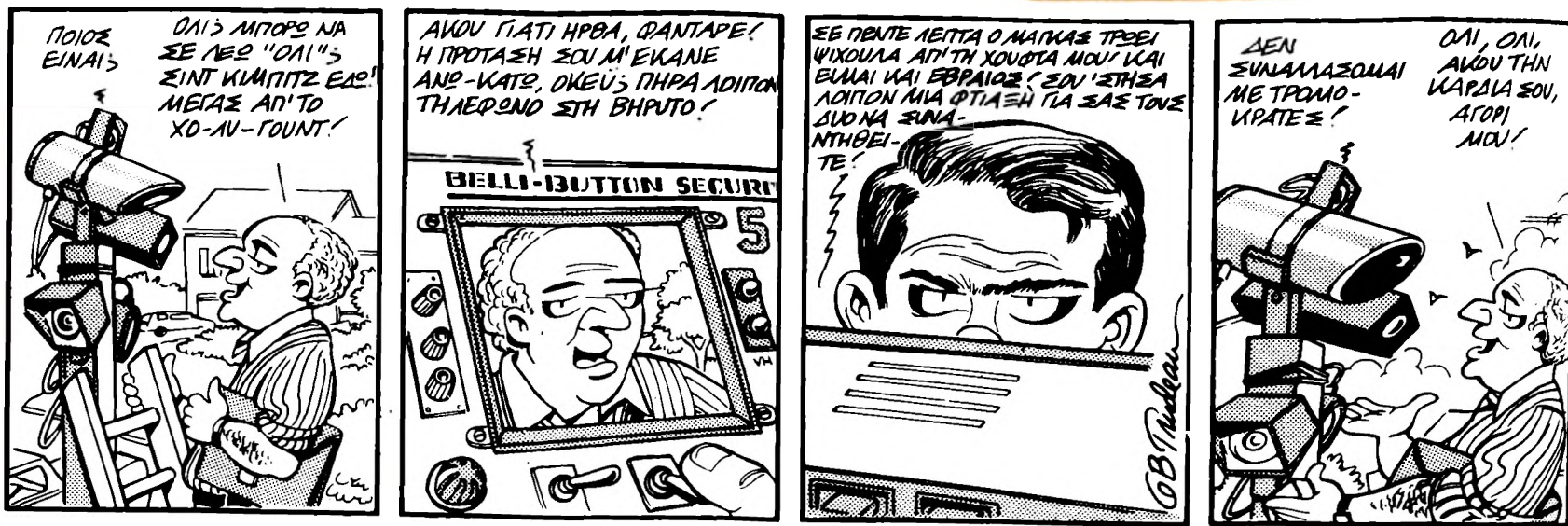
Χλόη Κουτσουμπέλη, Η νύχτα είναι μια φάλανα. Μια καλαισθητή έκδοση του βιβλιοπωλείου «λοξίας», στη Θεσσαλονίκη (1990).

Ψηφιδωτό βιβλίων (1990) που λάβαμε: Σέρτζιο Φερρέρο, Στη σκιά (εκδ. Γνώση) - Πίτερ Ντίκινσον, Το έβδομο κοράκι (εκδ. Πατάκη) - Κλέαρχος Θ. Θεοχάρους, Ξερριζωμός και άλλα διηγήματα (εκδ. Παρατηρητής) - Κ. Λυμπερόπουλος, Η εργασία απ' τον αυταρχισμό στη συμμετοχή (εκδ. Παπαζήση) - Τζούλιαν Ράθμπον, Οι ευρωδολοφόνοι (εκδ. Σύγχρονη Εποχή).
 Ώδινεν όρος —έτεκεν μυν και το ονοματάκι του;

ΑΝΤΙ - χαρτοκόπτης. Δεν πρόλαβε να στεγνώσει το μελάνι του προηγούμενου τεύχους και έφτασαν τα πρώτα συγχαρητήρια τηλεγραφήματα. Οι περισσότεροι των αναγνωστών μας, δυστυχώς, απέκρυψαν την ταυτότητά τους· μερικοί, μάλιστα, δήλωσαν πως αν συνεχίσουμε έτσι θα αγοράζουν δυο δυο τα τεύχη. Υπήρχαν και ορισμένα πικρόχολα σχόλια. Το βέβαιο είναι πως ο χαρτοκόπτης κόβει δίχως να ματώνει και έτσι δεν κινδυνεύει από μομφές του τύπου «σιγά τα αίματα».

Βαφόπουλος, Άπαντα τα ποιητικά. Η τρίτη επίτομη συνάθροιση του ποιητικού του έργου (εκδ. Παρατηρητής) με έναν πολύ κατατοπιστικό και πυκνό πρόλογο του Γ. Κεχαγιόγλου.
 Η ΖΥΓΑΡΙΑ
 Στη μια πλάστιγγα βάλε τον ήλιο· βάλε τη θάλασσα· βάλε το τραγούδι. Στοιβάξε όλα τα νησιά του Αιγαίου, με τα κοχύλια των ευτυχισμένων ποιητών. Τι άλλο μένει; Ο έρωτας. Βάλε, λοιπόν, στην κορφή, πάνω απ' όλα και τον έρωτα.

Όμως η πυραμίδα τούτη της χαράς κατακόρυφα θα μπορούσε να υψωθεί, αν στην άλλη πλάστιγγα ακουμπούσαν ένα μικρό αντικείμενο...

Ο πικρόχολος απολογισμός της δεκαετίας

G.B. Trudeau
 1980-1990, Η Δεκαετία της Αλητείας
 (εκδ. Ευρύαλος)
 Αθήνα 1990

Όσο πολυπλοκότερος γίνεται ο κόσμος στον οποίο ζούμε τόσο, οι άνθρωποι, έχουμε την τάση να απλουστεύουμε επιδιώκοντας να προσανατολίσουμε την όποια δράση μας εντός του. Φαίνεται πως ο κόσμος μας έγινε τελευταία εξαιρετικά πολύπλοκος. Γι' αυτό και μετά την οριστική και συνολική καταδίκη της σταλινικής θηριωδίας η Δυτική αλητεία αναδεικνύεται σε φωτοβόλο ιδεώδες. Επιπόλαιοι «highlanders» οι πάντες, πλέον, διαθέτουν μέσω του σινεμά και της τηλεόρασης θραυσματικές «εμπειρίες» από όλη την ιστορία και την κουλτούρα της Δύσης, έχοντας απωλέσει κάθε προσωπική και συγκεκριμένη δική τους.

Κι αφού καταφέραμε να θυμόμαστε το δράμα του Μπατς Κάσιντυ καλύτερα από εκείνο του Βικτόρ Σερζ, λόγου χάριν, ή να αποστηθίσουμε τις συμπεριφορές των «γιάπηδων» ακριβέστερα από εκείνες των Κομμουνάρων, ας πούμε, είναι το λιγότερο δίκαιο να διασκεδάζουμε αυτή την ενημέρωση μέσω των σκωπτικών σχολιασμών του Γκάρυ Τρυντώ και όχι εκείνων του Τζωρτζ Μικές ή του Εμμ. Ροΐδη, για παράδειγμα.

Ο Γκάρυ Τρυντώ, για όσους τυχόν δεν τον ξέρουν, είναι ακριβώς ένας Αμερικανός Γιάννης Ιωάννου με πολύ μεγαλύτερο κοινό, ή ένας Τσάρλυ Μπράουν που πέρασε τα σαράντα. Όπως ο Ιωάννου περιπαίζει διαρκώς την ιδέα πως: «άλλο πολίτευμα η δικτατορία, άλλο πολίτευμα η αδιαφορία»! Κι όπως ο ήρωας του Τσαρλς Σουλτς ισορροπεί διαρκώς ανάμεσα σε μίαν ανυποχώρητη δηκτικότητα και μια πραότητα που ρέπει ελαφρώς προς τη μελαγχολία —φανερή άλλωστε στα μονίμως χαμηλωμένα βλέφαρα των δικών του ηρώων.

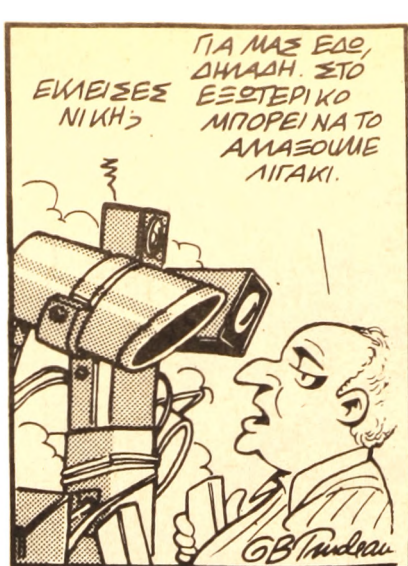
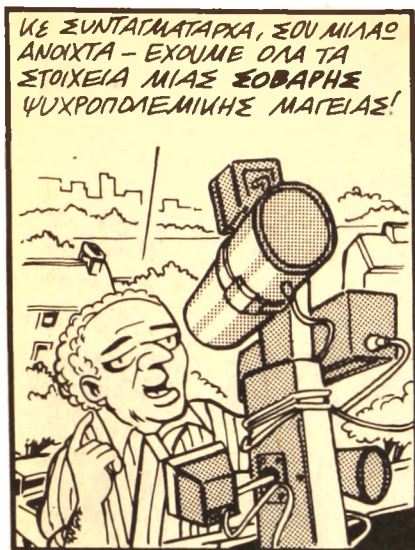
Περισσότερα δεν χρειάζεται να αναφέρει κανείς αφού η ανθολογία που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, G.B. Trudeau: 1980-1990, Η Δεκαετία της Αλητείας περιέχει έναν εξαιρετικά κατατοπιστικό πρόλογο για τον δημιουργό και τους ήρωές του. Πρόκειται εξ άλλου για μια πάρα πολύ καλή επιλογή από τα σκίτσα του Τρυντώ στην εν λόγω περίοδο, εύστοχα χωρισμένη και τιτλοφορημένη σε ενότητες και συστηματικά σχολιασμένη στις ιδιωματικές αναφορές του πρωτοτύπου. Το σύνολο, έτσι, αποτελεί την πιο επιμελή ως σήμερα έκδοση ξένης σειράς «κόμικς» στα ελληνικά.

Ως και το lettering φροντίζει να ακολουθήσει τον τύπο γραφής που έχει το πρωτότυπο και το καταφέρνει με απόλυτη επιτυχία.

Εκείνο που ίσως χρειάζεται έναν επιπλέον σχολιασμό είναι το ιδιότυπο χιούμορ των σειρών. Κατά τον τυπικό τρόπο των «strips», όλο το βιβλίο περιέχει ιστορίες της μιας ή των δύο σελίδων που αποτελούνται από αυτόνομες «λωρίδες» των τεσσάρων καρρέ, καθώς και ολοσέλιδα έγχρωμα επεισόδια. Μπορεί να μην είναι άμεσα αντιληπτό, αλλά χρειάζεται εξαιρετική μαστοριά στο να αφηγηθεί κανείς οποιοδήποτε γεγονός από την καθημερινή ζωή ενός ζευγαριού ή μιας φοιτητοπαρέας, από την πολιτική επικαιρότητα, τις τελετές ενός κολλεγίου κ.ο.κ. με τρόπο που και το σύνολο να κλείνει σε έναν κορυφούμενο αστεϊσμό, και να μεσολαβεί ανά λωρίδα των τεσσάρων καρρέ μια αυτοτελής σκωπτική ενότητα. Είναι, λίγο πολύ, σαν να έχει να διηγηθεί κάποιος ένα ανέκδοτο που διαρκεί πέντε λεπτά φερ' ειπείν, με την υποχρέωση το ανέκδοτό του να περιέχει κι από ένα ενδιαμέσο ξέσπασμα γέλιου κάθε ένα λεπτό ακριβώς.

Ο Γκάρυ Τρυντώ έκανε τη μάλλον εύκολη ανακάλυψη πως η ζωή των ανθρώπων που έτυχε να είναι φοιτητές μέσα στη δεκαετία του '60, αντιφατικοί επαγγελματίες μέσα στη δεκαετία του '70, και παλινοδούντες στις αστικές ανέσεις κατά την δεκαετία του '80 περιέχει ανεξάντλητα πεντάλεπτα ανέκδοτα με επί μέρους αυτόνομες ενότητες —ξεκαρδιστικές ή της απελπισίας. Εκείνο που στάθηκε ικανός να αξιοποιήσει ιδιαίτερα εύστοχα ήταν η σχεδιαστική απόδοση αυτής της ζωής και των συμπαρομαρτούντων πολιτικών γεγονότων.

Σε κάποιαν από τις ιστορίες π.χ. ο Μάικ Ντουνσπερυ και η Τζέι-Τζέι μπλέκουν σε μια περιπέτεια μετακόμισης. Ανάμεσα στις λωρίδες των επί μέρους επεισοδίων ο Μάικ παρατηρεί έναν από τους τριδιάστατους πίνακες της καλλιτέχνιδος συζύγου του, η οποία στα δυο πρώτα καρρέ του εξηγεί τις αρετές του έργου της με πολλούς και δύστροπους όρους (ως και για «ποστ-γκράφιτι σολιπισμό» κάνει λόγο)· στο τρίτο καρρέ εκείνος αναγνωρίζει στον πίνακα μερικά κομμάτια από το κινέζικο βάψο του γάμου τους· και στο τέταρτο η Τζέι-Τζέι εξηγεί πως εν τούτοις, για τον αν νημέρωτο θεατή αυτά θα συμβολίζαν «θρύφα-

λα από το αμερικάνικο όνειρο»! (σ. 102).

Ανάλογα, σε μίαν από τις εξερευνήσεις του Ρ. Μπ. Χέντλεϋ, ακάθεκτου τηλεπαρουσιαστή που κατά καιρούς εκδράμει προς αναζήτηση του μυαλού του Ρήγκαν (!), ο πρόεδρος Μπους βγάζει τον πρώτο μετά την εκλογή του λόγο. Και καθώς στο τρίτο καρρέ ο προεδρικός λόγος καταλήγει στο ότι: «ο αμερικάνικος λαός θέλει κάποιον ο οποίος δεν είναι ο Μάικλ Δουκάκης», ο Χέντλεϋ ρωτά: «Και είστε εσείς αυτός ο άνθρωπος;». Για να πάρει, την απάντηση: «Είναι θέμα πείρας. Έχω περάσει μια ζωή χωρίς να είμαι κάποιος» (σ. 169).

Δεκαετία της αλητείας λοιπόν, και δεκαετία της απελπισίας. Αφού ο Ρήγκαν γίνεται ένας από τους επι-

τυχέστερους προέδρους των ΗΠΑ, τότε δεν υπάρχει όριο σε τίποτα. Οι χθεσινοί σύντροφοι είπαν κι αυτοί, επιτέλους, να τακτοποιηθούν· οι χθεσινοί αγαπημένοι έσπευσαν δραστήρια να προωθήσουν τις καριέρες τους. Οι σημερινοί εξεγερμένοι έχουν παρατήσει τις προφάσεις των οραμάτων. Ο Μαρκ ζητά συγνώμη από τους αφοσιωμένους προλεταρίους· ο Φρόντ ζητά συγνώμη από τα πολυσήμαντα όνειρα. Το άμεσο, το εύκολο, το επωφελές κυρίως και το αβασάνιστο κέρδισαν τη μάχη μέσα σ' αυτά τα χρόνια. «Αντίο δεκαετία του '80» λέει σε ένα από τα τελευταία καρρέ ο Ντούνσμπερυ· κι ο Μαρκ Σλάχμεγιερ συμπληρώνει: «Αντίο εξαχρειωμένη υπερβολή».

Πέτρος Μαρτινίδης

Τρεις Γάλλοι ρομαντικοί στην Ελλάδα
Λαμαρτίνος - Νερβάλ - Γκωτιέ
Πρόλογος: Π. Μουλλάς
Μετάφραση: Β. Μέντζου
Εκδ. Ολκός, Αθήνα 1990

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το ενδιαφέρον για το ταξίδι στην Ελλάδα, τουλάχιστον για τους τρεις τελευταίους αιώνες, συνδέεται με ποικίλες αιτίες. Την παρόρμηση του ταξιδιού άλλοτε καθοδηγήσε η περιέργεια του γεωγράφου, του ιστορικού, του αρχαιολόγου ή του βοτανολόγου· άλλοτε η προσδοκία οικονομικών, πολιτικών ή θρησκευτικών ωφελημάτων. Συχνότερα επικρατούσε ένας συνδυασμός γοητείας και συμφέροντος. Γεγονός, πάντως, παραμένει πως κατά τον 18ο αιώνα αρχίζει να συστηματοποιείται η καταγραφή και συχνά η έκδοση περιηγητικών χειμένων, κατά κανόνα με τη μορφή ημερολογιακών σημειώσεων, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις ειδικότερα ενδιαφέροντα (κυρίως αρχαιολογικά) υπαγορεύουν τη σύμπληξη μελετημάτων που συνδυάζουν την εμπειρία που προσφέρει η αυτοψία. Το αίτημα της αυτοψίας ενεργοποιείται από την ανάγκη τεκμηρίωσης και ωθεί από την πληροφορία στην επιστημονική γνώση. Ωστόσο, η αυτοψία είναι που πυροδοτεί, επίσης, την παραγωγή λογοτεχνίας ταξιδιωτικών εντυπώσεων· το αίτημα σ' αυτή την περίπτωση μεταβάλλεται από αυτοψία για την επικύρωση της νέας γνώσης σε αυτοψία για την άντληση συναισθηματικού ερεθίσματος.

Το κλίμα αυτό διαμορφώνεται από τις ευρωπαϊκές συνθήκες του τέλους του 18ου και των αρχών του 19ου αιώνα και διαπνέεται, σε μεγάλο βαθμό, από τις φιλελεύθερες ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης που αναφλέγονται από τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων.

Η παρουσία τριών Γάλλων ποιητών στην Ελλάδα

—του Λαμαρτίνου στα 1832, του Νερβάλ στα 1843 και του Γκωτιέ 1852— παρά την κρισιμότητα της περιόδου αυτής για το νεοϊδρυμένο ελληνικό κράτος, δεν συμπλέει με το φιλελληνικό ρεύμα. Οι αφηγήσεις τους, επίσης, δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι συμβάλλουν στη συλλογή πληροφοριών για την Ελλάδα στα μέσα του 19ου αιώνα. Άλλωστε το ταξίδι τους στην Ελλάδα δεν είναι παρά ο ενδιαμέσος σταθμός τους προς την Ανατολή. Στα κείμενά τους, όμως, αποτυπώνουν αυτό που ο καθένας φέρει εντός του λ.χ. ο Λαμαρτίνος την δραματική διαπλοκή της φύσης με τον άνθρωπο, ο Νερβάλ τον άμεσο συσχετισμό του παρόντος με το μυθολογικό παρελθόν και ο Γκωτιέ την θέληση αληθοφανούς περιγραφής. Και όπως πολύ χαρακτηριστικά λέει στον πρόλογο της έκδοσης ο Π. Μουλλάς:

«αυτό που παράγεται έχει όλα τα στοιχεία μιας πολλαπλής, ακόμα και αντιφατικής, προσφοράς. Είναι πρώτα πρώτα ένα ιστορικό ντοκουμέντο· με άλλα λόγια, μια μαρτυρία με διακηρυγμένη (έστω και, πολλές φορές, επισημασμένη και υποπτη) αναφορικότητα. Είναι, έπειτα, ένα σύνολο από εικόνες, δάνειες ή πρωτότυπες, σημαντικές πάντως και για την επαναληπτικότητα και για τη μοναδικότητά τους (μερικές επιβιώνουν συχνά και επανεμφανίζονται τροφοδοτώντας και άλλα συγκεκριμένα έργα). Είναι, τέλος, ένα κείμενο, δηλαδή μια ισορροπία γλωσσικών σχέσεων, όπου το ταξιδιωτικό είδος προβάλλει ταυτόχρονα απλό και σύνθετο, νόθο και γνήσιο, αυταρχικό και φιλελεύθερο, παρέχοντας πάντως τη δυνατότητα στη λογοτεχνία να διεκδικήσει αδιάσπαστα τα δικαιώματά της».

Άντεια Φραντζή

Γλωσσικές παρατηρήσεις είναι ο τίτλος ενός βιβλίου που κυκλοφόρησε στη Θεσσαλονίκη (εκδ. Παρατηρητής). Προφορικός συγγραφέας του ο Δ. Λυπουρλής, μιας και πρόκειται για 50 ραδιοφωνικές εκπομπές που ακούστηκαν από το «Ράδιο - Παρατηρητής». Με υπότιτλο «από την καθαρεύουσα στη δημοτική» ο Δ. Λυπουρλής προσφέρει τη γνώση και την πείρα του με τον απλούστερο όσο και διαυγέστατο τρόπο του. Το βιβλίο προσεγγίζει δύσκολα ζητήματα και τα μετατρέπει σε «παιχνίδια».

Διάβασα στο *Times Literary Supplement* μια πολύ ενδιαφέρουσα κριτική παρουσίαση του R. Beaton για δυο νέα βιβλία - μεταφράσεις ποιημάτων του Γιάννη Ρίτσου: *Edmund Keeley, Exile and Return Selected Poems 1967-1974* και *Kimon Friar - Kostas Myrsiades, Selected Poems 1967-1974*. Δυστυχώς τα βιβλία δεν τα είδα ακόμη για να μπορώ να σας μεταφέρω περισσότερες λεπτομέρειες.

Ένα μικρό και συμπαθητικό δοκίμιο του Δ. Μαλακάση, *Αναγκαίες Συνταγματικές Ρυθμίσεις* (Αθήνα 1990) καταπιάνεται με ένα μεγάλο θέμα: την αναθεώρηση ορισμένων διατάξεων στο Σύνταγμα του 1975. Οι προτάσεις του σχετίζονται με τρία βασικά ζητήματα: α) τη βραχύβια πολιτική θητεία, β) την αλληλοδιαδοχή των εκλογικών συστημάτων (της απλής και της ενισχυμένης αναλογικής) και γ) τη μεγαλύτερη και περισσότερη συμμετοχή στα κοινά. Επίκαιρο θέμα για συζήτηση.

Ζαρίφικο το λαλousάκι, «η εφημεριδούλα του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης για τους νεαρούς φίλους του». Το λαλousάκι είναι αυτό που λαλεί· και είναι σ' αλήθεια ομιλιτικότατο και παρακινεί με τον τρόπο του τα νέα παιδιά στην επικοινωνία μέσω της παράδοσης.

ο χαρτοκόπτης

Στο τεύχος αυτό παρουσιάζουμε τις πλέον πρόσφατες εξελίξεις σε δυο θέματα με τα οποία έχουμε παλαιότερα ασχοληθεί από τις σελίδες του ANTI. Η βροχή νέων δεδομένων και νομοθετικών ρυθμίσεων για τους χλωροφθοράνθρακες (CFC) και το διογκούμενο ενδιαφέρον για τα φουλλερένια σαν μια νέα μορφή άνθρακα, δείχνει το ρυθμό που η επιστήμη και τα περι αυτήν εξελίσσονται ιδίως όταν το αντικείμενο υπόσχεται πολλά.

Το στρώμα του Όζοντος και η τύχη του με τις πρόσφατες νομοθεσίες

του Στ. Μπογιατζή

Είναι πλέον σε όλους γνωστό, ότι το όζον στα ανώτερα στρώματα της ατμόσφαιρας παίζει κρίσιμο ρόλο στην οικολογική ισορροπία της γης, λόγω της απορρόφησης της επικίνδυνης υπεριώδους ακτινοβολίας. Από τη δεκαετία του 1970 οι χλωροφθοράνθρακες (CFC) χρεώθηκαν την ευθύνη της καταστροφής του όζοντος, όμως την εποχή εκείνη οποιαδήποτε αναφορά που θα χαρακτήριζε πιθανή την εξάπλωση του στρώματος του όζοντος στο 50%, θα την θεωρούσαμε υπερβολική. Σήμερα, η πιθανότητα αυτή γίνεται επιστημονικά τεκμηριωμένη βεβαιότητα. Το 1985 ανακαλύφθηκε η τρύπα του όζοντος στην Ανταρκτική και σήμερα γνωρίζουμε ότι αυτό οφείλεται στην εξαιρετική ευαισθησία του στρώματος στις ποσότητες χλωρίου της ατμόσφαιρας. Οι εξαιρετικά χαμηλές θερμοκρασίες πιθανότατα παίζουν σημαντικό ρόλο στην ιδιάζουσα ατμοσφαιρική χημεία επάνω από την περιοχή.

Σήμερα γνωρίζουμε ότι ανάλογη τρύπα όζοντος υπάρχει και επάνω από την Αρκτική, όμως τα στοιχεία που υπάρχουν εδώ είναι λιγότερα. Τον προηγούμενο Σεπτέμβρη δημοσιεύτηκαν τα δεδομένα μιας αποστολής με επικεφαλής τον Proffitt, η οποία μελέτησε τα επίπεδα του όζοντος

50% του όζοντος σε υψόμετρο μεταξύ 17 και 20 χιλιομέτρων. Η κυκλοφορία των αερίων μαζών όμως επάνω από το Βόρειο Πόλο αναπληρώνει σε μεγάλο βαθμό το χαμένο όζον.

Η ελάττωση του όζοντος των ανώτερων στρωμάτων της ατμόσφαιρας θα επιτρέπει σε μεγαλύτερα ποσά υπεριώδους ακτινοβολίας να φθάνουν στην επιφάνεια της γης. Η θάλασσα δέχεται το σημαντικότερο κομμάτι αυτής της ακτινοβολίας με αποτέλεσμα να πλήττεται το επιφανειακό πλανκτόν, κυρίως από τις ακτίνες UV-B (μήκος κύματος 2800 έως 3200 Å). Η Deneb Kareniz του πανεπιστημίου της Καλιφόρνια στο Σαν Φρανσίσκο διεπίστωσε ότι σε πολλά είδη των μικροοργανισμών καταστρέφεται το DNA, ενώ σε άλλα δεν παρατηρείται βλάβη επειδή περιέχουν αμινοξέα που λειτουργούν σαν «αντηλιακά». Η τελευταία κατηγορία είναι και η μεγαλύτερη. Όμως, είναι αναπόφευκτο να μεταβληθεί η σύνθεση του πλανκτού στις θάλασσες και μερικά είδη θα εκλείψουν, ή θα αντικατασταθούν από άλλα.

Νέα νομοθεσία

Η διεθνής κοινότητα μπροστά σε πλήθος δημοσιεύσεων επιστημονικών εκθέσεων και κατόπιν πιέσεων των περιβαλλοντικών ομάδων, καλείται να αντιμετωπίσει το φαινόμενο της μείωσης

πομπές των χλωροφθορανθράκων (βλ. «ANTI» τ. 438, σελ. 52) οι οποίοι μέχρι τώρα εύρισκαν εφαρμογή σαν ψυκτικά και διαλύτες. Οι μεγάλες παραγωγές χώρες των χλωροφθορανθράκων έχουν κάνει γρήγορα βήματα προς την εξάλειψη των ενώσεων αυτών. Το πιο πρόσφατο παράδειγμα είναι αυτό των ΗΠΑ που τον Οκτώβριο του 1990 εισήγαγαν το νόμο της «Δράσης για Καθαρό Αέρα» (Clean Air Act) που στην πραγματικότητα είναι βελτίωση του αντίστοιχου νόμου του 1977. Τα περιοριστικά μέτρα για τους CFC είναι το εντελώς νέο στοιχείο αυτού του νόμου, σύμφωνα με τον οποίο όλες οι ενώσεις στην κατηγορία αυτή θα καταργηθούν μέχρι το έτος 2000. Το ίδιο ισχύει για τον τετραχλωράνθρακα, ενώ το μεθυλχλωροφόρμιο θα σταματήσει δυο χρόνια αργότερα.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

(Βλ. και γλωσσάρι στα τεύχη 438 σελ. 53 και 455 σελ. 43).

Ηλεκτροχημική αναγωγή: Μια ένωση ή ένα στοιχείο ανάγεται ηλεκτροχημικά όταν προσλαμβάνει ηλεκτρόνια στην κάθοδο ενός ηλεκτροχημικού στοιχείου (ή πιο απλά μιας συσκευής ηλεκτρόλυσης). Με αυτό τον τρόπο αποκτά αρνητικό φορτίο, π.χ. το μόριο C_{60} προσλαμβάνοντας ένα ή δυο ηλεκτρόνια μετατρέπεται στα ανιόντα C_{60}^- ή C_{60}^{2-} αντίστοιχα.

Πίσω όμως από την τολμη αυτών των μέτρων μπορούμε να διακρίνουμε την άρνηση του νόμου να περιορίσει τα αίτια του άλλου μεγάλου προβλήματος του πλανήτη: του φαινομένου θερμοκηπίου. Ο έλεγχος της παραγωγής των CFC καλείται να κερδίσει τις εντυπώσεις από την ανεξέλεγκτη εκπομπή του διοξειδίου του άνθρακα από τις βιομηχανίες και τα αυτοκίνητα. Άλλωστε, ο νόμος αυτός πατάει σε «σίγουρο» έδαφος αφού έχει ήδη προγραμματιστεί η μαζική παραγωγή των υποκαταστάτων των CFC και όπως αναφέραμε σε προηγούμενο άρθρο στο «ANTI» είναι οι υδροχλωροφθοράνθρακες (HCFC) και οι υδροφθοράνθρακες (HFC). Η DuPont και ICI έχουν ήδη προγραμματίσει την παραγωγή του HFC-134a (CF_3CH_2F) σαν αντικαταστάτη του CFC-12 (CF_2Cl_2), ευρύτατα χρησιμοποιούμενο σαν ψυκτικό. Το περιεργό εδώ είναι ότι τα νέα εργοστάσια παραγωγής έχουν εγκριθεί παρά τις κάποιες αντιρρήσεις για το HFC-134a και χωρίς να έχουν ολοκληρωθεί τα τεστ ασφάλειας και τοξικότητας για το προϊόν. Το HFC-134a έχει πλεονεκτήματα σε σχέση με το CFC-12 γιατί είναι σταθερότερο και επιτρέπει περισσότερη μεταφορά θερμότητας που σημαίνει ότι με τροποποίηση της σχεδίασης των φυγείων στο μέλλον θα

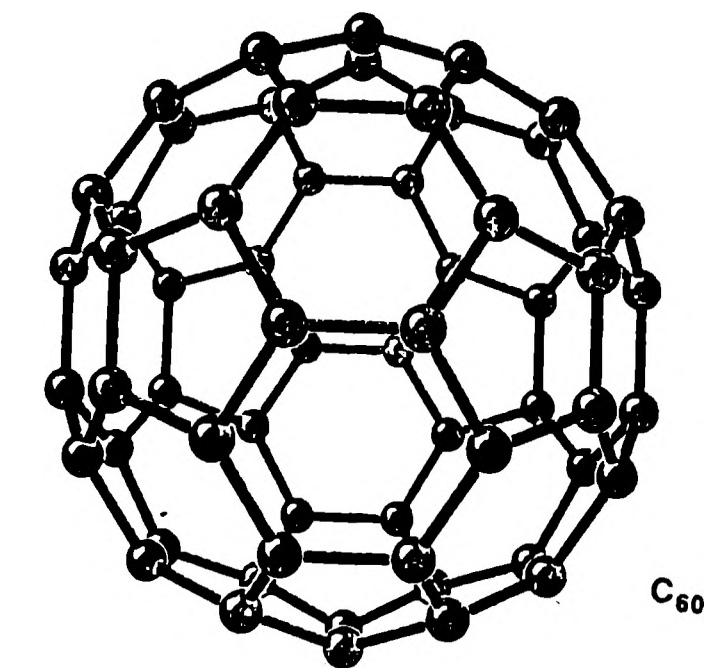
έχουμε καλύτερη ψύξη.

Ο οριστικός αντικαταστάτης του CFC-113 ($CF_2ClCFCl_2$) δεν έχει βρεθεί αφού το προϊόν αυτό είναι εξαιρετικά καλό σαν διαλύτης και καθαριστικό ηλεκτρονικών εξαρτημάτων με κατάλληλη θερμοκρασία εξατμίσεως. Πάντως η DuPont έχει προχωρήσει στην παραγωγή του υδρογονάνθρακα Axarel-52 σαν προσωρινού αντικαταστάτη του CFC-113 και του τριχλωροαιθάνιου -1,1,1 (που χρησιμοποιείται στα διορθωτικά τύπου Blanco), παρ' ότι είναι εύφλεκτο και γενικά πτωχότερο στις ιδιότητές του.

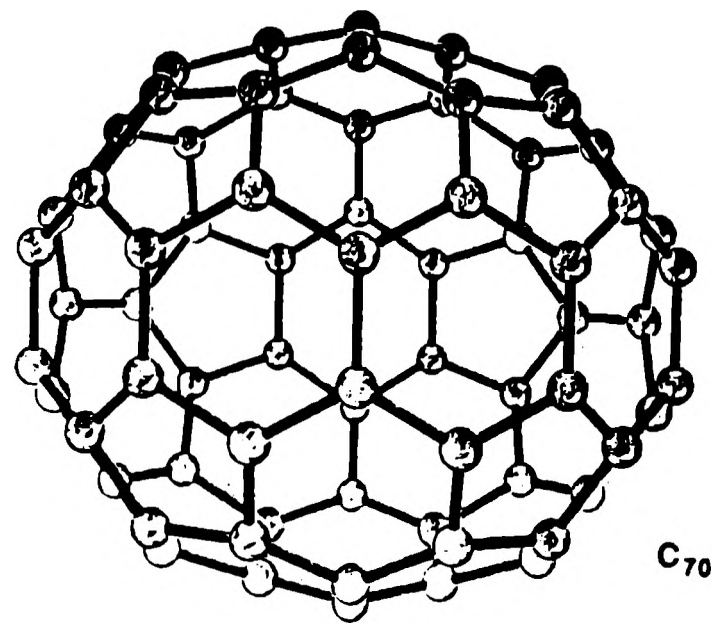
Οι υδροχλωροφθοράνθρακες (HCFC) που έχουν επίσης προγραμματιστεί να αντικαταστήσουν συγκεκριμένα CFC εξακολουθούν να είναι επιβλαβή για το όζον, αν και με πολύ μικρότερο ρυθμό δράσης και σημαντικά περιορισμένο χρόνο ζωής. Τις ενώσεις αυτές, ο νέος νόμος των ΗΠΑ και η πρόσφατη σύνοδος στο Λονδίνο προβλέπουν να σταματήσουν μέχρι το έτος 2030. Μέχρι τότε, διατηρούμε την ελπίδα ότι οι εταιρείες παραγωγής και οι ερευνητές θα αποδειχθούν σοφότεροι συνδυάζοντας φαντασία και αποτελεσματικότητα στον σχεδιασμό προϊόντων που θα παρέχουν απόλυτη ασφάλεια.

Νέα δεδομένα για το φουλλερένιο και την παρουσία της νέας μορφής άνθρακα στο διάστημα

Η πρόσφατη ανακάλυψη της νέας μορφής άνθρακα στο μόριο των φουλλερενίων C_{60} και C_{70} με την οποία ασχοληθήκαμε ήδη στο τεύχος 455 του ANTI (σελ. 42) άναψε αμέσως το ενδιαφέρον των επιστημονικών κύκλων. Σειρά άρθρων σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά συνοδεύονται με δημοσιεύσεις περισσότερων στοιχείων για το αξιοπρόσεκτο μόριο. Η απλότητα των μεθόδων παραγωγής, απομόνωσης και καθαρισμού των C_{60} και C_{70} εξήψε την φαντασία πολλών και ενέπνευσε άλλους να μπουν στο χώρο έρευ-

C_{60}

C_{70}

Η γεωμετρία των δυο αντιπροσωπευτικών φουλλερενίων C_{60} και C_{70} όπως προσδιορίστηκε από τις ομάδες των Huffman και Krätschmer.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ANTI, τ. 438, σελ. 52
New Scientist, 16 Ιουνίου 1990, σελ. 48
Chemical & Engineering News, 29 Οκτωβρίου 1990, σελ. 4
Chemistry in Britain, Νοέμβριος 1990, σελ. 1047
Nature, 15 Νοεμβρίου 1990, σελ. 181
Nature, 11 Οκτωβρίου 1990, σελ. 541
Nature, 6 Σεπτεμβρίου 1990, σελ. 20
New Scientist, 22 Σεπτεμβρίου 1990, σελ. 35

κορυφή των $2200^\circ A$ της αστρικής σκόνης να ανήκει στο C_{60} . Σαν επακόλουθο, είναι απίθανο το μόριο αυτό να απαντά στο διάστημα, παρά την εξαιρετική του σταθερότητα. Τα αποτελέσματα των Krätschmer και Huffman συνοδεύουν μια μέθοδο παραγωγής με απόδοση 14% σε C_{60} .

Οι Bethune και Meijer από τα εργαστήρια της IBM, ανεξάρτητα από τις άλλες ομάδες εξέδωσαν τα δικά τους αποτελέσματα. Με τεχνικές πυρηνικού μαγνητικού συντονισμού (NMR) και φασματοσκοπίας μαζών σε δείγματα C_{60} αποτελούμενων από μείγμα των ισοτόπων C-12 και C-13 επιβεβαίωσαν την εικοσαεδρική συμμετρία του αποδεικνύοντας ότι όλοι οι άνθρακες των κορυφών είναι ισοδύναμοι. Τέλος, οι Smalley και Curl του πανεπιστημίου Rice του Texas παρουσίασαν μια βελτιωμένη μέθοδο παραγωγής C_{60} της τάξεως των γραμμαρίων κάθε μέρα με απόδοση 10%. Οι ίδιοι μελέτησαν τις συνθήκες και τα προϊόντα ήπιας αναγωγής C_{60} που οδηγεί σε υδρογονάνθρακες εικοσαεδρικής συμμετρίας, καθώς και την ηλεκτροχημική αναγωγή του που σχηματίζει ανιόντα. Οι αναγωγές αυτές γίνονται εύκολα παρά τη σχετική χημική σταθερότητα του φουλλερενίου. Από το σύνολο των στοιχείων για τα φουλλερένια, το μόνο που ακόμη απουσιάζει είναι η κρυσταλλογραφία των ακτίνων -X (βλ. γλωσσάρι στο προηγούμενο τεύχος, σελ. 43), η πλέον αδιάσει-

στη μέθοδος για τη γεωμετρία των C_{60} και C_{70} .

Μέχρι να έρθει όμως και η τελευταία αυτή απόδειξη, οι χρήσεις και εφαρμογές των μορίων που αποτελούν τη νέα μορφή του άνθρακα έχουν ήδη αρχίσει να εξερευνούνται σε διάφορα σημεία του κόσμου.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ANTI, τ. 455, σελ. 42
Chemical & Engineering News, 29 Οκτωβρίου, σελ. 22
Chemistry & Industry, 19 Νοεμβρίου 1990, σελ. 733
J. Phys. Chem., 94 (1990), σελ. 8630 και 8634
J. Am. Chem. Soc., 112 (1990), σελ. 8983

Η γανόδιον

ΑΘΗΝΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1990

ΑΛ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ: Τελευταία Σχίσματα (Επιμέλεια παρουσίασης: Στέφανος Μπακαϊώτης) * Γ.Ε. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ: Αλέξης Τραϊανός: Ένας Θεσσαλονικιώτης Ποιητής της Πληγωμένης Μνήμης * Δ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ: Τρία Παίγματα * Ν. ΛΕΒΕΝΤΗΣ: Ποιήματα από το Άστιν * Μ. ΜΟΣΧΟΣ: Η ποίηση του Μικρούλα Χά-

JOHN CR. RANSOM
Ποίηση: ΜΙΑ ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΤΑΚΗΣ ΠΑΥΛΟΣΤΑΘΗΣ

λοιμή, ή Τά στενά παπούτσια * Ν. ΑΝΔΡΙ-
ΚΟΠΟΥΛΟΥ: Τέσσερα ποιήματα * ΑΝΤ.
ΦΡΑΝΤΖΗ: Τρία σονέτα * ΑΡΓ. ΧΙΟΝΗΣ:
Περί Μαχαιριών * Δ. ΑΓΡΑΦΙΩΤΗΣ: Πέρα
ή μέσα από τα είδη * ΑΛ. ΦΕΡΕΝΤΗΣ:
ΑΡΩΝΗΣ: Δύο ποιήματα * Ρ. de MAN:
Μορφή και Πρόθεση στην Αμερικανική Νέα
Κριτική (Μετάφραση: Τάκης Παυλοστάθης) *
ΤΟ ΜΕΓΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ: 'Ακ' όλη την
επικράτεια της ελληνικής γλώσσας * ΕΝ
ΠΑΡΟΔΩ: Βιβλιοκρισίες, αναφορές, σχόλια:
Γράφουν: Ν. ΛΑΖΑΡΗΣ, Ν. ΛΕΒΕΝΤΗΣ,
Ν.Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, Μ. ΜΟ-
ΣΧΟΣ, Γ. ΠΑΤΙΑΝΣ, ΣΤ. ΜΠΕΚΑΤΩΡΟΣ *
Κοσμήματα: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΕΡΟΣ

Ε
Μ
Υ
Ο
Ζ
Ε
Μ
Γ
Ε
Α

Αν δεν ήταν ο πόλεμος, ορισμένοι κοντόφθαλμοι υπαλληλάκοι του υπουργείου Προεδρίας θα ήταν στο επίκεντρο της επικαιρότητας. Οι κύριοι αυτοί, κραδαίνοντες μάχαιραν, λογοκρίνουν και πετσοκόβουν τραγούδια από την πρόσφατη δισκογραφική παραγωγή —το νομικό πλαίσιο τους δίνει, δυστυχώς, δικαιοδοσία. Τελευταία τους θύματα, η Λένα Πλάτωνος και μια σειρά παλιοί ρεμπέτες και τα τραγούδια τους του τεκέ. Θα 'πρεπε να έχει γίνει χαμός, ήρθε όμως ο πόλεμος και οι «cleared» ανταποκρίσεις του και...

Η ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΗΜΑ. Η ΕΡΤ Α.Ε. είχε διαβεβαιώσει τους σκηνοθέτες, στους οποίους όφειλε ποσά άνω των 2 δισ. δραχμών, ότι θα συνεχίσει να τους εξοφλεί κανονικά, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα που από κοινού είχε συμφωνηθεί κι ότι, τελospάντων, θα τηρήσει το «συμβόλαιο τιμής» που είχε συνομολογήσει μαζί τους. Στις 7 Ιανουαρίου, σύμφωνα με τα συνομολογηθέντα, οι σκηνοθέτες θα έπαιρναν μια γερή δόση της οφειλής τους σε ομόλογα του δημοσίου.

Αμ δε... Η ΕΡΤ υπαναχώρησε και, για μια ακόμη φορά, φάνηκε ασυνεπής —όπως, διερμηνεύοντας τις πρακτικές της και τις προθέσεις της διοίκησής της, είχαμε έγκαιρα προβλέψει.

Φαίνεται ότι η ανυπόστατη διοίκηση της κρατικής ραδιοτηλεόρασης μαζί με το χρήμα έχει απωλέσει και την τιμή.

ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΠΡΟΑΝΑΓΓΕΛΘΕΙΣΗΣ ΠΡΟΣΤΡΙΒΗΣ. Φασαρίες στο Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο (ΔΗ.ΠΕΘΕ) Κομοτηνής. Όπου ο διευθυντής του, σκηνοθέτης Σταύρος Τσακίρης έχει καταφέρει να δημιουργήσει πληθώρα προβλημάτων στους συνεργάτες του —και ιδιαίτερα στους ηθοποιούς.

Προσφάτως, μάλιστα, η υφέρπουσα ρήξη μεταβλήθηκε σε ανοιχτή κόντρα με δυο τουλάχιστον ηθοποιούς του θεάτρου, τις Μαρία Στεφανάκη και Φραντσέσκα Αλεξάνδρου. Οι οποίες, αφενός τον κατηγορούν για αντισυνδικαλιστική συμπεριφορά, για αυταρχισμό και δεσποτισμό ενώ, παράλληλα, με αφορμή κάποιες ιδιαίτερα μειωτικές γι' αυτές δημόσιες δηλώσεις του τού έκαναν αγωγή για συκοφαντική δυσφήμιση.

Ο σκηνοθέτης, παρ' όλα αυτά, προτιμάει να μη σκέφτεται τα προβλήματα του και ετοιμάζεται να σ-

Μαζικά μέσα, μαζική επίθεση

Την ώρα που η Βαγδάτη δεχόταν τους πρώτους μαζικούς βομβαρδισμούς και αμέσως μετά την ομιλία Μπους «...στο έθνος και την παγκόσμια κοινότητα...», ήμασταν μάρτυρες του εξής κωμικοτραγικού γεγονότος: το αγγλικό δορυφορικό κανάλι SUPER —που αναμεταδίδεται από το TV PLUS— προβάλλει ένα video clip που ονομάζεται... «Massive Attack» (μαζική επίθεση)! Ενώ μετά ακολουθεί το «Love is the drug»! Ίσως για να μην παραπονιέται καμιά πλευρά.

Οι ειδήσεις και οι εικόνες του πολέμου δεν έχουν να ζηλέψουν τίποτα από την αμεσότητα και τη θεαματικότητα των video clips. Απεναντίας, τα ξεπερνούν. Όμως, η μουσική βιομηχανία των βρετανικών και αμερικάνικων video clips, παραδοκεί, συνεχίζει να δουλεύει («business as usual») και... (αντ)επιτίθεται. Απομένει να δούμε αν η αντεπίθεση θα είναι μαζική. Στο κάτω κάτω, το CNN και τα υπόλοιπα ανάλογα δίκτυα απορροφούν μεγάλα (μαζικά) τμήματα θεατών από τα αντίστοιχα μουσικά. Διαφημίσεις και κέρδη χάνονται. Φανταστείτε την εισαγωγή μουσικής ζώνης στο CNN. Άλλου είδους... «συμμαχία» κι αυτή.

νεβάσει σε δική του θεατρική μεταγραφή και σκηνοθεσία το «Χρονικό ενός προαναγγελθέντος θανάτου» του Μάρκες.

Δεν πιστεύει στους ιωνούς;

ΦΙΛΟΝΙΚΙΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΝΙΚΙΑ

Σπεύσατε φίλοι αναγνώστες. Σπεύσατε στη Ρόδο, στο Εθνικό Θέατρο, όπου το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Ρόδου παρουσιάζει το έργο του Μαριβώ «η Φιλονικία» σε σκηνοθεσία Σέργιου Γκάχα. Μιλώντας ως απλοί θεατές και όχι ως ειδικοί, δεν θα διαστάζαμε να την χαρακτηρίσουμε την καλύτερη παράσταση που είδαμε τα τελευταία χρόνια. Ορίστε μας: εκεί που μάθαμε να είμαστε ψυχραιμοί, τώρα δυσκολευόμαστε να κρύψουμε τον ενθουσιασμό μας. Οι ηθοποιοί ήταν εξαιρετικοί κι είναι κρίμα που δεν έχουμε χώρο να τους αναφέρουμε έναν - έναν. Να είναι καλά. Η διαμόρφωση του σκηνικού χώρου ήταν ιδιαίτερα έξυπνη. Η μουσική, που εί-

ναι, εξαιρετική, και βάλε, ανήκει στον Γιώργο Μπαρδάκη. Μετέφρασε η Κλαίρη Μιτσotάκη. Ρόδιοι μη χάσετε αυτή την παράσταση. Αθηναίοι και εν γένει συνέλληνες, ταξιδέψτε επιτέλους!

ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑ. Ο κινηματογράφος στην Ελλάδα είναι μια ακριβή και, πλέον, μη επιδοτούμενη από το κράτος ενασχόληση. Παρ' όλα αυτά, ο σκηνοθέτης Τάσος Ψαρράς άρχισε γυρίσματα μιας καινούριας ταινίας με θέμα το AIDS και τις επιπτώσεις του στην ψυχοσύνθεση του ατόμου, αλλά και στο κοινωνικό του περιβάλλον.

Όταν, πριν από χρόνια, ο Ψαρράς γύριζε το Εργοστάσιο, βρέθηκε με το συνεργείο του (οπερατέρ ο Σταύρος Χασάπης), σε κάποιο χωριό της Βόρειας Ελλάδας. Έγιναν δεκτοί από τον κοινοτάρχη: — Φούρναρης, πρόεδρος της κοινότητας, τους συστήθηκε. Καλώς ήρθατε. — Ευχαριστούμε πολύ. Ψαρράς... Κι από δω, Χασάπης.

Ο άνθρωπος τους κοιτά-

ζε και δεν πίστευε στ' αυτιά του. Νόμιζε πως τον κοροϊδευαν.

ΑΓΛΑΪΑ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ. Η πρόεδρος και στυλοβάτης της Ταινιοθήκης της Ελλάδος πέθανε την περασμένη Δευτέρα σε ηλικία 65 χρόνων. Κριτικός θεάτρου και κινηματογράφου, δόκιμη μεταφράστρια, ίδρυσε την πρώτη κινηματογραφική λέσχη το 1950 —που μετεξελιχθηκε στο ίδρυμα της Ταινιοθήκης.

Η προσφορά της Ταινιοθήκης στην αποθησαύριση και γνωριμία του κοινού με τις σημαντικότερες κινηματογραφικές ταινίες, είναι μεγάλη. Κι αν ο κ. Τζαννετάκης επισημαίνει ότι το κενό που αφήνει η Αγλαΐα Μητροπούλου είναι δυσαναπλήρωτο, θα ήταν χρήσιμο να συμπληρώσει τι μέλλει γενέσθαι με τη δημιουργία μιας κρατικής ταινιοθήκης και του τόσο πολυσυζητημένου κινηματογραφικού αρχείου.

Δεν αρκεί να αναγνωρίζεται η προσφορά στον πολιτισμό κάποιων προσωπών. Είναι ανάγκη το έργο τους να συνεχίζεται και να διευρύνεται.

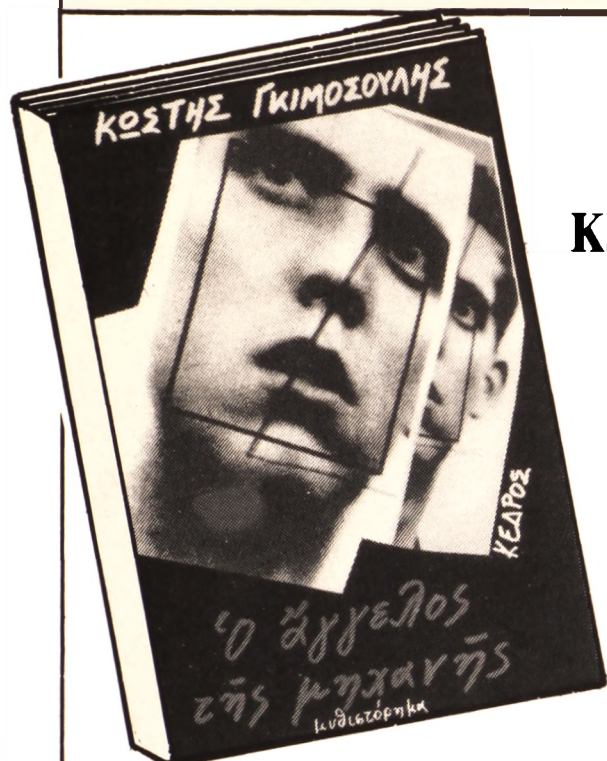
ΛΕ-ΠΑ, ΛΕΠΕΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΕΣ...

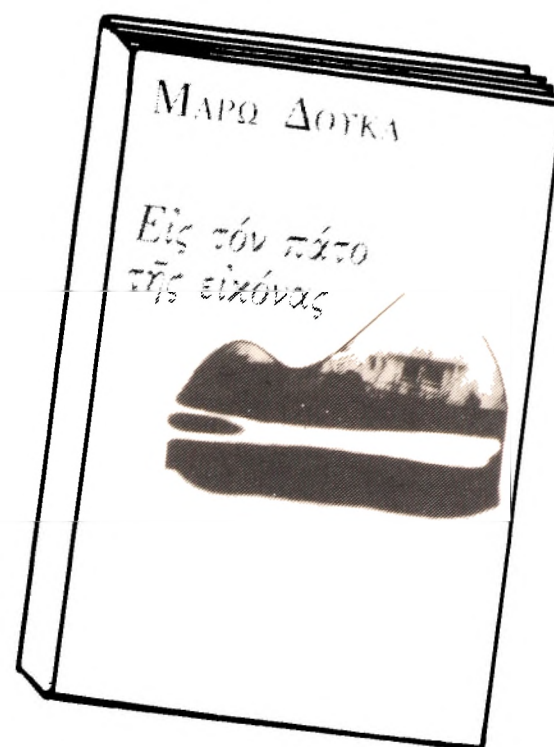
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – Τηλ. 36.02.007

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΩΣΤΗΣ ΓΚΙΜΟΣΟΥΛΗΣ
Ο άγγελος της μηχανής

ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ
Εις τον πάτο της εικόνας

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ
Καταπάτηση

ΣΠΥΡΟΣ ΠΛΑΣΚΟΒΙΤΗΣ
Η κυρία της βιτρίνας

ΑΛΕΞ. ΚΟΣΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ
Τα δύο φορέματα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ
Ο Εχθρός του ποιητή

ΜΑΖΙ

Παθητική

ΜΙΚΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΜΑΝΟΣ
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΜΑΡΙΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ
ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΝΔΗΣ
ΜΑΝΟΣ ΜΟΥΝΤΑΚΗΣ

ΜΑΡΙΑ ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ
ΝΕΝΑ ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΥ
ΗΛΙΑΣ ΛΙΟΥΓΚΟΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΙΣΔΑΚΗΣ

15, 16, 17, 18, 20, 22 23, 25, 27, 29, 30, 31
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1991

9 Μ.Μ. ΘΕΑΤΡΟ "ΠΑΛΛΑΣ"

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

K2/Jan 91